—॥ సంపాదకీయ భూమిక. ॥—

—॥—

భగవంతునికృపచేతను, భాగవతోత్తముల యాశీర్వాదవిశేషమునను, నేటికీసంస్థయొక్క గ్రంథమాలికలో ద్వితీయగ్రంథమును వెలువరింపగల్గితిమి. పలువ్రాతప్రతుల సంశోధనమొనరించి, యింతటి నుండి, ప్రతిగ్రంథమునకును అర్థతాత్పర్యాదులను చేర్చుట కేర్పరచుకొంటిమి. కాన నీగ్రంథములు తప్పక సాంప్రదాయికులకంతకును పయోగింపగలవని నమ్ముచున్నాము.

సభ్యులసంఖ్యమాత్రము మిక్కిలితక్కువగనున్నది. ముందైనను దేశహితైకమతులగు మహాభిమానులు కొంతవిరివిగా తోడ్పడి యీపురాతన ముఖ్యవాఙ్మయమును జీర్ణోద్ధార మొనరించెదరుగాక.

ఎందరో యీగ్రంథములను నాగరలిపిలో ముద్రించిన నీగ్రంథప్రచారముకొంత విరళముగా సాగివచ్చునని యభిప్రాయము నొసగిరి. అధమపక్షము మన్నూరుమందియైనను యీలిపిపుస్తకములను గొనదలచువారుండిన నింతటి నుండియే అట్టిగ్రంథములంగూడ వెలువరింతుము. కాన నభిమానవంతులగువార లీవిషయమందును తగుకృషిసల్ప ప్రార్థితులు

ముఖ్యముగా నీసంస్థయొక్క యభివృద్ధికొరకై యథాశక్తి కృషి సల్పిన మహాకార్యాలోచక సభ్యులయొక్క సాయముచేతనే యిప్పుడీ యుద్యమమీవ్యాప్తరూపము దాల్చగల్గినది. గాన నట్టిమహాపురుషులకెల్ల సర్వదా కృతజ్ఞులము.

దేశమంతటను రామకోవిధముగా నావరించియున్న యీయార్థిక దుస్థితిలో, నింకను యారంభదశయందే యీ సంస్థయుండుట వలన ప్రత్యేకపాఠశాలాపత్రికానిర్వాహణముల నారంభించుటకే వీలుగా లేదు, ఈ శాఖలను స్థాపించినేగాని [illegible]

కులోద్భవది, జగన్మంగళముగా పరిణమింపజాలును, ముఖ్యముగా నొక్క నేయుమంది సత్యాలేర్పడిచో నతిసులభముగా నివ్వి విస్తాపింపవచ్చును. మానవులందరును ఒక్కొక్కరు అయినమానిచో నట్టి సత్యాలందేర్ప గల్గినచో నంతయును వెంటనే జరుగగలదు. విజ్ఞులగువారికి మిక్కిలిగా మనవిచేయనక్కరలేదుగదా?

ఇప్పటివరకే నస్తవిషయములో మహాశయులనేకులనేకసామ ములను వాగ్దానమొనరించిరి. ఇట్టిమహాత్ముల యభిమానముకన్నను మించినయాధారమేమియును మాకేర్పడనందున, వీరిమాట ముందలిగా రవముచేతనే కొంతధైర్యముతో కార్యరంగమున ప్రవేశింపగల్గితిమి. కాని యిందొక్కరును నెంతకాలమునకును తమవాగ్దానములో కొంత యైనను కార్యరూపముగా పరిణమింపజేయకపోవుటచేత, యీయోగ్యతలో కొంతప్రత్యేకనష్టముంగూడ నీసంస్థపొందవలసివచ్చినదని తెలుపుటకు మిక్కిలివిచారమగుచున్నది, ఈ వాగ్దానముల వివరములన్నియు వెనుకటి కపింజలసంహితలోను యీపురుషోత్తమసంహితయందును ప్రకటితమైనవిగదా? నేటికైనను యీ ఉత్తములగు మహాపురుషులు తమతమ వాగ్దానములను వీలైనంతత్వరలో నిర్వహించి మాకృషికిని లోకోపకారము గలిగింతురని సవినయముగ మఱిమఱికోరుచున్నారము.

ఈవాఙ్మయముయొక్క చరిత్రయు మఱియితరముఖ్యవిషయములును ప్రత్యేకగ్రంథములుగనే వెలువరింపనెంచినందున యీపీఠికనింకను విస్తరించి వ్రాయజాలక నింతటితో విరమించుచుంటిమి.

ముఖ్యముగా నీద్వితీయగ్రంథము నెంతత్వరలో వెలువరింపదలచితిమో యంతయాలస్యమైనది. ఇందుకు కారణము "శ్రేయాంసిబహువిఘ్నాని" యను లోకోక్తిననుసరించి యాభగవానుడే ముఖ్యసంపాదకులకెన్ని యిక్కట్టులనో యిచ్చి కల్గించి వారిప్రియజనకులను, చిన్నిబిడ్డలనుకూడ తనసన్నిధికి చేర్చుకొనుటయే! కాని, నీయాలస్యము

నః మా సభ్యులన్యథా భావింపక సంస్థయెడ తమకుగల సహజాభిమానమున కేమాత్రమును లోపము గానీయక యెప్పటివలె యీయుద్యమమును జగన్మాన్యకరముగా బలపరచునట్లు చేయ తమ యావచ్ఛక్తి దోడ్పడగలరని మిక్కిలి నమ్ముచున్నాము.

ఈ గ్రంథముయొక్క ప్రచురణవిషయములో మిక్కిలితోడ్పడి యెంతో ప్రయాసతో సంస్కరించుచు నవరించుటయేగాక వేరువిధములనుగూడ సొంతసహాయమొనరించి సంస్థ నభివృద్ధించుటకై బద్ధకంకణులైయున్న శ్రీకవిసార్వభౌములను, యింకనుతమతమ పత్రికలలో మా ప్రకటనల నుచితముగా వెలువరించి తోడ్పడుచున్న ఆంధ్ర, అర్చక, గోలకొండ, వైశ్య, వైఖానస, వైష్ణవ, హిందూదేవస్థాన ప్రచారము మున్నగు పత్రికాధిపతులను శ్రీ రామచంద్రమూర్తి సర్వాభీష్టముల నొసంగుగాక యని వేడుచుంటిమి.

మా కీయుద్యమమున, మా కన్నివిధములచేతను చేయూత నొసంగుచున్న మా సభ్యులకు కృతజ్ఞతం దెలుపుచు, విజ్ఞులగు దేశీయమహాజనులెల్లరుగూడ నీయుద్యమము భారతదేశౌన్నత్యమునకై వెంటనే [illegible] నిమ్మని కోరుచుంటిమి.

సర్వజగచ్చక్రవర్తియగు శ్రీరామచంద్రమూర్తి మా యాశయములను త్వరలోనే సఫలపరచుగాక!

ఇట్లు

—సంపాదకులు.

—

—॥ ప్రకాశకుల యభిప్రాయములు. ॥—

—c—

శ్రీ. శ్రీమాన్. రేజేటి చినవెంకటనరసింహాచార్యులుగారు
కొల్లేమామిడాడ, రాజమండ్రి రైల్వే.

దిరి 25—9—31.

శ్లో. శ్రీమత్సర్వాత్ర్యైః ష్ఠానాం వేదాంతద్వయవర్తినాం
పాంచరాత్రాగమగ్రంథాన్ ముద్రాపయితుముద్యతాం
హాకిచేటిపువంశ్యానాం కల్యాణగుణశాలినాం
శ్రీరామానుజార్యాణాం పదపంకజసన్నిధౌ
మయా రేచేటివంశ్యేన నృసింహాచార్యశర్మణా
విజ్ఞాపనమిదం ప్రోక్తం బహుప్రణతిపూర్వకం.

1. శ్రీమద్విశ్వమిదం చరాచరయుతం యస్మాచ్చ సంజాయతే
యేనార్ధయుక్ప్రసంవశతి గృహ్ణాతి సంకీర్త్యతే
తద్భృహ్మాణ్యపి విష్ణుదైఃకృప యామోక్షైకసంధాయినాం
సర్వేషాంజగతాం హితాయ విదితః శ్రీపాంచరాత్రాగమః.

2. తద్వైచ శాస్త్రం శ్రుతిమూలభూతం । స్వార్థార్థవిస్తారసుబోధకం చ । అపౌరుషేయః హరిభక్తిబీజః । పరంపదప్రాప్తిసుఖైకదక్షం ।

3. ఏకార్ణ్యేక్రేణ పురాబ్జజన్మనే । సుభాషితః పంచభిరేవ రాత్రిభిః వపుఃగ్రహస్థాధిక కోటిసంఖ్యయా । స పాంచరాత్రాగమ ఇత్యుదీరితః.

4. తదాగమం శేషఖగేశసైన్యపాః । పురందరాద్యాశ్చ తతస్సురర్షయః । క్రమేణ సమ్యక్ప్రతిపద్య సారం । దదుర్మునిభ్యస్తు మారేయమజ్ఞయా.

5. తతః క్షితౌ మానవయత్నవర్త్మ । తత్పాంచరాత్రం బహువిస్తృతం చ । ప్రాపయ్య తద్వా జనహితార్థం । ప్రవర్తయామాసు ఋషిస్తుశాస్త్రం.

౬. తత్పారభ్యాత్ కైశ్చిదాగమమహితవంశ్యైః సదస్యైః । బుద్ధ్యా పూర్వా
చార్యైర్బహుళమధిగతం రక్షితంచ ప్రభూతమ్ । ఇదానీం శ్రీరంగాద
షుని గమమూలైకవిధినా । సదాపూజాభూమా భవతి సుచిరా
దేవమహహో.

7. లోకేతత్పాంచరాత్రం బహుమునికథితా । స్సంహితాశ్చాప్య
నేకాః । వర్తంతే సాత్వతాద్యాః భగవదభిమతా । స్తద్వన్నాద్యై
ర్విధానైః । జ్యోతిశ్శిల్పాదిశాస్త్రై రపిచబహుమహాః । మంత్ర
వాస్తుప్రయోగైః । చర్యాజ్ఞానాదిపాదై స్సుఖతరవిశదాః । ధ్యా
యరత్నైరుపేతాః.

8. బహుధనసాధ్యయోగా త్తాస్వేతత్సంహితాశ్చ । స్వధికతరమ
నోజ్ఞం సాధుముద్రాపయిత్వా । జననివహసుఖాయ వ్యాఖ్య
యాలంకృత్వా । ప్రకటితమఖిలార్థం పాంచరాత్రంభవద్భిః
9. ఇత్యేవం మధురిపుణోక్త పాంచరాత్రం । లోకేస్మిన్ప్రకటిత
మిచ్ఛతాం జనానాం । శ్రీరామః పరమకృపానిధిస్త్వభీష్టం ।
సందద్యాదితి సునతాంతమర్థయామః.

ఇత్థం విజ్ఞాపయితా దాసః భాగవతకృపాభిలాషీ.

శ్రీపాంచరాత్రాగమశాస్త్రపారంగతస్య శ్రీమద్దేశటి రంగా
చార్యవర్యస్య ద్వితీయపుత్రః చినవెంకటనరసింహాచార్యదాసః.

శ్రీ. శ్రీమాన్. శేటి శ్రీరామాచార్యులుగారు, కశింకోట.

ది 26-9-31.

భో మహాశయాః !

యుష్మాభిః ప్రేషితా శ్రీకపింజలసంహితా కార్యాలోచనా
పద్ధతిత్వపత్రికాచ పరిగృహీతా మయా, నభోమాస్యస్మిన్ దేవాగారే
భక్తజనకృత పూజాదిక విధానేనమన్త్రాదియోజనాలభిలంబంకృతం
తత్తంత్రస్యాంత్యయా, కిం స్తోమానాం లిఖామి ఏష్వ.

1. శ్రీశ్రీశైలేశదయాపాత్ర ధీ స్వాపూర్ణ వాత్స్యకః । స[illegible]శా[illegible] పూ[illegible]శ్రీ. వరగు [illegible]పాదనాభ్రతేజసః । జ్ఞానవ్యాసః [illegible]త్రాణ[illegible] నదీ బ్యాగస్యోపాధ్యాకరః । రంగాచార్యసుధీరత్నః సర్వశాస్త్రా యంరంగశక్తికో.

2. [illegible]పూర్వాచార్య [illegible] మహాపవిత్రాః । వేదాదీనైకోవిద్యాశాస్త్ర విదాం పరింతాః । శ్రీనివాసాంబదపూజన పూతగాత్రః । శ్రీవైష్ణవాంఘ్రి చరమావధి దాసదాసః.

3. శేషాంశస్త్వాయమాంభోగశాలీ । మార్గప్రసిద్ధ్యానతత్పరః । శ్రీరామాచార్యనామాసౌ । [illegible]॥

4. సంస్థాపితశ్రీ.రామానుజార్య గద్దిదాన [illegible] । సంయమ్యద్రావ్య ధర్మాత్మైకమనస శ్రీవ్యుత్పత్తిల సేధునా । యస్యామంత్రక్షచయం విస్రజ్యబహూనాం నానాశ్రయాన్ పైశ్యతాః । మద్రావ్యైవసుపాంచరాత్రస్యచయం తన్యంత్రిమోదంసదా.

5 నానాదేశభ్యుపగతబుధాన్ తాళపత్రస్థకోశాన్ । నానాభిమాలిపిషులిఖితాన్ ముద్రితానేకకోశాన్ । సంశోధ్యైతద్భ్యపహితవిధిం వర్ధయంతం ధవంతం । పాతుస్త్రామానుజమివముదా భావమేహంహ్యానజ్ఞ.

ఇత్థం విజ్ఞాపయితా దాసః.

శ్రీపాంచరాత్రాగమపారంగతానాం శ్రీమద్దేజేటిరంగాచార్య వర్యాణాం పుత్రః

శ్రీరామాచార్యః.

యస్. బి.:—ప్రముఖులగువారొసంగిన పదభిప్రాయము లింక నెన్నొ మో గలవు. క్రమముగా నన్నింటిని బ్రకటింతుమని విన్నవించు చున్నారము.

—సంపాదకులు.

పురుషోత్తమసంహితాయాః అధ్యాయానుక్రమణికా.

—॥—

—నూతనముగా చేరిన సభ్యులు—

గౌరవ సభ్యులు:—

మ. శ్రీ.—

శ్రీ డాక్టరు బెజవాడ వెంకటస్వామినాయుడుగారు.

రాజమండ్రి.

సామాన్యసభ్యులు:—

శ్రీ తూర్పుగోదావరీమండల అర్చకసంఘము,

రాజమండ్రి.

లలితా ప్రెస్ రాజమండ్రి—1933—1000

పాంచరాత్రాగమ శాస్త్రసర్వస్వము ప్రకాశనం

(శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమాంతర్గత)

శ్రీపురుషోత్తమసంహితా

ప్రథమోఽధ్యాయః — శాస్త్రావతారవిధిః

మంగళం.

నమః శ్రీవాసుదేవాయ సత్యజ్ఞానస్వరూపిణే
స్వాశ్రితావనదీక్షాయ మోక్షైకఫలదాయినే. 1

ముక్త్యుపాయవిషయేఋషిప్రశ్నః

ఋషయః—
శ్రుతా వేదాస్త్వయా పూర్వం ధర్మశాస్త్రాణ్యనేకశః
ఏతేషు ముక్త్యుపాయం తు న పశ్యామ స్తపోధన. 2
తద్వదస్వ మహాశాస్త్రం నిశ్శ్రేయసకరం*శుభం
యేన సాంసారికం దుఃఖం తరామో జ్ఞానవర్త్మనా. 3

వసిష్ఠప్రతివచనం పాంచరాత్రాగమప్రశస్తతాకథనం, తచ్ఛాస్త్రావతరణం

వసిష్ఠః—
భగవద్భక్తిరేవ స్యాద్భక్తానాం ముక్తికారణం
తద్భక్తిబోధకం శాస్త్రంపాంచరాత్రాగమంస్మృతమ్. 4
రజోగుణాపనోదాయ బ్రహ్మణే విష్ణునా పురా
యదుక్తంపాంచరాత్రాఖ్యంరహస్యామ్నాయముత్తమం
తచ్ఛృణుధ్వం మునిశ్రేష్ఠా స్సంసారాంబుధితారకమ్.
సార్ధకోటిప్రమాణేన బ్రహ్మణా కేశవాచ్ఛ్రుతమ్. 6
రాత్రిభిః పంచభి స్సర్వం పాంచరాత్రాగమం స్మృతమ్
ఏత దాగమశాస్త్రేణ బింబదేవాలయాదికమ్. 7

పాఠాంతరాణిః— * పరమ్.

వినిర్మాయ ప్రతిష్ఠాప్య నిత్య మారాధయన్నరః
శాశ్వతం పద మాప్నోతి పున రావృత్తివర్జితమ్. 8

పాంచరాత్రాగమ ఋషయః—

సాంప్రదాయశ్రవ భగవన్మునిశార్దూల సర్వశాస్త్రవిశారద
ణార్థంఋషిప్రశ్నః కైవల్యప్రద మిచ్ఛామో ఽస్మాకం శరణార్థినామ్. 9
తత్పాంచరాత్రశాస్త్రస్య విధానం సంప్రకాశయ

వసిష్ఠప్రతివచనం వసిష్ఠః—

శ్రీపాంచరాత్రా శృణుధ్వం మునయ స్సర్వే వేదమేకాయనాభిధమ్. 10
గమశబ్దార్థనిరూప పాంచరాత్రం మూలవేదం సాత్వతం తంత్ర మిత్యపి
ణంనామనిర్దేశానిచ భగవచ్ఛాస్త్ర మితి త న్నామభిః పరిపఠ్యతే. 11
ఏకాయనం మోక్షాయనాయ వై పంథా ఏత దన్యో న విద్యతే
తస్మా దేకాయనం చేతి ప్రవదంతి మనీషిణః. 12
ఆగమః ఆచారకథనా ద్దివ్య గతిప్రాప్తివిధానతః
మాహాత్మ్యతత్త్వకథనా దాగమ శ్చేతి కథ్యతే. 13
మూలవేదః మహతో వేదవృక్షస్య మూలభూతో మహా నయమ్
ఋగాద్యాస్స్కంధభూతాస్తే శాఖాభూతాశ్చ యోగినః.
జగన్మూలస్య వేదస్య వాసుదేవస్య ముఖ్యతః
ప్రతిపాదకతా సిద్ధా మూలవేదాఖ్యతా ద్విజాః 15
సాత్వతం తత్త్వస్వరూపహరిణా ప్రోక్తత్వా త్సాత్వతం‡ మతమ్
తంత్రం తనోతి విపులా నర్థాన్ తత్త్వమంత్రసమాశ్రితాన్. 16
త్రాణం చ కురుతే యస్మా త్తంత్ర మి త్యభిధీయతే
పాంచరాత్రంతు సర్వేషాం శాస్త్రాణాం మూలకారణమ్ 17
బ్రాహ్మణ స్సర్వవర్ణేషు యతి శ్చాశ్రమిషూత్తమః

పాఠాంతరాణి— ‡ శ్రుతమ్.

పంచరాత్రప్రశస్తిః — యద్వద్గంగా చ తీర్థేషు దైవతేష్వపి చాచ్యుతః. 18
తద్వత్సర్వేషు శాస్త్రేషు పాంచరాత్రం ప్రశస్యతే
పాంచరాత్రం మహద్దివ్యం శాస్త్రం శ్రుతివిభావనమ్. 19
విశేషేణాధిగంతవ్యం గీతం భగవతా స్వయమ్
యజేత పురుషం సాక్షాద్యథార్హం ప్రతిమాదిషు. 20

భగవన్నిరూపణ తదర్చనావిధా ఋషిప్రశ్నః — ఋషయః —
కో వా పురుష ఇత్యుక్తో విధిః కో వా తదర్చనే
ప్రతిమాలక్షణం* కీదృక్ వదస్వ భగవన్మునే. 21

వసిష్ఠవచనం — వసిష్ఠః —
శ్రీపురుషోత్తమసంహితావతరణం — పురుషోత్తమేన దేవేన పూర్వం భగవతా స్వయమ్
పాంచరాత్రాగమం దివ్యం మమ పిత్రే స్వయంభువే. 22
ప్రోక్తం తచ్చ మయా లబ్ధం వారిధే రమృతం యథా

సంహితాప్రశస్తిః — కర్షణాదిప్రతిష్ఠాంతం ప్రతిష్ఠాద్యుత్సవాంతకమ్ 23
ఉత్సవం తు సమారభ్య ప్రాయశ్చిత్తాంతమేవ హి.
యస్యాం సమగ్రం సంప్రోక్తం పురుషోత్తమసంహితా 24
ప్రయోజనం చ శాస్త్రస్య మోక్షః ప్రకృతిదుర్లభః.
అభిధేయం భగవతో సమారాధనముత్తమమ్. 52
సంబంధో వీక్ష్యతే సద్భి స్సాధ్యసాధకలక్షణః.
శ్రుతిమూలమిదం తంత్రం ప్రమాణం కల్పసూత్రవత్ .26
వేదశాస్త్రాత్పరం నాస్తి న దైవం కేశవాత్పరమ్
తస్మాద్భజస్వ దేవేశం* విధినానేన కేవలమ్. 27

తంత్రనామ శ్రవణార్థంఋషి — ఋషయః —
కతిభేదాని తంత్రాణి నామధేయాని కాని చ

పాఠాంతరాణి — * ప్రతిమాలక్షణం బ్రూహి విస్తరేణ ద్విజోత్తమ,
* [illegible]

ప్రశ్నః శ్రోతుమిచ్ఛామి విప్రేంద్ర కరం కౌతూహలం హి నః. 28

వసిష్ఠః—

వసిష్ఠవచనంతం శత మేక మథాష్టౌ చ తంత్రేస్మి న్విదితం మయా
త్రినామసంకీర్తనం నామధేయాని తేషాం శృణ్వంతు సుసమాహితాః.
మార్కండేయం వాసిష్ఠం చ నారదీయం చ సంహితా
విశ్వామిత్రం వైనతేయం సంహితా గరుడస్య చ. 30
కాశ్యపం పైంగలాఖ్యం చ వాసిష్ఠం పుష్కరాహ్వయం
సత్యాఖ్యం సనకాఖ్యం చ విష్ణుసిద్ధాంత సంహితా. 31
పాద్మం పద్మోద్భవం జ్ఞేయం మాహేంద్రం చ వారుణం
నలకూబర మాగ్నేయం వామనం శౌనకం తథా. 32
పావకం పార మైశ్వర్యం పారాశర్య మతః పరమ్
విష్వక్సేనం †ఖగేశం చ వీరమాంగళికం తథా. 33
(శ్రీ)విష్ణుతిలకం చైవ లక్ష్మీతిలకసంహితా
దశోత్తరం చ శాండిల్యం మారీచస్య చ సంహితా. 34
మౌద్గలం రోమశం చైవ వ్యాసదేవం సుబోధకమ్
మేరు గంగా చ సత్యోక్త మైంద్రం పరమపూరుషమ్. 35
నారసింహం హయగ్రీవం దూర్వాసం కృష్ణసంహితా
పుష్టితంత్రం మహాతంత్రం పురుషోత్తమసంహితా. 36
బ్రహ్మాండం చాపి కౌమార మీశ్వరం మత్స్యసంహితా
భారద్వాజం యాజ్ఞవల్క్యం గజేంద్రం మనుసంహితా. 37
(శ్రీ)పుష్కరమహాలక్ష్మీ కుశలానంద పావనాః
పంచప్రశ్నం త్రయీప్రశ్నం ప్రహ్లాదం సాత్వతం తతః. 38
కపింజలం చ బ్రహ్మోక్తం అగస్త్యం జైమినం తథా
విష్ణువైభవికం సౌరం సౌమ్యం హారీతి మేవచ. 39

పాఠాంతరాణి— † ఖగేంద్రం చ.

కాత్యాయనం చ వాల్మీకం హైరణ్యం కాపిలం తథా
జాబాలం వాయవీయం తు వారుణాంగీరసం తథా. 40
నారాయణం చ వ్యాసాఖ్యం బ్రహ్మనారదసంహితా
దత్తాత్రేయం కణ్వగార్గ్యసంహితా కలిరాఘవమ్. 41
ప్రాచేతసం పౌష్కరం చ ♦ మధుసంగ్రహసంహితా
సంవాదమింద్రశుక్రాభ్యాముమామాహేశ్వరాహ్వయమ్
బోధాయన మనంతం చ వారాహం చ సనందనమ్
పులస్త్యం పులహం చైవ వాసుదేవస్య సంహితా. 43
సంకర్షణం భృగుశ్చైవ గాంధర్వ గణసంహితా
నారదోత్తరవిజ్ఞాన మేవమష్టోత్తరం శతమ్. 44

అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యమేవ

అనుక్త మన్యతో గ్రాహ్యం సంహితాసు పరస్పరమ్.
ఆచార్యం వరయే త్పూర్వం యజమానః ప్రయత్నవాన్.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమ
సంహితాయాం శాస్త్రావతారవిధిర్నామ
ప్రథమో ధ్యాయః.

♦ మధుసూదనసంహితా.

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రే దివ్యాగమే-శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ద్వితీయోఽధ్యాయః

—♦ఆచార్యాదిలక్షణ భూపరీక్షావిధిః♦—

ఋషయః—

(ఆచార్యాదిలక్షణ శ్రవణార్థం ఋషి ప్రశ్నః)

మునీంద్ర భవతా ప్రోక్త మాచార్యం వరయే దితి
కీదృశో యజమానస్తు కి మాచార్యస్య లక్షణమ్. 1
లక్షణం వద చాస్మాక మాచార్యయజమానయోః

శ్రీవసిష్ఠః—

(శ్రీవసిష్ఠప్రోక్తవద్ద సంబంధాచార్యలక్షణం)

బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్యశ్శూద్రో వా ప్యనులోమజః
శ్రద్ధాభక్తిసమాయుక్తో ధనాఢ్యో ధర్మతత్పరః
యజమానః ప్రసన్నాత్మా దేవయాగార్థ మాదరాత్. 3
ఆచార్యం వరయే త్పూర్వం తతధీనా హి సిద్ధయః
పాంచరాత్రవిదం శాంతం సిద్ధాంతేషు కృతశ్రమమ్. 4
భగవద్వంశజం శుద్ధ మలోలుప మదాంభికమ్
మహాభాగవత శ్రేష్ఠ*మేకపత్నీవ్రతం శుభమ్. 5
బ్రాహ్మణం సత్యసంపన్నం సదాచారసమన్వితమ్
సర్వావయవ♦సౌందర్యం యువానం వేదవేదినమ్. 6
సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞ మగ్నిహోత్రధరం శుచిమ్
ఉత్పత్తిస్థితిసంహార వేదనం బ్రహ్మవాదినమ్. 7

పాఠాంతరాణి—* మేకపత్నీదృఢవ్రతమ్.

♦ సంపన్నం.

♦ ♦ ♦ ♦

ప్రతిష్ఠాకర్మతత్త్వజ్ఞం సంధ్యోపాసనతత్పరమ్

ఆచార్యవరణ ఏవం లక్షణసంయుక్తమాచార్యం వరయేత్తతః 8

క్రమః సమయే యజమానస్తు గాం భువం కాంచనం తథా

నారికేళం చ కర్మాదావాచార్యాయ ప్రదాపయేత్. 9

భూపరీక్షా ఆచార్యో యజమానశ్చ దేవాగారస్య సిద్ధయే

భూపరీక్షాదికం కుర్యాత్ ♦శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా. 10

వసుధాభేదకథనమ్ సుపద్మా భద్రకా పూర్ణా ధూమ్రా చేతి చతుర్విధా

యోగ్యాయోగ్య ఆద్యాస్తిస్రః పరిగ్రాహ్యాశ్చాంత్యా స్త్యాజ్యా ద్విజోత్తమాః

వసుధానిరూపణం కుశదర్భైస్సమాకీర్ణా నిత్యం తోయేన సంయుతా

సుపద్మాలక్షణం హారిణో యత్ర తిష్ఠంతి సా సుపద్మేతి కీర్తితా 12

భద్రికాలక్షణం ఫలినో యాజ్ఞికా వృక్షా లతాగుల్మసమన్వితాః

పూర్ణాలక్షణం దృశ్యంతే భద్రకా సా చ పూర్ణేతి పరికీర్త్యతే. 13

ధూమ్రాలక్షణం అధో జలసమాయుక్తా గిరేశ్శిఖరమాశ్రితా

వాయసశ్యేనగృధ్రాద్యాః కఠినా వృకసంకులా. 14

ఊసరక్షేత్రసంయుక్తా సా ధూమ్రేతి ప్రకీర్తితా

ధూమ్రాం చ వర్జయేద్భూమిం భద్రికాదిషు కారయేత్.

ఖననవిధిః జానుమాత్రం ఖనేద్భూమిం మృదముద్ధృత్య పూరయేత్

ఉత్తమాభూమిః పాంసురభ్యధికో యత్ర సా భూమిశ్చోత్తమా మతా. 16

అధికపాఠాణి— ♦ ♦ ♦

శ్లో. శ్రద్ధాభక్తిసమాయుక్తం ప్రపన్నం దీక్షితం గురుమ్

పరోపకారనిరతం యోగవిద్యాకృతశ్రమమ్

శాంతం దాంతం కీర్తిమంతం సర్వసద్గుణశోభితమ్

పాపదూరం ప్రసన్నాత్మమష్టాక్షరపరాయణమ్.

పాఠాంతరాణి— ♦ శాస్త్రోక్తేన తు వర్త్మనా.

మధ్యమా — సమత్వే మధ్యమా చైవ హీనా స్యా దధమా మతా

అధమా — సమ్యక్పరీక్ష్యబహుధా కర్షయే ల్లాంగలైః క్రమాత్. 17

కర్షణం — వాపయే త్తిల ముద్గాంశ్చ యవనీవారసర్షపా

బీజావాపః — అథ వా సర్వధాన్యాని యథా[illegible]కాని సమంతతః. 18

బీజావాపేన గ్రా — త్రిరాత్రా దశకోహంతి ఉత్తమా భూమి రుచ్యతే

హ్యాగ్రాహ్యభూ — అప్రరూఢేన యా భూమిః ప్రయత్నేన వివర్జయేత్. 1

నిరూపణం — ఫలకాలే తు సస్యానాం గవాంతృప్తిం చ కారయేత్

బలిప్రదానం — తత స్తు లోకపాలాంశ్చ పూజయే ద్దేశికోత్తమః. 2

లాజైః ఫలై రపూపైశ్చ నిశీథేతు బలిం క్షిపేత్

రక్తగంధైశ్చపుష్పైశ్చకుముదాదీంశ్చ పూజయేత్. 2

భూపూజావాస్తు — †భూదేవీంచ సమభ్యర్చ్య వాస్తుపూజాం చ కారయేత్

పూజాదికం — శాంతిహోమంతతఃకృత్వా రాత్రౌ జాగరణంచరేత్. 2

తత శ్చ విమలే శుద్ధే ప్రభాతే కృతకృత్యవాన్

* పుణ్యాహాంతప్రకుర్వీత బ్రాహ్మణాన్భోజయే త్తతః

పునఃఖననం — క్షేత్రం తత్ఖానయే త్పశ్చా జ్జలాంతం సమంతతః

తజ్జలే వరుణం పూజ్య శిలాశంకుం చ కారయేత్. 2

శంఖుస్థాపనవిధిః — తచ్ఛంకుం త్రివిధం కృత్వా చాధస్తా చ్చతురశ్రం తథ

తన్మధ్యే చాష్టఫలకం తదగ్రం కమలాకృతిః. 2

ఏవం లక్షణసంయుక్తం శంకుం సంపూజయే త్తతః

రక్షాసూత్రేణ సంవేష్ట్య గర్తే రత్నాదికం న్యసేత్. 2

కూర్మయంత్రం ప్రతిష్ఠాప్య యంత్రం సౌదర్శనంమహా

తస్యోపరి చ విన్యస్యశిలాశంకుం నివేశయేత్. 2

పూరణవిధిః — ప్రథమే సైకతం పూర్య ద్వితీయే శర్కరా స్తథా

పాఠాంతరాణి— † తతో భూమిం సమభ్యర్చ్య

ధాత్రీఫలం తృతీయేతు చతుర్థే జంబుకాఫలం. 28
పంచమే తు కపిత్థం చ నారికేళం తు షష్ఠకే
సప్తమే తు ఫలం బిల్వ మేతావ త్ప్రస్థరావధి. 29
సంపూర్య చాష్టభాగేచ పంకిలం పూరయేత్తతః
చతురశ్రిం సమం కుర్యా దస్తిపాదేన ఘట్టయేత్. 30
శంకు మేవం ప్రతిష్ఠాప్య చాలయంతు సమారభేత్
విభవానుగుణే నైవ కారయే దాలయోన్నతిమ్. 31

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ఆచార్యాదిలక్షణ భూపరీక్షాదివిధి ర్నామ
ద్వితీయోధ్యాయః

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే-శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

తృతీయోఽధ్యాయః

ఆలయనిర్మాణ—ఫలకథనవిధిః

దేవాలయనిర్మాణఫలశ్రవణార్థం ఋషిప్రశ్నః

ఋషయః—

దేవాలయం వినిర్మాయ దేవం సంస్థాప్య భక్తితః
పూజాం కారయితుస్తస్య పుణ్యమాచక్ష్వ భో మునే. 1

వసిష్ఠప్రతివచనం దేవాలయనిర్మాణఫలశ్రుతిః

వసిష్ఠః—

వాసుదేవాద్యాలస్య కృతౌ వక్ష్యే ఫలాదికమ్
చికీర్షోర్దేవధామాది సహస్రజనిపాపనుత్. 2
మనసా సద్మ కర్తౄణాం శతజన్మాఘనాశనమ్
యేతు మోదంతి కృష్ణస్య క్రియమాణం నరాగృహమ్ 3
తేఽపి పాపైర్విముచ్యంతే ప్రాప్నువంతి పరాం గతిమ్
సమతీతం భవిష్యం చ కులానామయుతం నరః. 4
విష్ణులోకం నయుంత్యాశు కారయిత్వా హరేర్గృహమ్
వసంతి పితరో దృష్ట్వా విష్ణులోకే హ్యలంకృతాః. 5
విముక్తా నారకైర్దుఃఖైః కర్తుః కృష్ణస్య మందిరమ్
బ్రహ్మహత్యాదిపాపౌఘఘాతకం విష్ణుమందిరమ్. 6
ఫలం యన్నాప్యతే యజ్ఞైర్ధామ కృత్వా తదాప్యతే
దేవాగారే కృతే సర్వ తీర్థస్నానఫలం లభేత్. 7
దేవాద్యర్థేహతానాం చ రణే యత్తత్ఫలాదికమ్
శాఠ్యేన పాంసునా చాపి కృతం ధామ చ నాకభుక్ 8

ఏకాయతనకృత్స్వర్గీ త్ర్యగారీ బ్రహ్మలోకభాక్
పంచాగారీ శంభులోక మష్టాగారా ద్ధరౌ స్థితిః 9
షోడశాలయకారీ తు భుక్తిముక్తి మవాప్నుయాత్
కనిష్ఠంమధ్యమంశ్రేష్ఠంకారయిత్వాహరేర్గృహమ్. 10
స్వర్గంచవైష్ణవం లోకంమోక్ష మాప్నోతి చ క్రమాత్
శ్రేష్ఠమాయతనం విష్ణోఃకృత్వాయద్ధనవాన్ లభేత్ 11
కనిష్ఠే నైవ తత్పుణ్యం ప్రాప్నో త్యధనవాన్నరః
సముత్పాద్య ధనం కృత్వా స్వల్పే నాపి సురాలయమ్. 12
కారయిత్వా హరేః పుణ్యం సంప్రాప్నో త్యధికంవరమ్
లక్షేణా పి సహస్రేణ శతే నార్ధేన వా హరేః. 13
కారణం భవనం యాతి త త్రాస్తే గరుడధ్వజః
బాల్యేతు క్రీడమానా యే పాంసుభి ర్భవనం హరేః, 14
వాసుదేవస్య కుర్వంతి పితరో లోకగామినః
తీర్థే చాయతనే పుణ్యే సిద్ధక్షేత్రే త థాశ్రమే. 15
కర్తు రాయతనం విష్ణో ర్యథోక్తా త్రిగుణం ఫలమ్
దేవాలయేసమ్మా బంధూకపుష్పవిన్యాసై స్సుధాపంకేన వైష్ణవమ్. 16
ర్జనాదిఫలవిశేషః యే లిమ్పంతి భవనం తే యాంతి భగవత్పురమ్
పతితం పతమానం తు తదార్థపతితం నరః. 17
సముద్ధృత్య హరే ర్ధామ ప్రాప్నోతి ద్విగుణం ఫలమ్
పతితస్య తు యః కర్తా పతితస్య చ రక్షితా. 18
విష్ణో రాయతన స్యేహ స నరో విష్ణులోకభాక్
ఇష్టకాని చ యా త్తిష్ఠే ద్యా వదాయతనం హరేః 19
స కుల స్తస్య వై కర్తా విష్ణులోకే మహీయతే
స ఏవపుణ్యవాన్ పూజ్య ఇహలోకే పరత్రచ. 20
కృష్ణస్య వాసుదేవస్య యః కారయతి కేతనమ్

జాత స్స ఏవ సకృతః కులం తే నైవ పాలితమ్. 21
విష్ణురుద్రార్క దేవ్యాదే ర్గృహకర్తా న కీర్తిభాక్
కిం తస్య విత్తనిచయై ర్మూఢస్య పరిరక్షిణః. 22
దుఃఖార్జితై ర్యః కృష్ణస్య న కారయతి కేతనమ్
నోపభోగ్య ధనం యస్య పితృవిప్రదివౌకసామ్. 23
నోపభోగాయ బంధూనాం వ్యర్థ స్తస్య ధనాగమః
యథా ధ్రువో నృణాంమృత్యుఃవిత్తనాశస్తథా ధ్రువః 24
మూఢ స్తత్రానుబధ్నాతి జీవితే ధ చ వేధనే
యథావిత్తం న దానాయ నోపభోగాయ దేహినామ్. 25
నాపి కీర్త్యై నధర్మార్థం తస్య స్వామ్యేధ కో గుణః
తస్మాద్విత్తం సమాసాద్యదైవాద్వాపౌరుషా దథా. 26
దద్యాత్సమ్య ద్ద్విజాగ్రేభ్యః కీర్తనాని చ కారయేత్
దానేభ్యశ్చాధికం యస్మాత్కీర్తనేభ్యో వరంయతః. 27
అత స్తత్కారయే ద్ధీమా న్విష్ణ్వాదే ర్మందిరాదికమ్
వినివేశ్య హరే ర్ధామా భక్తిమద్భి ర్నరోత్తమైః 28
నివేశితం భవే త్కృత్స్నం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్
భూతం భవ్యంభవిష్యంచస్థూలంసూక్ష్మంత థేతరమ్. 29
ఆబ్రహ్మస్తంభపర్యంతం సర్వం విష్ణో స్సముద్భవమ్
తస్య దేవాది దేవస్య సర్వగస్య మహాత్మనః. 30
నివేశ్య భగవా న్విష్ణో ర్న భూయో భువి జాయతే
యదా విష్ణో ర్ధామకృతౌ ఫలం తద్వ ద్దివౌకసామ్. 31
ప్రతిమాకరణే ఫలకథనం
శివబ్రహ్మార్కవిఘ్నేశ చండీలక్ష్మ్యాదికాత్మనామ్
దేవాలయకృతేః పుణ్యం ప్రతిమాకరణేఽధికమ్. 32
ప్రతిమాస్థాపనే యాగే ఫలస్యాంతో న విద్యతే
మృణ్మయా ద్దారుజే పుణ్యం దారుజా దైష్టకే భవేత్. 33

ఋష్టకోద్ధాచ్ఛైలజేస్యాత్ హేమాదే రధికం ఫలమ్
సప్తజన్మకృతం పాపం ప్రారంభాదేవనస్యతి 34
దేవాలయస్య స్వర్గీ స్యాత్ నరకం నైవ గచ్ఛతి
కారయ న్భగవద్ధామ నయ త్యచ్యుతలోకతామ్. 35
సప్తలోకమయో విష్ణు స్తస్య యః కురుతే గృహాన్
తారయత్యక్షతా౯ లోకానక్షయాన్ప్రతిపద్యతే. 36
ఇష్టకాచయ విన్యాసో యావం త్యబ్దాని తిష్ఠతి
తావద్వర్ష సహస్రాణి తత్కర్తు ర్దివి సంస్థితిః. 37

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయా
మాలయనిర్మాణ ఫలకథనం నామ
తృతీయోధ్యాయః.

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

చతుర్థోఽధ్యాయః

ఆలయలక్షణ-మూర్ధ్నేష్టకావిధానమ్.

ఆలయనిర్మాణవిధిః

వసిష్ఠః—

దేవాలయప్రమాణాని శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
ఉత్తమం ప్రస్తరాద్దారూన్మధ్యమం చేష్టకాన్వితమ్. 1
ఏతేష్వేకతమే నైవ కారయేద్భగవద్గృహమ్

ప్రస్తరవర్ణఫలనిరూపణం

ప్రస్తరాణాం చ వర్ణాని వక్ష్యామి మునిపుంగవాః. 2
రక్తవర్ణం చ సౌభాగ్యం పీతవర్ణం మహాభయమ్
ధూమ్రవర్ణం వ్యాధిరూపం గౌరం చ మరణం భవేత్. 3
శ్వేతవర్ణం భవేత్పుణ్యం నీలమాయుష్యవర్ధనమ్
మాణిక్యం మృత్యునాశం చ అభ్రకం పాతకదాయకమ్. 4
చింతామణిశిలా ప్రఖ్యాత్ కర్తురిష్టశుభం భవేత్

పాదేవలింగనిర్ణయవిధిః

కుర్వీందం చతుసౌభాగ్యం వర్ణాన్యేతాని నిర్ణయః. 5
పురుషం తాళనాదం చ వేణునాదం నపుంసకమ్
ఘంటానాదం స్త్రియస్తథా ఇత్యేతే లింగనిర్ణయమ్. 6

బింబాదిషురాగ్యనాదనిరూపణం. బ్రాహ్మణాదివర్ణాని

ఘంటానాదం చ బింబానాం పీఠానాం వేణునాదకమ్
తాళం దేవాలయానాం చ శిలాసు త్రిషు ఈరితః. 7
శ్వేతం ద్విజాతివర్ణశ్చ రక్తం క్షత్రియవర్ణకమ్
పీతం వైశ్యమిదం వర్ణమితరాన్ శూద్రవర్ణకాన్. 8
సంగృహ్యైతాః శిలా సూక్ష్మా శిల్పినం పూజయేత్తుష్టః

అంగులాదిమాన విధిః

మధ్యమాంగులిమధ్యం చ అంగుష్ఠపలమాత్రకమ్. 9
యవత్రయాణాం మానం చ అంగులస్య ప్రమాణతః
అంగులై ర్ద్వాదశై ర్వ్యక్త స్తాల ఇత్యభిధీయతే. 10

గర్భాలయం

ఇద మేతేన తాలేన ద్విగుణం హస్త ముచ్యతే
అష్టాదశకరైః కార్యం గర్భాయామం చ విస్తృతిః. 11
మధ్యమం దశభి ర్హస్తై రధమం పంచహస్తకమ్
ఉపానహాదిపంచాంగ మధిష్ఠానం ప్రకల్పయేత్. 12
పంచహస్తా చతుర్హస్తా ద్విహస్తా వా యథేచ్ఛయా
దండస్త దర్ధం. పాదోనం తస్యోచ్ఛ్రిధం సమీరితమ్. 13
అధిష్ఠానే కృతే తస్మిన్ స్తంభ మంత ర్వివర్జయేత్
ఏకద్విత్రిచతుర్హస్తైః క్రమశో వర్ధితా భవేత్. 14

మందిరస్య మహానాసా నక్తిసానసముచ్ఛ్రయః
ఉపపీఠసమాయుక్తా సాలో దండ స్త్రిరుచ్యతే 15
కల్పనీయం ప్రయత్నేన తదంగ స్యార్ధ మంటపమ్
గ్రీవాగ్రతులిత్రో వాస్యాత్ ప్రతిసమ్మితయేవ వా. 16
విచ్ఛిన్నా నంతరే తేషాం సాలానా ముచ్ఛ్రయం విదుః
ఏతద్గర్భగృహం ప్రోక్తం * పురతస్స్యార్ధమంటపమ్. 17

అర్ధమంటపమ్

పంచహస్తం చతుర్హస్తం కారయే దర్ధమంటపమ్
హీనేఽర్ధమంటపేధామ్నఃపార్శ్వాభ్యాంనిర్గమస్తతః. 18
అగ్రతః పృష్ఠతో వాపి భవేతాం పార్శ్వవర్త్మని
సముచ్ఛ్రితం ప్రతిసమం అధికం వా యథేచ్ఛయా. 19
తావ ద్విస్తారయుక్తా శ్చ దిగుణం చోభయో ర్భవేత్
సోపానం స్యాత్సముద్దిష్ట మంత శ్చాంత శ్చ నిర్గమః. 20

పాఠాంతరాణి —* పురతోఽస్యార్ధమంటపమ్.

సోపానపఙ్క్తయః కార్యా షడంగుళసముచ్ఛ్రయాః
చండశ్చైవ ప్రచండశ్చ కల్ప్యౌ ద్వారపార్శ్వయోః. 21

నృత్తమంటపమ్ తదగ్రే మంటపం కుర్యాత్ నృత్తార్థం ద్విజసత్తమాః
షట్త్రింశత్స్తంభసంయుక్తం షోడశస్తంభ మేవవా. 22
సముచ్ఛ్రితం ప్రతిసమం అధికం వా యథేచ్ఛయా
ఏకద్విత్రిచతుఃపంచహస్తైరున్నతాగ్రమంటపమ్. 23

సాంతరాళం సముద్దిష్టం పార్శ్వాభ్యామథ నిర్గమః
సోపానపఙ్క్తయః కార్యాః పార్శ్వయోరుభయోరపి. 24
తావద్విస్తారయుక్తాశ్చ ద్విగుణాశ్చోభయం భవేత్
సోపానపఙ్క్తయోర్హస్తి హస్తం కుర్యాత్స్థపీయసః. 25
యద్వా రథాంగం కుర్వీత సింహవ్యాళముఖాపి వ
అంతరావరణం కుర్యాత్ నృత్తమంటపమధ్యతః. 26
ద్వారకం వా తోయనం వాపి భిత్తిబంధం న జాతువా
కులక్షయో వినాశంచ వ్యాధిర్గ్వా భిత్తిబంధనే. 27
యద్వార్ధమంటపా దర్ధ సపాదం పాద మేవ వా
తత్తుల్యాం వాంతరాళం తు అంతరాళాయతం భవేత్. 28
విస్తారం ప్రకసయేత్తత్ర అంతరాళస్య పార్శ్వయోః
హస్తం తాళంతదర్ధం వా ప్రహాసయేత్పార్శ్వయోరపి. 29
యుగ్మస్తంభసమాయుక్తస్తథాబంధ మథాపి వా
లాంగలం వా ప్రకుర్వీత ఉభయం వా వినా భవేత్. 30
చతురశ్రం వా యుతం వా చతుర్ద్వారం చతుర్దిశమ్
వాతాయనం సయుగ్మం తు న కుర్యాద్భిత్తిబంధనమ్. 31
అంతరావరణస్యాంతర్బహిర్వోభయపార్శ్వయోః
కల్పయేచ్ఛిల్పశాస్త్రోక్తగణాః కోణభాగేషు. 32

వా స్తబంధం తదూర్ధ్వంతు అగ్రే నైకం పరికల్పయేత్
ప్రాకారమం ప్రాకారేషు చ సర్వేషు మంటపాని సమంతతః. 33
టపాని ద్వావింశతిధనుర్మానం మంటపం చోత్తమం భవేత్
అష్టాదశధనుర్మానం మంటపం మధ్యమం భవేత్. 34
అధమం ద్వాదశధనుర్మంటపం పరిచక్షతే
ఆస్థానీమంటపం పూర్వోక్తసప్తసంఖ్యా వా భవేదాస్థానమంటపమ్. 35
ఉత్తమం దశభిర్హస్తైర్మధ్యమం చాష్ట హస్తకైః
షడ్భిస్త్వధమం విద్యాత్ క్షుద్రంవాస్త్రత్రయాయుతమ్.
దక్షిణోత్తరయోః పృష్ఠే భిత్తిర్యస్యాః పరికల్పితాః
స్తంభాష్టకయుతం తత్ర సోపానం పరికల్పయేత్. 37
దీర్ఘశాలం మధ్యే కుర్యాత్ మంటపం చైవ కారయేత్
మంటపాః ప్రాఙ్ముఖాస్సర్వే సర్వావరణసంస్థితాః 38
ఆస్థానమంటపాన్సర్వాన్ ప్రకుర్యాత్సర్వతోముఖాన్
సోపానత్రయం శూద్రైః ప్రతిష్ఠితంకుర్యాత్ సోమసూత్రస్యలక్షణమ్. 39
పాదవేద్యాం శిలాయాం చ మకరానన మాచరేత్
వైశ్యైః కపోతవేద్యాంచ కుర్యాద్గజముఖాకృతిః. 40
క్షత్రియైః పట్టికాయాం చ మృగాధిపశిరాకృతిః
ద్విజో ద్విపట్టికాయాంచ కుర్యాద్గోముఖవద్ద్విజాః. 41
గర్భాలయద్వార ఏవం గర్భగృహేయామం తస్య ద్వారం విధీయతే
భేదేనఫలభేదని ప్రాగ్ద్వారం శుభదం ప్రోక్తం దక్షిణే పుష్టివర్ధనమ్. 42
రూపణం పశ్చిమే విజయం చైవ ధనదం చోత్తరం భవేత్
ఉత్తుంగం నవతాలైశ్చ విస్తృతిః పంచభిర్భవేత్. 43
విమానాని చ భిద్యంతే తలాధిష్ఠానభేదతః
ప్రాసాదలక్షణం ప్రాసాదం పంచధా భేదం నాగరం ద్రావిడం తథా. 44

వృత్తం వృత్తాయతం చైవ వేసరంచ ప్రకీర్తితాః
నాగరం — సర్వదిగ్నాసికాకారం కూటశాలాసమన్వితమ్. 45
ఆద్యేచ చతురశ్రంతు చాగ్రే వృత్తాయతం యది
నాగరం తత్సమాఖ్యాతం ద్రావిడం చాథ నోచ్యతే. 46
ద్రావిడం — పాదాదిస్థూపిపర్యంతం చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్
షడశ్రమథవా కుర్యాత్ యుక్తం తద్ద్రావిడం భవేత్. 47
వేసరం — పాదాదిచ శిరోంతం తు వృత్తం వృత్తాయతం తు వా
వేసరాఖ్యమితి ప్రోక్తం మందిరేషు యథాక్రమమ్. 48
కూటశాలాసమాయుక్తం సర్వదిఙ్నాసికాయుతమ్
కంఠోర్ధ్వతలవిస్తీర్ణం వేసరం మందిరం స్మృతమ్. 49
సర్వతోనిర్గమం — పాదప్రభృతిస్థూప్యంతం అష్టాశ్రం ద్వాదశాశ్రకమ్
యుతం కూటశాలారహితం సర్వతో నిర్గమ స్స్మృతః. 50
మూర్ధేష్టకావిధిః — మూర్ధేష్టకావిధం బ్రహ్మన్ శృణు వక్ష్యామి సాంప్రతమ్
ఆలయస్య పురోభాగే కారయే ద్యాగమంటపమ్. 51
వేదికాం కారయే న్మధ్యే ఏకద్విత్రిసుహస్తకమ్
సర్వాలంకారసంయుక్తం తోరణై రుపశోభితమ్. 52
సాధితాః పూర్వరాత్రౌ చ చత్వారః ప్రస్తరేష్టకాః
శిలాదోషవిముక్తా స్స్యుః సుపక్వామృణ్మయా థవా. 53
పంచగవ్యేన సంప్రోక్ష్య పరిస్తీర్య కుశై స్తథా
పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ ప్రోక్షయేచ్చ కుశాంబుభిః. 54
కౌతుకం బంధయే త్తత్ర మూలమంత్రేణ మంత్రవిత్
ప్రత్యేకం వస్త్ర మాసాద్య స్థాపయే త్తు తదగ్రతః. 55
సాదయే త్కలశా న్పశ్చాత్ సవస్త్రాన్ సాపిధానకాన్
పంచకుంభా న్వినిక్షిప్య మధ్యే కుంభం తు విన్యసేత్. 56

గంధోదకేన సంపూర్ణం కుమ్భైః రత్నోద్భవపల్లవైః
మూలమంత్రేణ కుంభాంస్తు సాదయేత్సాధకోత్తమః. 57
కుముదః కుముదాక్షశ్చ పుండరీకోథ వామనః
శంఖుకర్ణ స్సర్పనేత్ర స్సుముఖః సుప్రతిష్ఠితః 58
పరితః కలశాన్యష్టౌ పూజయేద్దేశికోత్తమః
వారాహం నారసింహం చ శ్రీధరం హయశీర్షకమ్. 59
జామదగ్న్యం చ రామం చ [illegible] వాసుదేవకమ్
[illegible] ప్రపూజయేత్.
సకూర్చం సాదయేద్వద్వాన్ సర్వాలంకారసంయుతమ్
ఆరభేత తతో హోమం వేదిపార్శ్వే తు దేశికః. 61
దిక్ష్వష్టాసు తథాభామ్ని శాంతిహోమం ప్రవర్తయేత్
వేదపారాయణై స్సార్థం పఠద్భి శ్శాకునం ప్రతి. 62
ఋగ్వేదం పూర్వదిగ్భాగే యజుర్వేదం తు దక్షిణే
పశ్చిమే సామవేదం తు అథర్వం చోత్తరే తథా. 63
జుహుయా త్సమిధాజ్యేన చరుణా పయసా తథా
అష్టోత్తరశతం హుత్వా సమిధాజ్యైః పృథక్పృథక్. 64
సంపాతాద్యం గృహీత్వాతు పూర్ణాహుతి మథాచరేత్
రాత్రిశేషం వ్యతిక్రమ్య కృతస్నానః కృతాహ్నికః. 65
పూర్వవత్పూజయేత్కుంభాన్ గంధపుష్పాదిభి స్తతః
ప్రదీపయే ద్ధూపదీపై రర్చయే ద్దేశికోత్తమః. 66
బలిదానం ప్రకుర్వీత యథావదనుపూర్వశః
ఆచార్యోక్తైః తత్త్వైః సార్థం యజమానసమన్వితః. 67
*ధామప్రదక్షిణం కుర్యా ద్వేదఘోషసమన్వితః
ఆరోపయేచ్చ తాన్సర్వాః విమానస్యోపరిస్థితే. 68

పాఠాంతరాణి— * ధామప్రదక్షిణీకృత్య = వేదఘోషపురస్సరమ్

పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర ఋత్విగ్భిస్సహ దేశికః
మూర్ధేష్టకానామాధానే ప్రాఙ్ముఖస్సుసమాహితః. 69
ధ్యాయన్నారాయణం దేవం స్మృత్వా ద్మే ప్రణవం జపేత్
ఆదద్యాదిష్టకాస్సర్వాః పూర్వాదిక్రమమాశ్రితః. 70
ప్రణమ్య దండవద్భూమౌ యజమానో గురుం పునః
వస్త్రైశ్చ ధనధాన్యైశ్చ గోభూమికనకైస్తథా. 71

పంచాంగభూషణం దద్యాద్దాసీదాసాంస్తథైవ చ
తోషయేద్రథకారాంశ్చ వస్త్రాన్నధనధాన్యకైః 72

స్థూపికాకీలవిధిః

స్థూపికాకీలమధునా వక్ష్యామి కమలాసన
లోహజం దారుజం వాపి స్థూపికాకీలమిష్యతే. 73
విమానకంఠతులితమత్యర్థం ద్విగుణం తు వా
యుగ్మం స్యాత్స్థూపికాకీలమపునర్భవకాంక్షిణః. 74
ఇతరేషామయుగ్మం స్యాత్ స్థూపికాకీలకల్పనమ్
ప్రదోషే సమనుప్రాప్తే గర్తం కుర్యాత్తు స్థూపికే. 75
వృత్తం వా చతురశ్రం వా కారయేద్గర్తముత్తమమ్
పుణ్యాహం వాచయేద్గర్తే నవరత్నాని విన్యసేత్. 76
క్షిప్త్వా గర్తే తత స్థూపీం ప్రాఙ్ముఖో మూలవిద్యయా
ఆచార్య స్థాపయే స్థూపీం పంచాంగాకల్పభూషితమ్. 77
సుధయా స్థూపికాకీలం దృఢం కుర్యాదనంతరమ్

శిఖాకుంభస్థాపనం

శిఖాకుంభం సువర్ణం వా రాజతం తామ్రమేవ వా. 78
పైత్తలం మృణ్మయం వాపి స్థాపయేత్తత్క్షణే శుభే
శిఖాకుంభస్య శిరసి స్థాపయేద్విష్ణుచక్రకమ్. 79

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ఆలయాంతకణ మూర్ధేష్టకావిధానం నామ
చతుర్థోఽధ్యాయః

ఓం

శ్రీపాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

పంచమోధ్యాయః

శిలాసంగ్రహణవిధిః

ప్రతిమాలక్షణ	బ్రహ్మోవాచ—
శ్రవణార్థం బ్ర	భగవన్ దేవదేవేశ ప్రతిమాలక్షణం మమ
హ్మప్రశ్నః	సువిస్తరం యథా బ్రూహి శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్వతః 1
	శ్రీభగవానువాచ—
శ్రీభగవత్ప్రతి	ప్రతిమాం కారయేత్పూర్వం సాధక స్సుసమాహితః
వచనం బింబని	సురూపాం లక్షణోపేతాం దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః. 2
ర్మాణా వసరని	తస్యాం జీవం సమారోప్య సమారాధ్య న సీదతి
రూపణం	నిరాకారే తు దేవేశే చిత్తం న రమతే యతః. 3
విగ్రహారాధనవి	తస్మాదాకారవత్పూర్వం లక్షణైః కృద్విచక్షణః
శేషః	చింతయన్ సతతంతంచ చిత్తస్థైర్యమవాప్నుయాత్. 4
	స్థిరే చేతసి తత్రైవ క్లేశహాని మవాప్నుయాత్
	క్షీణక్లేశ స్తు పురుషః పరం నిర్వాణ మృచ్ఛతి. 5
	విరక్తిమూలతాం యాతి తస్మాదర్చాం కృతే సతి
	తస్మాదర్చాం ప్రకుర్వీత చిత్తాలంబనాయ వై. 6
ప్రతిమాద్ర	రత్నం లోహం శిలా మృచ్చ దారుస్ఫటిక మేవ చ
వ్యభేదః	షడ్ద్రవ్యాణి ప్రశస్తాని ప్రతిమాకరణే ద్విజ. 7

శిలాసంగ్రహః — ప్రథమం తు శిలాం వక్ష్యే ఏషు శైలేషు దృశ్యతే
శిలాసంగ్రహాః — హేమకూటశ్చ నిషధో హిమవాన్నీలపర్వతః. 8
స్థలనిర్దేశః — మందరో మాల్యవాం శ్చైవ త్రికూటో మలయాచలః
గంధమాదన మేరుశ్చ దశైతే సర్వతోత్తమాః. 9
ఏతేషు ప్రతిమా గ్రాహ్యా తదలాభే శిలాం శృణు
భూగతాయా శిలా గ్రాహ్యా తదలాభే శిలాం శృణు. 10
గిరౌ చ చిత్రకూటాఖ్యే రైవతాఖ్యే మహాగిరౌ
*సింహాచలే చిత్రకూటే నీలకంఠగిరౌ తథా. 11
తథా శ్వేతగిరౌ గ్రాహ్యా తదలాభే శిలాం శృణు
భూగతశిలాభేద కథనం — భూగతాయాశ్శిలాః ప్రోక్తాస్తాసాం వక్ష్యామిలక్షణమ్ 12
వారుణీ చైవ మాహేంద్రీ ఆగ్నేయీ వాయవీ తథా
చతస్రస్తు శిలాః ప్రోక్తా స్తాసాం లక్షణ ముచ్యతే. 13
వారుణీ — యా పుష్పవనసంకీర్ణా జలాశయసమావృతా
సా క్షితీ వారుణీ జ్ఞేయా తత్రత్యా కామదా శిలా. 14
మాహేంద్రీ — యస్యాం చోత్తరతస్స్యాయం వ్రీహిక్షేత్రం తు దక్షిణే
పశ్చిమే క్షీరవృక్షాశ్చ సా మాహేంద్రీతి కీర్తితా. 15
ఆగ్నేయీ — పాలాశఖదిరాశ్వత్థ కాశ్మీరః పూర్వదక్షిణః
తింత్రిణ్యశ్చకపోతాశ్చగృధ్రాశ్చైవతువాయసాః 16
బలాహకా బకాశ్చైవ దృశ్యంతే యత్ర సంతతమ్
ఆగ్నేయీసాక్షితీ జ్ఞేయాతత్రదాః కామదా శ్శిలాః. 17
వాయవీ — తోయ మంతర్గతం స్వల్పం ఖననే యత్ర దృశ్యతే
పిలుశ్శ్లేష్మాతకాకీర్ణ స్సద్విభీతకసంయుతా. 18
తృణోదకవిహీనా చ శర్కరోత్కరసంయుతా

---

* అధికః పాఠః

సృగాలాశ్చాత్ర దృశ్యంతే తథైవ మృగతృష్ణికాః 16
వాయవీ సా క్షితి ర్జ్ఞేయా శిలా తత్ర తు వర్జితా
వర్జనీయస్థలాని
నదీతీరే కూపత్తటే ప్రాంతిభూమౌ చతుష్పథే. 20
వల్మీకే పితృభూమౌ చ లవణోదకసంకులే
అమేధ్యభూమౌ శబర చండాలాదినిషేవితే. 21
దేవాలయసమీపే చ తప్తే వా తాతపాదిభిః
దేశే వర్జ్యా శ్శిలా స్సర్వాః గృహీతా చే దనర్థతా. 22
గ్రాహ్యప్రదేశాని
పుణ్యక్షేత్రే శుభే దేశే బ్రహ్మవృక్షనిరంతరే
కుశకాశోదకయుతే మృగైః కృష్ణై ర్నిషేవితే. 23
పద్మోత్పలసమాకీర్ణ వ్రీహిక్షేత్రనిరంతరే
హింతాలపూగపున్నాగ నారికేళసమన్వితే 24
తపస్విజనసంబంధే దేశ గ్రాహ్యా శ్శిలా స్సదా
వర్జనీయం విదిత్త్వైవం గుణదోషా నిరూప్య చ. 25
దేశభేదాంశ్చ భూభేదాన్ లింగభేదాన్ స్తథైవ చ
త్యాజ్యశిలాసంగ్రహాపరిత్యాగః
జ్ఞాత్వైవం లక్షణైర్యుక్తాం గృహ్ణీయాచ్ఛుభదాం శిలామ్.
వర్జితాభి శ్శిలాభి ర్యః ప్రతిమాం లోభమోహితః
కుర్యా ద్వాకారయే ద్వాపి భవే తస్యాభిశారకమ్. 27
శిలాయాం బ్రాహ్మణాదిజాతిభేదాః తల్లక్షణాశ్చ
శిలా శ్చతుర్విధా బ్రహ్మన్ వర్ణభేదై శ్శిలాదిభిః
బ్రాహ్మణస్య శిలా శుభ్రా క్షత్రియస్యతు పాటలా. 28
పీతా వైశ్య స్య శూద్రస్య కృష్ణా ముఖ్యా యథోదితా
బాహ్మణస్య శిలా స్త్రిస్రః స్తిస్రో రాజ్ఞస్తథైవ చ. 29
వైశ్యస్య ద్వేచ విజ్ఞేయా శూద్ర స్యేకా ప్రకీర్తితా
శిలాసంగ్రహకాలనియమనము
ప్రశస్తం సర్వమాసేషు శిలాసంగ్రహణం ద్విజ. 30
శకునాదినిమిత్తానాం అనుకూలేన చాన్వితః
రథకారేణ సహితా స్థపతీనాం గణై స్సహ. 31

బ్రాహ్మణా న్భోజయిత్వాతు కృత్వాంతే స్వస్తివాచకమ్
నిర్గత స్తు శిలాం పశ్యేత్ తదా ప్రభృతి నిత్యశః. 32

అంకురార్పణం — శిలాసంగ్రహణే దేశే కారయే త్సుమహతీం ప్రపామ్
శస్థాపనాది — కృత్వాంకురార్పణం తత్ర బ్రహ్మచారీ హవిష్యభుక్. 33
ఆచార్యో యజమానేన సార్ధం తత్ర విచక్షణః
కుంభం సంస్థాపయే త్తత్ర మూలమంత్రేణ సాధకః. 34
ఆవాహయే త్తతో దేవం మూర్తిమంత్రేణ సర్వగమ్
పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు చక్రముద్రాం ప్రదర్శయేత్
మహాముద్రాం ప్రదర్శ్యాథ ప్రణమ్యాంజలిముద్రయా
శిలాయాం మండలీకృత్వా తత్ర విష్ణుం ముదార్చయేత్. 36
కర్తు మిచ్ఛతి యాం మూర్తిం తన్మంత్రేణ సమర్చయేత్
అర్చయిత్వా తు దిగ్దేవా న్భూతా న్క్రూరబలిం క్షిపేత్.

బలిప్రదానమ్ — పలలం రజనీచూర్ణం సలాజం దధిసక్తు చ
భూతం క్రూర మితి ప్రోక్తం తేన భూతబలిం హరేత్. 38

హోమం — హోమం కుర్యా చ్చతుర్దిక్షు కుండే వా స్థండిలేపి వా
పలాశసమిధం పుష్పం ఫల మాజ్యం సపల్లవమ్. 39
జుహుయా న్మూలమంత్రేణ పృథ గష్టోత్తరం శతమ్
చరుణా చ నృసూక్తేన పృథ క్కుండ చతుష్టయమ్. 40
నకుండే జుహుయా త్తత్ర సర్వా వనదేవతాః
పార్షదా నండ శైలాం శ్చ తటశృంగాని ఝర్ఝరాన్. 41
సముద్రాం శ్చ తథా వృక్షా నోషధీ శ్చ వనస్పతీః
జరాయుజా నండజాం శ్చ స్వేదజా నుద్భిద స్తథా. 42
తథా సర్వాణి భూతాని మంత్రై స్తద్దేవతాపదైః

స్వాహాంతైర్జుహుయాత్పశ్చా*ద్భువేదాద్యాహృతిభిస్తథా.
స్వప్నార్థశయనం స్వప్నాధిపతిమంత్రేణ పృథగష్టోత్తరం శతమ్
పూర్ణాహుత్యంత మఖిలం కృత్వా కర్మ విచక్షణః. 44
ఉపోష్య దర్భశయ్యాయాం ప్రభాతే చ జితేంద్రియః
ఆచార్యస్సుస్థిరో భూత్వా ఇమం మంత్ర ముదీరయేత్. 45
ఓంనమః స్సర్వలోకాయ విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే
విశ్వాయ విశ్వరూపాయ స్వప్నాధిపతయే నమః. 46
శత మష్టోత్తరం మంత్రం ఇమం జప్త్వా స్వపే ద్బుధః
సుప్త్వా స్వప్నే తత శ్శైలం యది పశ్యే త్సముజ్జ్వలమ్. 47
ప్రవృద్ధశిఖరం తత్ర కాంచనద్రుమభూషితమ్
ఫలపుష్పసమాయుక్తం రూపేత్వం శైలజై ర్ద్రుమైః. 48
ఏవంభూతే యది స్వప్నం ప్రతిమా శోభనా భవేత్
ప్రాత రేతు శిలాగ్రాహ్య శాంతిం కుర్యా దదర్శనే, 49
శిలాం ముహూర్తే సంపశ్యేత్ శోభనే దేశికోత్తమః
యక్షాః పిశాచా నాగాద్యా యత్ర తిష్ఠంతి నిత్యశః. 50
సర్వే తే హ్యపగచ్ఛంతు సన్నిధత్తాం సదా హరిః
ఇత్యుక్త్వా మంత్రసంసిద్ధాసిద్ధార్థా తత్ర నిక్షిపేత్.
తేన మంత్రేణ భూతేభ్యః ప్రత్యేకం నిక్షిపేద్బలిమ్
పుణ్యాహంవాచయిత్వాతుః పౌరుషేణ శిలాంస్పృశేత్.
మూలమంత్రేణ దత్వార్ఘ్యం జపేదష్టోత్తరం శతమ్
సూత్రపాతాదీని బింబస్య చానురూపేణ పాతయే త్సూత్ర మబ్జజ. 53
శిలాం సంస్థాపయేత్ స్థిత్వా రథకారస్య శాసనాత్
గ్రీవభేదేనఫలభేదః దక్షిణోత్తర మాయామం తథా వై పూర్వపశ్చిమమ్.54

పాఠాంతరాణి— * హుతేదాద్యాహుతీస్తథా.

ఉత్తరే దక్షిణగిర్వా పూర్వగిర్వా జయప్రదా
శ్రీకరీ పశ్చిమగిర్వా కర్త్రీ ర్భవతి నిత్యశః, 55
పుష్టిదా చోత్తరగిర్వా కోణగిర్వా తు వర్జితా
మూలభాగశిలా యా తు ఉపరిష్టా ద్భవే త్సదా. 56
అధస్తా చ్చే చ్ఛిరోభాగో విపత్త్యై నేత్రదంష్ట్రయోః
మహాకుంభస్థతోయేనస్నాపయేత్సంభృతాంశిలామ్. 57

మహాకుంభస్నపనాది

స్వర్ణగోభూతిలాం దత్వా శాంతిహోమం సమాచరేత్
ఉత్పాట్యమానేదృశ్యంతే స్ఫులింగా యత్రి చాగ్నివత్.

నాదేనవర్జనీయశిలానిరూపణం

నాద శ్చ కాంస్యఘంటా చ ఏతచ్చిహ్నాని వర్జయేత్
కాంస్యవన్మధ్యభాగేతుమూలే వై కాంస్యతాడనే. 59

నాదేనలింగనిరూపణం

ధ్వని ర్యస్యా శ్శిలాయా స్తు సపుమా నితి కీర్తితః
న్యూన స్తస్మా ధ్వనేః కించిచ్ఛేదనే యత్రిసా రమా.60
శిలానాదవిహీనం తు నపుంసక ముదాహృతమ్

స్త్రీపున్నపుంసకశిలానాముపయోగాని

పుల్లింగే ప్రతిమా ప్రోక్తా స్త్రీలింగే పాదపీఠికా. 61
నపుంసకశిలాయాం తు రత్నన్యాస ముదాహృతమ్
గర్భవత్యం శిలా వర్జా గర్భాచ్చాంతర్వ్యవస్థితాః. 62

గర్భవతీశిలావర్జనీయాం

తస్మా ద్గర్భం పరీక్ష్యేత చ్ఛేదనే భేదనే పి వా
నవనీతం మహిషజం శృంగమేషస్య చూర్ణితమ్. 63

గర్భపరీక్షా

చూర్ణం చ కురవిందస్య సంపేష్య పయసా గవామ్
శిలాయాం సర్వతో లింపే ద్గర్భవ్యక్తి స్తతో భవేత్.64
మండలా యత్ర దృశ్యంతే తత్ర గర్భం వినిక్షిపేత్
మాంజిష్ఠవర్ణసదృశే మండలే దర్దురో భవేత్. 65
పీతకే మండలే గోధా కృష్ణే కృష్ణాహి రేవ చ
కపిలే మూషికా ప్రోక్తా కృకలా సస్తు వాఘశే, 66

గుడవర్ణే తు పాషాణః తండులే గృహగౌలికా
అంభః కృపాణసదృశే వాలుకాపద్మసన్నిభే. 67
విచిత్రే వృశ్చికం జ్ఞేయః నీలే పీతే పతంగకః
మధువర్ణే తు ఖద్యోతో మండలే నిర్దిశే ద్బుధః. 68
గర్భభేదఫలాని దర్దురే శ్వా దనారోగ్యం గోధాయా దుర్భయో భవేత్
విషేణ మ్రియతే సర్పిరనపత్యస్తు మూషకే. 69
కృకలాసే తు చాల్పాయుః పాషాణే శనినా హతః
గౌలికాయాం ధనాపాయో జలైర్వై గర్భనాశనమ్. 70
శిక్తే తు జలాపాయః వృశ్చికే కలహస్తథా
శలభే రాష్ట్రనాశస్స్యాత్ ఖద్యోతే తు కులక్షయమ్. 71
తస్మాద్యత్నాత్పరీక్ష్యేత గర్భం నిత్యమతంద్రితః
గర్భిణీశిలాసంగ్ర గర్భయుక్తాంశిలాం మోహాత్ప్రతిమాం క్రియతే యది. 72
హేప్రత్యవాయః తన్మండలాధిపో రాజా కారక స్థాపక స్తథా
నిమీలితా భవం త్యేతే తస్మాద్గర్భం పరీక్షయేత్. 73
శ్రీయాదిబింబని దేవీనాం చ రమాదీనాం నిర్మాణే స్త్రీశిలా వరా
ర్మాణవిషయేశి పుంశ్శిలా పాదపీఠం స్యా ద్రిత్నన్యాసే నపుంసకే. 74
లాసంగ్రహణేవి దేవీ బింబవినిర్మాణే కుంభమధ్యే విచక్షణః
శేషః ఆవాహ్య మూలమంత్రేణ శ్రియం త్రైలోక్యమాతరమ్
హోమాది పూర్వవత్కుర్యాత్ శ్రీసూక్తేన తు సాధకః
అస్త్రియా శిలయా దేవీ నిర్మితా చే త్ప్రమాదతః. 76
లోభయుక్తేన మనసా స నాశమధిగచ్ఛతి
పరివారశిలాసం తత్రైవ దేశే సంగ్రాహ్యాః పరివారశిలా శ్శుభాః. 77
గ్రహః శిలాసంగ్రహణం తేషాం ♦ కుర్యాన్మంత్రై ర్యథా క్రమమ్

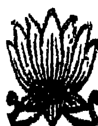
పాఠాంతరాణి—

♦ స్వస్వమంత్రైర్యథాక్రమమ్.

ఆచార్యదక్షిణాం దత్యాత్ యథావిభవవిస్తరమ్ 78
శిలాం గృహీత్వా తాం యత్నా దారోప్య శకటాదిషు
నీత్వా ధామ్ని స్థపతయో రథకారమతానుగాః. 79
కుర్యు రర్చాం యథాశాస్త్రం చోదితై ర్లక్షణై ర్యుతమ్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమసంహితాయాం
శిలాసంగ్రహణవిధానం నామ పంచమోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రశాస్త్రే. శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

షష్ఠోఽధ్యాయః

శ్రీ

దారుసంగ్రహణవిధిః

రత్నప్రతిమా	నిర్దోషా రత్నజా స్సర్వా స్సర్వకామఫలప్రదాః
	స్ఫాటికా ప్రతిమా యత్ర సా సౌభాగ్యవివర్ధనీ
లోహభేదాని	హిరణ్యం రజతం తామ్రం త్రివిధం లోహముచ్యతే. 1
సువర్ణప్రతిమా	హిరణ్మయీ ప్రభా సేతి సర్వసంపత్కరీ భవేత్
ఫలం	విత్తం యశశ్చ విభవో విజ్ఞానం రాజతే ఫలమ్. 2
రాజతప్రతిమా	ధనపుత్రప్రదా శత్రు స్తామ్రజా ప్రతిమా శుభా
ఫలం	వృక్షజా శ్రీకరీ జ్ఞేయా మృణ్మయీ సర్వకామదా. 3
తామ్రజాఫలం	కార్తికాద్యష్టమాసేషు ప్రశస్తో దారుసంగ్రహః
దారుమృణ్మయా	ప్రశస్తం పక్షనక్షత్రం యోగయుక్తే శుభే దినే. 4
దిషుఫలాని	అగురు ర్దేవదారు శ్చ రాజవృక్ష శ్చ చందనమ్
దారుసంగ్రహణ	బిల్వకామ్రోనమేరు శ్చ నింబః ఖదిర ఏవచ. 5
కాలః	శిరీషః పనస శ్చైవ వకుళః కుటజోఽర్జునః
యోగ్యవృక్షజా	శింశుప శ్చ కదంబ శ్చ దిరీష శ్చంపక స్తథా. 6
తయః	కాశ్మర్యో మధుక స్సాల శ్శమీ పున్నాగ ఏవ చ
	రక్తచందన మిత్యేతే ప్రతిమార్థ ముదాహృతమ్. 7
	ఏతైః కార్యాః ప్రతికృతీః వర్జితై ర్న కదా చ న
త్యాజ్యవృక్షాణి	వర్జనీయా నపి తరూ నభిదాస్యామి తాన్ శృణు. 8

స్వయంశుష్కా శ్చయేవృక్షాః స్వయంభగ్నా హతత్వచః
వజ్రాగ్నిక్షతా శ్చైవ కోటరవ్రణసంయుతాః. 9
చతుష్పదస్థితా యేచ యే చ పుత్రకవృక్షకాః
న దేవాయతనస్థా శ్చ న చ వల్మీకసంభవాః. 10
సంప్రాప్తభూతాయేవృక్షా శ్శ్మశానస్థాశ్రయాద్రుమాః
పక్షిణాం నిలయా యేచ శుష్కాగ్రాయేచ పాదపాః. 11
నిస్త్రాణి తానలహతా కుంజరాశనిదూషితాః
పశుభిః స్సేవితా యే చ ఛాయాదా యే మహాపథి. 12
ఏకశాఖా ద్విశాఖా శ్చ త్రిశాఖా శ్చ వివర్జితాః
చండాలాద్యధమై శ్శశ్వ త్సేవితాః ప్రతిలోమజైః. 13
శీర్ణపర్ణా శ్చ మార్గస్థా అన్యవృక్షసమావృతాః
కూపస్థా శ్చ తటాకస్థాః క్రీతా శ్చవివర్జయేత్. 14
త్యాజ్యవృక్షసం గ్రహేపరిత్య వాయః
వర్జితై స్తరుభిః కుర్యాత్ ప్రతిమా శ్చ ప్రమాదతః
కర్తా కారయితా చోభౌ సాన్వయా వినశ్యతః. 15
శుచౌ సమే వివిక్తే చ కేశాంగారాస్థివర్జితే
దారుసంగ్రహార్థ మధివాసాదీని
ప్రాగుదక్ప్రవణే దేశే హృద్యే కంటకవర్జితే. 16
సమంతా దుపలిప్యాథ తస్యాధస్తాం వసుంధరామ్
గాయత్ర్యా చపరిపూతే పరితః ప్రోక్ష్యవారిణా. 17
దారుసంగ్రహణే దేశే పూర్వత శ్చాధివాసయేత్
శిలాసంగ్రహవ ద్ధామం కుర్యా త్తంత్రవిచక్షణః. 18
అనోకహానా మంగాని ప్రవాళాని చ పూర్వవత్
జుహుయా దగ్నికోణేతు ప్రాచీనే దేశికోత్తమః. 19
ప్రక్షాళయే ద్వృక్షమూలం ప్రణవేన చ దేశికః
ప్రచ్ఛాదయే త్సదర్భేణ వాససా మంత్రవిత్తమః. 20

వృక్షమూలే కుఠారం తు ప్రోక్ష యిత్వానిదాపయేత్
అర్చయే ద్గంధపుష్పాద్యై రస్త్రమంత్రేణమంత్రవిత్. 21
కృత్వా వ్యాహుతిభిః పశ్చా దుపతిష్ఠేత భూరుహామ్
ప్రాంజలిఃప్రియతోభూత్వాఇమంమంత్రముదీరయేత్. 22
కర్మణా పూర్వవృత్తేన స్థావరాకార మాశ్రితమ్
వృణోమి విష్ణుబింబార్థం సర్వసంపత్కరం తవ. 23
స్థావరత్వాదితో గచ్ఛ దివ్యం రూప మనుత్తమమ్
భుంక్ష్వ భోగాంశ్చ విపులాన్ వాసుదేవప్రసాదతః. 24
హినస్మి నాహం వృక్ష త్వాం కింతు ముంచామిజన్మతః
వృక్షశోకస్య శాంత్యర్థం ప్రాప్య దేవాలయంశుభమ్. 25
దేవత్వం యాశ్యతే తత్ర దాహచ్ఛేదవివర్జితమ్
జలపుష్పప్రదానేన సధూపై ర్బలిభి స్తథా. 26
లోకా స్త్వాం పూజయిష్యంతి తతో యాస్యతినిర్వృతిమ్
ఇత్యుపస్థాయ మంత్రేణ రక్షాసూత్రేణ వేష్టయేత్. 27
పూర్ణాహుతిం తతోహుత్వావహ్నిముద్వాసయేద్గురుః
ప్రభాతే దేశిక స్స్నాత్వా ముహూర్తే శోభనేశుచిః. 28
పూర్వ ద్గంధపుష్పాద్యైఃపూజయేద్వృక్షముత్తమమ్
తద్వృక్షం తు కుఠారేణ ప్రాఙ్ముఖః ప్రయతశ్శుచిః. 29
రథకార స్తతో వృక్షం ఛేదయే ద్గుర్వనుజ్ఞయా
వృక్షపతనేఫలా ఫలనిరూపణమ్
ప్రాచ్యా ముదీచ్యాంపతితఃకర్తురభ్యుదయావహమ్. 30
నైరుత్యాగ్నేయ యామ్యాది దిక్షు పాతో న శోభనః
వాయవ్యవారుణీభ్యాం తు దిక్ప్రపాతో న శోభనః
యస్య బాహ్యస్థితా శాఖా దిక్ష్వష్టాసు సమంతతః
పూర్వమేవతు తాం ఛిత్వాపశ్చాద్వృక్షంతుమంత్రవిత్
గర్భపరీక్షా
యథాశిలాయాం గర్భా స్తు తథా వృక్షేషు చైవహి
కుంభోదకేన సంసించే ద్జ్ఞాత్వా తత్రస్థితో ఫాలిమ్. 31

గురవే దక్షిణాం దద్యాత్ పూర్వవత్కమలాసన
దేవాలయం ద్రుమం నీత్వా రథకారేణ కారయేత్. ౩౪
బింబ మత్యద్భుతాకారం సర్వావయవశోభితమ్
ఇతి సమ్యక్సమాఖ్యాతం దారుసంగ్రహణం పరమ్. ౩౫

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
దారుసంగ్రహవిధానం నామ
షష్ఠోఽధ్యాయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

సప్తమోఽధ్యాయః

ప్రతిమామృత్సంగ్రహణవిధిః

శ్రీభగవానువాచ—

మృణ్మయప్రతిమాయాం పక్వాపక్వవిభేదః

మృణ్మయీప్రతిమాం వక్ష్యే యథావ త్కమలాసన
పక్వాపక్వే ద్విధా ప్రోక్తా మృణ్మయీ ప్రతిమా క్రమాత్.
అపక్వా ప్రతిమా శస్తా సర్వకామఫలప్రదా

మృత్సంగ్రహణయోగ్యప్రదేశాని

పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే కాంతారే పర్వతే పివా. 2
మృదం సమగ్రాం గృహ్ణీయా త్సర్వదోషవివర్జితామ్
నీచై రథ్యాసితాం చైత్య శ్మశానాదివివర్జితామ్. 3

బ్రాహ్మణాదిజాతయః

బ్రాహ్మణస్య సితా మృద్వై క్షత్రియస్యారుణా స్మృతా
వైశ్యస్య పీతా విజ్ఞేయా కృష్ణా శూద్రస్య పద్మజ. 4

మృత్సంగ్రహణానంతరవిధిః

ఖదిరోదుంబరాశ్వత్థ న్యగ్రోధార్జునభూరుహాన్
సముద్ధృత్య త్వచ స్సర్వాం మాసం వారిషు నిక్షిపేత్. 5
తోయై ర్మాసోషితై ర్మృత్స్నాం మిశ్రయే త్పిదయే త్తతః
యువానం కుశలం శాంతం కులాలం వ్యాధివర్జితమ్. 6
రథకారం నియుంజీత శాస్త్రోక్తే సర్వకర్మణి
రథకారోక్త విధినా కులాలం సర్వ మాచరేత్. 7

తాం నూతనేషు భాండేషు నిక్షిప్యాచ్ఛాద్య యత్నతః
ఛాయాయాం నిక్షిపేద్భాండం యథా వాతాదినస్పృశేత్
ధాత్రీఫలం త్రిభాగం చ షడ్గుణా చ హరీతకీ
ధాతకీయ త్త్రయో భాగాః చూర్ణమేతత్ప్రకల్పయేత్. 9
పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే పర్వతే పులినే హ్రదే
నిర్ఝరే సంగమే సోష్యే వేదికోర్వరయోస్తథా. 10
శాలిక్షేత్రే దేవఖాతే శృంగే చ వృషహస్తినోః
వరాహక్షుణ్ణవల్మీక కులీరవసతౌ తథా. 11
నళిన్యాం దీర్ఘికాయాం చ మృదశ్చైకోనవింశతిః
మృదామమీషాం మాత్రాభిః మిశ్రయేత్పిడయేత్తతః. 12
పూర్వోక్తమానై స్త్రిఫలా చూర్ణైస్తాం మిశ్రయేత్పునః
నాదేయై శ్లక్ష్ణపాషాణైః మృత్తుర్యాంశేన చూర్ణితైః. 13
చందనం కుంకుమం కృష్ణం శ్రీవేష్టం హరిచందనమ్
గుగ్గులుం చ నిశాం చైవ హరితాళం మనశ్శిలా. 14
తమాలప్ర ణ్యేతాని చందనాదీని చూర్ణయేత్
మృద్వింశత్యేకభాగై స్తు చూర్ణై స్తత్తుల్యసైకతైః 15
చూర్ణై స్తై ర్గోహరత్నైశ్చ మిశ్రయిత్వా విమర్దయేత్
కపిత్థస్య రసం తత్ర భాగ మేకం విమిశ్రయేత్. 16
మధుతైలఘృతక్షీర దధిభి స్సక్తుసమ్మితైః

అధివాసః

ఇమాం మృదం సమాలోడ్య నవభాండేషు నిక్షిపేత్.
ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ ధాన్యమధ్యే వినిక్షిపేత్
అర్చయే న్మూలమంత్రేణ మృద్భాండా న్దేశికోత్తమః.

హోమవిధిః

కుండే వా స్థండిలే వాపి హోమంకుర్యాత్తతో గురుః
సర్పిషాం జుహుయా దగ్నౌ మూలే నాష్టోత్తరం శతం.
చరుం పురుషసూక్తేన ప్రత్యేకం జుహుయా త్తతః

సంపాతాఖ్యేన తాం సించేన్మృదం భాండేషు సంస్థితాం.
పూర్ణాహుత్యంత మఖిలం కుర్యాత్తంత్రవిచణః
మాసం పర్యుషితాం కృత్వా ప్రతిమాం కారయేత్తతః.
మృత్సంగ్రహోయం సంప్రోక్తః ప్రతిమాలక్షణం శృణు
రత్నలోహశిలాదారుమృణ్మయాదివిభేదతః. 22

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రతిమామృత్సంగ్రహణం నామ సప్తమోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

అష్టమోధ్యాయః

ధ్రువబేరాది విగ్రహలక్షణవిధిః

♦ ♦ ♦

ధ్రువబేరలక్షణం అతః పరం ప్రవక్ష్యామి విగ్రహాణాం చ లక్షణమ్
ఆలయస్య ప్రమాణేన కుర్యా ద్ద్వారప్రమాణతః. 1
యజమానస్య మానేన కారయే త్త్రివిధం భువి
గర్భాలయమానేన గర్భాలయస్య చాయామం నవభాగం చ గణ్యతే. 2
విగ్రహమానః యథా ద్రవ్యానుసారేణ కుర్యా ద్ద్వారానుసారతః
ఏకాదినవమాంతం చ కారయే న్మూలవిగ్రహమ్. 3
గర్భాలయద్వారమానం పాదం న్యూనం చ వై ద్విజ
ద్వారమానేన ద్వారార్థం వా తదర్ధం వా ద్వారమానం చతుర్విధమ్.

ఋషయః— అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦

భగవన్ మునిశార్దూల ఆశ్రితార్థఫలప్రదా
కథ్యతాం బింబనిర్మాణవిధిం శాస్త్రప్రమాణతః
కతి భేదాని బేరాణి అర్చనార్థం వధుద్వహః
తేషాం తు లక్షణా న్బ్రూహి విస్తరేణ యథావిధి

శ్రీ వసిష్ఠః—

యజమానమానేన యజమానసమం కుర్యాత్ । నేత్రాంతం వా యథావిధి
చుబుకం చాస్యమానం వా వక్షోజాంతం హృదంతకమ్.
సప్తమాన మిదం జ్ఞేయం యజమానవశం విదుః
శిల్పి నాగమశాస్త్రేణ కారయే ద్విగ్రహం శుభమ్. 6

అంగుళాదిమానాని అతః పరం ప్రవక్ష్యామి అంగుళస్య ప్రమాణకమ్
మానాంగుళం అణురేణుభి రష్టైశ్చ సర్షపం 2సవిధీయతే. 7
సర్షపై రష్టభి శ్చైవ తిల మేకం విధీయతే
తిలాష్టభి ర్యవం ప్రోక్తం యవాష్టైస్తి ర్యగంగుళమ్. 8
3ఇతిమానా గుళం ప్రోక్తం మాత్రాంగుళ మిదం శృణు
మాత్రాంగుళం మధ్యమాంగుళిమధ్యస్య ఊర్ధ్వం పర్వస్య తిర్యగమ్. 9
మాత్రాంగుళం చ ద్వివిధం దేహలబ్ధాంగుళం తతః
దేహలబ్ధాంగుళం అంగుష్ఠవలయార్ధం చ అష్టార్ధం చ తథోన్నతమ్. 10
ఇదం చ ద్వివిధం ప్రోక్తం సర్వశాస్త్రేషు నిశ్చితమ్
మానాంగులాద్యు మానాంగుళప్రమాణేన ఆలయాదివిధీయతే. 11
కరణాంగాని మాత్రాంగుళప్రమాణేనకుండంకూర్చం స్రుచం స్రువమ్
ఇధ్మాద్యనలపాత్రాణి కుర్యాత్సర్వాణి దేశికః 12
దేహలబ్ధాంగుళే నైవ ప్రకుర్యాత్సర్వదేవతాః
4ఆలయస్య వశే నైవ తథాద్వారవశేన చ.

పాఠాంతరాణి—

1. నేత్రాంతం వాయథారుచి
2. తత్ప్రిచక్ష్యతే
3. మానాంగులమి దంప్రోక్తం
4. ఆలయస్య ప్రమాణేన. తథాద్వారప్రమాణతః

బింబనిర్మాణవిధిః యజమానవశే నైవ మూర్తిం కుర్యాత్ త్రిధా తతః
విగ్రహపరిమాణః తద్బింబసవ్యహస్తస్య దేహాలబ్ధాంగులేవ చ. ।
పాదాదికేశపర్యంతం తథాచాష్టోత్తరం శతమ్
ద్వాదశాంగుళమానేన నవతాలాని గణ్యతే.
సర్వేషాం విగ్రహాణాం చ పరిమాణ మితి నిశ్చయ
విగ్రహవిభాగాని లింగస్థానం శరీరార్థ అధశ్చోర్ధ్వంచ తత్సమమ్.
ఊర్ధ్వకాయం చ తుర్భాగ నాభే ర్లింగస్య చాంతర
ఏకభాగ మధ శ్చోర్ధ్వే హృదంతం చైకభాగతః.
హృదాదిచుబుకాంతం చ ఏకభాగం విధీయతే
తస్యోర్ధ్వేచ శిరోజాంత మేకభాగం పరికల్పయేత్.
అవయవ పరిమాణ విధిః కర్ణౌ చతుర్భి రంగుళ్యై ర్నాశికం చతురంగుళమ్
నాశికస్య సమం నేత్రం వక్త్రం నేత్రస్య తత్సమః
చతురంగుళకం కంఠం మేహానం చతురంగుళమ్
మేహానార్థం చ వృషణం స్తనమధ్యం దశాంగుళమ్.
అధఃకాయాంతరే జానుహస్తా జాన్వంత ముచ్యతే
నాభే స్సమం బాహుమధ్యం తత్సమం మణిబంధక
హస్తలక్షణం తదర్థం స్యా త్పాణితలం నఖాంతం కారయే ద్బుధః
అంగుళత్రయమానేన మధ్యమాంగుళి మున్నతమ్.
పర్వత్రయం సమం కుర్యాత్ సర్వలక్షణసంయుత
తర్జన్యనామికం చైవ మాషం న్యూనం విధీయతే.
కనిష్ఠికం ద్విమాషం స్యాత్ త్రిమాషాంగుష్ఠ ముచ
యథాబింబపరిమాణేన తథా కుర్యా ద్విచక్షణః.
పాదలక్షణం పాదం తాలపరిమాణేన అంగుళానాం విధిం శృణు
అంగుళత్రయమానేన పాదమధ్యాంగుళం స్మృతమ్
తతః పాణ్యంగుళా నేవ కారయే చ్ఛిల్పిసత్తమః

అవయవలక్షణాః మస్తకస్య చ మధ్యేతు కర్ణస్థానం విధీయతే. 26
శ్రోణీలలాటం కుక్షిశ్చ కూర్మపృష్ఠవదున్నతమ్
కర్ణౌ నేత్రే నాసికే చ జానూగుల్ఫౌ కటీభుజౌ. 27
వృషణౌ చుబుకం చోష్ఠౌ మణిబంధం చ భ్రూయుగే
బాహుమూలౌ కుచౌ యుగ్మసమం కుర్యా ద్యథావిధి.
స్థానకే [1]స్థితః ప్రతిమాయాం తు గర్భావర్తం సమున్నతం
ఊర్ధ్వహస్తౌ భుజసమౌ నేత్రాంతం చాయుధాగ్రకమ్.
అలంకారాననం కుర్యాత్ ప్రమాణం న విచారయేత్
యథాబింబోర్ధ్వమానేన ఆసనం చ తథోన్నతమ్. 30
నాసాదిచుబుకాంతస్య ద్విగుణం ముకుటం తథా
యథా లాభం తథాకుర్యా ద్గరుస్తూపీం ప్రకల్పయేత్.
దేవ్యాదిమానవిధిః దేవీమానం తతో వక్ష్యే నాసాంతం విగ్రహస్య చ
ఓష్ఠాంతం మధ్యమం ప్రోక్తం చుబుకాంత మథాధమమ్.
ఆసీనా సా చతుర్హస్తా తిష్ఠతి ద్విభుజా తథా
దేవస్య పార్శ్వయోః కుర్యా త్తిష్ఠత్యౌ ప్రతిమే ద్విజ.
వామే శ్రియో వామహస్తం లంబం దక్షిణపంకజమ్
తథా దక్షిణదేశే చ శ్రియో[2] వామే చ పంకజమ్. 34
దక్షిణే లంబహస్తం చ శ్రీభూదేవ్యో శ్చ లక్షణమ్
సర్వేషాం విష్ణుబింబానాం లక్షణం పార్శ్వయోః శ్రియోః
ఆలయేన్యే స్థాపితవ్యా[3] రాజ్యలక్ష్మీ శ్చతుర్భుజా

పాఠాంతరాణి—

1. స్థానకే విగ్రహం కుర్యాత్.
2. వామేన పంకజమ్.
3. వీరలక్ష్మీ శ్చతుర్భుజా.

♦ ♦ వరదాభయహస్తాం చ పద్మం సవ్యాపసవ్యయోః.
పద్మపీఠే సమాసీనాం రాజ్యలక్ష్మీం తు కారయేత్
సర్వేషా మవతారాణాం 4 రాజ్యలక్ష్మీం ప్రకల్పయేత్.
5 ఇత్యేవం ధ్రువబేరస్య లక్షణం సర్వసమ్మతమ్
కౌతుకబేరాదిమూ కౌతుకం ధ్రువబేరార్థం కౌతుకార్థం తథోత్సవమ్. 38
నాని సద్బేరాణి స్నపనం చోత్సవార్థం స్యాత్ స్నపనార్థం బలి స్తథా
సాలగ్రామం చ తీర్థార్థం ఇతి షడ్బేరలక్షణమ్. 39
ధ్రువాదిస్నపనాంత స్తు ధృవవ త్కారయేత్క్రమాత్

♦ ♦

సుదర్శనమూర్తిః షట్కోణచక్రమధ్యే చ మూర్తిం షడ్భుజ ముచ్యతే.
పంకజం హేతిరాజం చ గదాం దక్షిణబాహుభిః
శంఖం చ ముసలం శార్ఙ్గం ధారయే ద్వామబాహుభిః
భ్రాంతం షట్కోణ చక్రస్య షడశ్రై స్సహితం మతమ్
ద్వారపాలవిగ్ర 1 సర్వేషు ద్వారదేశేషు ద్వౌ బింబౌ ద్వారపాలకౌ. 42
హాలక్షణాని వామే చక్రం తథా శంఖం గదాం దక్షిణహస్తకే
వ్యస్తపాదం నపాదం వా ద్వారదక్షిణవిగ్రహః 43
వామే శంఖం తథా చక్రం వామహస్తే గదాధరమ్.

---

4. వీరలక్ష్మీం ప్రకల్పయేత్.
5 ఇత్యేకం ధ్రువబింబస్య లక్షణం కథితం ద్విజాః

అధికపాఠాని—

♦ ♦ వరదాభయహస్తా చ ఊర్ధ్వపంకజధారిణీ
కమలాసనయుక్తా చ వీరలక్ష్మీ ర్విధీయతే.
పూర్ణచంద్రనిభం చాస్యం సర్వాంగం సుందరం శుభం
సర్వాభరణసంయుక్తం శ్రీబింబం సర్వత స్స్మృతం.

పాఠాంతరాణి—
1. ద్వారే ద్వారే చ కుర్వీత ద్వారపాలకవిగ్రహౌ

అధికపాఠాని—
♦ ♦ అవతారేషు సర్వేషు కర్త్వా ర్చాస్థానకం స్మృతం.

అన్యం వరదహస్తం చ వామవిగ్రహలక్షణమ్. 44

....

ద్వారవిగ్రహమా ద్వారమానం చ తస్యార్ధం తదర్ధం చ తదర్ధకమ్
నాశి యథా విత్తానుసారేణ కారయే ద్వారపాలకాన్. 45
1గర్భాలయస్య మానేన ధ్రువమానేన వా భవేత్
ప్రమాణై శ్చ తుర్భిశ్చ కుర్యా ద్విత్తానుసారతః.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ధ్రువబేరాది విగ్రహ లక్షణం నామాష్ట
మోధ్యాయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి—

అధికపాఠాని—

......శంఖచక్రగదాపద్మా స్సర్వసామాన్యలక్షణాః

1. గర్భాలయప్రమాణేన ధ్రువబింబానుసారతః

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

నవమోధ్యాయః

రథాదియానలక్షణవిధిః

రథలక్షణం. శ్లో. రథస్య లక్షణం వక్ష్యే దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః
విమానోచ్ఛ్రియమానం వా గోపురోచ్ఛ్రాయమేవ వా.
ధ్వజస్తంభసముచ్ఛ్రాయం మంటపోచ్ఛ్రియమేవ వా
లోహేన దారుణా వాపి కారయేద్రథముత్తమమ్. 2
అంతస్సారం దారుజం చే ల్లోహా శ్చైత్స్వర్ణరాజితమ్
నవరత్నైశ్చ ఖచితం ద్వారస్తంభశతావృతమ్. 3
షోడశద్వాదశాష్టౌ వా యథా విభవవిస్తరమ్
భూరాదిసప్త వా కుర్యాదతలాదిచతుర్దశ. 4
భూర్భువస్సువరిత్యాదిలోకత్రయతలం యథా
ఉచ్ఛ్రాయస్యానుగుణ్యేన [1]ఆయామం పరికల్పయేత్.
భూమికాయాశ్చ ప్రథమే భాగే చక్రాణి కల్పయేత్
పార్శ్వయోరుభయోః కుర్యాద్రథస్యానుగుణం యథా.

1, తథాయామం ప్రకల్పయేత్. •ాంచేన వా నరా కుర్యాత్ యథావిత్తానుసారతః

తదగ్రే చ శిఖాకుంభం చక్రేణోజ్జ్వలితం మహత్
ఘంటాశతసమాయుక్తం పతాకధ్వజశోభితమ్
హయా న్వా ద్విరదా న్వాపి ప్రాగ్భాగే పరికల్పయేత్
తన్మధ్యే సారథిం స్థాప్య తోత్త్రం వాంకుశధారిణమ్. 8

చిత్రరచనా అతలాదిపదే తత్తల్లోకస్థాన్ పరికల్పయేత్
నాగా న్కృత్వా న్కిన్నరాంశ్చ గంధర్వాన్ గరుడ స్తథా.
సిద్ధా న్విద్యాధరాం శ్చైవ దేవదానవరాక్షసాన్
పిశాచా న్గుహ్యగా న్సాధ్యా న్మునీ న్పరమవైష్ణవాన్. 10
రామకృష్ణాదివిభవన్మూర్తిలీలాః ప్రకల్పయేత్

రథమధ్యపీఠ లక్షణం
తన్మధ్యే వేదికాయాం తు కూర్మపీఠం ప్రకల్పయేత్
తస్యోపరి హ్యనంతం చ సహస్రఫణిమండితమ్
కల్పయిత్వాథ తన్మధ్యే డోలికాం స్వర్ణనిర్మితామ్. 12
తన్మధ్యేష్టదళం పద్మం కర్ణికాకేసరాన్వితమ్
ఆసీనార్థం తు దేవస్య స్వర్ణపీఠం ప్రకల్పయేత్. 13

రథనిర్మాణఫల విశేషః
ఏవం కృత్వా రథం దివ్యం విష్ణో రతులతేజసః
యే ర్పయం త్యతిభక్త్యా తు తే యాంతి పరమం పదమ్

తదితరవాహనాని తల్లక్షణాని చ—
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి వాహనానాం చ లక్షణమ్
పీఠ మాదిత్య సోమం చ సింహ వ్యాళి ఖగాధిపాః 15
హనూమా న్హంస మత్తేభా హయస్యందన ఏవ చ
శిబికాం సర్వభూపాలవాహనాని యథాక్రమమ్
గర్భాలయసమం వాపి తద్ద్వార స్యోన్నతిం తథా
ధ్రువబేరప్రమాణం వా వాహనాని చ కారయేత్. 16

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమసంహితాయాం,
రథాదిలక్షణం నామ నవమోఽధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

దశమోధ్యాయః

ప్రతిష్ఠాముహూర్తనిర్ణయవిధిః

ప్రతిష్ఠావిధిశ్రవణ బ్రహ్మావాచా—

శ్రీ బ్రహ్మప్రశ్నః ప్రతిష్ఠాలక్షణం బ్రూహి దేవదేవజగత్పతే
తత్సర్వం విస్తరేణైవ యది తుష్టోసి మే ప్రభో. 1

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవానువాచ—

ప్రతిష్ఠావిధికారికా అథవక్ష్యే విశేషణ ప్రతిష్ఠావిధిముత్తమమ్
(క్రియాసూచనమ్) మంటపం ప్రథమం కుర్యా ద్ద్వితీయం జలవాసకమ్. 2
తృతీయం స్నపనం కుర్యా చ్చతుర్థం శయనం భవేత్
పంచమం చాగ్నివిన్యాసం షష్ఠం బ్రాహ్మణభోజనమ్.
సప్తమం శాంతిహోమం తు అష్టమంస్పర్శనం భవేత్
నవమం గేహశుద్ధి స్తు దశమంరత్న ముచ్యతే. 4
ఏకాదశం కర్మపూర్తేః పూర్ణాహుతి మథా చరేత్
ద్వాదశం స్థాపనం కుర్యా త్ప్రోక్షణం చ త్రయోదశమ్.
న్యాసం చతుర్దశం కుర్యా త్పరివార మతఃపరమ్
షోడశీ దక్షిణా ప్రోక్తా క్రియాసూచన ముత్తమమ్. 6

ప్రతిష్ఠాముహూ ప్రతిష్ఠాసు ముహూర్తస్య లక్షణం శ్రుణు సాంప్రతమ్
ర్తనిర్ణయః అయనం ¹దక్షిణాయన ముత్సృజ్య ఉత్తరాయణ ముత్తమమ్. 7
పక్షం ఉత్తమం శుక్లపక్షం తు కృష్ణపక్షేపి వా భవేత్
త్యాజ్యదివసాని గురా వస్తంగతే శుక్రే వ్యతీపాతే తు వర్జయేత్. 8
సంక్రాంతౌ దుర్దినే చైవ గ్రహణే సోమసూర్యయోః
పరస్తాచ్చ పురస్తాచ్చ షోడశాహాని వర్జయేత్. 9
అతిచారే తథా మాసే పర్యయుగ్మయుతే తథా
ఏవ మాదిషు చాన్యేషు గర్హితేషు న కల్పయేత్. 10
గ్రాహ్యదివసాని రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య చాన్యస్య గ్రామస్య చగురో స్తథా
యజమానస్య ధిష్ణ్యస్య శుభే ష్వనుగణేషు చ. 11
తిథినక్షత్రవారేషు ముహూర్తేషు శుభేషు చ
తిథయః ప్రథమా చ ద్వితీయా చ పంచమీ చ త్రయోదశీ,
దశమీ పౌర్ణమాసీ చ శుక్లపక్షే శుభేతిథౌ
వారాణి గురుభార్గవసౌమ్యానాం వారా శ్రేష్ఠతమా మతాః
నక్షత్రాణి ఉత్తరాసు చ రేవత్యాం అశ్విన్యాం ధాతృజే తథా
పుష్యే పునర్వసౌ చాపి హస్తే చ శ్రవణే తథా. 14
దేవస్య స్థాపనం కుర్యా ద్విష్ణో రభ్యుదయావహమ్
సౌమ్యగ్రహాః సోమో బృహస్పతి శ్చైవ భార్గవోథ బుధ స్తథా. 15
శుభలగ్ననిర్ణయః ఏతే సౌమ్యగ్రహాః ప్రోక్తాః ప్రశస్తా స్థాపనం ప్రతి
సైంహికేయ శ్చ సౌర శ్చ అర్క శ్చైవ తు నిందితాః
రాసే స్తృతీయె షష్ఠే వా స్థితా శ్చేచ్ఛుభశంసినః

పాఠాంతరాణి—

1. అయనం చోత్తరం శ్రేష్ఠం త్యాజ్యం దక్షిణముచ్యతే.

ద్వితీయే చ తృతీయే చ తథాపంచమషష్ఠయోః 17
సప్తమే దశమే చైవ రాశౌ చైకాదశే పునః
స్థితః శ్శుభకరశ్చంద్రః షట్సప్తదశమస్థితః 18
భయకృ ద్భార్గవో జ్ఞేయ శ్చంద్రః క్రూరై ర్నిరీక్షితః
సూర్యేందుకుజ రాహ్వర్కి కేతవో లగ్నగా యది. 19
కర్తు మృత్యుప్రదా స్సౌమ్యాశ్చాయుశ్శ్రీపుత్రపౌత్రదాః
ద్వితీయే విత్తదా స్సౌమ్య సచంద్రా నేష్టదాః పరే. 20
తృతీయ స్థానగాః క్రూరాః గృహశ్రీపుత్రదా స్మృతాః
చతుర్థే సుఖదా స్సౌమ్య శ్చంద్రః క్రూరా శ్చ దుఃఖదాః
పంచమే వ్యాధిదా క్రూరాః శుభాః పుత్రధనప్రదాః
పుత్రద స్తత్ర పూర్ణేందుః క్షీణేందు ర్దోషకృ ద్భవేత్.
షష్ఠి శ్చదుఃఖదా ప్రోక్తా దశమీ చ ధనప్రదా
పుత్రసంపత్ప్రదా స్సౌమ్యాః ధర్మస్థానస్థితా యది. 23
లాభ స్థానగతా స్సర్వే గ్రహా శ్రీపుత్రపౌత్రదాః
వ్యయస్థానగతా స్సర్వే బహువ్యయకరా గ్రహాః. 24
సూర్యవార శ్శుభప్రోక్తః కరపుష్యయుతో యది
మందవారో హితః కర్తుః స్వాతీ రోహిణి యోగతః
తృతీయా బుధసంయుక్తా షష్ఠీ జీవసమాహితా
ఏకాదశీ సోమయుతా కరోతి ప్రాణసంశయమ్. 26
పౌష్ణ స్తు సప్తమీ యుక్తా దహ త్యగ్ని రివ ప్రజాః
ఉత్తరాషాఢసంయుక్తో సోమవార స్తు శోభనః. 27
వృషమత్స్యమృగేంద్రాఖ్యాను హూర్తా చోత్తమా మతాః
కుంభక శ్చ ధనుర్మేషమిథునా మధ్యమా స్మృతాః. 28
కర్తు స్సూర్య బలోపేతే చంద్రతారా బలాన్వితే
పంచేష్టకయా తేలగ్నే వ్యష్టమే శుద్ధిసంయుతే. 29

శుభగ్రహే క్షితే యుక్తే సుముహూర్తే సు యోగకే
బహునా త్రికి ముక్తేన సహమౌహూర్తికై ర్గురుః 30

స్థాపనం దేవదేవస్య కుర్యాత్కాలే యథావిధి
తదర్థం మంటపం కుర్యాత్ యథాభిమతదిఙ్ముఖమ్. 31

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రతిష్ఠాముహూర్తనిర్ణయోనామ దశమోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

ఏకాదశోధ్యాయః

***

యాగశాలాకుండతోరణవిధిః

యాగమంటపనిర్మాణాదివిధా బ్రహ్మప్రశ్నః

బ్రహ్మోవాచ—

శ్లో. భగవ న్బ్రూహి దేవేశ యాగమంటపలక్షణమ్
కస్మి న్దేశే ప్రకర్తవ్యం సర్వ మన్యత్సువిస్తరమ్.

భగవత్ప్రతివచనం

శ్రీభగవాన్—

యాగమంటప లక్షణం

దేవాలయస్య పూర్వస్యాం చైశాన్యే చోత్తరే పి వా
ద్వితీయా వరణే యద్వా తృతీయా వరణే పి వా.
యాగార్థం మంటపం కుర్యాత్ షోడశస్తంభసంయుతమ్
హస్తషోడశవిస్తీర్ణం తద్వ దాయామసంమితమ్.
చతుర్ద్వారసమాయుక్తం చతుస్తోరణభూషితమ్
తద్భువం నవధా కృత్వా 1మధ్యమే బ్రహ్మణః పదే
వేదీం నిర్మాయ పరితః దిక్షు కుండాని కల్పయేత్

చతురశ్రకుండ లక్షణం

హస్తమాత్రం ఖనే ద్భూమిం చతురశ్రం యథా భవేత్
తన్మధ్యే పద్మపీఠం స్యా చ్చతురంగుల మున్నతమ్

పాఠాంతరాణి—

1. తన్మధ్యే బ్రహ్మణఃపదే.

బహి రష్టదళం పద్మం ద్వాదశాంగుళవిస్తృతమ్. 6
ఖాతా ద్బహి శ్చ తుర్దిక్షు మేఖలాత్రితయం భవేత్ [2]
చతురంగుళ ముత్సేధా ద్వాదశాంగుళవిస్తృతా. 7
ప్రథమా మేఖలా కార్యా ద్వితీయా తద్వదున్నతా
అష్టాంగుళసువిస్తీర్ణా ద్వితీయా మేఖలా భవేత్. 8
తృతీయా మేఖలా కార్యా చతురంగుళవిస్తృతా
తద్వ దౌన్నత్యసహితా తదూర్ధ్వే యోని రిష్యతే. 9
కుండస్య పశ్చిమే భాగే యోనిః పంచదశాంగులా
పిప్పలచ్ఛదవ త్కుర్యాత్ యామ్యే వా యోనికల్పనా.
ఉదఙ్ముఖో యది భవే ద్ధోతా యోనిం వినా శివా
కుండం కుర్యా త్తదశేతు కోణసూత్రస్య మానతః.
చతుర్దిక్షు చతుస్సూత్రాణి నాస్ఫాల్య చతురశ్రకమ్
మధ్యాత్కోణస్పృశత్సూత్రం పార్శ్వభాగే నిధాయ చ.
అతిరిక్తతృతీయేన భ్రామయే త్పూర్ణచంద్రవత్
చాపకుండం మధ్యే సూత్రం సమాస్ఫాల్య విసృజే దుత్తరార్ధకమ్.
స్వీకృత్య దక్షిణార్ధం తు పూర్వవ న్మేఖలాత్రయమ్
ఏ తచ్చాపాఖ్యకుండం స్యాత్ పూర్వవ చ్చతురశ్రకే.
వృత్తకుండం క్షేత్రమధ్యాత్కోణసూత్రం పూర్వవద్భ్రామయే త్తతః
పూర్ణచంద్రపదే తత్స్యాత్ పూర్వవ న్మేఖలాయుతమ్.
పద్మకుండం అశ్రాద్వృత్తం సమాలభ్య పూర్వవత్సూత్రవర్త్మనా
దళాని మేఖలాస్థానే నిర్మితం పద్మకుండకమ్. 10

---

2 అధికపాఠాని__
సాత్వతీ రాజసీ చైవ తామసీ తి క్రమాద్వదేత్
సర్వేషాం చైవ కుండానాం మేఖలానామ నిర్ణయః

త్రికోణకుండం
అశ్రవిస్తృతషడ్భాగం దక్షిణోత్తరయోర్ద్వయోః
పశ్చిమే౽శ్రస్య సంయోజ్యసూత్రమాస్ఫాల్యలాంఛయేత్.

మేఖలా
తత్సూత్రస్ఫాలనే నైవ త్రికోణం సాధయేద్గురుః
యాదృగ్విధం భవేత్కుండం తాదృగేవతు మేఖలా.

పంచకుండవిధానం
చతురశ్రం భవేత్ప్రాచ్యాం దక్షిణే ధనురాకృతిః
పశ్చిమే వర్తులం కుండం [1]ఉత్తరే త్రిశ్రకుండకమ్. 19
[2]పద్మకుండం శివే కార్యం పంచవహ్ని ప్రకల్పనే

చతుస్తోరణాని
అశ్వత్థోదుంబరశ్చైవ న్యగ్రోధం తు తథైవచ. 20

తేషాంప్రమాణాని
ప్లక్షశ్చైవతు చత్వారో తోరణార్థం ప్రకల్పయేత్
తదుత్సేధమథో వక్ష్యే తోరణానాం చ సర్వశః 21
మంటపద్వారతుల్యం వా పాదాయత మథాపి వా
తద్దండం ద్విగుణం వాపి స్తంభోత్సేధ మథాపి వా. 22
పంచహస్తనమో వాపి చతుర్హస్తం తు వాపునః
తదర్థం పట్టికాకారం తోరణానిచ కారయేత్. 23

మంటపనిర్మాణే
దశతాలం తథా యామం పట్టికాతు తదర్థకమ్

స్తంభాదినాహాని
స్తంభయోర్మూలనాహం స్యాద్ద్వాత్రింశాంగుళమీరితమ్.
తయోర్మధ్యే తు నాహం తు అష్టావింశతి రంగులమ్
తదగ్రయో ర్నాహం స్యాచ్చతుర్వింశాంగుళోన్నతమ్.
స్తంభాయామం త్రిధాకృత్వామూలభాగేయుగాశ్రకమ్
మహాభాగే తు కాష్ట్వశ్రం ఊర్ధ్వభాగే తు వర్తులమ్. 26
అథవా స్తంభనాహం స్యా న్మూలమధ్యాగ్రకేషు చ
చతుర్వింశ ద్వింశతి శ్చ షోడశాంగుల మిష్యతే. 27

పాఠాంతరాణి—

1. ఉత్తరే పద్మముచ్యతే.
2. వహ్నిభాగే త్రికోణం స్యాత్

షోడశాంగులనాహం వా పాదా దగ్రసమం తతః
స్తంభయో ర్నాహ ముక్తంచ యథాశోభం భవేత్తతః
స్తంభయో రగ్రతః కుర్యాత్ పద్మకుట్మలవద్భవేత్
అథ వాగ్నిశిఖా వాపి యథా శోభంతు కారయేత్.
స్తంభా దుత్సేధమానేన విస్తారం పట్టికా ఉభే
పట్టికాద్వయవిస్తారం ద్వాదశాంగుల మేవ వా. 30
అష్టాంగులం వా కుర్వీత షోడశాంగుల మాయతమ్
చతురంగుళవిస్తారం పట్టికార్థం తు పంకజమ్. 31
స్తంభం చతుర్థ విభజే దేకభాగం క్షితౌ క్షిపేత్
యజ్ఞవృక్షాం శ్చ సంగృహ్య యథాకామ మథాపి వా.
ద్వారప్రమాణం వా కుర్యా త్ప్రమాణం పురుషాయతమ్
ఏవం లక్షణయుక్తాని కారయేత్తోరణాని చ. 33
అష్టమంగళలక్షణం వక్ష్యామిలక్షణం చాష్ట మంగళాని యథా తథమ్
యజ్ఞవృక్షేణ సమాధాయ క్షీరవృక్షం విశేషతః. 34
ఆయామ మేకహస్తం స్యా ద్విస్తారం చ షడంగుళమ్
ఘనం త్రయాంగుళం ప్రోక్తం రక్తాంగం శ్వేతవర్ణకమ్.
పీతాభం పంకజాభం చ రాజా రాష్ట్రసుఖావహమ్
శ్రీవత్సం పూర్ణకుంభం చ భేరీం దర్పణమండలమ్. 36
మత్స్యయుగ్మం చ శంఖం చ చక్రం కాశ్యపనందనమ్
ఫలకేషు లిఖే దేవం మంగళాని యథాక్రమమ్. 37
సమిధః పాలాశోదుంబరాశ్వత్థ ప్లక్షాస్స మిధయ స్తథా
ఇధ్మం ఇధ్మ మేకవింశత్యా కుశాభ్యాం బంధయే త్తతః. 38
సమిత్ప్రాదేశయుగళం చ తు ద్వింశాంగుళైః కుశైః
బర్హిర్మాలా చతుర్వింశతి దర్భై శ్చ బర్హిర్మాలా దయన్మతాః.
దయః మూలమంగుళము త్సృజ్య తథాగ్రం విసృజేద్బుధః

పవిత్రగ్రంధి వద్గ్రంధి ర్వేణి రూపం తథా కృతిః. 40
త్రిఃప్రాదేశంతు పరిధీ ప్రాదేశం స్యాత్పవిత్రకమ్

స్రుక్స్రువాదీని
యజ్ఞాంగం ఖాదరో వాపి స్రుక్స్రువాకారయే త్సుధీః.41
చతుర్వింశాంగుళాయామం తదగ్రే కమలాకృతిః
బిలమంగుళమాత్రం స్యా త్స్రువమేవం ప్రకీర్తితమ్. 42
ద్వాదశాంగుళ దండం స్యా చ్చతురంగుళకం బిలమ్
జుహూరష్టాంగుళం చైవ స్రుచమిత్యభిధీయతే. 43

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
యాగశాలాకుండ తోరణాది లక్షణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం

ద్వాదశోధ్యాయః

ఆచార్యనివేశనమృత్సంగ్రహణవిధిః.

ఆచార్యావరణం

శ్లో. ప్రతిష్ఠాదివసే ప్రాప్తే యజమానో హరింస్మరన్
బ్రాహ్మే ముహూర్తే చోద్ధాయ (1కృతనిత్యక్రియస్తథా.
పత్నీపుత్రాదిసంయుక్తో బ్రాహ్మణై ర్బాంధవై స్సహ
నృత్తగీతాధిభి శ్చైవ ఛత్రధ్వజవితానకైః. 2
దేవస్య స్థాపనా యూదా ఆచార్యస్య నివేశనమ్
ప్రవిస్య ఫలపుష్పాదీ న్దత్వా భక్త్యాచ భూతలే. 3
సాష్టాంగం ప్రణిపత్యేదం విజ్ఞాపన మథా చరేత్
మయా నిర్మితబింబేషు భక్తానాం మోక్షసిద్ధయే. 4
భవన్మంత్రప్రభావేన భగవం తం ప్రవేశయ
ఇతి సంప్రార్థ్య సంపూజ్య పుష్పస్రక్చందనాదిభిః. 5
అర్చకస్స హరి స్సాక్షా చ్ఛరరూపీ న సంశయః
ఇతి మత్వా మహాప్రాజ్ఞం 2 సమారోప్య తు యానకే.

పాఠాంతరాణి.

1. కృతనిత్యాహ్నికశ్శుచిః
2. యానమారోపయేత్తతః.

వేదవిద్భి ర్బ్రాహ్మణై శ్చ తూర్యఘోషపురస్సరం
గ్రామప్రదక్షిణం నీత్వా యాగశాలాం ప్రవేశయేత్.
విష్వక్సేనపూజ సుముహూర్తే తు సంప్రాప్తే విష్వక్సేనం ప్రపూజయేత్
పుణ్యాహవాచనం సంప్రోక్ష్య సర్వసంభారాన్ పుణ్యాహస్య జలేన చ 8
సంకల్పం దేశకాలవిభాగేన కర్తు స్సంకల్ప మాచరేత్
ధృత్వా కంకణవస్త్రాదీ న్యజమానాన్వితో గురుః. 9
ఋత్విక్పూజా పూజయే న్మధుపర్కేణ సర్వాన ప్యృత్విజస్తతః
పరివద్దక్షిణా ధారయిత్వా కౌతుకాని కుర్యా త్పరిషదర్చనమ్. 10
దేవతావాహనం తదనుజ్ఞా మవా ప్యైవ దేవా నావాహ్య శాస్త్రతః
వైష్ణవా న్పూజయేత్పశ్చాత్ మధ్యాహ్నే బంధుభిస్సహ.
సాయంకాలేమృ సాయంకాలే తు సంప్రాప్తే మృత్సంగ్రహణమారభేత్
త్సంగ్రహణం ఆచార్యో యజమానశ్చ గీతవాదిత్రనిస్వనైః 12
తద్విధిః మహతా జనసంఘేన 1 వేదఘోషసమన్వితమ్
దిశం ప్రాచీ ముదీచీం వా గత్వా తత్ర శుచిస్థలే. 13
మంత్రే శాస్త్రేణ సంప్రోక్ష్య గోమయేన 2 విలేపయేత్
భూమి ర్భూమ్నే తి మంత్రేణవృత్తం మండలమాలిఖేత్.
తన్మధ్యే మేదినీం దేవీం నవతాలసమాయుతామ్
ఈశాననైరుతిన్యస్త శిరఃపాదాంబుజద్వయామ్. 15
ఊర్ధ్వవక్త్రాం విలిఖ్యైవం అర్చయే న్న్యాసపూర్వకమ్
కూర్చేన పశ్చిమే చక్రం విష్వక్సేన మథోత్తరే. 16
ప్రాగ్భాగే గరుడం యామ్యే ఖనిత్రే శేష మర్చయేత్
♦ ♦ ♦

న్యాసం కృత్వా వరాహస్య .వారాహానుష్టుభం జపేత్.

పాఠాంతరాణి. అధికపాఠాని.

1. వేదఘోషపురస్సరం, ♦ ♦ ♦ భూవరాహం సమాలిఖ్య పూజయే ద్గంధపుష్పకైః
2. విలిప్యచ.

భూవరాహం తతో ధ్యాత్వా ఖనిత్రంధారయ స్గురుః
త్వాం ఖనామీతి తత్కుక్షౌ నిఖనే। త్ర్యాఙ్గుష్ఠఖన్త్రతః.
మృదం సంగృహ్య లోహాది భాజనే వేత్రజే పివా
నవేన వాససా చ్ఛాద్య భూగర్భే బలి మాచరేత్. 19
మృద్భాజనం సమారోప్య గజేయానాదికే పివా

... ...

శ్రీసూక్త పావమానాది పాఠకై ర్బ్రాహ్మణై స్సహ.
గ్రామప్రదక్షిణం నీత్వామంటపం సంప్రవేశయేత్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
మృత్సంగ్రహణవిధి ర్నామ ద్వాదశోధ్యాయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

' త్ర్యఙ్గుష్ఠఖస్థితః ... ...నదీతటే వాలుకాంచ కరీమస్యాన మూర్ధగం
భూసూక్త మేదినీసూక్త వాకసాసూక్త । [illegible]

ఓం

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

త్రయోదశోధ్యాయః

అంకురారోపణవిధిః.

అంకురార్పణం

శ్లో. గ్రామప్రదక్షిణేనైవ అంకురార్పణమంటపమ్
ప్రవిశ్య చందనార్ద్రాణి 1సూత్రాణి స్ఫాలయే ద్గురుః

మండలరచనా

ప్రాగాయతాని ప్రథమం ఋజూని ద్వాదశస్ఫుటమ్
ఉదగాయతసూత్రాణి దశపంచచ కల్పయేత్. 2
వీథ్యర్థం మార్జయే త్తత్ర షట్త్రింశత్కోష్ఠకాని చ
మధ్యద్వాదశకే తత్ర ఘటికాస్థాపయే త్క్రమాత్ 3
పూర్వవ ద్ఘటికా శ్చైంద్రే వారుణ్యాంతుఘటాన్న్యసేత్
ఆగ్నేయే నైరుతే యామ్యే పాలికాః పూర్వవన్న్యసేత్.
వాయవ్యైశాన్యసోమేషు శరావా న్పూర్వవ న్న్యసేత్

ధాన్యపీఠప్రకల్పనం

పాత్రాణా మధివాసార్థం వ్రీహిభి స్తండులై స్తిలైః.
పీఠాని కల్పనీయాని ప్రత్యేకం మూలవిద్యయా
పాలికాఘటికా చైవా శరావం చ త్రిధా మతమ్. 6

పాలికఘటికశరావ లక్షణాని

సౌవర్ణం రజతం చైవ తామ్రజం మృణ్మయం తువా
పాలికాముఖవిస్తారం షోడశాంగుళ ముచ్యతే. 7

పాఠాంతరాణి.

1. సూత్రాణ్యాస్ఫాలయేద్గురుః.

శరావాణాం ముఖం కుర్యాద్ ద్వాదశాంగుళవిస్తృతమ్
చతుర్దిక్ష్వితవక్త్రాణాం విస్తృతం చతురంగులమ్. 8
ఘటానాం మధ్యమం వక్త్రం విస్తారేణ షడంగుళమ్
సర్వేషాం పాదపీఠస్య విస్తృతిస్తు దశాంగుళమ్. 9
చతురంగుళ మౌన్నత్యం అంగుళం కంఠ మిష్యతే
ధుత్తూరపుష్పసదృశం వక్త్రమంభోజసన్నిభమ్. 10
ఉత్సేధః పాలికానాం తు పంచవింశాంగుళం స్మృతః
ద్వావింశతి ర్ఘటానాం తు శరావాణాం తు వింశతిః.
ఏతల్లక్షణయుక్తాని పాత్రాణ్యానీయ దేశికః
పాలికాదిస్థాపనవిధిః [illegible]మంత్రేణ సంప్రోక్ష్య దూర్వా మశ్వత్థపత్రకమ్.
శిరీషం సహదేవీం చ తత్కంఠేషు చ బంధయేత్
తంతుం తన్వేతి మంత్రేణ సూత్రేణ పరివేష్టితమ్. 18
భూమిర్భూమ్నేతి మంత్రేణ త్రిభాగం నిక్షిపేన్మృదమ్.
యథోక్తతత్స్థానేషు ఘటికాః పరమేష్ఠినా. 14
బ్రహ్మజజ్ఞానమంత్రేణ ఘటాన్మధ్యే వినిక్షిపేత్
యత ఇంద్రేతి మంత్రేణ ఘటద్వాదశకం న్యసేత్. 15
ఐంద్రే పదే తథాగ్నేయే త్వమగ్నేరితి మంత్రతః
పాలికాః స్థాప్య యామ్యేషు యమాయసోమమంత్రతః.
మోషుణః పరమంత్రేణ నైరృత్యాం పాలికా న్యసేత్
తత్వాయామీతి వారుణ్యాం పూర్వవద్ఘటికా న్యసేత్
శరావాన్నిక్షిపేద్వాయ్వాం వాయుమంత్రేణ దేశికః
ఉత్తరే సోమమంత్రేణ శరావాన్పూర్వవన్న్యసేత్. 18
[1] ఈశాన మనునా రౌద్రే శరావాన్నిక్షిపేత్క్రమాత్

పాఠాంతరాణి.

1. ఈశాన్యాం శైవమంత్రేణ శరావాన్విన్యసేత్క్రమాత్.

పాలికాసు యజేద్విష్ణుం ఘటికాసు చతుర్ముఖమ్. 19
శరావేషు శివం ధ్యాత్వా సమావాహ్య ప్రపూజయేత్
పాలికానా మష్టదిక్షు కలశాన్విన్యసేత్క్రమాత్. 20
ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య । దిక్పాలాన్పూజయేత్తతః
తోరణధ్వజదేవాదీన్ సమావాహ్య తతో గురుః 21
సోమకుంభస్థాపనం పాత్రాణాం పశ్చిమే స్థానే దశద్రోణప్రమాణతః
ధాన్యరాశౌ వినిక్షిప్య ధృవంత ఇతి మంత్రతః. 22
సోమకుంభం న్యసేత్తస్మిన్వాసనా శేష్యపూరయేత్
గంధోదకేన పంచత్వక్పంచరత్నాని విన్యసేత్. 23
2 సువర్ణనిర్మితం సోమం తస్మిన్నావాహ్య పూజయేత్
నివేద్య పాయసాన్నంచ సోమకుంభస్య చోత్తరే. 24
[illegible] కరకం విన్యసేత్తస్మిన్ హేతిరాజం సమర్చయేత్.
[illegible] ముద్గాదివేణుబీజాంతం త్రయోదశ మనుత్తమమ్. 25
[illegible] ముద్గనిష్పసనీవార శింబమాషయవస్తథా
[illegible] ప్రియంగుశ్చణకస్యామ కుళుద్ధాంశ్చ తథా తిలాః.
[illegible] వేణుశ్చ ధాన్యాని పయోభిః క్షాళయేత్సుధీః
నవధాన్యాని [illegible] వ్రీహిమాషగోధూమసర్షపాః. 27
[illegible] రాజమాషశ్చ నవధాన్యాః ప్రకీర్తితాః
బీజ [illegible] నవధాన్యాని వా యద్వా త్రయోదశ మథాపివా. 28
[illegible] అంకురారోపణార్థం తు సంగ్రిహే ల్లోహభాజనే
[illegible] త్రం తద్బహిః [illegible] నవద్రోణమితే న్యసేత్. 29

1 లోకపాలాన్ప్రపూజయేత్.

2. [illegible]

బీజాధిదేవతావాహనం ఆచార్యో విష్ణుగాయత్ర్యా బీజాధీశం సమర్చయేత్,
ముద్గానామధిపం విష్ణుం సర్షపాణాముమాపతిమ్. 30
నీవారాణాం జగత్త్రాణం శింబానాం హరి రిష్యతే
మాషాణాం యమరాజం చ యవానాంబ్రహ్మదైవతమ్.
ప్రియంగూణాం మహాసేనం చణకానాం బృహస్పతిమ్
శ్యామాకానాం శ్రియం దేవీంకుళుత్థానాంతుకశ్యపమ్.
ఏతద్ధాన్యాధిపాన్పూజ్య పయోభిః క్షాళయేత్సుధీః
బీజాభిమంత్రణం యాజాతా ఇతి మంత్రేణ బీజానామభిమంత్రణమ్. 33
తత్పాత్రం మూర్ధ్ని శిష్యస్య న్యస్య వాదిత్రనిస్వనైః
దేవాగారం పరిక్రమ్య ప్రాదక్షిణ్యేన వై పునః. 34
తద్భాజనం వినిక్షిప్య [1] నవవస్త్రేణ ఛాదయేత్
అంకురార్పణ పుణ్యాహం తత్ర కుర్వీత కుండే వా స్థండిలేపి వా. 35
హోమవిధిః అగ్నిం సంస్థాప్య విధివన్మూలమంత్రేణ దేశికః
సమిధాజ్యచరూన్ హుత్వా నృసూక్తేన చరుం హునేత్.
సోమమంత్రేణ జుహుయాదాజ్యేనాష్టోత్తరం శతమ్
సంపాతాజ్యేన సంస్పృశ్య స్పర్శమంత్రేణపాలికాః 37
ఆజ్యశేషం బీజపాత్రే నిక్షిప్య జపమాచరేత్
శతవారం విధోర్మంత్రం తతో విప్రాభ్యనుజ్ఞయా. 38
బీజావాపనం ముహూర్తే శోభనే బీజాన్యావపేత్పాలికాదిషు
బ్రహ్మేంద్రాగ్నిగ్రహేశైస ద్వాదశాంకురవిద్యయా. 39
ఊర్ధ్వతా వీతి మంత్రేణ మృద్భిరాచ్ఛాదయేత్క్రమాత్
సోమకుంభస్థతోయేన సించేదబ్లింగమంత్రకైః 40

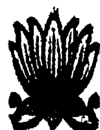
పాఠాంతరాణి.

1 నవవస్త్రేణవేష్టయేత్.

పావమానాదిసూక్తైశ్చ దిక్షు దద్యాద్బలింతతః
యాగాంతం సోమకుంభస్య పూజనం చ నివేదనమ్.
కుముదాదిగణేభ్యశ్చ బలిం దద్యాద్దివానిశమ్
దీపాన్ రక్షే దనిర్వాణా న్యావత్కర్మావసానకమ్. 42
అంకురార్పణ మారభ్య దీక్షితో గురురితః.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
అంకురార్పణవిధిర్నామ త్రయోదశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

చతుర్దశోధ్యాయః

వాస్తుయాగవిధిః

వాస్తుపూజావసర నిరూపణం

వాస్తుయాగం తతః కుర్యా ద్వాస్తునాథస్య ప్రీతయే
అనర్చితే వాస్తునాథే కృతం కర్మాసురం భవేత్. 1
తస్మా దారభ్య యాగేషు దేవయాగాదికర్మసు
ప్రాగేవ పూజయే ద్వాస్తుం తద్విధానం బ్రవీమి తే. 2

వాస్తుమండలరచనా

భూసూక్తేన భువం తత్ర గోమయేన విలేపయేత్.
రక్తపీతసితై శ్చూర్ణైః రంగవల్లీః ప్రకల్పయేత్. 3
తస్మి న్నూతనవస్త్రేణ మండలే తండులైః కృతే
కర్షమాత్రసువర్ణేన తదర్ధార్ధేన వై పునః. 4
విత్తశాఠ్యం వినా కుర్యా ద్వాస్తోః ప్రతికృతిం బుధః
ఊర్ధ్వగా దశ రేఖాస్స్యు స్తిర్యగ్రేఖా స్తథా దశ. 5
విలిఖే న్మండలే తస్మిన్ ఏకాశీతిపదం భవేత్

ప్రతిమాశోధనవిధిః

ప్రతిమాశోధనం కుర్యా త్పంచామృతరసైః పృథక్. 6
తస్మిన్మధ్యపదే వాస్తుప్రతిమాపూజనం చరేత్
వాస్తోష్పతేతిమంత్రే ద్వా[1] యథాశక్తి జపం చరేత్

పాఠాంతరాణి—

1. యథాశక్తి జపేత్తదా.

అయుతం వాసహస్రం వా శత మష్టోత్తరంతు వా
కుంభస్థాపనం — తస్మిన్నేవ పదే పంచ త్వక్పల్లవసమన్వితమ్. 8
సూత్రేణ వేష్టితం కూర్చం గంధాదిభి రలంకృతమ్
[1]వాస్తుకుంభం సమావాహ్య కుంభేతు ప్రతిమాం న్యసేత్.
వాస్తుపూజా — ప్రాణప్రతిష్ఠాం కుర్వీత పూజయేద్వాస్తు పూరుషమ్
షోడశై రుపచారైశ్చ ద్వాత్రింశైర్వా యథాక్రమమ్.
సోమమంటప — తత్ప్రాచ్యా ముత్తరస్యాం వా విధివత్సోమమంటపమ్
నిర్మాణం — సంస్థాప్య ధాన్యవస్త్రాద్యై స్తండులైశ్చ యథాక్రమమ్.
మండలరచనా — తన్మధ్యే షోడశదళం పద్మం చైవ సకర్ణికమ్
లిఖిత్వా పద్మ మధ్యేచ షోడశై రుపచారకైః. 12
కుంభస్థాపనం — కర్ణికాయాం సోమకుంభం సహేమమణికూర్చకమ్
ప్రతిమాశోధనం — రజతప్రతిమాయాం కృత్వా సోమం కర్షప్రమాణతః. 13
పంచగవ్యేన సంశోధ్య కుంభే విన్యస్య శాస్త్రతః
ప్రాణప్రతిష్ఠా — ప్రాణప్రతిష్ఠాం కుర్వీత సోమమంత్రం సముచ్చరన్.
అర్చనంచ — షోడశై రుపచారైశ్చ సోమం సంపూజయేద్గురుః
బ్రహ్మాద్యష్టదిక్పా — వాస్తుమంటపకస్యాగ్రస్థ పద మారభ్య బాహ్యతః 15
లకార్చనవిధిః — ఇంద్రాద్యష్టపదే బ్రహ్మాన్ విరించీన్ నవ చార్చయేత్
బ్రహ్మజజ్ఞానమితివై మంత్రం జప్త్వా గురు స్స్వయమ్.
ప్రజాపతిం విధాతారం బ్రహ్మాణం కమలాసనమ్
అజం నిధిం శతానందం ద్రుహిణం విశ్వరేతసమ్. 17
ఆవాహ యామి త్యుచ్చార్య పూజయేత్పరమేష్ఠినమ్
తత్పూర్వపదపంక్తౌతు మాహేంద్రంతు సమర్చయేత్.

పాఠాంతరాణి.

1. వాస్తుకుంభం తు సంస్థాప్య.

ఆసత్యేనేతి మన్త్రేణ చార్యమ్ణం భాస్కరం తథా
ఆదిత్యం చైవ సప్తాశ్వం మార్తాండం లోకబాంధవమ్.
తద్వ్యాహృతిపదమన్త్రేణ గర్భజం సమర్చయేత్
యమాయసోమ మిత్యేక మన్త్రేణ సమ్యక్సముచ్చరన్.
యమం దండధరం కాలం కాలేశం రవినందనమ్
ఉలాయవాహనం చైవ పదమన్త్రే సమర్చయేత్.
తత్పశ్చాత్పదమన్త్రేతు యాదసాం పతి మర్చయేత్
ఇమమ్మేవరుణేత్యేక మన్త్రేణ విధి సత్తమః. 22
వరుణం మకరారూఢం పాశపాణిం ప్రచేతసమ్
సురూపిణం మహాత్మానం ప్రాదక్షిణ్యేన పూజయేత్.
కుబేరం పూజయేత్సమన్త్రే చాప్యాయస్వేతి చోచ్చరన్
కుబేరం యక్షరాజం చ ధనేశం గుహ్యకేశ్వరమ్. 24
గదాపాణిం ధనాధీశం పదమన్త్రే సమర్చయేత్
అగ్నిం దూతం జపిత్వాథ ధూమకేతుం హుతాశనమ్.
సప్తజిహ్వం హవ్యవాహం అగ్నేయ్యాంతు చతుష్కకే
మోక్షణ్యమన్త్ర ముచ్చార్య నిరుతిం నరవాహనమ్.
కర్బురం ఖడ్గహస్తం చ నైరృత్యాం తు చతుష్కకే
తతో వాయుం సమభ్యర్చ్య జగత్ప్రాణసమీరణమ్.
మారుతం పవమానం చ వాయవ్యాం చ చతుష్కకే
తమీశానం సమభ్యర్చ్య గౌరీనాథం మహేశ్వరమ్.
ఈశానం వృషభారూఢం ఈశాన్యాంతు చతుష్కకే
దేవతావాహనం ఈశానకోణా దారభ్య తన్మహా స్వాప్యమే త్సుధీః.29
యస్య నామాదభిర్మన్త్రైః స్వమన్త్రపరిణవాదికైః
ప్రాదక్షిణ్యేన విధివ ద్ద్వాత్రింశత్సు పదేష్వపి. 30
ఈశానం చైవ పర్జన్యం జయంతాదిత్య మేవచ

ఇంద్రంచ సత్యసంబాధం భృశం చైవాంతరిక్షకమ్. 31
అగ్నిం చ తత్ర చోష్ణాంశుం పూషాణం వితథం తథా
యమం గ్రహక్షతం పశ్చాత్ గంధర్వం భృంగరాజకమ్
ఋషిం చ నిఋుతిం చైవా దౌవారిక మతఃపరమ్
సుగ్రీవం పుష్పదంతం చ వరి న్నత్యసురం తథా. 33
శోషణం నాగజవనం నాగముఖ్య మతః పరమ్
గుహ్యకం చైవ భల్లాటుం సోముం చానర్గళం తథా.
ద్వాత్రింశత్కల అదితిం సౌరదేవంచ తద్బాహ్యేషు చ పూజయేత్
శావాహనం ఏవం పూజాంచ నిర్వృత్య సౌవర్ణా నథ రాజతాన్ 35
తామ్రజా న్వాధకలశా న్యసే దాకలశే ష్వతి
పంచామృతసమాయుక్తాన్ పంచత్వక్పంచపల్లవైః. 36
సప్తమృద్భిస్సమాయుక్తా న్నవరత్నసమన్వితాన్
చతుర్దశౌపధీయుక్తా న్ప్రతిమావస్త్రసంయుతాన్. 37
ద్వాత్రింశ త్పరిత స్థాప్య తంతునా వేష్టయే త్తతః
అష్టది ష్వష్టకలశా న్విన్యస్య విధివత్క్రమాత్. 38
ప్రాచ్యాం బహిః కుమారంచదక్షిణస్యాంతుభాస్కరమ్
ప్రతీచ్యాం జంబుకం దేవ ముదీచ్యాం పిలిపించకమ్. 39
ఈశాన్యాంది గ్విశ్రవసం ఆగ్నేయాం చ బిడాలకమ్
నైరుత్యాం పూతనాంచైవ వాయువ్యాంపాపరాక్షసీమ్.
పూజయేత్కలశేష్వేవం [1]స్వనామమంత్రైఃపృథక్పృథక్
వాస్తుహోమం కుండేవా స్థండిలే చైవ సంస్థాప్యాగ్నిం తు దేశికః. 41
ఇధ్మాధానాజ్యభాగంతు కృత్వా శాస్త్రోక్తవర్త్మనా
వాస్తునాథం తతో ధ్యాత్వా కుండమధ్యే యథావిధి.

పాఠాంతరాణి.

1. తత్తన్మంత్రైఃపృథక్పృథక్.

అయుతంవా సహస్రంవా శత మష్టోత్తరం తు వా
జపాద్దశాంశమథవా సమిథాజ్యచరూన్ హునేత్. 43
సోమమంత్రింతతో హుత్వా శత మష్టోత్తరం తువా
మంటపస్థిత దేవానాం త్తత్తత్పదసుసంఖ్యయా. 44
సమిచ్ఛరుఘృతై ర్హోమః కారయే త్సర్వసిద్ధయే
శమ్యాపామార్గఖదిర సమిద్భిర్హోమమాచరేత్. 45
పరివారాన్ తతో సర్వదేవతాన్ సన్యమంత్రకైః
సమిథాజ్యచరూన్ హుత్వాపూర్ణాహుత్యంతమాచరేత్
వాస్తునాథాధి దేవానాం బలిం దద్యా ద్విధానతః 46
వాస్తుకుంభ స్తతోయేన యాగమంటపభూమిషు
అఘమర్షణసూక్తేన శేచయే ద్వాస్తుశుద్ధయే. 47

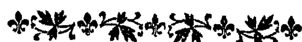
ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
చతుర్దశోధ్యాయః శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

పంచదశోఽధ్యాయః

పర్యగ్నికరణ జలాధివాసవిధిః.

పర్యగ్నికరణవిధిః

తతఃపర్యగ్నికరణం తదర్థం బ్రాహ్మణంవరేత్
హస్తిహస్తసమంస్థూలం పంచహస్తత్రిహస్తకమ్. 1
కుశకాశకృతంపుంజం త్రిముఖాగ్రేణసంయుతమ్
తత్పుంజంవాస్తుహోమాగ్నౌ ప్రజ్వాల్యవిధిపూర్వక .
పర్యగ్నిమంత్రముచ్చార్య పరిభ్రమణమాచరేత్
శాలాది సర్వదేశేషు చాలయాదిషు సర్వతః. 3
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ వేదవాద్య పురస్సరమ్
పంచగవ్యైస్తతః కుర్యాత్ ప్రోక్షణం యాగభూమిషు.
పుణ్యాహవాచనం కార్యం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః
శాంతిసూక్తానధీయానైః ప్రోక్షయేచ్ఛుద్ధవారిణా. 5
దీపాన్ప్రజ్వాలయేత్తత్ర గోఘృతేనచ పూరితాన్
కృష్ణాగురుముఖైర్గంధైః ధూపయేత్సర్వదిక్షు చ 6
స్తంభాన్ సంవేష్ట్యవాసోభిః శుభ్రవస్త్రైర్వితానయేత్
ధ్వజైశ్చసుపతాకాభి ర్ముక్తాహారైశ్చపల్లవైః. 7
అన్యైఃపుష్పైర్ఫలైశ్చైవ మణికాంచనభూషణైః
సఫలైఃకదళీస్తంభైః క్రముకైః తోరణాదిభిః.

శోభయేన్మంటపం సర్వం యథావిత్తానుసారతః
యాగశాలాపూజా తతస్తు యాగశాలాయాః పూజా కార్యా చతుర్ముఖ. 9
ద్వారాణాం పార్శ్వయోఃపూతాద్విశాలాన్యవటాని వై
తేషుసంస్థాపయేత్స్తంభాన్ తోరణార్థం యథావిధి. 10
అశ్వత్థం పూర్వదిగ్భాగే యామ్యే చౌదుంబరం తథా
న్యగ్రోధం పశ్చిమద్వారే ప్లక్షం చైవోత్తరేతథా. 11
ధ్వజద్వయం స్థాపనీయం ప్రతిద్వారస్య పార్శ్వయోః
ప్రాచ్యాంరక్తధ్వజేస్థాప్యౌ పీతవర్ణౌచ దక్షిణే. 12
పశ్చిమే నీలవర్ణౌ చ ఉత్తరే పాండురధ్వజాః
స్థాపయేత్పూర్ణకలశాన్ సాపిధానాన్ సవస్త్రకాన్.
సరత్నహేమకూర్చాంబు పూరితాన్సూత్రవేష్టితాన్
సుశోభనం సుబంధం చ సుభద్రం చ సుహోత్రికమ్.
ఏతే తోరణదేవాస్స్యుః ధ్వజాధిష్ఠానదేవతాః
కుముదః కుముదాక్షశ్చ పుండరీకశ్చ వామనః. 15
శంఖుకర్ణస్సర్వనేత్రస్సుముఖస్సుప్రతిష్ఠితః
పూర్ణశ్చ పుష్కరశ్చైవ ఆనందో నందపన చ.
వీరసేనసుషేణౌ చ సంభవప్రభవౌ తతః
కుంభాగ్ని దేవతా హ్యేతాస్సమావాహ్యయజేత్క్రమా
అష్టదిక్షుపతాకాసు దిగీశాంస్త్రీన్ప్రపూజయేత్.
అంతరాళికా పూజా ఆవాహ్యపూజయేద్ద్వారే ఇంద్రేశానాంతరేవసూన్
హుతాశనేంద్రయోర్మధ్యేరుద్రానావాహ్యపూజయేత్
యమస్యాగ్నే రంతరాళేఆదిత్యాన్సర్వయేత్క్రమాత్
యమరాక్షసయో ర్మధ్యేసాధ్యాన్సంపూజ్యయేత్సుధీ
వరుణకోణపయోర్మధ్యే తు అశ్వినౌ మరుత్స్తతః. 20

మరుజ్జలేశాంతరాళే అశ్వినౌ చ ప్రపూజయేత్
కుబేరమరుతో ర్మధ్యే విశ్వా న్దేవా [1]ప్రపూజయేత్.
ఈశానసోమయో ర్మధ్యే చండో దేవా నథార్చయేత్
ఏవం సంపూజయే త్తత్ర దేవతాశ్చ యథాక్రమమ్ 22

శిల్పశాలాగమనం శిల్పిపూజనంచ

మధ్యాహ్నే సమయే ప్రాప్తే ఋత్విగ్భి స్సహ దేశికః
శిల్పశాలాం తతో గత్వా ప్రతిమా స్సంపరీక్షయేత్. 23
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే వైష్ణవానా మనుజ్ఞయా
శిల్పిభి ర్నిర్మితే బింబే శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా. 24
పరీక్ష్య లక్షణం సమ్యక్ క్షాళయే త్పంచగవ్యకైః
తతః ప్రక్షాళ్య తోయేన గంధయుక్తేన దేశికః. 25
ధూపనా సమ్య క్సమాలిప్య పుష్పాణి వికిరే త్తతః
తత్రైవ శాయయే ద్బింబం శిల్పినం పూజయే త్తతః. 26
ధనై శ్చ కర్మానుగుణం స్వశక్తిం పరితోషయేత్
నయనో ద్ఘాటనం కార్యం శిల్పినా కుశలేన వై 27

మానోన్మాన ప్రమాణశాంతి హోమాదిని

గాం చ దత్వా ప్రయత్నేన శిల్పినే తు యథావిధి
తథాపరాహ్ణసమయే శాంతిహోమం సమాచరేత్. 28
మానోన్మానప్రమాణేభ్యో హాని ర్యా జాయతే నృణామ్
సహోనిర్విలయం యాతి శాంతిహోమే కృతే సతి 29
శమీపల్లవసంయుక్తై స్తిలై స్సాజ్యై శ్చరు స్స్వయమ్
సప్తవ్యాహృతిభి శ్చైవ ప్రత్యేకం జుహుయా ద్గురుః.
నృసూక్తేన చరుం పశ్చాత్ జుహుయా త్షోడశాహుతీః
పంచోపనిషదై ర్మంత్రై స్సర్పిషా జుహుయా చ్ఛతమ్

పాఠాంతరాణిః

1 న్యజేత్క్రమాత్,

ప్రతిమాసన్నిధానేన పఠిత్వా పూర్ణాహుతిం తత
ఉపతిష్ఠేత్తదను మంత్రేణానేన దేశికః 32
నమస్తుభ్యం భగవతే జాతవేదస్వరూపిణే
నారాయణాయ హవ్యస్య కవ్యస్య చ యథా తథమ్.
భోక్త్రే యస్సర్వదేవానాం ఆత్మనే పరమాత్మనే
సన్నిధత్స్వ చిరం చేహ ప్రతిమాయాం హుతాశనః 34
ఏవం విజ్ఞాప్య దేవేశం దేవస్యత్వేతి సంస్పృశేత్
దుకూలశితశిద్ధార్థయుక్తమూర్ణామయేన తు. 35
సువర్ణేన తదా వేష్ట్య బధ్నీయాద్దక్షిణే కరే
విష్ణోరరాటమంత్రేణ సప్తవారాభిమంత్రితమ్. 36
రథం వా కుంజరం వాపి శిబికాయాం యథారుచి
ప్రతిమాస్సమ్యగారోప్య గ్రామం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్.
జలాధివాసవిధిః పాండురైరాతపత్రైశ్చ చామరైశ్చ సితైస్సహ
చీనాంశుకమయైశ్చిత్రైస్సబర్ణమయైరపి. 38
వ్యజనైరపి కల్యాణైర్ధ్వజైర్నానావిధైస్తథా
శంఖదుందుభిఘోషైశ్చ [1]నృత్తగీతసమన్వితైః. 39
మహోపచారైరపరైర్బ్రాహ్మణైస్సహ దేశికః

... ...

శనైశ్శనైర్నయేద్దేవం జలపార్శ్వం యథోదితమ్.

పాఠాంతరాణి.

1. నృత్తగేయసమావృతైః

అధికపాఠాని—

....

తూర్యనాదిత్రఘోషైశ్చ వేదమంగళపాఠకైః
జయఘోషైశ్చ స్తుతిభిః భక్తైర్భాగవతైస్సహ.

జలాధివాసదేశం తు సంప్రోక్ష్య శిబికాదిభిః
1 అవరోప్య జలాభ్యర్ణే ప్రతిమాం సింహవిష్టరే. 41

జలాధివాసయోగ్యస్థలాని

ప్రాఙ్ముఖం చ సమం స్థాప్య యద్వా కుర్యాదుదఙ్ముఖమ్
నదీషు దేవఖాతేషు తటాకే నిర్ఝరే హ్రదే. 42
సంభవే సతి కుర్వీత జలవాసం యథావిధి

జలాధివాసానర్హస్థలాని

అస్రోతోయే స్మశానే చ లవణోదకదూషితే. 43
చైత్యవృక్షసమీపే చ నీచై రథ్యాసితే తథా
ఊషరే శైవలయుతే వర్ణాంతరయుతే తథా. 44
ఏవమాదిషు దూష్యేషు ప్రతిమాం నాధివాసయేత్

జలాధివాసప్రపాలక్షణం

జలమధ్యే ప్రపాం కుర్యాద్బహుస్తంభసమన్వితామ్. 45
చతుర్ద్వారసమాయుక్తాం చతుస్తోరణభూషితామ్
వితానధ్వజసంయుక్తాం దర్భమాలా పరిష్కృతామ్. 46
ముక్తాదామసమాయుక్తాం స్రగ్విణీం ధూపదీపితామ్
ఫలై ర్నానావిధై ర్యుక్తాం చతురస్రాం సుశోభనామ్

జలాధివాసక్రమః

పుణ్యాహవాచనా త్పూర్వం నద్యాదిషు సుసంస్థితాః
ఆపః పురుషమంత్రేణ సంశోష్య గురు రాత్మవాన్. 48
అగ్నిమంత్రేణ తత్తోయం సంశోష్య తదనంతరమ్
జలాద్యమృతబీజేన పున రాపూరయే ద్గురుః 49
తస్మిన్ జలే మహాపీఠం ప్రతిమాయామసమ్మితమ్
తామ్రజం సుదృఢం స్నిగ్ధం 2విన్యసే చ్చ జలాశయే.
3విన్యస్యా స్తరణోపేతం సోపధానం నవం శుభమ్

పాఠాంతరాణి.

1. అవరోప్య జలే దేవం.
2. విన్యసే న్మూర్తిమంత్రతః
3. మంగళాస్తరణోపేతం.

ప్రకల్పయే ద్యోగపీఠం తస్యోపరి యథాక్రమమ్. 51
¹గంధపుష్పాదినా పీఠ మర్చయిత్వా సమాహితః
ద్వారతోరణకుంభాదీ నర్చయే త్తదనంతరమ్. 52
ప్రతిమాం పంచగవ్యేన పంచోపనిషదైః క్రమాత్
స్నాపయిత్వా ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా శుద్ధస్నానం సమాచరేత్
ఏవం కుర్యా ద్విధానేన ఘృతారోపణపూర్వకమ్
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం వస్త్రం యజ్ఞోపవీతకమ్.
భూషణాని చ సర్వాణి ద్వాదశాక్షరవిద్యయా
దత్వా తతోర్చ్యం సంహార మార్గేణైవతు సంహరేత్.
తత్త్వసంహారక్రమం సంహారస్య క్రమం వక్ష్యే ప్రాఙ్ముఖో వా ప్యుదఙ్ముఖః
పూర్వం సంహృత్య ప్రాణాదీన్ శ్రోత్రాదీంశ్చ తతః పరం
శబ్దాదీంశ్చ తతో ధ్యాత్వా పృథివ్యాదీన్ యథాక్రమమ్
మన ఆదౌ మన స్తత్త్వే మహానవ్యక్తం సంజ్ఞకే. 57
పృథివీ చాప్సు లీనా స్యా దగ్నౌ చాప స్తథాలయమ్
అగ్ని శ్చ వాయు మార్గేషు ఆకాశే వాయుతత్త్వకమ్.
ఆకాశస్యా దహంకారే అహంకారో మహంతికే
మహా దవ్యక్తకే లీన మవ్యక్తం చాత్మని స్థితమ్. 59
ఏవం సంహృత్య తత్త్వాని ధ్యాయే ద్దేవ మనామయమ్
ఛాదయిత్వా శుభ్రై ర్దివ్యై ర్నవవస్త్రై స్స్రగాదిభిః. 60
ఆపీఠమౌళిపర్యంతం నిశ్ఛిద్రం వేష్టయే ద్బుధః
జలమధ్యగతం పీఠ మాచార్యో మూర్తిపై స్సహ. 61
శంఖదుందుభినిర్ఘోషై రానయే త్ప్రతిమా స్తతః

పాఠాంతరాణి.

1. గంధపుష్పాక్షతైః పీఠం; గంధపుష్పాదిభిః పీఠం.

ఉదఙ్ముఖం ప్రాక్శిరసం 1 ప్రతిమాం శాయయే త్తతః.
శయానస్య తు బింబస్య దక్షిణే తు మహాఘటం
విన్యసే ద్బ్రహ్మబీజేన పూజాంతే నైవ కారయేత్. 93
2 విన్యసే ల్లోకపాలాంశ్చ స్వాసుదిక్షు చ దేశికః
మంగళా న్యభిత స్థాప్య శకలీకరణం తతః. 94
3 జలం క్షీరార్ణవం ధ్యాత్వా పీఠం శేషమితి స్మరేత్
జలాదు త్తీర్య మంత్రజ్ఞో 4 రక్షాం తత్రవిసర్జయేత్.
దర్శయే చ్చక్రముద్రాంచ రక్షాముద్రాంప్రదర్శయేత్
జలాధివాస 5 త్రిరాత్ర మేకరాత్రం వా జలవాసం సమాచరేత్.
కాలపరిమితిః నద్యాద్యభావే బింబస్య జలాధివసనం భవేత్
నద్యాద్యభావే జలద్రోణ్యాం కటాహే వా సముద్ధృత్య మహాజలమ్.
జలవాసవిధిః యథాసంభవ మన్యస్మి న్మృణ్మయాదౌ త దిష్యతే
సద్యో వా తోయవాసం తు కుర్యా త్తత్రవిచక్షణః.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
జలాధివాసవిధి ర్నామ పంచదశోఽధ్యాయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. ప్రతిమాం శాయయే ద్గురుః.
2. దిక్పాలకుంభా న్సంస్థాప్య చాష్టదిక్షు చ దేశికః.
3. జలం క్షీరార్ణవం మత్వా.
4. రక్షాం కుర్యా ద్యథావిధి.
5. త్రిరాత్ర మేకరాత్రం వా యామం యామార్ధ మేవ వా ముహూర్త్తకాల మపి వా జలవాసం విధీయతే.

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

షోడశోధ్యాయః

భద్రికమండల లక్షణమ్.

బ్రహ్మ ——

జలాదివాసాదికర్మ జలాధివాసనే చైవ ప్రతిష్ఠాయాం తథైవ చ

కాంతాగ్న్యకాలప్రశ్నయనే వేదికాయాం చ కః కాలః కమలాపతే. 1

వతేబ్రహ్మాప్రశ్నః శ్రీభగవాన్.

శ్రీభగవత్ప్రతివచనం ప్రదోషే. వ్యధివాసన్య శయనేతు మహానిశి

జలాధివాసాదీనాం ప్రతిష్ఠా చ దివా కుర్యాన్మహూర్తే శాస్త్రచోదితే.

కాంగ్యకాలని ఇదానీం వక్ష్యతే సమ్యక్ భద్రికస్య తు లక్షణమ్

రూపణం 1చతురశ్రకృతం క్షేత్రం చాష్టధా విభజేత్పునః. 3

భద్రకమండలరచ శతార్థ మేకహీనం తు కోష్ఠకాని భవంతి హి

నాక్రమః మధ్యతో నవభి ర్భాగైః పద్మం చ పరికల్పయేత్ 4

2కర్ణికాకేసరై ర్యుక్తం దళద్వాదశశోభితమ్

పదద్వయేన ద్వారాణి నవకాని భవంతి హి 5

షట్కం షట్కం పదానాంతు ప్రతికోణేతుమార్జయేత్

ఉపకంఠ ప్రసిద్ధ్యర్థం ద్వారాణ్యేవం భవంతి చ. 6

వర్ణరచనా 3పంచవర్ణేన చూర్ణేన క్రమేణపరిపూరయేత్

పాఠాంతరాణి.

1. చతురస్రం స్థలం కృత్వా.
2. కర్ణికాకేసరయుతం.
3. పంచవర్ణైశ్చచూర్ణైశ్చ మండలం పూరయేత్తతః

ప్రాగ్ద్వారం శ్వేతవర్ణేన కృష్ణే నైవతు దక్షిణమ్ 7
పశ్చిమం రక్తవర్ణేన [1] పీతవర్ణేన చోత్తరమ్
ఉపద్వారాణి చాష్టౌతు శ్యామవర్ణేన పూరయేత్. 8
పంచవర్ణై స్తు పద్మం స్యాత్ ద్వితీయే నైవ కర్ణికా
చతుష్కోణాన్ లిఖే ద్వర్ణై [2] ర్కృష్ణపీతసితాదిభిః. 9
బీజాక్షరలేఖనం
రజోభి రేవం సంపూర్య మధ్యే తు ప్రణవం లిఖే
[3] నామాని కేశవాదీనాం దళద్వాదశకే లిఖేత్. 10
వాసుదేవాదినామాని చతుర్ద్వారేషు విన్యసేత్
ఇంద్రాదీనాం లిఖే న్నామా న్యుపద్వారేషు చాష్టసు.
అనేనైవ ప్రకారేణ రంజయే ద్భద్రకం సుధీః
తస్మిన్నావాహయే ద్దేవం మూలమంత్రేణ చార్చయేత్.

♦ ♦ ♦

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
భద్రకమండలలక్షణం నామ షోడశోఽధ్యాయః శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి—

1. పీతే నైవతు చోత్తరం.
2. ర్కృష్ణపీతసితాసితైః.
3. ద్వాదశాక్షరమంత్రం తు.

అధికపఠాణి.

♦ ♦ ♦

ద్వాదశాక్షర మాశ్రిత్య యే హరిం పూజయంతి చ
తేషాం ప్రశస్త మేత న్మండలం శీఘ్ర ద్ధికృత్
అష్టాక్షరపరాణాం తు దలసంఖ్యాష్ట మిష్యతే
తథైవా వాహనం తేషు దళే ష్వష్టాక్షరం పరమ్.

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

సప్తదశోఽధ్యాయః

వాస్తుయాగవిధిః.

వాస్తుపురుషావాహనం

తతః ప్రభాతే విమలే మూర్తిపైః సహ దేశికః
యాగమణ్డపభూభాగే దక్షిణే భూతలే శుచౌ. ।
వాస్తునాథం లిఖిత్వా తు పంచవర్ణైశ్చ చూర్ణకైః
అధోముఖం ప్రాక్ఛిరసమ్ పాణిపాదౌ చ కోణయోః ౨
సప్తదర్భకృతం కూర్చం తస్మిన్నిక్షిప్య పూజయేత్

వాస్తుపూజావిధిః

వాస్తునాథం చ గంధాద్యైః పూజయిత్వా తతః పరమ్.
వాస్తుదేవశిరోదేశే పూజయేదంశుమాలినమ్
దక్షిణే బాహుమూలే తు కామమావాహ్య పూజయేత్
కుమారం కూర్పరే చైవ హస్తే చైవ వినాయకమ్
అశ్వినౌ చ పదద్వంద్వే చంద్రం దేహస్య మధ్యతః. ౫
పాణౌ తు దక్షిణే దుర్గాం కూర్పరే మాతరస్తథా
వామే తు బాహుమూలే తు స్థాణుం హృదయపద్మగే
[1] మాం చైవ నాభిదేశే తు బ్రహ్మాణం తు ప్రపూజయేత్
దిక్ష్వష్టాసు చ దిక్పాలాన్ క్షేత్రనాథమథోత్తరే.
పార్శ్వే సంపూజ్య తద్వాస్తు పశ్చిమే దేశికోత్తమః
అగ్నిం సంస్థాప్య విధివత్పంచోపనిషదా హునేత్.

పాఠాంతరాణి.

1. మాం హరిం నాభిదేశే తు.

సర్పిషా శతవారం తు సహస్రం వా యథారుచి
అపామార్గైశ్చ శమ్యైశ్చ ఖాదిరైర్జుహుయాత్తతః.
సమిద్భిర్మూలమంత్రేణ తత్తన్మంత్రార్ణసంఖ్యయా
సూక్తేన పౌరుషేణైవ చరుణా షోడశాహుతీః. 10
జుహుయాద్వాస్తుదేవాన్ చ చరుణాచ సకృత్సకృత్
దద్యాత్క్షేత్రాధినాథాయ దేవేభ్యశ్చ బలిం క్రమాత్.
అనేన విధినా కృత్వా వాస్తునాథస్య పూజనమ్

జలాదుద్ధరణవిధిః

అపరాహ్ణే తు సంప్రాప్తే మూర్తిపైః సహ దేశికః. 12
నృత్తగీతాదివాద్యైశ్చ నదీతీరం ప్రవేశయేత్.
జలాద్బింబం సముద్ధాప్య సృష్టిక్రమమనుస్మరన్. 13
కలశస్థాశ్చ కంభస్థ[1] దేవతా విసృజేత్తదా
బింబాని విష్టరే తీరే ప్రాఙ్ముఖం వా ప్యుదఙ్ముఖం. 14
సమవస్థాప్య బింబేషు లోహజానాం విశుద్ధయే
తింత్రిణీఫలతోయేన శోధయిత్వా తు మూర్తిపైః. 15

• • •

వస్త్రైరాభరణైః పుష్పైర్గంధైశ్చ వివిధైశ్శుభైః
మనోహరమలంకృత్య బింబాన్యారోప్య యానకే. 16
తూర్యమంగళవాదిత్రైర్నినయే ద్యాగమంటపమ్
మంటపస్యోత్తరే భాగే విష్టరే సన్నివేశయేత్. 17

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
వాస్తుపురుషావాహన జలోద్ధరణవిధిర్నామ సప్తదశోऽధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి, | అధికపాఠాణి

• • •

1 దేవతోద్వాసనం చరేత్. నయనోన్మీలనం కృత్వా మంగళాన్యుపదర్శ్య చ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

అష్టాదశోధ్యాయః

ప్రతిష్ఠాస్నపనవిధిః.

నయనోన్మీలనం అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠాస్నపనక్రమమ్
నయనోన్మీలనం కుర్యా ద్బింబస్య తు విధానతః. 1
మధువాతేతి మంత్రేణ దృష్టిముద్ఘాటనం చరేత్
స్నపనార్థరక్షా స్నపనార్థం తతః కుర్యా త్ప్రతిసరాబంధన మాదితః. 2
బంధనం 1 సౌవర్ణసూత్రం క్షౌమం వా నో చేత్ కార్పాస మేవ వా
తంతుభిః పంచభి ర్వాపి సప్తభి ర్వా కృతం శుభం. 3
షష్ట్యుత్తరశతై శ్చైవ గ్రంథై స్స చతుర్గుణై
క్రముకార్ద్రకగ్రై ర్వా కదళ్యాదిఫలై ర్యుతమ్. 4
ఖాదిద్వయప్రమాణేన తండులేన చ పూరితే
సౌవర్ణే రాజతే వాపి తామ్రపాత్రే థవా గురుః 5
నిక్షిప్య తత్ర మాచ్ఛాద్య పరిచారక మూర్ధని
విన్యస్య నృత్తగీతాద్యైః ఛత్రచామరవైభవైః. 6
అనేకదీపసంయుక్తం 2 వితానేన సమన్వితః

పాఠాంతరాణి.

1. సౌవర్ణక్షౌమకార్పాస సూత్రైః కుర్యా ద్యథారుచి.
2. వితానధ్వజశోభితమ్.

శాకునాదిమహాసూక్తై పఠద్భిర్బ్రాహ్మణై స్సహ. 7
దేవాగారం పరిక్రమ్య త్రివారం యాగమంటపే
బింబస్య పూర్వదిగ్భాగే గోమయాలిప్తభూతలే. 8
తత్పాత్రం తు వినిక్షిప్య సూత్రమంత్రేణ పూజయేత్
ప్రోక్ష్యాథోయేనతత్సూత్రంగృహీత్వాహస్తయోర్ద్వయోః
అంగుష్ఠానామికాభ్యాం తు అపరాజితమంత్రతః
చందనం చ సమాలిప్య సూత్రం బింబస్య దక్షిణే. 10
హస్తే చైవ త్రిమాలీనాం బధ్నీయా ద్దక్షిణే తరే
సూత్రం దక్షిణహస్తేన స్పృశ న్నేకాగ్రమానసః. 11
అస్త్రమంత్రం జపిత్వాథ దేవమర్ఘ్యాదిభి ర్యజేత్
స్నపనమంటప లక్షణం
స్నపనార్థం ప్రకుర్వీత మంటపం లక్షణాన్వితమ్. 12
దశహస్తప్రవిస్తారం ద్విగుణేనాయతం శుభమ్
చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారం తోరణైశ్చ విరాజితమ్. 13
మంటపం తత్త్రిధా కృత్వా తృతీయాంశేథ పశ్చిమే
చతుర్హస్తాం స్నానవేదీం చతురశ్రాం మనోహరామ్. 14
హస్తోచ్ఛ్రయా మూర్ధ్వభాగే వలయేన విరాజితామ్
కృత్వా తదుత్తరే పార్శ్వే జలకుల్యాం ప్రకల్పయేత్.
తన్మంటపస్య చైశాన్యే సుగంధజలపూరితామ్
జలద్రోణీం కటాహం వా నిక్షిప్యా చ్ఛాదయే జ్జలమ్.
నవేన వాససా వేష్ట్య పవమానం సముచ్చరన్
అభిమంత్ర్య తతోఽర్ఘ్యాది పూజాద్రవ్యాం శ్చ కల్పయే
ఏకాశీతికలశస్థాపన మండలలక్షణం
చందనార్ద్రాణి సూత్రాణి చతుర్దశ ప్రపాతయేత్
తతో దశాయతాని స్యుః కోష్ఠా న్యేకోన నవతిః. 18
శతం తు సూత్రవిస్తారం షోడశాంగుల సమ్మితమ్
అష్టదిక్షు తథా మధ్యే ప్రత్యేకం నవభూమిషు. 19

నవకోష్ఠాని సంగృహ్య శేషకోష్ఠాని మార్జయేత్
ఏకాశీతిపదే హ్యేవం వ్రీహిభిస్తండులైస్తిలైః 20
తుర్యాంశేన క్రమాత్ కృత్వా త్వష్టభక్తీస్తాః ప్రకల్పయేత్
వీథికాసు కుశాన్ న్యస్య సావకాశా రంజితాస్తథా 21
కలశలక్షణం. తామ్రజాన్ మృణ్మయాన్ వాపి నూతనకలశాన్ లక్షణాన్వితాన్.
పక్వబింబసమానాభాన్ అచ్ఛిద్రాన్ స్ఫోటవర్జితాన్. 22
స్వనవంతాన్ అభిన్నాంశ్చ కాలమండలవర్జితాన్.
కలశాన్ విష్ణుగాయత్ర్యా ప్రక్షాళ్య నవతంతుభిః 23
తంతుం త్రివృతి సూత్రేణ వేష్టయ్య పశ్చిమభూతలే.
ధాన్యపీఠం విధాయాస్మిన్ కలశానధివాసయేత్. 24
విష్ణుమంత్రేణ ప్రాగగ్రాన్ ఉదగగ్రాన్ కుశాన్ న్యసేత్
కుంభేషు తేషు సంన్యస్య భాస్వతః పాత్రాణ్యధోముఖాన్. 25
ప్రణవం సమ్యగుచ్చార్య తత్కుంభోపరి పూర్వవత్
పరిస్తీర్య తతో గంధపుష్పైః మంత్రేణ పరమేష్ఠినా. 26
పురుషేణాథ గోమిషప్రతిమంత్రాన్ముఖస్స్వయమ్
విశ్వేనాచ్యుతవిన్యాసం కృత్వా కుంభాసనాని వై. 27
ఉత్తానాని తతః కృత్వా సంప్రోక్ష్య హ్యాయువిద్యయా
ఆజ్యేన విష్ణుగాయత్ర్యా శతమష్టోత్తరం హునేత్. 28
సంపాతాజ్యేన సంస్పృశ్య స్నపనద్రవ్యసంచయమ్
కలశస్థాపన విధిః జలేన పూరయేత్సర్వాన్ గంధాఢ్యాన్ విష్ణువిద్యయా. 29
మధ్యే కుంభేష్వనంతస్య ప్రాచ్యాం శుద్ధోదకం న్యసేత్
రత్నకుంభం తథాగ్నేయే క్షీరకుంభం తు దక్షిణే. 30
నైరృతే లోహకుంభం తు వారుణ్యాం మార్జనోదకమ్.
గంధోదకం చ వాయవ్యాం కౌబేర్యాం ముక్తోదకమ్
పుష్పోదకం తథైశాన్యాం దధ్యాహః పూర్వదిక్స్థితే.

నవకే మధ్యమే పాద్యకుంభం తత్ర నివేశయేత్. 3
అర్ఘ్యం యామ్యే తథాచామం వారుణే చోత్తరే తథ
పంచగవ్యం తథాగ్నేయే మధ్యే దధిఘటం న్యసేత్.
నైరుతే చ తథా క్షీరం వాయౌ మధుఘటం న్యసే
కషాయకుంభ మీశాన్యాం సర్వతః పరితో ఘటాన్.
శుద్ధోదకాంశ్చ తుష్షష్టి మష్టౌ వష్టౌ నివేశయేత్.
చతుర్వింశతి దర్భైశ్చ కూర్చం కృత్వాతు మధ్య
ఘృతకుంభే న్యసే త్త్యేవ జలకుంభేషు సర్వశః
సప్తభిః పంచభి ర్వాథ కృతాన్ కూర్చాన్ వినిక్షిపే
పిధాయ కుంభాన్ చక్రేణ శరావై ర్వేష్టయే త్క్రమా
వాసోభి ర్ద్రవ్యకలశాన్ ఇఘ్నం వస్త్రాణి మంత్రతః.
అన్యా నేకైకవస్త్రేణ చ్ఛాదయే న్మంత్ర ముచ్చర
ఋత్విగ్భి స్సహ దేవస్య సన్నిధిం ప్రాప్య దేశికః.
వేదవాద్యేషు ఘోషేషు ప్రవృత్తే నర్తనాదికే.

హోమం

ఆజ్యేన మూలమంత్రేణ జుహుయాత్కుంభసంఖ్యర
సంపాతాజ్యేన కుంభేషు దేవతావాహనం చరేత్

కలశాధిదేవతా వాహనవిధిః

ఘృతకుంభే వాసుదేవం ఉష్ణకుంభే తు పూరుషమ్.
ఫలకుంభే సత్యదేవం అచ్యుతం మార్జనోదకే
అనంతం బీజకలశే రత్నకుంభే తు కేశవమ్.
నారాయణం లోహకుంభే గంధతోయేతు మాధః
యవోదకే తు గోవిందం పాద్యే విష్ణుం సమర్చయే
మధుసూదన మర్ఘేతు కుంభే చాచమనీయకే
త్రివిక్రమం పంచగవ్యే వామనం శ్రీధరం తథా.
దధికుంభే క్షీరఘటే హృషీకేశం సమర్చయేత్
పద్మనాభం మధుఘటే తత్కషాయోదకే క్రమాత్.

దామోదరం యజే దత్ర పీఠపూజాపురస్సరమ్
కలశాన్పదధాన్యేషు కలశేషు వసుంధరామ్. 45
కూర్చే న్యస్త్రిం చక్రికాసు హేతిరాజం తథైవచ
వస్త్రేషు విష్ణుం సంపూజ్య స్నాపయే ముక్తవర్త్మనా.
విష్ణుగాయత్ర్యాచ ఋత్విగుద్ధృతం పాద్యకుంభకమ్
హస్తే గృహీత్వా కూర్చేన తత్కుంభస్థిత వారిణా. 47
ఇదం విష్ణురితి ప్రోక్త్య స్నాపయే త్పురుషోత్తమమ్
మూలమంత్రేణ చార్ఘ్యాది దీపాంతై రర్చయే ద్విభుమ్.
పవిత్రద్రవ్యఘటస్నానే మూర్ధానం దివ ఇత్యృచా
మృద్భి రేకోనవింశద్భి రాలిప్య కమలాసనః 49
పంచవారుణికై ర్మంత్రైః జలైః ప్రక్షాళ్య దేశికః
ఆపో వే త్యర్ఘ్యశ్లోయేన పూర్వవ త్స్నాపయే ద్ధరిమ్.
తద్విష్ణోరితి మంత్రేణ తథాచమనవారిణా
పవిత్రం తేతి మంత్రేణ పంచగవ్యాభిషేచనమ్. 51
ఘృతమంత్రేణ మధ్యస్థ ఘృతకుంభాభిషేచనమ్
దధిక్రావణ్ణమంత్రేణ దధ్నా దేవాభిషేచనమ్. 52
ఆప్యాయస్వేతి మంత్రేణ పయోభిస్నపనం చరేత్
మధువాతేతి మధునా ఓషధీ రితిమంత్రతః. 53
కషాయవారిణా స్నానం దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః
మానస్తోకేతి మంత్రేణ ఉష్ణకుంభాభిషేచనమ్. 54
వషట్తేతి ఋచా కుర్యా ద్రత్నవార్యభిషేచనమ్
ఫలినీత్యనువాకేన ఫలాంబుస్నాన మాచరేత్. 55
హిరణ్యగర్భమంత్రేణ లోహతోయాభిషేచనమ్
గ్రాణాద ఇతి మంత్రేణ స్నాపయే ద్గంధాంభసా,

ఇదంవిష్ణురితి స్నానం కుర్యాద్వై యవవారిణా
హారిద్రాస్నపనం కుర్యాత్ శ్రీసూక్తేన తతః పరమ్.౫౭
సహస్రధారయా శుద్ధస్నానం కుర్యాచ్ఛుభై ర్ఫలైః
ఏవంసం స్నాప్య దేవేశం మండలారాధనం చరేత్.౫౮

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రతిష్ఠాస్నపనవిధిర్నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

ఏకోనవింశోధ్యాయః

శయ్యాధివాసవిధిః.

శ్రీభగవానువాచ.

శయ్యాధివాసవిధిః అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శయ్యావాసక్రమం పరమ్
ప్రతిష్ఠాకర్మసంసిద్ధిర్భవత్యేవ న సంశయః

....

మండలోపరి శయ్యాం తు కారయేద్దక్షమార్గతః
శయ్యాపరికల్పనం ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ వేదికాం ప్రోక్షయేత్తతః

అధికపాఠాని—

1 మండపం కల్పయేద్దివ్యం సర్వలక్షణసంయుతం
షోడశస్తంభసంహితం అలంకారైరలంకృతం ।

2 కదళీపూగపున్నాగ క్రముకాది తరూంస్తథా
కుసుమపుష్పాది మాలాంశ్చ వితానధ్వజకేతనాః

3. ద్వారస్తంభాంస్తోరణాని దర్పణాని యథాక్రమం
అష్టమంగళాంశ్చైవ అలంకృత్య సమంతతః

4 గుగ్గుల్వగరుధూపాని దీపమాలాని కల్పయేత్.
సుగంధైస్సమిపాత్యర్ఘ గంధవస్త్రం సమా

5. ఫలాని చిత్రాణ్యన్యస్య మధ్యే మండలమాని
స్వస్తికంభద్రకం వాపి పద్మం బ్రహ్మేశరం తు పా

ప్రాగగ్రానుదగగ్రాంశ్చ 1 దర్భానాస్తీర్య పుష్కలమ్
శాలీనాం నవభారైస్తు తండులానాం తదర్ధకైః. 3
తిలానాం తండులార్ధైశ్చ పీఠం2 కుర్యాత్కుశాస్తరమ్
తస్యోపరి వ్యాఘ్రచర్మం తూలికాం తదనంతరమ్. 4
మృద్వాస్తరణసంయుక్తాం 3 కంబళాన్యుపరి న్యసేత్.
క్షౌమం తస్యోపరి న్యస్య చిత్రవస్త్రాణి నిక్షిపేత్. 5
4తత శ్శుక్లాని వస్త్రాణి సోపధానాని సర్వశః
శయనాంగాని చాసాద్య కస్తూరీగంధవాసితామ్. 6
నానాపుష్పసమాకీర్ణాం నానాలంకారశోభితామ్
భగవచ్ఛయనం 5 శయ్యాం ప్రకల్ప్య దేవేశం శాయయేద్విధినా తతః.
బ్రాహ్మణైః పౌరుషం సూక్త ముచ్చరద్భిర్యథాతథం
తూర్యఘోషైర్మంగళైశ్చ మూర్తిపాశ్చగురుస్తథా.
ఉత్తిష్ఠేత్యాది మంత్రైశ్చ బింబమాదాయ యత్నతః
శయ్యావేదీభువం నీత్వా కుండానాం బాహ్యమార్గతః 9
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ శయ్యాయాం శాయయేద్గురుః
విశ్వతశ్చక్షురితి చ యద్వైష్ణవమితి స్మృతమ్. 10
6 తన్మంత్రాభ్యాం శాయయేచ్చ మందరాభిముఖం7 విభుమ్
శ్రియాదీని చ బింబాని పార్శ్వయోర్వినివేశయేత్.

పాఠాంతరాణి

1. కుశానాస్తీర్య మంత్రవిత్.
2 ధాన్యపీఠం పరికల్పయేత్
3. నిక్షిప్య చిత్రకంబళం
4. ధౌతవస్త్రాణి తదను
5. కృత్వా శయ్యాం తతో దేవం
6 [illegible] 7 యథా.

యువాసువాస ఇతి చ వస్త్రేణాచ్ఛాదయేత్తతః
ధ్వజతోరణకుంభాదీన్ పూజయిత్వా యథాక్రమమ్,
ఆచ్ఛాదయేత్తోరణాని నవైర్వాసోభిరేవ చ
ప్రాగాదిద్వారదేశేషు ఋగాదిపఠతో ద్విజాన్. 13
సంస్థాప్య దేశికో దేవం హృదయేతు సమాహితః
[1] ధ్యాత్వా నత్వా తతః కుంభానష్టదిక్షు వినిక్షిపేత్.
ధాన్యరాశిషు శంఖం చ చక్రం పద్మం గదాం తథా
శ్రీవత్సగరుడం కూర్మం ధ్వజం స్వర్ణమయం క్షిపేత్ 15
కుంభానామంతరాళేషు నిక్షిపేన్మంగళాష్టకమ్
సాంకురాః పాలికాః స్థాప్య వేదికాయాం సమంతతః. 16
అష్టౌ విష్ణ్వాదిమూర్తీన్ చ కుంభేష్వష్టసుపూజయేత్
దేవస్య వాయుదిగ్భాగే ధాన్యరాశౌ సవస్త్రకమ్. 17
మహాకుంభస్థాపనం సాపిధానం మణిస్వర్ణ దివ్యగంధాంబుపూరితమ్
మహాకుంభం తు సంస్థాప్య తస్య పార్శ్వే గళంతికామ్.
కూర్చసూత్రాంబరైర్యుక్తాం పుణ్యతీర్థాంబుపూరితామ్

• • •

నివేశ్య పాయసాన్నేన బ్రాహ్మణాన్ భోజయే[2]త్తతః 19
హోమం తతో హోమం ప్రకుర్వీత ఋత్విజో దేశికాజ్ఞయా
మథితం మణిజం వాపి లౌకికం వాగ్ని మానయేత్.
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ ప్రోక్ష్య పుణ్యాహవారిణా
దివ్యాగ్నిం మనసా ధ్యాత్వా ప్రత్యక్కుండేతు విన్యసేత్
దర్భైశ్చ సర్వకుండేషు పర్యగ్నికరణం చరేత్

పాఠాంతరాణి.

1 ధ్యానం కృత్వా
2 త్వనఘః

అధికపాఠాని.

• • •
ఘః పుష్పసమాయుక్తాం సువర్ణప్రతిమాయుతామ్

స్థాపయే త్సర్వకుండేషు పరిత్యజ్య గృహాగ్ని మేవచ. 22

♦ ♦ ♦

అగ్నిమధ్యస్థపద్మేషు ఆధారాదీ న్యజే త్క్రమాత్
వాసుదేవం తు పూర్వాగ్నౌ యామ్యే సంకర్షణం తథా.
ప్రద్యుమ్నం ప్రశ్చిమే కుండే త్వనిరుద్ధ మథోత్తరే
1 పద్మకుండే మహాలక్ష్మీం ధ్యాయయే త్పూజయే త్తతః
♦♦ శాలాదక్షిణపార్శ్వేతు స్థాప్య ఘోనచతుష్టయం
గంగాసరస్వతీగోదా యమునా స్తాసు పూజయేత్. 25
తాదహిత్వా పాయసాన్నం పాచయే త్సువిచక్షణః
ప్రాక్కుండే జుహుయా దగ్నౌ అష్టోత్తరసహస్రకం
కుండస్థదేవమంత్రేణ పాయసాన్నం తు హోమయేత్
కృసరాన్నం దక్షిణాగ్నౌ గుడాన్నం పశ్చిమేతథా. 2
హారిద్రాన్న ముదీచ్యాం తు 2 దుగ్ధాన్న మితరాగ్నిష
తిలశాలి 3 యవై శ్చైవ వేణు బీజై ర్యథాక్రమం. 2
ఋత్విజో జుహుయా త్సర్వే గుర్వనుజ్ఞాపురస్సరం
కుంభావాహనవిధిః ఏవం ఋత్విక్షు జుహ్వాత్సు మహాకుంభే గురు ర్యజేత్.
పరంజ్యోతి ర్జ్ఞానఘనం సమావాహ్యాచ్యుతం హరిం

పాఠాంతరాణి, | అధికపాఠాణి

.... అగ్నిబీజేన పతిమార్గ వాయుమంత్రి మనుస్మరన్

1 నారాయణం పద్మకుండే అర్చయేచ్చ యథాతథం
(పద్మకుండే శ్రియందేవీ మావాహ్య విధినా ర్చయేత్.)
2. ముద్గాన్న మితరాగ్నిషు 3. యవవ్రీహి

♦ ♦ ♦ ప్రాచ్యా మాహవనీయం చ దక్షిణే దక్షిణాగ్ని చ.
ప్రతీచ్యాం గార్హపత్యాగ్ని రుత్తరే సభ్యనామకః
ఆగ్నేయే అవసథ్యాగ్ని ర్మానిక్రమశో జపేత్

మూలమంత్రేణ చార్ఘ్యాద్యై శ్శకలీకృత్య పూజయేత్.
సుదర్శనం తు శరకే జ్వాలాభిః పరివేష్టితం
సహస్రాదిత్యసంకాశం సహస్రారం యథావిధిః. 31
షడక్షరేణ మంత్రేణ చావాహ్యాస్త్రాయ మర్చయేత్
తత్త్వసంహార — శయనస్థస్య దేవస్య న్యాసం సంహార మేవ చ. 32
న్యాసహోమాదీని — కృత్వా సృష్టి క్రమేణైవ[1] పునస్తత్త్వాని సంసృజేత్.
తత్త్వాని గోప్యతే నైవ ప్రాక్కుండే జుహుయాత్తతః
అష్టోత్తరశతం వాపి చాష్టావింశతిరేవ వా
అష్టావా తు యథాశక్తి[2] ర్జుహుయా త్తు పృథక్పృథక్
తత్త్వన్యాసస్య హోమం తు కృత్వైవం తదనంతరమ్
దశప్రాణాదివాయూనాం న్యాసం కుర్యా దిడాదిషు. 35
షోడశన్యాసక్రమః — మత్స్యాదివ్యతిరిక్తేషు షోడశన్యాస మీరితం
ప్రథమం ప్రణవన్యాసం వ్యాహృతీనాం ద్వితీయకం.
తృతీయ మక్షరన్యాసం ఋషీణాం చ చతుర్థకం.
[3] కాలస్య పంచమం జ్ఞేయం వాసరస్యతు షష్ఠకమ్.
వర్ణన్యాసం సప్తమం తు తోయన్యాస మథాష్టమం
నవమం నిగమన్యాసం దేవానాం దశమం హితం. 38

పాఠాంతరాణి.

1. సృజేత్ తత్త్వాని దేశికః
2. కుర్యా ద్దాహుతయ స్తదా
   (దద్యా ద్దాహుతయో గురుః)
3. కాలన్యాసం పంచమం చ

ఏకాదశం విరాజం చ క్రతున్యాసం తు ద్వాదశం
త్రయోదశం గుణన్యాసం మూర్తిన్యాసం చతుర్దశం. 39
శక్తిన్యాసం తతః ప్రోక్తం లోకన్యాసం తు షోడశం
శాంతిహోమం కృత్వైవం షోడశన్యాసం శాంతిహోమం సమాచరేత్.
ప్రాక్కుండే మధునా హుత్వా భూస్స్వాహేతి శతాహుతీః
సంపాతాజ్యం తు సంగృహ్య స్పృశేద్దైవస్య పాదయోః
తథైవ దక్షిణే కుండే భువస్స్వాహేతి మంత్రతః
పయసా చ తతో హుత్వా హృదయం సంస్పృశేద్బుధః
తతః పశ్చిమకుండే తు సువస్స్వాహేతి మంత్రతః
దధ్నా హుత్వా ముఖం స్పృస్య చోత్తరే త్ర్యశ్రకుండకే.
సర్వైర్వ్యాహృతిభిశ్చైవ సర్పిషా హోమమాచరేత్
సంపాతేన శిరోదేశే స్పృశేద్బింబస్య దేశికః. 44
ప్రాక్కుండే సర్పిషా చైవ గుడేన మధునా స్వయమ్
హుత్వా తు విష్ణుగాయత్ర్యా శతమష్టోత్తరం గురుః
కలశావాహనం సంపాతేన ముఖం స్పృశ్య వేదీదిక్పాలకస్థితైః
ఖదిరాశ్వత్థపాలాశ బిల్వశాఖాభిరంబుభిః. 46
సించేయుర్మూర్తిపాస్సర్వే చాబ్లింగైః పావనైరపి
వేదికాకోణకుంభస్థైర్వైతస్యా శాఖయా గురుః. 47
విష్ణుగాయత్రియా సించేద్బింబాని సకలాని చ
1 సజీవకరణం కృత్వా నివేద్య చ యథావిధి. 48

పాఠాంతరాణి.

1 సజీవకరణం కృత్వా నివేద్యాంతం [illegible]

♦ ♦ ♦

కంకణబంధనం బధ్నీయాద్దక్షిణే హస్తే కౌతుకం మూలమంత్రకే

బలిప్రదానం ద్వారేషు చ బలిం దత్వా స్వప్నాధిపతిమంత్రతః ౪౯

స్వప్నార్థశయనం అష్టోత్తరశతం హుత్వా పూర్ణాహుతి మథాచరేత్

♦ ♦ ♦

1 ఆచార్యయజమానాద్యాః స్వప్నార్థం శయ్యావిష్టరే.
శాయిఖారక్రాంత రుద్రాయ భగవన్నామ ముచ్చరన్.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦

మహోత్సవోపచారైశ్చ పూజయేద్దేవ మవ్యయం
సహస్రనామపూజాం చ కృత్వా స్తుత్వా మహాద్యుతిః
మూర్తిమంత్రం యథాశక్తి జపిత్వాతు గురుస్స్వయం
తపశ్శక్త్యా స్వకీయేన గురుహృత్పద్మ సంస్థితం
దేవం బింబే సమారోప్య బ్రహ్మరంధ్రేణ వర్త్మనా
ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ నైవేద్యాంతం సమర్పయేత్
అర్ఘ్యపాద్యోపచారాణి చామరవ్యజనాదికాన్
సమర్ప్య ప్రార్థయే ద్దేవ మాచార్యో నిర్మలాత్మవాన్.

♦ ♦ ♦

అష్టదిగ్బంధనం కృత్వా తేన మాచ్ఛాద్యవాససా
వేదఘోషైస్తూర్యఘోషైః స్తోత్రైర్నానావిధైస్తథా
నృత్తగీతజయధ్వానైర్భగవన్నామకీర్తనైః
మూర్తిమంత్రజపైశ్చైవ రాత్రిశేషం సమాపయేత్,

పాఠాంతరాణి—

1. ఆచార్యో యజమానాద్యైః

— — —

స్వప్నాభావేపి దుస్స్వప్నే శాంతిం కుర్యాద్గురుస్స్వయం.
శుభం భవతి చేత్కర్మ ప్రారభేత । విచక్షణః
ఇత్యేవం సంగ్రహేణైవ ప్రోక్తం శయన లక్షణమ్. 52

ఇతి పాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
శయ్యాధివాసవిధానం నామ ఏకోనవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

అధికపాఠాని

....

గ్రామం ప్రదక్షిణీ కృత్య మహోత్సవసమన్వితం
ఆలయం సంప్రవిశ్యాథ నిత్యకర్మ సమాప్యచ.

పాఠాంతరాణి.

1. క్షుధార్తో.

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

వింశోధ్యాయః

ప్రతిష్ఠావిధిః

ప్రతిష్ఠావిధిః తతః ప్రభాతే పుణ్యర్క్షే వారే నిర్ణీతలగ్నకే
ద్వారవాస్తు [1]దేవప్రతిష్ఠాం కుర్వీత యజమానేన దేశికః 1
హోమం తత్పూర్వే వాస్తు హోమం తు కుర్యాద్ద్వారస్య దక్షిణే
గర్తస్థాపనక్రమః గర్భమందిర మధ్యస్థ పీఠగర్తేషు శాస్త్రతః
రత్నన్యాసం ప్రకుర్వీత ప్రథమావరణేష్టసు
గర్తేషు బీజాన్యష్టౌ చ నిక్షిపేత్ [2]తదనంతరమ్. 3
రత్నాని చ తృతీయే తు ధాతూంశ్చ స్థాపయేత్పృథః
చతుర్థే చాష్ట [3]లోహాంశ్చ మధ్యగర్తే తు విన్యసేత్.
పారదం బ్రహ్మరాగం చ సువర్ణం శాలిబీజకమ్
తదూర్ధ్వే శ్రీశిలాపీఠం స్థాపయిత్వా [4]విచక్షణః. 5
సుధయా సు దృఢీకృత్య పుణ్యాహం వాచయేత్తతః

పాఠాంతరాణి—

1. ప్రతిష్ఠాం దేవ దేవస్య ప్రకుర్వీ తద్విజోత్తమః
2. తదనంతరే.
3. లోహాని.
4. ద్విజోత్తమః

అష్టధాన్యాని వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ నిష్పావాశ్చ ప్రియంగవః
నీవారాశ్శాలయో మాషాః తిలాశ్చాష్టౌ ప్రకీర్తితాః
అష్టరత్నాని వైడూర్యం మౌక్తికం చైవ జలజం వజ్రమేవచ. 7
పుష్యరాగం చంద్రకాంతం స్ఫటికం చైంద్రనీలకమ్
అష్టధాతవః ఏతాన్యష్టౌచ రత్నాని హరితాళం మనశ్శిలా. 8
సౌరాష్ట్రం రోచనం శ్యామం సీసం గైరికమంజనమ్
ధాత్వష్టకమితిప్రోక్తం క్రమేణైవ నివేశయేత్. 9
న్యాసక్రమః శ్రీశిలాపద్మ మధ్యేతు ప్రణవన్యాసమాచరేత్
కర్ణికాయాం స్వరాణ్యేవ వ్యంజనాని దళేషు చ. 10
విమలాదీని తేష్వేవన్యాసం కుర్యా ద్యథావిధి
తతశ్చ పిండికాం గంధైః పుష్పైరభ్యర్చయేత్క్రమాత్.
పిండికాయాం శ్రియం ధ్యాత్వా ఆహూతేనైవమానసా
ప్రాచ్యాద్వచాస్త్రం విన్యస్య ద్వారే ద్వారే యథావిధి.
ధ్వజస్థాపనాది తతో గరుడ స్తంభాగ్రేష్వ ధ్వజతోరణదేవతాః
విసృజ్యాగ్నింహ్వానయే త్తాన్ రోప్య బ్రాహ్మణైస్సహ.
సముద్ధరేత్ స్నపనకుంభం మూర్తికుంభాం స్తతఃపరమ్
మూలాది సర్వబింబాని మూర్తిపైర్వాహయన్గురుః.
గళంతికాం స్వయం ధృత్వాతో యథాధారాపురస్సరమ్
1 శంఖభేర్యాదిఘోషైశ్చ మంగళైర్వాదితై రపి. 15
ధ్వజఛత్రపతాకాద్యైః జయఘోషైశ్చ చామరైః
వేదపాఠై స్తోత్రజాలై ర్హరిసంకీర్తనాదిభిః 16
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ 2 ప్రవిశేద్గర్భమందిరమ్

పాఠాంతరాణి—

1. శంఖభేర్యాదినాదైశ్చైవ శుభఘోషైశ్చ సర్వశః
2. చాలయన్ ప్రవేశయేత్.

ద్వారేతు దేవ మర్త్యాద్యై రగ్రతో దేశికస్స్వయమ్. 17
భగవత్ స్థాపన విధిః — పీఠప్రదక్షిణే నైవ దేవమంతః ప్రవేశయేత్
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే స్థాపయే ద్దేవమవ్యయమ్.
ధృవా ద్యౌరితి మంత్రేణ చాత్వాహారుషమిత్యృచా
ప్రతిష్ఠాసీతి వైసామ్నా పిండికానాళమధ్యతః 19
అష్టబంధేన చా పూర్వబింబ శంకుం నివేశయేత్
పౌరుషం సూక్తముచ్చార్య కర్మార్చాం పురతో న్యసేత్.
తత్పురశ్చోత్సవార్చాంచ దక్షిణే శయనం బలిమ్
ఉత్తరే స్నపనం తీర్థం తౌకికా నిష్టభూమిషు. 21
ఏవం సంస్థాప్య దేవేశ మారాధన మథాచరేత్
ఆరాధనవిధిః — మూలబేరస్య పురతో బద్ధ్వా పద్మాసనం గురుః. 22
ప్రాణాయామత్రయంకృత్వా ధ్యాయేద్బ్రహ్మ సనాతనమ్
తం విష్ణుం హృదయే పద్మే మానసం యాగమాస్థితః.
అభ్యర్చ్య చక్రియా భాష్య మంత్రేణ పురుషాత్మనా
అంజలిస్థిత పీఠేతు సమావాహ్య హరిం తతః 26
తద్విష్ణుం ప్రతిమాయాం తు విన్యసేత్తు సమాహితః
నివృత్తిమంత్ర ముచ్చార్య తస్మిన్బింబే స్థితం స్మరేత్.
ప్రణమ్య స్వాగతం దత్వా ముద్రాంబద్ధ్వాచ దర్శయేత్
సృష్టిస్థితిలయే ష్వేకం న్యాసం కుర్యా ద్యథావిధి. 26
శ్రియాదీనాం ప్రోక్షణం — శ్రియాదీనాం చ 1దేవానాం మహాకుంభ జలేనవై
ప్రోక్షయేత్స్వ స్వమంత్రేణ షడంగన్యాస 2మాచరేత్.
అగ్నిప్రతిష్ఠా — స్థాపయే ద్గార్హపత్యాగ్నిం కుండేధిశ్రవణేషు చ

పాఠాంతరాణి—

1. దేవీనాం.
2. పూర్వకం.

దేశికో యజమానేన ప్రార్థ్యాస్తిష్ఠన్ కృతాంజలిః
దేవస్య పురతః స్థిత్వా గాథామేనాము దీరయేత్

స్తోత్రపాఠః

భక్తవత్సల భక్తానా మభిప్రేతార్థసాధక. 29
ప్రార్థయే త్వాం మహాం దేవ మదనుగ్రహకామ్యయా
సన్నిధత్స్వ చిరం స్థానే కల్పితే ప్రార్థయా మయా. 30
ప్రసీద దేవ దేవేశ పూజామపి గృహాణ మే
గ్రామస్య రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య ప్రజానా మిందిరావర.
దేహి తుష్టించ పుష్టించ గతించ పరమాం తథా
ఇతి విజ్ఞాప్య దేవాయ యజమానః ప్రసన్నధీః. 31

శాశ్వతపూజార్థం దేవనామ్నా అర్చకస్య భూదానప్రదానక్రమః

ఆచంద్రార్క మవిచ్ఛిన్న పూజనార్థం మధుద్విషః
క్షోణీం సస్యజలోపేతాం దేవనామ్నా విలిఖ్య చ. 3
అర్చకస్య కుటుంబస్య జీవనార్థం ప్రకల్పయేత్
తతోర్చకం సమాహూయ కర్తా దేవస్య సన్నిధౌ. 3
కృతాంజలిపుటో భూత్వా విజ్ఞాపన మథాచరేత్
దేవస్యారాధనార్థం చ త్వత్కుటుంబస్య వృత్తయే,
మయా దత్తా మిమాం భూమిం గృహాణేత్యబ్రువన్ తతః
శిలాయాం తామ్రపత్రే వా లిఖిత్వా దానశాసనం. 3
అర్చకస్య కరే దద్యాత్ సహిరణ్యఫలోదకమ్
యదివార్చక నామ్నా వా కృత్వా క్షోణీం ప్రదాపయేత్
దేవస్య నామ్నా భూదాన ముత్తమం పరిచక్షతే
అర్చకస్య భవేన్నామ్నా మధ్యమం ఫలముచ్యతే.
భూదానమేవ కుర్వీత భృతకం నకదాచన
భూదానేన వినా యస్తు భృతకం ప్రదదాతి చేత్. 3
తస్య వంశక్షయం యాతి తస్యాయుశ్శ్రీశ్చ నశ్యతి
నష్టా దేవలకోపేన సర్వకస్య [illegible] 3

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన భూమిమేవ ప్రదాపయేత్.
స్థానాచార్యాదిక భగవత్పాదతీర్థాంబు సేవనార్థం వరేత్తతః. 41
నియోజనం స్థానాచార్యం చ తత్స్థానే హస్తకం చ నియోజయేత్
అధ్యాపకాన్ నృత్తగీత వాద్యకాన్ పరిచారికాన్. 42
స్థానశుద్ధికరాన్సర్వాన్ పాత్రశుద్ధికరాంస్తథా
దేవపూజాభివృద్ధ్యర్థం తాంస్తాంశ్చ నియమేత్తతః.43
యేతేషాం జీవనార్థం చ భూమిం దద్యాద్యథావసు
తాన్ సేవాసు నియుజ్యాథ తత్తన్నామభిరేవనః. 44
పరిచారకవర్గైశ్చ యఃప్రతిష్ఠాపయేద్విభుమ్
సయాతి పరమం స్థానం తత్రాస్తే భగవానివ. 45
యజమానస్య విభవే సర్వానేతాన్ప్రకల్పయేత్
నోచేదర్ధకమేకం వా వరయేద్భక్తితో ద్విజః. 46
సంపూర్ణఫలమాప్నోతి యావదాభూతసంప్లవమ్
ఆచార్యదక్షిణాది అన్యేషాం చైవ భక్తానాం నృత్తగీతాది కుర్వతామ్.47
సర్వేషామృత్విజాం చైవ యతీనాం విదుషాం తథా
యథావిత్తానుసారేణ తోషయేచ్చ పృథక్ పృథక్.
యజమానస్తతో భక్త్యా కల్పితే విష్టరే తథా
ప్రతిష్ఠాపకమాచార్యం ప్రతిష్ఠాంతే సమర్చయేత్. 49
సౌవర్ణకటిసూత్రైశ్చ కేయూరైః కటకైస్తథా
మణిహారైః కుండలైశ్చ రత్నజైరంగులీయకైః. 50
క్షౌమవస్త్రోత్తరీయైశ్చ జీవాజీవధనైస్తథా
తోషయిత్వా యథాన్యాయం దేవవత్సంస్మరన్హ్యాది
యానాదికే సమారోప్య తూర్యఘోషపురస్సరమ్
గ్రామప్రదక్షిణేనైవ స్వగృహే సంప్రవేశయేత్. 52

యామషాపం స్థాపయేద్దేవం 1 పాంచరాత్రాగమోక్తతః
సపూజితపరమం స్థానం 2 అపునర్భవలక్షణమ్. ౬౩
పునాతి వంశజాన్ చైవ పురుషానేకవింశతిమ్
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తో ప్రతిష్ఠాకర్మతి శోభనమ్. ౬౪

ఇతి శ్రీ పాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రతిష్ఠావిధిర్నామ వింశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. పాంచరాత్ర విధానతః
2. పునరావృత్తి వర్జితమ్.
౩. పద్మక.

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ఏకవింశోఽధ్యాయః

విమానాదిప్రతిష్ఠావిధిః

శ్రీభగవానువాచ.

విమానప్రతిష్ఠా ప్రాసాదమంటపాదీనాం ప్రతిష్ఠాలక్షణం శృణు
ప్రాసాద స్యాగ్రతః కుర్యా ద్విధివద్యాగమంటపం. 1
చతుర్ద్వార సమాయుక్తం చతుస్తోరణ భూషితమ్
ప్రాసాదస్యాపి పరితః కుర్యాత్కుండాష్టకం గురుః
యాగమంటపభూభాగే కుండమేకం ప్రకల్పయేత్
సమస్త మూర్తిహోమంతు తస్మిన్నేవ[1] ప్రకల్పయేత్ 3
రాత్రావేవాంకురారోపం యథావిధి సమాచరేత్
శైలోద్ధంపూర్వవత్కుంభం కృత్వా ధాతుమయంతు వా 4
తద్విగోళకమానేన మంత్రబింబేన వై సహ
అధివాస్య యథాన్యాయం సర్వోపకరణాన్వితం. 5
స్నానార్థమఖిలం తాభ్యామాపాద్యచ యథావిధి
తస్మిన్రత్నాదిసంయుక్తే బింబం కుంభే నివేశ్య చ. 6
పుష్పైరాభరణై ర్వస్త్రై శ్ఛన్నం కృత్వార్ఘ్యపుష్పవత్

పాఠాంతరాణి—

1. కుర్యాద్విజోత్తమః

శనైః ప్రాసాదశిఖర మారుహ్యన్మూర్తిపైస్సహా. 7
రత్నన్యాసం తతః కృత్వా 1 పూర్వోక్తేన క్రమేణ తు
నివేశయేత్తతో బింబం శిఖాకుంభ సమన్వితమ్. 8
సంపూజ్యవాసనాచ్ఛాద్య సుధయాదార్ఢ్య మాచరేత్
ప్రాసాదం స్థాపయిత్వా తు పశ్చాత్ దష్టిస్సిద్ధార్థకాదిభిః. 9
విమానస్య ప్రతిష్ఠాగ్రే తు పంచవింశతి తంతుభిః
బధ్నీయాత్ కౌతుకం పశ్చాత్ కుర్యాచ్ఛయ్యాధివాసనమ్.
దర్పణే స్నపనం కుర్యాత్ పూర్వవద్దేశికోత్తమ
చతుర్దిక్షు విమానస్య మూర్తయః కల్పితా యది. 11
నేత్రాణి తేషాం చోన్మీల్య యథాశాస్త్రక్రమేణ తు
విమానస్యాపి కుర్వీత కూర్చ ద్వారాధివాసనమ్. 12
ప్రాక్కుండే సకలం హోమమాచార్యస్స్వయమాచరేత్
పూర్ణాహుతిం తతః కృత్వా చక్రం విఘ్నక్షయం పరమ్.
ప్రతిష్ఠాప్య సమభ్యర్చ్య తతో మ్రూం సమనంతరమ్
త్రియంశేన శిఖామధ్యం శిఖామంత్రేణ విన్యసేత్. 14
ప్రాసాద బింబయోర్వి ప్రస్థాపనం యుగపద్భవేత్
విమానస్య ప్రతిష్ఠార్థం సమాసాత్కీర్తితం మయా.
మంటపప్రతిష్ఠా
శృణుధ్వం మంటపాదీనాం ప్రతిష్ఠాం మునిపుంగవాః.
మంటపం ప్రథమం చాగ్ర్యం తద్ధై వాస్థానమంటపమ్.
ప్రాకారం పచనావాసం కోశాగారాంబరా స్వదే
పానీయ పుష్పశాలాం చ తథా వై యాగమంటపమ్
ధాన్యాగారాది సర్వాం చ క్షాళయే ద్బహుభిర్జలైః
పర్యగ్నికరణం కృత్వా మృత్స్నోల్లేపనాదికమ్. 18

పాఠాంతరాణి.

1. శాస్త్రోక్తేనైవ మార్గేణ.

పంచగవ్యైశ్చ సంప్రోక్ష్య 1వితానాద్యైశ్చ భూషయేత్
గంధైశ్చ ధూపయిత్వాతు దీపానారోపయే త్తతః. 19
సుధాచూర్ణైరలంకృత్య వికిరేష్వ విచాతులాన్
వాచయిత్వాతు పుణ్యాహం వాస్తుశాంతం తతోర్చయేత్.
2 ప్రకల్ప్యధాన్యపీఠం తు తత్రకుంభం నివేశయేత్
దేవం తత్ర సమభ్యర్చ్య సాంగం సపరివారకమ్, 21
స్థండిలేవాపి కుండేవా ప్రతిష్ఠాప్యానలం తతః

◆ ◆ ◆

దేవమగ్నౌతు సంతర్ప్య పూర్ణాహుతిమథాచరేత్.
సుముహూర్తేతు సంప్రాప్తే ప్రోక్షేత్కుంభతోయుతః
ఇత్యేవం మంటపాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరీరితః. 23

వాహనరథగోపురాదీనాం ప్రతిష్ఠా

రథాదిగోపురాదీనాం వాహనానాం సమం స్మృతమ్

ద్వారశాఖాకవాటాది ప్రతిష్ఠా

ద్వారేద్వారే ప్రకల్ప్యాథ కవాటద్వయమబ్జజ. 24
ప్రోక్షయే ద్ద్వారశాఖాశ్చ పుణ్యాహస్య జలేనతు
సంప్రోక్ష్య ద్భశ్చ వాసోభి రాచ్ఛాద్య స్థండిలే తతః.
కవాటాశ్చ ద్వారశాఖా స్థాప్యకుంభేయుజే త్తతః
అష్టౌ కుంభాంశ్చ పరితః వాసుదేవాదిమంత్రితః 25

పాఠాంతరాణి—

1 చాలం కృత్వా విశేషతః.

2 ధాన్యపీఠం ప్రకల్ప్యాథ మహాకుంభం నివేశయేత్.

అధికపాఠాని.

హోమం కుర్యాద్యథాశాస్త్రం
పూర్వోక్తేనైవ వర్త్మనా
మంత్రపాఠా నధిపతిం తార్క్ష్యం హుత్వా స్వమంత్రితః
సహస్రమయుతం వాపి అష్టోత్తరశతంతు వా
సమిధాజ్యచరూన్ లాజా [illegible] పృథక్ పృథక్.

కుంభస్యోత్తరదేశేతు కరకం స్థాపయేద్గురుః
తోరణాదీని సంపూజ్య అధివాసం చ కారయేత్. 27
హోమం చ విధివత్కృత్వా సంపాతాజ్యేన సేచయేత్
సుముహూర్తే సులగ్నే చ కవాటాధస్థితాశ్మని. 28
గర్తేతు రత్నవిన్యాసం పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
పంచగవ్యేన సంప్రోక్ష్య కవాటౌ స్థాపయేద్ద్విజః. 29
కూర్చేన కుంభతోయేన దేవానావాహయేత్తతః
అధోభాగేతు శాంతించ వాగ్దేవీం దక్షిణే తథా. 39
ఉత్తరేతు రతించైవ లక్ష్మీమూర్ధ్వేతు విన్యసేత్
కవాటే దక్షిణేబ్రహ్మాణ విశ్వదృగ్భ్యాతభావనా. 31
కవాటే వామకే స్థాప్య విశ్వవక్త్రః ప్రతాపవాన్
దశావతారమూర్తీంశ్చ తథావాహ్య యథాక్రమమ్.
పత్రేషు వేదశాస్త్రాణి పురాణాని క్రమాన్న్యసేత్
నారాచేషు త్రయస్త్రింశద్దేవానావాహయేత్తతః. 33
కీలేషుచ ఋషీన్న్యస్య గౌరీశం పట్టికాతలే
కుందపట్టే కవాటస్య విశ్వభావన మర్చయేత్. 34
◆ ◆ ◆
కవాటస్థాపనాప్రోక్తా చక్రస్య స్థాపనం శ్రుణు
సుదర్శన ప్రతిష్ఠా అథవక్ష్యే విశేషేణ చక్రస్థాపన ముత్తమమ్. 35
......లక్షణం చక్రరాజస్య సంక్షేపా 1 ద్ద్విజసత్తమాః

అధికపాఠాణి.

◆ ◆ ◆ కవాటాధిపతిం వాయు మావాహ్యాభ్యర్చ్య యత్నతః
అవాత వాయుమంత్రేణ జపం కుర్యా ద్యథావిధి

... ..గ్రామరక్ష వినాశార్థం వహ్ని చోరామయాదిభిః
దేవాగారస్య రక్షార్థం దోషక్షేత్ర గ్రహమేవచ.
సుదర్శన ప్రతిష్ఠాతు కర్తవ్యం భగవద్గృహే
గోపురాగ్రేనవా గ్రామమధ్యే స్తంభాగ్రకేమాత్.

పాఠాంతరాణి—

1 ద్వక్ష్యేతేధునా

సుదర్శనలక్షణం

విస్తృతం దశహస్తేన పంచహస్తేన వా పునః. 36
కరద్వయేన వా కుర్యా ద్ద్వాద్వాత్రింశదంగులమ్
చతుర్వింశాంగులం యద్వా షోడశం ద్వాదశం తథా.
మూలబింబాననసమం సహస్రారసమన్వితమ్
యద్వాశతార మథవా చతుర్వింశత్యరాన్వితమ్. 38
ద్వాదశార మథాష్టారం యద్వా పంచాశ్రమేవ వా
అరానామానుగుణ్యేన జ్వాలాభిః పరివేష్టితమ్. 39
1 త్రికోణనిర్మితం చక్రం నాభిమండలమండితమ్
స్వర్ణాద్యైః కారయే ద్ద్రవ్యై ర్నానారత్నైశ్చ శోభయేత్

తస్య ప్రతిష్ఠాక్రమః

శిల్పినం ధనధాన్యాద్యైః తోషయిత్వా యథావసు
సంగృహ్య సర్వసంభారాన్ యాగద్రవ్యాణ్యశేషతః.
విమానస్యోత్తరే భాగే కుర్యా న్మంటప ముత్తమమ్
షోడశస్తంభసంయుక్తం మధ్యే వేదిం ప్రకల్పయేత్. 42
వేద్యాశ్చ పరితో దిక్షు చతుష్కుండాని కారయేత్
యద్వైకకుండం కుర్వీత షట్కోణం తు మనోహరమ్.
తదుత్తరద్వారదేశే సమీపే స్నానమంటపమ్
స్నానమంటప కాగ్రేతు అంకురార్పణమంటపమ్. 44
కృత్వాచాభ్యంతరేదేశే సుధాచూర్ణైశ్చ మండయేత్
అంకురానర్పయే త్పశ్చా త్కాలే పూర్వే యథోదితే. 45
మథిత్వాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సర్వకుండేషు మూర్తిపాః
వాస్తుహోమాదికం కృత్వా యథాపూర్వం తు కారయేత్
పర్యగ్నికరణం సర్వ వస్తూనాం కుండవహ్నినా
పంచగవ్యేన సంప్రోక్ష్య పుణ్యాహస్య జలేనతు. 47

పాఠాంతరాణి—

2 షట్కోణనిర్మితం

ఉక్తేధివాస్య తచ్చక్రం సప్తభిః కలశైః స్నపేత్
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ జలవాసాదికారయేత్. 49
తతోపరాహ్ణసమయే చక్రముత్థాపయేజ్జలాత్
యాగశాలాం ప్రవిశ్యైవ స్నపనం కారయేత్క్రమాత్.
మంత్రేణోన్మీల్య నేత్రేతు శయ్యాయాం శాయయేద్గురుః
ధాన్యపీఠగతే కుంభే హేతిరాజం సమావాహయేత్
న్యాసంకృత్వా విధానేన శాంతిహోమం చ కారయేత్
చక్రం సజీవం కుర్వీత పూర్వోక్తే యాగమంటపే. 52
దర్భాస్తరణసంయుక్తే మూర్తిపైః స్నపితః స్వపేత్
ప్రభాతే సముపప్రాప్తే మూర్తిపైః స్నపితో గురుః. 53
వాస్తుదేవాదిదేవాంచ సంపూజ్యోద్వాస్య దేశికః
పూర్ణాహుతింతతో హుత్వా వహ్నిం చక్రే సమర్పయేత్
ముహూర్తేతు శుభే ప్రాప్తే యజమానో జితేంద్రియః
ఋత్విగాచార్యసహితో వాద్యఘోష పురస్సరమ్. 55
ధామప్రదక్షిణేనైవ చోపరిస్థానమావిశేత్
స్థాపయేచ్చక్రరాజం తు రత్నన్యాస పురస్సరమ్. 56
ధృవంత ఇతిచోచ్చార్య చతుర్దిక్షుబలింక్షిపేత్
ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాద్యజమానో యథాప్రియమ్.
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా చక్రం సౌదర్శనం మహత్
ఇహభుక్త్వాఖిలాన్ భోగాన్ చాంతే సాయుజ్యమాప్నుయాత్.

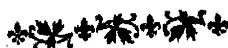
ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
విమానగోపురమంటపాది ప్రతిష్ఠావిధిర్నామ ఏకవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

ద్వావింశోఽధ్యాయః

చక్రాబ్జమండల దీక్షావిధిః.

బ్రహ్మోవాచ.

దీక్షావిధిశ్రవణార్థం భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి దేవదీక్షాం పరాం శుభామ్

బ్రహ్మప్రశ్నః కస్మిన్ కాలే తు కర్తవ్యం దేవతారాధనార్థినామ్. 1

అదీక్షితానాం పూజాద్యా ప్రాగుక్తా నధికారతా

తస్మాద్దీక్షావిధిం సమ్యగ్వదస్వ మమ సువ్రత. 2

శ్రీభగవానువాచ.

భగవత్ప్రతివచనం శృణు దీక్షాం ప్రవక్ష్యామి యథాశాస్త్రం సమాహితః

దీక్షావిధిప్రశస్తతా యాం కృత్వా మనుజాస్సర్వే భవంతి భగవన్మయాః

దీక్షాశబ్దార్థ ధీయతే ముక్తిరనయా క్షీయతే చ యథాభవః

నిర్వచనం. దీయతే క్షీయతే చైవ సా దీక్షేత్యభిధీయతే. 4

వైష్ణవం భగవద్భక్తం సర్వతంత్రార్థకోవిదమ్

దీక్షాగురులక్షణం ప్రతిష్ఠాతంత్రకుశలం పాంచరాత్రాన్వయోద్భవమ్.

మహాభాగవతం వృద్ధం । సమాహూయాబ్జసంభవ

దేవదీక్షాస్థలనిర్దేశః దేవతాయతనే రమ్యే గృహే వా గురుశిష్యయోః. 6

పాఠాంతరాణి—

1. పూచార్యం వరయేత్ప్రాజ్ఞా

1 శుభలగ్నే సునక్షత్రే దేవదీక్షాం సమాచరేత్
గురుముఖాదేవ యదృచ్ఛయా శ్రుతో మంత్రః ఛలేనాథ బలేనవా. 7
మంత్రోపదేశా పత్రేక్షితే వానర్థస్య ప్రత్యుతానర్థకృద్భవేత్
వశ్యకతా. సర్వేమంత్రా స్సర్వఫలాః గురువక్త్రా 2 ద్వినిస్సృతాః
తస్మాద్గురుముఖాదేవ మంత్రాగ్రాహ్యామనీషిభిః
విష్ణ్వర్చనాది దీక్షాయాం స్వయంవ్యక్తస్థలాదిషు. 9
దీక్షాకాలనియమః అయనం మాసపక్షాది తిథివారాదికం శుభమ్
అరిమిత్రాదికం తద్వ దాచార్యో నవిచారయేత్. 10
మంత్రాణా ముపదేశోయం దేశికస్య ముఖాంబుజాత్
అభియాతస్య దీక్షేతి తయా శిష్యః పవిత్రితః. 11
ప్రీణతా మైవ శిష్యాయ స్వవర్ణాశ్రమధర్మిణే
3 సక్తచిత్తాయ సతతం విహితేష్వేవ కర్మసు. 12
వేదవేదాంగ యోగానాం సారాసారవివేకినః
బహుశ్రుతాయ శీలాయ సతతం వృద్ధసేవినే. 13
మంత్రస్సముపదేష్టవ్యో 4 నాన్యాయ చతురాననః
దీక్షాక్రమః. స్వగృహే పుష్కరేకాలే సాయాహ్నే మంత్రవిత్తమః
సూత్రపాతంతతః కృత్వా మంటపం రచయేత్క్రమాత్
దీక్షామండల చక్రాబ్జమండలం వాపి భద్రకం స్వస్తికంతుకా. 15
రచనావిధిః లిఖేత్పంచవిధైశ్చూర్ణై ర్యథాశాస్త్రానుసారతః
ప్రాణప్రతిష్ఠాం కుర్వీత మంత్రతంత్రవిదుత్తమః. 16
ఉపచారై ష్షోడశభి రర్చయేచ్చ పృథక్ పృథక్
భగవత్ప్రార్థనాది. తతో గురుం పురస్కృత్య దేవతారాధనేరతః. 17

పాఠాంతరః.

1. శుభేలగ్నే సుముహూర్తే దీక్షాకర్మ సమారభేత్ 2 ద్వినిర్గతాః
3. భక్తిశ్రద్ధాసమేతాయ 4. నదాన్యాయ కదాచన

వివిధై ర్మంగళై స్తోత్రై ర్దేవాగారం సమావిశేత్
దేవదేవం ప్రణమ్యాథ ప్రాదక్షిణ్యేన సాధకః. 18
రథేవా కుంజరేవాపి శిబికాయాం యథారుచి
దేవం దేవీం సమారోప్య గ్రామం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్
దీక్షాస్థానం సమాసాద్య నృత్తగీతాదిభి స్సహ
మండలస్య సమీపేతు దేవం పీఠే నివేశయేత్. 20
నీరాజనాంతం కుర్వీత అర్ఘ్యపాద్యాదిపూర్వకమ్
ఏవం సంపూజ్య విధివత్ స్వగృహే మండలే ద్విజ. 21
స్థాపయే ద్విధినా తస్మిన్ ధృవసూక్తేన వై గురుః
పుణ్యాహాదిపూర్ణా తతో నుజ్ఞాం సమాయాచే 1 ద్వృద్ధస్య చ మహాత్మనః.
హుత్యంతకలాపాని పుణ్యాహపూర్వం కుర్వీత అంకురారోపణాదికమ్
చక్రాబ్జస్య చ వాయువ్యే మహాకుంభం తదుత్తరే. 23
కరకంచ సమాసాద్య మహాకుంభే జనార్దనం
సుదర్శనం చ కరకే విష్ణ్వాదీ నుపకుంభకే. 24
ఆవాహ్యాభ్యర్చ్య విధివ త్పాయసాన్నం నివేదయేత్
అగ్నిప్రతిష్ఠా కర్తవ్యా స్వసూత్రోక్తవిధానతః. 25
అంకురార్పణహోమాదీ న్నారభే త్కమలాసన
మూర్తిహోమం తతః కృత్వా హుత్వా వైకుంఠపార్శ్వదా
పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా వౌషడంతేన పద్మజ
శిష్యస్య దంతకా తత శ్శిష్యం సమాహూయ దంతకాష్ఠేన ధావయేత్
ష్ఠాదిపరీక్షాక్రియాః తత్కాష్ఠంతు పరీక్ష్యైవ నేత్రే వస్త్రేణ బంధయేత్
భస్మనా తిలకం కృత్వా అస్త్రమంత్రం సముచ్చరన్. 28
శిష్యస్య నేత్రబంధన రక్షాబంధం తతః కృత్వా పంచగవ్యంతు ప్రాశయేత్

పాఠాంతరాణి—

1. వృద్ధానాం చ మహాత్మనామ్.

రక్షాబంధాదివిధయః తతః కాయ విశుద్ధ్యర్థం ప్రాణవేనచరుం తతః. 29
భుంజీత శిష్యస్తదను విశుద్ధం భావయే ద్గురుః
కరే గృహీత్వా దేవేశం ప్రణమ్యగురు రాత్మవాన్. 30
భగవతో విజ్ఞాపనం విజ్ఞాపయే దిమాంగాథా ముచ్చార్యకమలాసన
సంసారపాశబద్ధానాం పశూనాం పాశమోక్షణే. 31
త్వమేవ శరణం దేవ గతి రన్యా నవిద్యతే
పాశమోక్షణహేతు స్త్వం త్వత్సమారాధనాత్మకః. 32
తేనేమాం జన్మపాశేన పాశితాన్ పశుజన్మనః
విపాశయామి దేవేశ అనుజ్ఞాతుం త్వ మర్హసి. 33
సూత్రవేష్టనక్రమః ఇతి విజ్ఞాప్యతం శిష్యం మాయాసూత్రేణ వేష్టయేత్
శుక్లం రక్తం చ కృష్ణం చ త్రివర్ణం ద్విగుణీకృతమ్. 34
సూత్రం పునశ్చ త్రిగుణం కృత్వా సూత్రేణ తం ద్విజ
శిఖాం ప్రక్రమ్య పాదాంతం పంచవింశతిసంఖ్యయా. 35
వేష్టయే న్మూలమంత్రేణ కాయం శిష్యస్య సర్వశః
హోమవిధిః సర్పిషాష్టోత్తర శత వారాన్పూర్ణాహుతిం తతః. 36
స్వప్నాధిపతి మంత్రేణ సర్పిషాష్టోత్తరం శతమ్
మాషోదకేన భూతేభ్యో బలిం దద్యా ద్విశేషతః. 37
విముక్తనేత్ర బంధస్య శిష్యస్య తనుబంధనమ్
మాయాసూత్రం సమాదాయ శరావే 1 న్యస్యపద్మజ
కుంభపార్శ్వం శరావేణ పిధాయాన్యేన దేశికః
స్వప్నార్థశయనం. దర్భాణాస్తీర్య తత్తల్పే శిష్యస్వాపనమాచరేత్. 39
మండలస్థం చ కుంభస్థం దేవం సంధ్యానయే ద్గురుః
ద్వితీయ దివసే తతః ప్రభాతే విమలే స్నాత్వాచార్య పురస్సరమ్. 40
శాంతిహోమః. 2 నిత్యం నిర్వర్త్య విధివ న్మండలస్థం జనార్దనమ్

పాఠాంతరాణి— 1. వినివేశ్యచ. 2. నిత్యకర్మ నివృత్యాథ

స్వప్నశాంతిం తతః కృత్వా పునర్నేత్రే చ బంధనమ్.
కృత్వాచాగ్నౌతు జుహుయాన్మూలమంత్రేణ శతాహుతీః
మాయాసూత్ర మాయాసూత్రం తతశ్ఛిత్వా సంహారక్రమమాశ్రితః
సంహారక్రమః. తత్వాను ద్దిశ్య జుహుయాత్ప్రత్యేకం తాని దేశికః
శిష్యశరీరస్య శోషణాదీని కర్మాణి శిష్యదేహే సమాచరేత్. 43
శోషణాదిని. పంచోపనిషదన్యాసం సృష్టిపూర్వం న్యసేత్తనౌ
నేత్రబంధవిమో ప్రోక్షయే న్మూలమంత్రేణ నేత్రబంధం విమోచయేత్
చనాదీని. చక్రాబ్జం దర్శయిత్వాథ శిష్యేణసహితో గురుః
శ్రీమన్నారాయణం దేవం లోకానాం గురుమీశ్వరమ్
మంత్రోపదేశః ధ్యాత్వాచ దక్షిణేకర్ణే శిష్యస్య ప్రణవాన్వితం
మంత్రం దద్యాదృషిం ఛందో దైవతం చాంగ మేవచ.
న్యాసధ్యానాదిసహిత ముపదేశ స్తతః పరమ్
అష్టాక్షరం చోపదిశ్య ద్వాదశార్ణం తతః క్రమాత్. 42
షడక్షరంచ విష్ణోస్తు గాయత్రీ చ తతః పరమ్
చతుర్ణాం మూర్తిమంత్రాణా మన్యేషామపి పద్మజ. 48
మూర్తిమంత్రాశ్చ తదను తమధ్యాప్య యథావిధి
ధర్మోపదేశః. తస్మిన్కాలే తు శిష్యస్య నియమా న్ప్రవదే ద్గురుః. 49
మంత్రైః పరస్యనాఖ్యేయః నాక్షమాలాం ప్రదర్శయేత్
న గురుం దూషయే ద్వాచా[1] నకలంజం చ భక్షయేత్.
నానృతంతు వచే ద్వాచా నగచ్ఛే త్పరయోషితః
ప్రాసాదం దేవదేవీయ మాచార్యం పాంచరాత్రికమ్.
అశ్వత్థం చ వటం ధేనుం సాధుసంఘం గురోర్గృహమ్
దూరా త్ప్రదక్షిణం కార్యం సమీపే ప్రతిమాంహరేః
విష్ణువ్రత పరంచైవ విష్ణ్వాయతనపూజకమ్

పాఠాంతరాణి—

1. స్వగురుం ప్రణిపత్య చ

విష్ణ్వాలాపకథాసక్తం మానయే ద్విష్ణువత్సదా. 53
ఇత్యాది నియమా న్సర్వా నాజ్ఞాప్య గురుసత్తమః
శిష్యస్య నామ నిర్దేశ్యః — శిష్యస్యనామ నిర్దిశ్య గురుభట్టారకాదిషు 54
ఏవం కుర్యా త్తత శ్శిష్యో తం గురుం ప్రణిపత్యచ
దక్షిణాం చ యథాశక్తి స్వాచార్యాయ ప్రదాపయేత్.
♦ ♦ ♦

దీక్షితస్యప్రశస్తతా — యఇత్థం వైష్ణవీందీక్షాం ప్రాప్నోతి సువినిశ్చయమ్
బ్రాహ్మణో వేదవిద్విద్వాన్ సనస్త్వాశ్రమిణాం పరః.
పరార్థయజనే స్వార్థే స ఆచార్యః ప్రకీర్తితః
స ఏవ సూరి స్సహ్యాత్ సాత్వతః పాంచరాత్రికః. 57
ఏకాంతి కస్తన్మ యశ్చ దేశికో దీక్షితోర్చకః
గురు ర్భాగవత శ్చైవ పూజక స్సాధకోహరిః. 58
భట్టారకాదిరాఖ్యాభి రాఖ్యేయః కమలాసన
దీక్షాపరిసమాప్తిః — పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా దేవతోద్వాసనంచరేత్
గ్రామం ప్రదక్షిణంనీత్వా వేదవాద్య పురస్సరమ్
యానమారోప్యదేవేశం దేవాగారం ప్రవేశయేత్. 60
ఇతిసమ్యక్సమాఖ్యాతో దేవదీక్షావిధి ర్మయా
పంచసంస్కారవిధిః — ప్రసంగాదద్యవక్ష్యామి పంచసంస్కారసంజ్ఞికామ్. 61
దీక్షాం మత్ప్రీతిజనకాం 1 పూజాయోగ్యయయాద్విజ
పంచసంస్కారావ — యేపూజయాతు మిచ్ఛంతి యేచసంతి ముముక్షవః, 62
పర నిరూపణం — తేషామేతాం వినాదీక్షాం గతిరన్యా న విద్యతే
తాపః పుండ్ర స్తథానామ మంత్రోయాగశ్చపంచమః.
పంచసంస్కారదీక్షేషా దేవదేవ ప్రియావహా

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ గోభూధాన్యాదికం సర్వం యథాశక్తి సమర్పయేత్.

పాఠాంతరాణి— 1. పూజాయోగ్యేయ యాత్వహః

పంచసంస్కారదీక్షావాన్ మహాభాగవతస్స్మృతః. 64

అంకురార్పణకం మహాకుంభం సమాసాద్య అంకురార్పణపూర్వకమ్
ఆధానాద అగ్ని అగ్నిప్రతిష్ఠాం కుర్వీత ఆఘారాం తంతుపూర్వవత్
కార్యాదయః. అష్టోత్తర సహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తు వా
మూలమంత్రేణ హుత్వా వై వరుణాషోడశాహుతీః. 66
స్వసూక్తేన తతో హుత్వా ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్హునేత్
శిష్యాభిషేచనాది. తతః పూర్ణాహుతీం హుత్వా అనుజ్ఞాప్య ద్విజానపి. 67
తతః కలశ మభ్యర్చ్య శిష్యం తేనాభిషేచయేత్
తం శిష్యం శుభ్రవస్త్రైర్దివ్యై రలంకృత్య తతః పరమ్. 68
బద్ధాంజలి ర్నతో శిష్యః దండవత్ప్రణమేత్ తతో
ప్రార్థయేత గురుం శిష్యః గాథయా వక్ష్యమాణయా.
గురుప్రార్థనా. విజ్ఞాప్య నా సుదీక్షాం చ పంచసంస్కారమార్గతః
దత్వానుజ్ఞాం రక్షరక్ష విష్ణుప్రీత్యై 1 చ మాం తథా
తాపసంస్కార ప్రార్థయంత ముముం శిష్యం హోమకుండసమీపతః
క్రమః కుండస్య దక్షిణేపార్శ్వే చోదఙ్ముఖ ముపావిశేత్. 71
చక్రం శంఖం తథాసమ్యక్పూజయే న్మంత్రవిత్తమ
నైవేద్యాంతం సమభ్యర్చ్య హోమాంతే తాపయేద్గురుః

— — —

తత్సం దృష్ట్వాతు శిష్యస్య భుజమూలే తు దక్షిణే
చక్రం తదితరే శంఖం విన్యసే త్స్వస్య మంత్రతః. 73

2ః గురూత్తమా
అధికపాఠాని.
... ...
కుదర్శనాద్యాయుధానాం హోమం కృత్వా యథావిధి.

1. పశ్చాత్ప్రక్షాళ్యతౌ బ్రహ్మాణ పూజాస్థానే నివేశయేత్
ఊర్ధ్వపుండ్రసంస్కారః పూర్వోక్తవిధినా కుర్యాత్పుండ్రాణాం ధారణం తతః.
నామసంస్కారః దాస్యనామాపి శిష్యస్య దత్వా శాస్త్రోక్తమార్గతః
మంత్రసంస్కారః సర్వార్థా వేదగర్భస్థా వేదశ్చాష్టాక్షరే స్థితః. 75
(అష్టాక్షరప్రశంస) తస్మాత్సమస్తమంత్రాణాం మూలమష్టాక్షరం స్మృతమ్
అష్టాక్షరం చోపదిశే న్న్యాసపూర్వం యథా విధి. 76
ద్వయంచ చరమంచైవ తథా చోపదిశే ద్గురుః
అష్టాక్షరస్య మంత్రస్య ఉపదేశేన కేవలమ్ 77
అన్యేషామపి మంత్రాణా ముపదేశస్తు సిద్ధ్యతి
తస్మాత్సమస్తమంత్రాణా ముపదేశః పృథక్ పృథక్.
నాపేక్షతే హి సర్వత్ర భానుర్దీప మివాబ్జజ
యాగసంస్కారః శ్రీమూర్తి దానం శిష్యాయ యాగవిద్యా సమన్వితమ్
• • •
ఏతేహి పంచసంస్కారాః కథితా స్సంగ్రహేణచ
యేనమర్త్యో ధూతపాపః 2 ప్రాప్నోతి పరమాంగతిమ్.
ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
చక్రాబ్జమండలదీక్షాదివిధిర్నామ దావింశోధ్యాయః శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి—
1. పశ్చాత్ప్రక్షాళయేత్తాంచ-గోక్షీరేణ గురు స్స్వయం
2. ముక్తి మాప్నోతి నిశ్చయః

• • • అధికపాఠాని.

ఆచార్యః కుర్వతాం బ్రహ్మణ్-నిర్మలేనైవచేతసా
తతో శిష్యం సమాహూయ-చాశీర్వాదం చకారయేత్
శిష్యస్తు స్వగళం మత్వా-కేవలం భగవానితి
యథావిధి సమభ్యర్చ్య-అర్పయే ద్దక్షిణాం క్వచిత్.

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

త్రయోవింశోధ్యాయః

ధ్వజారోహణదేవతాహ్వానవిధిః.

మహోత్సవవిధానే బ్రహ్మా—

బ్రహ్మప్రశ్నః. భగవ న్పుండరీకాక్ష శరణాగతవత్సల
మహోత్సవః కథం కశ్చి త్కీదృక్తస్య ఫలం చకిమ్. 1
మమ జిజ్ఞాస మనసః విస్తరాద్వద 1 మే ప్రభో

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్—

మహోత్సవప్రశస్తిః బ్రహ్మన్నారాధన మిదం శ్రేయఃకామై రనుష్ఠితమ్. 2
మత్ప్రీతిజనకం భద్రం మహోత్సవ 2 మనుష్ఠితమ్
పురావృత్రవధే 3 జాత తత్పాపస్య ప్రశాంతయే. 3
4 దేవేంద్రేణాపి మత్ప్రీత్యై కృతమే తన్మహోత్సవమ్
ఉత్సవశబ్దార్థః. విధానంతస్య వక్ష్యామి ఉత్సవస్య విశేషతః. 4
సవసాంసారికందుఃఖ ముత్తరంతి తదంబుధిమ్

పాఠాంతరాణి.

1. సువ్రత.
2. మితరితం.
3. ప్రాప్త పాపమోచ హేతవే
4. ఇంద్రేణాచరితం వత్స కృణుష్వ తన్మహోత్సవమ్

కర్త్రాయితిచ విద్వాంసో నిర్బ్రువంత్యుత్సవాహ్వయమ్
ఉత్సవభేదాః. 1 నిత్యోనైమిత్తికః కామ్య స్త్రివిధ స్సమహోత్సవః
పాపాపనోదనైకాంతం కర్తురాయు ర్వివర్ధనమ్.
ప్రజానామపి రాష్ట్రస్య సర్వాభ్యుదయసాధకమ్
దుర్భిక్షదుర్నిమిత్తాది ఘోరాణాం శాంతిదంపరమ్. 7
ధర్మార్థకామ 2 మోక్షాణాం పురుషార్థప్రదం శుభమ్
తీర్థనక్షత్రనిర్ణయః 3 ఆరంభే దేవయాగానా ముత్తరాయణ ముత్తమమ్. 8
దర్శేతు పౌర్ణమాస్యాంచ ద్వాదస్యాం శ్రవణేపివా
అయనే విషువేచైవ రోహిణ్యాం తు పునర్వసౌ. 9

♦ ♦ ♦

నిశ్చిత్య తీర్థదివసం యాగకర్మ సమారభేత్
ఉత్సవదివసనిర్ణయః ద్వాదశాహం నవాహంవా సప్తాహం వా చతుర్ముఖ.
పంచాహం త్ర్యహంచాపి చైకాహంవా మహోత్సవమ్
ధ్వజకర్మనిర్ణయః ఏకాహే చ 4 త్ర్యహే చ ధ్వజకర్మ నకారయేత్.
యాగమంటప లక్షణం. దేవాలయస్య చైశాన్యే పూర్వేవ ద్యాగమంటపమ్
దశహస్తాయతం యద్వా నవహస్తాయతం తు వా. 12
పంచహస్తాయతం వాపి విస్తారాయామ సంమితమ్

పాఠాంతరాణి—

1. నిత్యం నైమిత్తికంకామ్య ముత్సవం త్రివిధం స్మృతమ్
సమస్తపాపహరణం సర్వారిష్టనివారణమ్
2. మోక్షాది
3. అయనంచోత్తరం శస్తం చారంభేతు హరే స్సతః
4. త్ర్యహేచైవ

అధికపాఠాణి.

♦ ♦ ♦

అన్యేషు పుణ్యతిథిషు గ్రహణాదికపర్వసు
యజమానస్య జన్మర్క్షే ప్రతిష్ఠాఋక్ష తథా

చతుర్ద్వార సమాయుక్తం మంటపం పరికల్పయేత్. 13
మంటపస్య చతుర్దిక్షు కారయేన్మహతీం ప్రపామ్
మధ్యేఽస్య మహావేదీం హస్తోచ్ఛ్రాయాం మనోహరామ్.
నిర్మాయాత శ్చతుర్దిక్షు కుండాని పరికల్పయేత్
ఆశ్రం చాపం తథా వృత్తం త్ర్యశ్రం పూర్వాదితః క్రమాత్.
యద్వైకం చతురశ్రం వా కల్పయేత్కర్తురిచ్ఛయా
శాలాలంకరణం. అశ్వత్థతోరణాదీని పూర్వవద్బంధయేత్తతః. 16
స్రుక్స్రువౌ కారయే దష్టమంగళాని యథాక్రమమ్
తామ్రైః కార్పాసకై 1 శ్చిత్రైశ్చిత్రయేన్మంటపప్రపామ్.
స్తంభాంశ్చ వేష్టయే త్క్షౌమైః స్రఙ్ముక్తాదామానిలంబయేత్
స్తంభేషు దీపానారోప్య పతాకాభిర్విభూషయేత్. 18
శుభ్రైర్వితానైర్బధ్నీయాత్పుష్పమాల్యైశ్చ శోభయేత్
ఏవం శాలామలంకృత్య ఆచార్యాదీన్ వరేత్తతః. 19
ఋత్విగ్వరణం. ఋత్విజష్షోడశబ్రహ్మణ్ యద్వాష్టౌ చతురోపివా
తేచ భూష్యా యథాశక్తం స్వర్ణహారాంబరాదిభిః 20
సుగంధద్రవ్యలేపైశ్చ ఉష్ణీషైరూర్ధ్వపుండ్రకైః
అలంకార్యా యథాశక్తం యజమానేన భక్తితః. 21
ఉత్సవారంభః. దేవస్య స్నపనం కుర్యాదుత్సవారంభణాంతయోః
ఉత్సవారంభణా త్పూర్వం ధ్వజారోహణముచ్యతే. 22
ధ్వజారోహణ పూర్వేద్యు రంకురార్పణ మాచరేత్
కౌశేయేవా థకార్పాసే 1 పటే గరుడమాలిఖేత్. 32

పాఠాంతరాణి.

1. వస్త్రైః
2. గరుడం లేఖయేత్పటే

ధ్వజపటలక్షణం. దశహస్త సమాయామం విస్తారం పంచహస్తకమ్
తన్మధ్యే నవతాలేన గరుడం కాంచనప్రభమ్. 24
నీల నాసాగ్రసంయుక్తం కుంచితం సవ్యపాదకమ్
పక్షవిక్షేపసంయుక్తం శ్వేతాంబరధరం విభుమ్. 25
గగనే గమనాకారం లలాటే రచితాంకమ్
హారకేయూరసంయుక్తం నూపురాభరణోజ్జ్వలమ్. 26
నాగేంద్రాభరణం దేవం గరుడం లేఖ్య యత్నతః
పంచవర్ణైశ్చిత్రయిత్వా శిల్పినాన్యేన వా గురుః, 27

♦ ♦ ♦

గరుడాధివాసః. తత్పటం గృహ్యధామాది ప్రాదక్షిణ్యేన దేశికః
ప్రవేశయేద్యాగభూమిం పటం ధాన్యేధివాసయేత్. 28
నయనోన్మీలనాదీని ప్రతిష్ఠాయామివాచరేత్
దర్పణే స్నానసంకృత్వా శయ్యాయాం శాయయేద్గురుః
తత్పటస్య చ వాయవ్యే ధాన్యతండులమండలే .
విన్యస్య చ మహాకుంభం ఉత్తరే కరకం న్యసేత్. 30
అష్టదిక్ష్వష్టకలశాన్ శాస్త్రలక్షణసంయుతాన్
సంస్థాప్య మధ్యమే కుంభే గరుడం వేదరూపిణమ్. 31
ఆవాహ్య కరకే చక్ర 2 మింద్రాదీ నష్టదిక్షు చ
నైవేద్యాంతం తు సంపూజ్య పటస్థం గరుడం తతః 32
అధివాసహోమం. సంశోధ్య శోషణాదిభ్యః కుండాన్ప్రజ్వాలయేత్తతః

పాఠాంతరాణి.

1. మానంతాదీన్యథాక్రమం, కలశేషు యజేత్సమ్యగ్గంధోక్తైర్నైవవర్తనా

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ ఛత్రచామరకుంభాది మంగళాని యథాక్రమం
పటస్య పార్శ్వే ప్రతిమా యథాశిల్పి సమాలిఖేత్.

దర్భమాలేన పర్యగ్నిం కృత్వా దేశికసత్తమః. 33
ప్రాణప్రతిష్ఠా. తత్త్వానాం సృష్టిసంహార న్యాసహోమాచ కారయేత్
కుంభస్థశక్తిం కూర్చేన సమాదాయ పటేన్యసేత్. 34
తతః ప్రాణప్రతిష్ఠాం చ గారుడన్యాసపూర్వకమ్
కృతాంజలిపుటో భూత్వా ప్రార్థయే ద్వినతాసుతమ్. 35
గరుడప్రార్థనా. ఏహి దేవ మహాభాగ వైనతేయ మహాబల
సాన్నిధ్యం కురుపక్షీంద్ర ప్రసీదాత్ర నమోస్తుతే. 36
అహూతః కర్మణాసిద్ధ్యై కురుత్వం వినతాసుత
ఆహూతవ్యాస్త్రయో లోకాః దేవస్యోత్సవసంపది. 37
గాయత్ర్యావి హగేశస్య పూజయే దుపచారకైః
ప్రభాతేగ్రామ ప్రభాతే తత్పటం న్యస్య శిబికాదౌ యథోదితే. 38
ప్రదక్షిణం. సర్వగాయక వాదిత్ర [1] వేదఘోష సమన్వితమ్
ధ్వజారోహణవిధిః గ్రామప్రదక్షిణేనైవ దేవాగారం ప్రవేశయేత్. 39
ధ్వజస్తంభసమీపోర్వ్యాం గత్వా ధ్వజపటేనతు

• • •

పుణ్యై రబ్లింగకై ర్మంత్రై స్తంభం సంప్రోక్ష్య వారిణా.
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య దర్భసూత్రేణ వేష్టయేత్
స్తంభావటే రత్నహేమ ధాతుబీజాని నిక్షిపేత్. 41

పాఠాంతరాణి.

1. వేదవాదిత్రనిస్వనైః

అధికపాఠాని—

• • •

ఆలంకృత్యధ్వజస్థానం స్తంభం చ తు యథోచితం
దర్భమాలాదిభిః పుష్పైః పల్లవైశ్చ గురుస్స్వయమ్.
పుణ్యాహం వాచయిత్వాతు తూర్యవాదిత్ర నిస్వనైః.

స్తంభాగ్రే కుటమాబధ్య సుపర్ణో నీతి మంత్రితః
రక్షణార్థాయ సక్తే తే గర్తే స్తంభమూలం దృఢం యథా. 42
ప్రతిష్ఠాపన మంత్రేణ స్థాపయేద్దేశికోత్తమః
దేవస్యాభిముఖం స్థాప్య పటస్థం వినతాసుతం. 43
చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారే నావాహ్యావిధిపూర్వకమ్
గరుడప్రార్థనా. గరుడం ప్రార్థయేత్తత్ర గాథయా వక్ష్యమాణయా. 44
పక్షీంద్ర పక్షవిక్షేప తరంగానిల సంపదా
నిరస్తాసురసంఘాహ నమస్తే శత్రుసూదన. 45
సన్నిధత్స్వ పటే యావ దుత్సవావభృథాంతికమ్
ఏవం విజ్ఞాప్య పక్షీశం తదారభ్య దినేదినే 46
కాలద్వయే చార్చనీయం యావత్తీర్థ దినావధి
ఏవం కృత్వా తు సాయాహ్నే దేవతాహ్వానమాచరేత్
భేరీపూజా దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే ఉపవిశ్యాసనే శుభే
స్థానశుద్ధిః. చరణం పవిత్రమంత్రేణ 1 భువం ప్రక్షాళ్య వారిణా.
పిష్టోఽసి గాటమంత్రేణ దర్భైస్సంమార్జయేత్ క్రమాత్
గంధద్వారేతి మంత్రేణ గోమయేన విలేపయేత్. 49
ఆపన్నుందంతు మంత్రేణ 2 రంగవల్లీః ప్రకల్పయేత్
అక్షతాన్ వికిరేత్పశ్చాత్ దేవస్య త్వేతి మంత్రతః 50
ధాన్యమసి ఇతి మంత్రేణ ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్
శన్నో దేవీతి మంత్రేణ పద్మపత్రైరలంకృతిః. 51
త్రాతారం మంత్రముచ్చార్య పద్మం మధ్యే సమాలిఖేత్

పాఠాంతరాణి.

1. భూమిం ప్రక్షాళ్య వారిణా.
2. పంచదూర్వైరలంకృతమ్

ధన్వనాగేతిమంత్రేణ [1] దర్భైరూర్ధ్వం పరిస్తరేత్. 52
మూర్ధానమితిమంత్రేణ నమస్కుర్యాద్ధ్వజం గురుః
న్యసేత్కోణే చతుష్కేషు ఘృతదీప చతుష్టయమ్ 53

విష్వక్సేనపూజా పుణ్యాహాది.

విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాథ పుణ్యాహం వాచయే త్తతః
తజ్జలైః ప్రోక్షయేద్భేరీ మాపవుందంతు మంత్రతః. 54
అగ్నిరాయుష్మ మంత్రేణ ప్రోక్షయే త్సర్వవాద్యకాన్
అర్యమ్ణాయేతి తద్భేరీం విన్యసేద్ధాన్యవిష్టరే. 55
సంస్థాప్య భేరీం తన్మధ్యే దేవానావాహయే త్క్రమాత్

భేర్యధిదేవతా వాహనః

భూతేశం చ మహాభూతం విష్ణుభక్తం గదాధరమ్. 56
ప్రజాపతిం సూర్యచంద్రౌ శేషం భూమాతృకా స్తతః
వాచస్పతిం సప్తఋషీ న్నందీశం చ సమర్చయేత్. 57

మృదళాద్యుప వాద్యాని.

మర్దళం కాహళం శంఖం మృదంగం వల్లకీం తథా
పటహం ఝల్లరీం కాంశ్య తాళ మింద్రాదిషు క్రమాత్
పరితః స్థాప్య తద్బాహ్యే స్థాపయే న్నృత్తగాయకాన్
పటస్థం గరుడం పూజ్య భేరీమావేష్ట్య వాససా. 59
దద్విష్ణో రితిమంత్రేణ భేరీతాడన మాచరేత్
శ్రీసూక్తంతు సముచ్చార్య సర్వవాద్యాని ఘోషయేత్.

వతాహ్వానం.

కుముదాదిగణానాం చ ఋషీణాం బ్రహ్మణ స్తతః
రుద్రాణాంచైవ సర్వేషా మాహ్వానం సమ్యగాచరేత్.
తత్తద్దేవాదితృప్త్యర్థం తత్తత్తాళాని ఘోషయేత్

బలిప్రదానవిధిః.

తత స్తుచోత్సవం బింబం శ్రీభూమిభ్యాంసమన్వితమ్.
శిబికాదౌ సమారోప్య చాలంకృత్య విశేషతః
బలిబేరేణ సహితో భ్రామయే త్క్రమయోగతః 63

పాఠాంతరాణి.

2. దర్భైనాస్తీర్యదేశికః

నృత్తగీతయుతై ర్వాద్యై స్సర్వైః పరిజనై స్సహ
అర్ఘ్యై ర్గంధైశ్చ మాల్యైశ్చ తాంబూలై ర్ధూపదీపకైః
విమానద్వార మారభ్య గ్రామవీధ్యంత మేవచ
పాయసేన బలిం దద్యా ద్దేవతాహ్వానపూర్వకమ్. 65
గ్రామస్య ప్రాగ్భాగే కర్తవ్యబలిః. గ్రామస్యదిశి పూర్వస్యాం ప్రాఙ్ముఖస్సంస్థితో గురుః
దేవతావాహనం కుర్యా న్మంత్రేణానేన దేశికః. 66
ఆగచ్ఛంతామరగణాః ప్రాగాశాంయేధిశేరతే
విహాపాశ్చ సురాశ్చ సపర్యాముద్యతామిమామ్. 67
గృహీత్వాపాంతు నస్తృప్తాః కుముదస్యానుయాయినః
మహాంత్వి మముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః.
మంత్రేణానేన కుముదాన్ సగణాన్ పూజయేత్క్రమాత్
గంధాదిదీపపర్యంతం 1 పాయసాన్నం బలిం క్షిపేత్.
తాంబూలం చ సమర్ప్యాథ తత్తత్సంగీతతాళకైః
సంతోషయే త్తతః పశ్చాత్ప్రాప్యాగ్నేయాందిశంగురుః
ఆగ్నేయదిగ్భాగ బలిః ఆగచ్ఛంతామరగణా యేగ్న్యాశామధిశేరతే
భీమభీమముఖారౌద్రా సపర్యాముద్యతామిమామ్. 71
గృహీత్వాంపాంతునస్తృప్తాః కుముదాక్షానుయాయినః
మహాంత్వి మముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోనమః
అనేనకుముదాక్షంతు తోషయిత్వాతుపూర్వవత్
దక్షిణభాగే. ఆగచ్ఛంతాం పితృగణాః యామ్యాశాం యేధిశేరతే. 71
దారుణాదారుణాచారా స్సపర్యా ముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాపాంతునస్తృప్తాః పుండరీకానుయాయినః. 74

పాఠాంతరాణి—

1. పాయసేన బలిం క్షిపేత్. ఖ.

మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః
అనేనపుండరీకాక్షం సమావాహ్య చ పూర్వవత్. 75
నైరృతిభాగే. ఆగచ్ఛతాం యాతుధానాః కోణేశాంయేధిశేరతే
క్రవ్యాశనః కూరధియ స్సపత్న్యా ముద్యతామిమామ్.
గృహీత్వాపాంతు నస్సృప్తా వామనస్యానుయాయినః
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః.
ఇత్యేనం నిరృతింపూజ్య ప్రతీచీంది శమాశ్రితః
పశ్చిమదిగ్భాగే. ఆగచ్ఛతాహి ప్రథమాః ప్రతీచ్యాంయేధిశేరతే. 78
మహావిషాదందశూకాః స్సపత్న్యాముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాపాంతునస్సృప్తా శ్శంకుకర్ణాను యాయినః.78
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః
ఇతిసంపూజ్యవరుణం వాయవీందిశమాశ్రితః. 80
వాయవ్యభాగే. ఆయాంతు గంధర్వగణాః వాయువ్యాశాంయేధిశేరతే
సందగ్ధన భీమవేగాః స్సపత్న్యాముద్యతామిమామ్. 81
గృహీత్వాపాంతునస్సృప్తా స్సర్వనేత్రానుయాయినః
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యః నమోస్తువః
వాయుమేవంతుసంపూజ్య కౌబేరీం దిశమాశ్రితః
ఉత్తరదిగ్భాగే ఆగచ్ఛతాం యక్షగణాః ఉదీచ్యాంయేధిశేరతే. 83
విరూపా దండహస్తాశ్చ సపత్న్యాముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాపాంతు నస్సృప్తా స్సుముఖస్యానుయాయినః.
♦ ♦ ♦ మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః

♦ ♦ ♦ ఇద్ధం కుబేర మభ్యర్చ్య మాహేశ్వరదిశంగతః 85
ఆయాంతు పైశాచకగణాః రౌద్ర్యాశాంయేధిశేరతే
సశూలాయుధహస్తాశ్చ సపత్న్యాముద్యతామిమాం. 86
గృహీత్వాపాంతునస్సృప్తా స్సుప్రతిష్ఠానుయాయినః
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః. 87

ఏవం సంపూజ్యగ్రిరుస్య మధ్యాంగత్వాథ దేశికః
ఆగచ్ఛతాం సిద్ధగణాః గగనంయేధశేరతే. 88
శుచయ స్సత్యహ్వాదయా స్సపర్యాముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాపాంతుసన్తృప్తాః పృస్నిగర్భానుయాయినః.
మహాంత్వేమమపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తుః.
ఏవం సంపూజ్యగగనం పృథివీం పూజయేత్తతః. 90
ఆగచ్ఛతాధరగణాః పృథివీంయేధిశేరతే
బహురూపా బహుజ్ఞానా స్సపర్యాముద్యతామిమామ్.
గృహీత్వాపాంతు సన్తృప్తా మానవస్యానుయాయినః
మహాంత్వే మమపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తుః.
ఆవాహ్యతోషయే దేవం తత్తద్దైవస్యతృప్తయే
తతో నృత్తైశ్చ తాళైశ్చ తోషయిత్వాతు దేశికః. 93
భేరీతాడనపూర్వంతు 1 దేవతావాహనం చరేత్
గ్రామమేవం పరిభ్రామ్య ఆలయం సంప్రవిశ్యచ. 94
ధ్వజస్థానం సమాసాద్య 2 సంపూజ్యగరుడం తతః
తాళాదిన్నృత్తగీతైశ్చ విష్వక్సేనంతు తోషయేత్
కృత్త్వైవం దేవతాహ్వానంమహాకుంభంసముర్చయేత్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ధ్వజారోహణదేవతాహ్వానవిధిర్నామ త్రయోవింశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. దేవతాహ్వాన మాచరేత్
2. గరుడం పూజయేద్గురుః

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

చతుర్వింశోధ్యాయః

బ్రహ్మోత్సవవిధిః.

శ్రీభగవాన్ —

కుంభార్చనావిధిః కుంభార్చనా విధానం తు వక్ష్యామి శృణు పద్మజ
షోడశస్తంభసంయుక్తే అలంకారై రలంకృతే. 1
మంటపే మధ్యమే భాగే కుంభావాహన మాచరేత్
తదర్థం మండలం కుర్యా చ్చక్రాబ్జం పంచవర్ణకైః. 2
చక్రాబ్జమండల రచనాక్రమః చతురం క్షేత్రవిస్తారం శతద్వయయుతేనచ
షట్పంచాశత్సమధికం కోష్ఠాన్విభజేత్తతః. 3
షట్త్రింశత్కోష్ఠమధ్యేషు పంచవృత్తాని కారయేత్
ప్రథమం కర్ణికాక్షేత్రం దళస్థానం ద్వితీయకమ్. 4
నాభిస్థానం తృతీయంతు అరక్షేత్రం చతుర్థకమ్
పంచమం నేమి భూమిస్తు చాష్టావింశతికోణకైః. 5
బహిఃపీఠం ప్రకల్ప్యాథ బహిఃపంక్తి ద్వయేనతు
లతావిథిం ప్రకుర్వీత [1]చతుర్ద్వారం ప్రకల్పయేత్. 6
ప్రత్యేకం చ చతుఃకోణై శ్శంఖానాం శుద్ధయేత్పునః

పాఠాంతరాణి.

1. చతుర్ద్వారాణికారయే .

కోణే కోణే ద్వికోష్ఠంతు సమ్మార్జవిధినా తతః. 7
అర్థశోభాః పరిశిద్ధ్యర్థం త్రీణి త్రీణి చ మార్జయేత్
చత్వారి చోపశోభార్థం మార్జనీయం పృథక్పృథక్. 8
వర్ణచనావిధిః శోభయేన్మండలం తత్ర పంచవర్ణైస్సితాదిభిః
రత్నజైర్ధాతుజైశ్చూర్ణైర్గంధచూర్ణైరథాపివా. 9
శాలిపిష్టైః స్సితై శ్చిత్రై శ్చిత్రయేన్మండలం తతః
కర్ణికాం పీతవర్ణేన శుక్లైర్బింబాన్విభావయేత్. 10
కర్ణికాం పాటలేనైవ కృష్ణైర్వా కేసరావనిమ్
శ్యామైః పీతైశ్చ రక్తైశ్చ నాభిరేఖాత్రయం 1 లిఖేత్.
దళాని శ్వేతవర్ణైశ్చ రక్తవర్ణైరరాణిచ
కృష్ణైర్నష్యంత భూమించ పీఠం పీతైశ్చ శోభయేత్
చిత్రైర్లతా వితానైశ్చ వీథికాం శోభయేత్తతః
రక్తైశ్శోభాం తథాపీతైరుపశోభాంచ కల్పయేత్. 13
శుక్లం రక్తం తథాపీతం కృష్ణం ద్వార చతుష్టయమ్
మండలం చిత్రయిత్వైవ 2 మారభేత సమర్చనమ్. 14
మండలార్చనమ్ మంత్రాధ్వానం కర్ణికాయాం వర్ణాధ్వానం దళేషుచ
తత్త్వాధ్వానం కేసరేషు కళాధ్వాన మరేషుచ. 15
పదాధ్వానం నాభిభాగే భువనాధ్వాన మర్చయేత్
నేమిభాగే కర్ణికాయాం సమావాపశ్యాక్షరాణి వై. 16
పరమాత్మాన మావాహ్య సకలీకృత్య పూజయేత్

పాఠాంతరాణి—

1. క్రమాత్..

2 మారభేన్మండలార్చనమ్.

దశద్వాదశకే శక్తిం కేసరేషు యజేత్తతః. 17
శ్రియాదీంశ్చ తతః పూజ్యో ద్వాదశాంతదలయోర్హరిః
ద్వితీయవలయే బ్రహ్మా శ్రీనేత్రస్తు తృతీయకే. 18
ష్టావరణాః పూజనీయా అంతకేషు ద్వాదశస్వపి
మత్స్యాదీన్ దశమే పూజ్య దేవాయుధపూజనమ్
పీఠస్య చ చతుర్దిక్షు వరాహో నరకేసరీ
అనంతశ్చ హయగ్రీవో తంత్రే ప్రాగాద్యదయః క్రమాత్
ద్వారపాలాః పూజనీయాః చండాదీంశ్చ తతో యజేత్
విష్వక్సేనమథైశాన్యే గరుడం పురతోఽర్చయేత్. 21
దక్షిణే హేతిరాజంచ గదాంచ ద్వారిపశ్చిమే
అనంతరదళేష్వేవం పూజయేత్ క్రమయోగతః. 22
వాసుదేవాదికృష్ణాంతం ద్వాదశాదిత్యపూజనమ్
అష్టాక్షరాణాం న్యసన మష్టబిందుషు కారయేత్. 23
చతుర్వింశతి పద్మేషు చతుర్వింశతి మూర్తయః
ఇత్థం దేవాన్ సమావాహ్య మహాకుంభం తు విన్యసేత్
కుంభస్థాపనం సోపకుంభం సకరకం మధ్యే చ శాలిమండలే
కృత్వావాహనమాగంతుబలిం కుంభే యజేత్ప్రభామ్.
మహాసమిద్భిర్వేదాగ్రే హోమం కుర్యాద్యథావిధి
సమిద్భిరాజ్యైశ్చరుభిర్మూలమంత్రేణ దేశికః. 26
అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తు వా
అష్టోత్తరశతాభిశ్చ గాయత్రీభిః స్నపనావృతమ్ 27

పాఠాంతరాణి—

1. కుంభస్థాపనమాచరేత్
2 కుంభమధ్యే యజేత్ప్రభుమ్

వైకుంఠపార్షద హోమక్రమః

వైకుంఠపార్షదం హోమం కుర్యాత్తంత్రవిచక్షణః
ఆదౌ నారాయణం దేవం శ్రీభూనీళాసమన్వితమ్. 28
నిత్యసూరిత్రయం పంచాయుధాన్ స్వరపార్శ్వ తథా
శ్రీవత్సం కౌస్తుభం చైవ వనమాలాం కిరీటకమ్. 29
రత్నకుండలయుగ్మం చ శ్రీవైకుంఠవిమానకమ్
ధాతారం చ విధాతారం భుజంగం చ పతంగకమ్. 30
మణికం శాసనం చైవ సిద్ధం సాధ్యమతః పరమ్
మత్స్యం చ హంసరూపం చ హయగ్రీవం చ కూర్మకమ్.
వరాహం నారసింహం చ వామనం భృగురామకమ్
శ్రీరామం జానకీం చైవ లక్ష్మణం భరతం తథా. 3
శత్రుఘ్నం చ హనూమంతం బలరామం చ రేవతీం
శ్రీకృష్ణం రుక్మిణీం చైవ సత్యభామాం తథైవ చ. 33
బుద్ధం చ కల్కిరూపం చ ద్వారలక్ష్మీం ధ్వజం తథా
బ్రహ్మాణం సృష్టికర్తారం వాణీం చ సనకాదయః. 34
నారదం చ భృగుం చైవ మార్కండేయమతః పరమ్
వేదవ్యాసం శుకం చైవ అగస్త్యం కాశ్యపం తథా. 35
అత్రిం చైవ చాత్రిం చ అనసూయాసతీ సమన్వితమ్
భారద్వాజం కౌశికం చ గౌతమం చ వశిష్ఠకమ్. 36
అరుంధతీం జామదగ్న్యం రేణుకాం చ తతః పరమ్
ఇంద్రాదీచాష్టదిక్పాలాన్ గాయత్రీద్వతయోశ్చ। 37
పార్వతీం చైవ గంగాం చ వసూర్గాయత్ర్యనంతరమ్
ఉపనిషద్భి ఛాయాభి స్సహితాన్ పూర్వకమ్. 38

పాఠాంతరాణి—
1. తథైవచ.

నవగ్రహాంశ్చప్రధీంశ్చ గాయత్ర్యష్టోత్తరంశతమ్
అనేన విధినా హోమం కృత్వా దేశికసత్తమః 39
చతురశ్రే వాసుదేవం చాపే సంకర్షణం తథా
పశ్చిమే చైవ ప్రద్యుమ్నముత్తరే చానిరుద్ధకమ్. 40
పాయసైః కృసరైర్గౌడైర్హారిద్రాన్నైశ్చ మౌద్గలైః
పౌరుషేణైవ సూక్తేన హోతవ్యం పృథగగ్నిషు. 41
చతురశ్రేతు కుండేతు [1] బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతాః
తత్ర న్యాసం చతుర్థ్యంతం పరివారపదేన చ. 42
స్వాహాంతం మంత్రముచ్చార్య హోతవ్యంతు యథాక్రమం
బ్రహ్మప్రజాపతి రుద్రా విశ్వేదేవా యథాక్రమం. 43
ఛందాంసి వేద ఋషయః గంధర్వాశ్చ సరీసృపాః
యక్షాశ్చాప్సరసశ్చైవ మాసాద్యాస్సహవత్సరాః 44
సరితశ్చ సముద్రాశ్చ పర్వతాశ్చ తథానగాః
భూతాని పశవో వృక్షాశ్చైవౌషధయస్తథా. 45
వనస్పతిశ్చ ఉద్భిజాశ్చ స్వేదజాశ్చాండజాస్తథా
జరాయుజాశ్చ భూరాదిసప్తలోకాస్తథైవ చ. 46
అతలాద్యాస్తథా లోకాః స్వష్టచ్ఛందాదిదేవతాః
ఇత్యేతేభ్యో బలిద్రవ్యం జుహుయాన్మూలవిద్యయా. 47
పూర్ణాహుతిః ఇదం విష్ణురితి ప్రోచ్య పూర్ణాహుతి మథాచరేత్
ఏవం ప్రతిదినం కుర్యాత్సాయం ప్రాతర్విశేషతః. 48
ఉత్సవే బలి తతో బలిప్రదానంతు కుర్యాద్యాగస్యమంటపే
ప్రదానవిధిః. బలిబింబం చ చక్రం వా శిబికాదాని వేశ్యచ. 49

పాఠాంతరాణి—

1. బ్రహ్మరుద్రాష్టదిక్పతీః

ఆలయాచ్చ వినిష్క్రమ్య తద్వారే కుముదాదికమ్
సమభ్యర్చ్య బలిం దద్యాత్ శుచౌ భూమితలే పునః. 50
ప్రథమాదిదివస
దేవబలిద్రవ్యభేదః
నిత్యోత్సవ ప్రక్రియయా బలిం కుర్యాద్యథావిధి
తిలజం రజనీచూర్ణం కరంభాన్ లాజసంయుతాన్. 51
చరుణా సహ సంయోజ్య ప్రథమేహ్ని బలిం క్షిపేత్
ద్వితీయేహని సంయోజ్య । చరుణా తిలతండులమ్ 52
మిశ్రితాంశ్చరుణా న్లాజ ధాన్యానాపూపకాంస్తథా
తృతీయేచ చతుర్థేచ నారికేళజలై స్సహ. 53
సక్తూంశ్చ శాలిపిష్టంచ సంయోజ్య చరుణా సహ
పంచమే పద్మబీజాని పాయసం శాలితండులమ్. 54
షష్ఠేత్వపూపాన్ సంయోజ్య చరుణా చ బలిం క్షిపేత్
సప్తమేహని సర్వాణి 2 సార్ధమన్నైశ్చతుర్విధైః. 5
సక్తూపూపాన్ సంయోజ్య స్థానేష్వష్ట సుపూర్వవత్ 5
అష్టమే నవమే చైవ బలిదానం సమం స్మృతమ్. 55
అపూర్వాభరణై ర్మాల్యై రపూర్వై శ్చాంబరై స్సహ
ఉత్సవం ప్రత్యహం కుర్యాద్యావత్తీర్థదినాంతికమ్. 57
గ్రామోత్సవవిధిః.
గ్రామోత్సవవిధానంతు శృణుష్వ కమలాసన
నిత్యపూజావసానేతు విశేషోత్సవ మాచరేత్. 58
తదర్థం చోత్సవం బింబం భద్రపీఠే నివేశ్య చ
నృత్తగీతైశ్చ వాద్యైశ్చ ఛత్రచామరకేతుభిః. 59
స్వస్తిసూక్తాదికం సర్వం పఠద్భిర్బ్రాహ్మణై స్సహ

పాఠాంతరాణి—

1. చరుంచ తిలతండులం.
2. బలిరన్నై శ్చతుర్విధైః

చతుర్వింశోఽధ్యాయః.

స్నపనవిధిః.

ధామప్రదక్షిణం 1 కృత్వాప్రాపయేత్స్నానమంటపమ్
దేవస్యతు పురోభాగే స్నానార్థంతు మండలమ్
తిలతండులధాన్యైశ్చ కారయిత్వా 2 తతః పరమ్. 61
కలశాన్ కూర్చోపేతాన్ నవవా పంచవా క్రమాత్
విన్యస్య పూరయేత్సర్వాన్ కలశాన్ గాళితాంభసా.
తత్తద్ద్రవ్యాణ్వినిక్షిప్య తత్తద్దేవాన్ సమర్చయేత్
విధివత్స్నపనంకృత్వా శ్రీసూక్తేన హరిద్రయా. 63
సహస్రధారయాకుర్యాత్స్నపనం చ నృసూక్తతః
ప్లోతశాట్యాతు సంమృజ్య వస్త్రాభరణ మాల్యకైః 64
భగవంత మలంకృత్య ధూపదీపాన్ సమర్ప్య చ
భక్ష్యభోజ్యాదికం సర్వం వినివేద్య 3 తతః పరమ్. 65
తాంబూలవీటికాం దత్వా నీరాజన మథాచరేత్
నివేదితాన్నభక్ష్యాదీన్ భక్తేభ్యః సంప్రదాయచ. 66

ఉత్సవే వాహన క్రమః

తతో దేవంతు సంస్థాప్య పూర్వోక్తే భద్రపీఠకే
వాహనస్తు సమీపోర్వ్యాం గమయేత్సర్వవాద్యకైః. 67
విభవానుగుణంస్థాప్య మంత్రన్యాసం యథావిధి
కృత్వా దేవస్య చార్ఘ్యాద్యై రుపచారైస్తు పూజయేత్
దేవస్యవాహనారూఢాః ఛత్రచామరధారిణః
అర్చకాదేవ పార్శ్వేతు స్థాతవ్యం భక్తితత్పరాః. 69
తతో భగవతస్సమ్యగ్గ్రామోత్సవ మథాచరేత్

పాఠాంతరాణి—

1. నీత్వా
2. తు దేశకః
3. యథావిధి.

నృత్తవాదిత్ర గీతైశ్చ వేదఘోషై ర్మహోజనైః. 70
ఛత్రధ్వజపతాకాభిర్వితానై శ్చామరైశ్శుభైః
వీణావేణురవై శ్చాపి శంఖదుందుభినిస్వనైః 71
ఆకాశే సంచర ద్భిశ్చ సిద్ధగంధర్వకిన్నరైః
ద్రష్టూనాం ప్రీతిజనకై ర్వినోదై ర్వివిధైస్సహ. 72
ఏవమాదిభి రన్యైశ్చ దేవస్యోత్సవ మాచరేత్
తత్కాలే భగవద్భక్తా దద్యుః పుష్పఫలాదికమ్. 73
తత్సర్వంతు సమాదాయ ప్రోక్షయే త్పూజకస్స్వయమ్
నివేద్య దేవదేవాయ పుష్పాదీ న్వికిరే ద్గురుః. 74
వాహనక్రమః. ప్రథమేహ్ని దేవస్య హంసవాహన మిష్యతే
1 ద్వితీయదివసే సింహం తృతీయే తు ఖగేశ్వరః. 75
చతుర్థేహని శేషశ్చ పంచమే చాంజనీసుతః
షష్ఠేతుసూర్యచంద్రౌ చ రథారోహంతు సప్తమే. 76
అష్టమేతు తురంగం స్యా న్నవమే గజ మేవ చ

♦ ♦ ♦

ఏవం క్రమేణ దేవస్య వాహనోత్సవమీరితమ్. 78
2 ఉత్సవానంతరం దేవం పునస్స్నపన. మాచరేత్
భగవంతం సమభ్యర్చ్య అపూపాదీన్ నివేదయేత్. 78

పాఠాంతరాణి.

4 ర్వివిధై స్సహ
1. ద్వితీయేహని సింహంచ.
2 ఉత్సవాంతేతు దేవేశం పున స్స్నపనపూర్వకమ్
యథావిధి సమభ్యర్చ్య నైవేద్యాంతం ప్రపూజయేత్.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦

యాళిపుష్పకయానాది వాహనాని యథస్పృహా.

శ్రీభూమిన్యాం తతో దేవ మారోప్యైనం ప్రవేశయేత్
విశేషోత్సవ క్రమః ప్రథమేహని కల్యాణం వనవిహార మనంతరే. 79
నవాహ్నికోత్సవః ప్లవోత్సవం తృతీయేహ్ని చతుర్థే డోలికోత్సవం
పంచమే పూరణం ప్రోక్తం జలద్రోణీం తు షష్ఠకే. 80
సప్తమేదివసే ప్రాప్తే రథారోహణ మాచరేత్
అష్టమే మృగయాత్రా చ నవమేవ బృథం స్మృతమ్. 81
ఇత్యేవం కథితం బ్రహ్మన్ నవాహోత్సవపద్ధతిః
బ్రహ్మోవాచ.
కల్యాణోత్సవవిధిః భగవన్ దేవదేవేశ భక్తాభీష్టఫలప్రదా. 82
శ్రవణే బ్రహ్మ శ్రియాదీనాం వివాహంతు బ్రూహి తేనుగ్రహోయది
ప్రశ్నః. విస్తరేణైవ తత్సర్వం వదతాం వదతాంవర. 83
భగవత్ప్రతివచనం. శ్రీభగవానువాచ.
కల్యాణోత్సవవిధిః అథ శ్రియాది దేవీనాం పాణిగ్రహణముత్తమమ్
కథ్యతే శృణు తత్సర్వం సావధానేన చేతసా. 84
యస్య శ్రవణమాత్రేణ జన్మసాఫల్య మాప్నుయాత్
కల్యాణోత్సవ యస్యావతారదివసే తస్య కల్యాణ మాచరేత్
దివసనిర్ణయః. అవతారేషు సర్వేషు అనుక్తే జన్మతారకే
చైకాదశ్యాం ప్రకుర్వీత కల్యాణం భక్తిభావతః. 86
జగత్కల్యాణసిద్ధ్యర్థం ప్రత్యబ్దం కారయేత్సవమ్
కల్యాణోత్సవక్రమః విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాదౌ పుణ్యాహస్య జలేనతు. 87
రక్షామాత్రవిధిః. సంప్రోక్ష్య సర్వసంభారాన్ రక్షాసూత్రాణి ధారయేత్
ధ్రువాదిమూలబింబానాం శ్రియాదీనాం తథైవచ. 88
ఆచార్యాణాంచ సర్వేషాం ఋత్విజాంశ్చ యథావిధి
రక్షాసూత్రబంధనాదుత్సవేతు ప్రసక్తేతు సృష్టిదోషస్య నాశనే. 89
[illegible] ఆశౌచ పరిశు[illegible] యోగ్యతాపాదనాయ[illegible]

స్వర్ణసకౌతుకసూత్రాణి ధారయేయుః పృథక్ పృథక్
హోమాదిః అగ్నిప్రతిష్ఠాం కుర్వీత ఆత్రేయస్తత్ర యథాతథమ్
సంస్కారాణి తతః కృత్వా చాఘారాంతం హునేత్తతః.
అగ్నేః వైవాహనసిద్ధ్యర్థం పంచసూక్తైర్హునేత్క్రమాత్
మూర్తిమంత్రేణ జుహుయాత్ షోడశాహుతయస్తథా.
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ చాష్టావింశతి సంఖ్యయా
సమిధాజ్యచరూన్ హుత్వా హోమశేషం సమాపయేత్
కల్యాణమంటప తదాత్రౌ [1] వాదివాదేవం వివాహాగార ముత్తమం
ప్రవేశః. [2] ప్రవేశయిత్వాతం దేవం నగరోత్సవపూర్వకమ్. 94
పాణిగ్రహణవిధిః. విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాథ పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
విజ్ఞాప్య పాణిగ్రహణ కర్మదేవాయభక్తితః. 95
పాణిగ్రహణోత్సవ కదాచిన్నపరిత్యాజ్యం వర్షే వర్షే తు నిశ్చితం
కారణనిష్కాసనం. పిత్రోత్సవవిహీనే తు ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే. 96
అతస్తాపోషణం నామమహోత్సవం ప్రతివార్షికం
భక్తిశ్రద్ధాన్వితో దేవం పాణిగ్రహణ మాచరేత్. 97
పాణిగ్రహణయుక్తం కర్మసర్వం సమాచరేత్
ప్రధానహోమాది కుండస్య చతురశ్రస్య సమీపే ప్రాఙ్ముఖం హరిమ్. 98
దేవీభ్యాం సహ దేవేశం నివేశ్య సుసమాహితః
ఇధ్మాధానాదిసంస్కారా నాఘారాంతం యథావిధి. 99
ప్రధానహోమం కుర్వీత ప్రవేశాఖ్య మతః పరమ్
లాజహోమంచ సంకుర్వీత తాంత్రికం హోమమేవచ.
సప్తావరణహోమాన్ కృత్వా వైకుంఠ పార్షదాన్
శ్రీసూక్త హోమంకుర్వీత తిథివారాధిదేవతాన్. 101

[illegible] 2 [illegible] పుష్పమస్తే

నక్షత్రాణాం తిథీం చ జయాదీంశ్చ బహుశ్రేయాన్
ప్రణీతిమార్గ్యాణాం గణాను కృత్వార్చ్య యథావిధి. 104
యానే దేవం సమారోప్య నృత్తవాద్యపురస్సరం
1 గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య దేవాగారం ప్రవేశయేత్
ఇతి సమ్యక్సమాఖ్యాతం పవిత్రారోపణోత్సవం
వివసవారోత్సవవిధిః తత్రోత్సవ విహారాఖ్య ముత్సవం యూద్య శేషువా.
ద్వితీయదివసే దేవం సత్యపూజావసానకే
శ్రియా వసుధయా సార్ధం వాహనే తు నివేశయేత్. 105
భద్రం కర్ణేతి మంత్రేణ సవర్ణ ప్రభయా సహ
పుష్పమాల్యైరలంకృత్య పూర్వవత్ తూర్యమంగళైః 106
ఉద్యానవనమాసాద్య తన్మధ్యస్థితమంటపే
దేవీభ్యాం సహ దేవేశం భద్రపీఠే నివేశయేత్. 107
స్నాపయేద్గాలితాంభోభిః పంచవింశతిభిర్ఘటైః

♦ ♦ ♦

అలంకారాసనే భక్ష్య శస్యమాహా ఫలాదికమ్. 108
శీతలం తర్పణజలం ముద్గపాకం గుడాన్వితం
తాంబూలం చ నివేద్యాథ నీరాజనమథాచరేత్ 109
స్తోత్రైస్స్తుత్వాతు దేవేశం సాష్టాంగం ప్రణిపత్య చ
దేవస్య పాదయోర్దద్యాత్ పుష్పాంజలిమతః పరమ్ 110
దేవస్య పురతో నృత్తగీతవాద్యవిశారదైః
వాద్యం బహువిధం నాట్యం కర్తవ్యం యుద్ధహాస్యహాః,

పాఠాంతరాణి.

1. ధామప్రదక్షిణం నీత్వా, ఆలయంతు సమావిశేత్

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ కుండే వా స్థండిలే వాపి హోమం కృత్వా యథోదితం.

వేదపాఠావసానే తు పూర్వవన్మంగళైస్సహ
యానే దేవం సమారోప్య మందిరాంతం ప్రవేశయేత్.
ఏవం వనోత్సవం కృత్వా ప్లవోత్సవ మథాచరేత్
ప్లవోత్సవవిధిః. తృతీయే దివసే ప్రాప్తే దేవం దేవీ సమన్వితమ్. 113
శిబికాయాం సమారోప్య చాలంకృత్య విభూషణైః
ప్రదక్షిణ క్రమేణైవ సరస్తీరం సమానయేత్. 114
తత్సరోవరమధ్యస్థ మంటపే సుమనోహరే
సింహాసనే సమారోప్య నైవేద్యాంతం సుపూజయేత్
దివ్యంప్లవం సమాదాయ ఫలకాభిర్దృఢీకృతం
అలంకృతం వితానాద్యైః పుష్పమాల్యోపశోభితం. 116
ధ్వజైశ్చ వివిధాకారై ర్దర్పణైశ్చామరై స్తథా
నారికేళస్య పూగస్య కదళ్యాః ఫలసంచయైః. 117
ఘంటాభిః కింకిణీభిశ్చ సర్వత స్సమలంకృతం
పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ ప్లవం సంప్రోక్ష్య దేశికః. 118
తస్మిన్ ఖగేశమావాహ్య పూజయిత్వా యథావిధి
నైవేద్యం భక్తితో దత్వా సంప్రార్థ్య విహగేశ్వరం. 119
సరస్తోయం తు సంస్పృశ్య దహనాప్యాయనాదిభిః
తస్మిన్ దుగ్ధాబ్ధిమావాహ్య ఇంద్రాదీన్ పరితోషయేత్.
కుండే వా స్థండిలే వాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి
ఆజ్యభాగాంతమంకృత్వా శేషమంత్రేణ దేశికః. 121
అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తు వా
చరుం పురుషసూక్తేన జుహుయాత్షోడశాహుతీః. 122
సంపాతాజ్యం సమాదాయ 1 సేచయిత్వా ప్లవం తతః

పాఠాంతరాణి.

1. సేచయే త్ప్లవమధ్యతః

తల్పే దేవదేవేశం సవ్యాగ రోపయే ద్గురుః. 123

♦♦

అర్చకాదీక్షితాశ్చైవ తథైవ పరిచారకాః
దేవస్య పరిత స్సర్వే తిష్ఠేయుర్భక్తిసంయుతాః. 124
దేవస్యాగ్రే ప్రదేశేస్మిన్ స్వస్తికాదికం చరేత్తు
మంటపం త్రిః పరిక్రమ్య తస్మి న్నారోపయే త్ప్రభుం.
దేవం తత్ర సమభ్యర్చ్య చాపూపాన్ పృథుకాదికం
నారికేళముపూపాదీన్ నివేద్య తదనంతరం. 126
యానే దేవం సమారోప్య పూర్వోక్తేనైవ వర్త్మనా
గ్రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా మందిరం సంప్రవేశయేత్.
ఏవం ప్లవోత్సవం కృత్వా నిత్యపూజాం సమాచరేత్
డోలోత్సవవిధిః. చతుర్థదివసే కుర్యా ద్డోలోత్సవ మనుత్తమం. 128
డోలాసంస్థాపనార్థాయ నిర్మితే మంటపే గురుః
సురమ్యం సమలంకృత్య విష్వక్సేనంతు పూజయేత్.
పుణ్యాహం వాచయిత్వాతు ప్రోక్షయే ద్డోలికాం తతః
డోలికాయామనంతంచ వేదాన్ రజ్జుషు పూజయేత్. 130
ఇంద్రాదిభ్యో బలిం దత్వా దేవం యానే నివేశ్య చ
శంఖభేరీనినాదైశ్చ డోలాయాం స్థాపయే ద్గురుః. 131

♦♦

తత్ర దేవం సమభ్యర్చ్య చిత్రాన్నాని ఫలోదకం
నివేద్య పానకంచైవ తాంబూలంతు సమర్పయేత్. 132
తతో పురుషసూక్తాది పఠద్భిర్బ్రాహ్మణై స్సహ

అధిక పాఠాని.

♦♦ భద్రం కర్ణేతి మంత్రేణ ధ్రువాద్యౌరితి మంత్రతః

♦♦ నృత్తగీతవినోదాని కారయే ద్దేవసన్నిధౌ.

డోలారజ్జుం గృహీత్వాతు చాలయేత్తు శనైశ్శనైః.
తతస్తు దేవదేవేశం శిబికాయాం నివేశ్యచ
ధామ ప్రదక్షిణీకృత్య దేవాగారం సమావిశేత్. 134

పూరణోత్సవవిధిః. పంచమే దివసే ప్రాప్తే పూరణోత్సవమాచరేత్
సౌవర్ణం రాజతం వాథ తామ్రజం పైత్రజం తు వా. 135
వైణజం వాథ కుర్వీత పూరణార్థంతు పంజరమ్
ప్రతిమానుగుణేనైవ పంజరం పరికల్పయేత్. 136
ఉత్సేధః ప్రతిమాయాశ్చ చతురంగుల ముచ్యతే
ప్రతిమాపరితః కార్యా వైపుల్యంతు దశాంగులమ్. 137
ఏతల్లక్షణసంయుక్తం పంజరం ప్రోక్ష్యవారిణా
1 ధాన్యాదికృతపీఠే తత్పంజరం సన్నివేశయేత్. 138
యోగపీఠం సమభ్యర్చ్య బింబమూర్తిం స్వమంత్రతః
దేశిక స్స్వయమాదాయ పంజరే 2 వినివేశయేత్. 139
భద్రం కర్ణేతిమంత్రేణ రక్షాబంధన మాచరేత్
తూర్యాదివేదఘోషేషు ప్రవృత్తేషు హరిం స్మరన్. 140

పూరణద్రవ్యభేదేన రత్నైశ్చ పూరణం కుర్యాత్సర్వదోష ప్రశాంతయే
ఫలభేద నిరూపణం రత్నపూరేణ యో భక్త్యా పూజయేత్ప్రతిమాం హరేః
సర్వక్రతుఫలం ప్రాప్య విష్ణుసాయుజ్యతాం వ్రజేత్
స్వర్ణాదిలోహపూరేణ యో భక్త్యా పూజయేద్ధరిమ్. 142
అగ్నిష్టోమఫలం ప్రాప్య విష్ణులోకే మహీయతే
ఫలైశ్చపూరయే ద్యస్తుప్రతిమాం భక్తితో హరేః 143
అశ్వమేధఫలం ప్రాప్య మోదతే విష్ణుమందిరే

పాఠాంతరాణి.

1. ధాన్యరాశౌతు సంస్థాప్య పంజరం దేశికోత్తమః.
2. సన్నివేశయేత్.

ఘృతపూరేణ యోభక్త్యా పూరయేద్దేవ మవ్యయం.
చాతుర్మాస్యఫలం ప్రాప్య విష్ణులోకే మహీయతే
మధునాపూరయేద్యస్తు భక్త్యా దేవం జనార్దనమ్. 145
సద్యః క్రతుఫలం ప్రాప్య విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్

♦ ♦ ♦

ఇతి సమ్యక్సమాఖ్యాతం పూరణోత్సవ ముత్తమమ్.

జలద్రోణ్యవగాహనం.

జలద్రోణ్యుత్సవం వక్ష్యే యథావదవ ధారయ
జలద్రోణీంచ సౌవర్ణాం రాజితం వాథతామ్రజామ్. 142
బింబమానానుసారేణ కారయేద్విభవం యథా
1 కర్పూరైః కుంకుమైఃపుష్పైస్సుగంధద్రవ్యసంచయైః
సురభీకృతేనతోయేన జలద్రోణీం ప్రపూరయేత్
శోషణాది తతః కృత్వా గంగాద్యాస్తాశ్చ పూజయేత్.
తతో దేవం సమానీయ ప్రవృత్తే వేదపారకే
వాద్యఘోషే ప్రవృత్తేతు స్వస్తిసూక్తం జపన్గురుః
నిమజ్జయే త్తతో దేవం దేవీభ్యాం సహ దేశికః
స్నానార్ద్రవాససా దేవ మారోప్య శిబికాదిషు. 151
ఆపాదమస్తకం లింపే త్కుంకుమేన సుగంధినా
తతో గ్రామేపరిభ్రామ్య నయే దాస్థానమంటపమ్.

అధికపాఠాః.

♦ ♦ ♦ పూరణ ద్రవ్యభేదేన మంత్రభేదః ప్రవక్ష్యతే
సహిరత్నై నీతిరత్నై స్స్వర్ణాదీని హిరణ్యతః
ఘృతాః ఫలేత్యాది చ ఫలైః ఘృతం త్ర్యంత్ర ముచ్చరన్
మధువాతేతి మధునా పూరణం కురుతాం గురుః.

పాఠాంతరాణి.

1 కుంకుమాగరుకర్పూర స్సుగంధకుసుమైర్యుతైః

ఉత్సవాంతోచితస్నానం కృత్వా 1 దేవస్య భక్తితః
ద్వాత్రింశదుపచారైస్తు పూజయిత్వా యథావిధి. 153
ఆలయే సంప్రవిశ్యైవ కుర్యాన్నిత్యార్చనం విభోః
ఏవముక్తప్రకారేణ షష్ఠిహాత్యుత్సవం చరేత్. 154
రథోత్సవవిధిః. రథోత్సవం ప్రకుర్వీత సప్తమేహ్ని యథాక్రమమ్
ఛత్రధ్వజపతాకాద్యైః పుష్పదామైర్వితానకైః. 155
ముక్తాదామైశ్చ సౌవర్ణైర్మంజీరాణాంగణైస్సహ
ఘంటాభిశ్చామరైశ్చైవ స్వర్ణకుంభైరలంకృతమ్.
బర్హిబర్హావతంసైశ్చ సంయుతం సుమనోహరమ్
నానాచిత్రైస్తు సంయుక్తం దీపమాలాదిభిర్యుతమ్. 157
రథం సంప్రోక్ష్య తోయేన 2 పంచగవ్యేన ప్రోక్షయేత్
రథాదిదేవతాపూజా పాదాదిశిఖరాంతస్థాన్ తత్తద్దేవాన్ సమర్చయేత్ 158
సత్యం సుపర్ణం గరుడం తార్క్ష్యం చక్రేషు పూజయేత్
చక్రిదండద్వయోర్మాయాం 3 విహగేంద్రం సమర్చయేత్
కేశవాదీన్ తలేభ్యర్చ్య ధర్మాదీన్పాదభాగకే
స్తంభేషు చాయుధాన్ పూజ్య స్తూపికాయాం సదా హరిం
శాలాసు వాసుదేవాదీన్ కూర్మాదీన్వేదికాసు వ
అనంతం శిఖరేచైవ పద్మనాభం తదూర్ధ్వకే. 161
చండాదిద్వారపాలాంశ్చ కుముదాదిగణాన్యజేత్
దిక్పాలాంశ్చ సమభ్యర్చ్య అష్టదిక్షు యథాక్రమమ్ 162
కోణేషు చ సమభ్యర్చ్య పురుషం సత్యమచ్యుతమ్
అనంతం చ తతో పూజ్య తురగేషు ఖగాధిపమ్. 163
అతలాదీని లోకాని చాంతరేషు తతో యజేత్

పాఠాంతరాణి—

1. దైశికసత్తమః. 2. పంచగవ్యైశ్చ శికః 3. ఘనంతం సమర్చయేత్

హేతిరాజం సమభ్యర్చ్యరథస్యాంత ర్బహిస్థలే. 164
విష్వక్సేనంతు సంపూజ్య 1 సారథ్యాం విగ్రహే గురుః
బలిదానం తతః కుర్యాత్ రథస్య పరితః క్రమాత్.

♦ ♦ ♦

తతో దేవం చ దేవీభ్యాం యానమారోప్య దేశికః
రథమధ్యే భగవన్నివేశనవిధిః. జయఘోషై ర్నృత్తగీత భేరీపటహనిస్వనైః.
శంఖతూర్యమృదంగాద్యై ర్వీణావేణురవై స్సహ
రథం ప్రదక్షిణీకృత్య శాకునం సూక్త ముచ్చరన్. 167
ధృవంత ఇతిమంత్రేణ దేవమారోపయే త్తతః
తతో దేవం సమభ్యర్చ్య నైవేద్యాంతం యథావిధి. 168
రథస్థభగవన్నివేదిత పరిపాదేస్త్రీణాం సంతానప్రాప్తిః నైవేద్యాన్నం తతో దద్యాత్ స్త్రీణాంసంతానసిద్ధయే
తద్రథం భ్రామయే ద్గ్రామే సుకరం తు యథాభవేత్
రథస్థం దేవదేవేశం దృష్ట్వాపాపైః ప్రముచ్యతే
రథస్థభగవద్దర్శనే పూజనేచవిశేషః. లోకోయం నిశ్చయం చైతత్ జాతవ్యం కమలాసన.
యస్తుగత్వారథస్థంమాం తృప్యతే భక్తి భావతః
ధనాశ్వనగరగ్రామ గజపుష్పఫలాదికైః. 171
ఉపాహారైరనేకైశ్చ బహుమానపురస్సరమ్
సోస్తుభుక్త్వాఖిలాన్భోగానంతే మత్సామ్యమాప్నుయాత్
తతో దేవం రథాద్యానే స్థాపయిత్వా యథాపురమ్
2 ప్రదక్షిణ క్రమేణైవ చాల తఃప్రవేశయేత్. 173
ఏవం రథోత్సవం ప్రోక్త వదేవస్యశార్ఙ్గిణః

పాఠాంతరాణి—

1. రథసారథివిగ్రహే. 2. ధామప్రదక్షిణేనైవ.

అధికపాఠాణి.

♦ ♦ ♦ తిలలాజాక్షతయుత చరుణా బలి మాచరేత్,

మృగయోత్సవవిధిః అథవక్ష్యే విశేషేణ మృగయోత్సవ ముత్తమమ్. 174
భగవత్ప్రీతిజనకం సర్వారిష్టవినాశకం
మృగయోత్సవయాత్రాయ చాష్టమే దివసేవిభుమ్. 175
యాత్రోక్తకరణై స్సార్ధ మలంకృత్యవిశేషతః
అశ్వరత్నే సమారోప్య నానాలంకారశోభితే. 176
మహతాజనసంఘేన గమయే ద్విపినం మహత్
తత్రాభ్యర్చ్యవిశేషేణ మృగయాంకారయే త్తతః. 177

మృగబంధన ధనుః పూజాది.
సేనాంవిన్యస్యపరితః మధ్యే క్రూరమృగస్థితిం
తథాకృత్వా భటా స్తత్ర మృగాణ నధ్వహారేః పురః.
దర్శయేయుర్మృగాంస్తాం స్తాన్ మోచయేయుః క్రమాద్బహిః
హతానాం క్రూరజంతూనాం భవేత్పుణ్య మనంతకం.
దేవస్య తు పురోభాగే ధనుర్బాణౌ ప్రపూజయేత్
చతుర్దిక్షు చతుర్బాణా నూర్ధ్వేచైకంవిసర్జయేత్. 180
తతో దేవం తు సంపూజ్య యథావిభవవిస్తరమ్
గ్రామప్రదక్షిణేనైవ చాలయం సంప్రవేశయేత్. 181

అవభృథోత్సవవిధిః తస్యామపరరాత్రౌతు తీర్థబింబాధివాసనమ్
[1] బింబస్య దక్షిణకరే కౌతుకం బంధయే ద్గురుః. 182
ధాన్యరాశౌతు విన్యస్య యథావిధి సమర్చయేత్

నిశాచూర్ణ ఘట్టనాదయః.
దేవస్య తు పురోభాగే ధాన్యరాశావులూఖలం.
స్థాపయిత్వా తతోలక్ష్మీం ధ్యాయే చ్ఛ్రీసూక్త వర్త్మనా
తాళితం మూలమంత్రేణ మంత్రితం ముసలంగురుః.
మూర్తిపైశ్చ సమాదాయ నిశాచూర్ణంతు ఘట్టయేత్
చతుర్భి ర్వైష్ణవై శ్చాపి వైష్ణవీభిస్తథాయథా.
ఘట్టయేచ్చ నిశాచూర్ణం తథాసూక్ష్మతరం భవేత్

---

1 [illegible] భగవద్దక్షిణకరే.

కుంభే నిక్షిప్య తచ్చూర్ణం వేష్టయే న్నవవాససా.
తత్కుంభం తండులేపీఠే స్థాపయే న్మూలవిద్యయా
గంధైరభ్యర్చ్య తచ్చూర్ణై శ్శ్రీసూక్తేనాభిషేచయేత్
వాహనే దేవ మారోప్య తీర్థబింబపురస్సరమ్
నద్యాదిపుణ్యతీర్థం వా సరస్తీర్థమథాపి వా.

పౌర్ణమాస్యాం, ద పౌర్ణమాస్యాం చ దర్శే చ స్థితం చేద్యో జనాంతరం
కృచ కర్తవ్యవిశేషః సముద్రతీర మథవా నీత్వా తత్రస్థ మంటపే.
(సముద్రస్నానం.) ప్రపాయాం భద్రపీఠేవా ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః
వాహనాద్య వరోప్యాథ దేవం తత్ర నివేశయేత్.
అగ్రతః కలశాన్ పంచవింశతి ర్దశసప్త వా
అవబృథస్నపనవిధిః నవ వా పంచ వా । న్యస్య కలశై రభిషేచయే
చక్రస్నానవిధిః తీరేషు తేషు గంగాద్యా శ్చావాహ్యాభినివర్తతః
చక్రబింబం సమాదాయ దేశికేంద్ర స్సమాహితః.
తీర్థేనిమజ్జయే త్తత్ర త్రివారంతు యథావిధి
అబ్లింగ పవమానాది సూక్తోచ్చారణపూర్వకమ్. 98
చక్రేణ సహస్నాతా తత్కాలే సహ దేవేన నిమజ్జంతి చ యే నరాః
నాంఫలవిశేషకథనం తే నిర్ధూయా శుభం సర్వం మహాపాతకసంచయం.
ధ్రువం యాంతి మద్ప్రాప్యం స్థానమాచంద్రతారకం
తతో దేవం సమానీయ మంటపే వినివేశ్యచ.

అర్ఘ్యాద్యైః పూజయే త్తత్ర పౌరుషేణైవసూక్తతః
నివేద్యాన్నాదికం తత్రి భోజయే ద్బ్రాహ్మణా న్తతః
యానే దేవం సమారోప్య ప్రాపయే దాలయాంతరమ్
తద్రాత్రౌ పూజయే ద్దేవం పుష్పయాగాఖ్యమండలే.
మహోత్సవే అచా మహోత్సవే పరివర్తేషు దేశికేంద్రేష్టవర్త్మనా

---

1. స్థాప్య తైర్దేవ మభిషేచయేత్

ర్యోస్స్వేచ్ఛయా తు ఊహాపోహవిధానేన కర్తవ్యం సునోహారమ్.
త్స్వాదికం కార్యం. నవాహోత్సవమధ్యేపి దేశికస్తు యథోచితం
మహాదాశీర్వాదం, ఆ మహాదాశీర్వచాఖ్యంచ ఆస్థానోత్సవనామకః.
స్థానాద్యమక్తోత్సవ పుష్పదామవిలాసంచ యథావిభవవిస్తరమ్

విషయః కవాటబంధనం దేవదేవీసంభాషణం తువా.

కవాటబంధనం దేవదేవీసంభాషణం తువా.

అన్యాన్యనేకచిత్రాణి వినోదాని చ కల్పయేత్.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
బ్రహ్మోత్సవవిధానం నామ చతుస్త్రింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

పంచవింశోఽధ్యాయః

పుష్పయాగవిధిః

పుష్పయాగవిధిః శ్రీ బ్రహ్మా —

వణార్థం బ్రహ్మ ప్రశ్నః

దేవ దేవ జగన్నాథ సృష్టిస్థిత్యంత కారక
1 భక్తాభీష్టప్రదానార్థం హ్యుత్సవాః క్లృప్తాస్త్వయా పురా.
తదుత్సవే పర్యటనే చాస్పృశ్యస్పర్శనే పి వా
యత్కించిద్దోషశాంత్యర్థం సంభవేచ్చే న్మహోత్సవే. 2
తత్తద్దోషపరిశాంత్యర్థం తస్య నిష్కృతి సిద్ధయే
ఉపాయః కిం దేవదేవ తద్వదస్వ జగత్ప్రభో. 3

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్ —

శ్రీ పుష్పయాగవిధిః శృణు వత్స ప్రవక్ష్యామి పుష్పయాగాఖ్య ముత్సవమ్
కర్తవ్యం మహసోఽప్యంత్యే 2 సర్వదోషాన్ దహేత్సువః.
తస్మాత్సమాహితో భూత్వా సమాప్తదివసే నిశి

పాఠాంతరాణి.

1. భక్తాభీష్టప్రసిద్ధ్యర్థ ముత్సవక్రియమీరితం
తదుత్సవే ప్రవర్తేతు చాస్పృశ్యస్పర్శనేసతి
తద్దోషపరిహారార్థం కర్తవ్యం కిం జగత్ప్రభో
తత్సర్వం విస్తరేణైవ వదత్వం వదతాం వర.
2. సర్వదోషాపహారకం.

తత్పరేద్యగ్నిశివాథ పుష్పయాగం సమాచరేత్. 5
ఆస్థానమంటపే వాపి యాగమంటపమధ్యతః
తలోచ్ఛ్రేధాం ద్వితాలేన విస్తారాయామ సంమితాం. 6
మృదా వేదిం పరికల్ప్యాథ తస్యాం దేశం నివేశయేత్
తత్పురోభూతలే చైవ ద్విహస్తాయామవిస్తృతామ్. 7
తాలమానోన్నతాం వేదీం దర్పణోదరవత్సమామ్
తద్దక్షిణే పంచవర్ణ చూర్ణాని కుసుమానిచ. 8
పుష్పయాగ మండలరచనా క్రమః
ప్రోక్ష్య నిక్షిప్య తద్వేద్యాం మండలం రచయేద్గురుః
ప్రథమం శ్యామచూర్ణేన కర్ణికాం కారయేత్తతః. 9
తదూర్ధ్వే పీతచూర్ణేన వృత్తం కృత్వా తథాపరమ్.
ఇంద్రాదిదిగ్విభాగేన చతుర్దిక్షు చతుర్దళమ్. 10
శ్వేతం రక్తం తథా పీతం శ్యామం చూర్ణైస్తు పూరయేత్
దళాంతరేఖాతన్మధ్యే శ్వేతపీతద్వయం తతః. 11
తదూర్ధ్వే శ్వేతవర్ణేన చూర్ణేన భ్రమణం చరేత్
తతోష్టదళమాలిఖ్య దిక్షు వర్ణం తు పూర్వవత్. 12
ఈశాన్యాం దిశి పీతం చ శ్యామం శ్వేతం చ రక్తకమ్
దళాంతరేఖాతన్మధ్యే రక్తధూమ్రమపి పూరణమ్. 13
రక్తచూర్ణేన సంవేష్ట్య తదూర్ధ్వేష్టదళం లిఖేత్
పీతవర్ణేన సంపూర్య దళాంతే కృష్ణవర్ణకమ్. 14
దళమధ్యే శ్వేతవర్ణ చూర్ణేన ప్రవిభాజయేత్
కృత్వా నేమిం ధూమ్రవర్ణచూర్ణేన పరితో లిఖేత్. 15
తదూర్ధ్వే ద్వాదశదళం 1 పంచవర్ణైర్వ్యమిశ్రితైః
సంపూర్య దళరేఖాంతే శ్వేతరక్తదళాన్వితైః. 16

పాఠాంతరాణి.

1. పంచవర్ణవిమిశ్రితైః

మిశ్రితేనైవ చూర్ణేన పీతం స్యాద్దళమధ్యకే
పరితశ్శ్యామచూర్ణేన వృత్తం కృత్వా మనోహరమ్. 17
తత్సమంతాత్ స్వేతరక్త కృష్ణచూర్ణత్రయం న్యసేత్
ద్వారైశ్చతుర్భిస్సంయోజ్య దేవానావాహయేత్క్రమాత్

మండలే దేవతావాహనక్రమః

ప్రథమం కర్ణికామధ్యే దేవదేవం సనాతనమ్
2 మయూరకంఠవచ్ఛ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్. 18
శ్రీవత్సవనమాలాఢ్యై 3 శ్చక్రాద్యైశ్చ సమన్వితమ్
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ ప్రతిపాద్యం 4 మనోహరమ్.
పరాత్పరం వాసుదేవ మభీష్టఫలదం యజేత్
తతోదళచతుష్కేతు చేంద్రాదిక్రమయోగతః 21
శుద్ధస్ఫటికసంకాశం వాసుదేవం సమర్చయేత్
జాజ్వల్యమానవపుషం రక్తవర్ణం మహౌజసమ్. 22
సంకర్షణం ద్వితీయేతు తృతీయేకనకప్రభమ్
జ్ఞానాదిగుణసామాన్యం ప్రద్యుమ్నం పీతవర్ణకమ్. 23
వ్యూహాంతర్వర్తినం శ్యామవర్ణం దేవం మహాప్రభమ్
అనిరుద్ధం సమభ్యర్చ్య ఏవం దళచతుష్టయే. 24
అష్టాక్షరం త్వష్టదళే తారకార్ణం తు షడ్దళే
తదూర్ధ్వం ద్వాదశదళే ద్వాదశార్ణంతు సంలిఖేత్. 25
కర్ణికావృత్తమారభ్య వృత్తరేఖాసు పంచసు
పృథివ్యాదీని భూతాని 5 సమావాహ్యతతోర్చయేత్

పాఠాంతరాణి.

2. శ్యామకోమలశారీరం
3. శ్శంఖచక్రాదిభిర్యుతం
4. జగత్ప్రభుం
5 పంచచావాహ్యపూజయేత్

తద్దళాగ్రస్థరేఖాసు చతురావరణేష్వపి
సాత్త్వికీం రాజసీం చైవ తామసీం త్రిగుణాత్మికాః. 27
తద్దళాంతేషు భాగేషు ఋగాదీంశ్చ యథాక్రమమ్
తదూర్ధ్వావరణేచైవ బ్రహ్మాదీనర్చయేత్క్రమాత్.
బ్రహ్మవిష్ణు మహేశానాం రక్తపాండుర మేచకైః
వర్ణై ర్గుణానుసారేణ చావాహ్యావరణత్రయే. 29
ప్రథమావరణద్వార చతుష్కేష్వ పాలికాః న్యసేత్
ద్వితీయావరణద్వార చతుష్కేపి చాష్టమంగళాః. 30
తృతీయావరణద్వార చతుష్కేపి కుముదాస్తథా
ఆవాహ్యగంధపుష్పాద్యై రర్చయేచ్చ పృథక్పృథక్.
మండలాంతస్థ దేవానాం తత్తద్వర్ణానురూపతః
సుగంధకుసుమై శ్చైవ పూజయేచ్ఛాస్త్రవర్త్మనా. 32
తన్మండలేచోత్సవార్చాం[7] ధ్యాత్వాభ్యర్చ్యయథాక్రమం
పుష్పయాగేద్వాద శ్రీవైష్ణవ మహాయాగనామానం యాగముత్తమమ్. 33
శారాధనవిధిః ఉపచారైష్షోడశభి ర్ద్వాదశావర్తిసంమితైః
యజేచ్చైవం నిశాయాం తు వేదవాద్యపురస్సరమ్. 34
పాయసాదీని చాన్నాని ఫలానామ్రాదికానిచ
భక్ష్యాణి ఘృతపక్వాని నివేద్యబహువిస్తరమ్. 35
పానీయాచమనం దత్వా కర్పూరయుతముత్తమమ్
తాంబూలంభక్తితోదద్యాత్ పాదాపుష్పాంజలింక్షిపేత్
దేవం యానే సమారోప్య దేవ్యాశయనమంటపే
సర్వాలంకార సంయుక్తే ముక్తాజాలవిరాజితే. 37
మణికాంచన దీపైశ్చ సర్వత్ర సమలంకృతే

---

6. మండలస్థితదేవానాం.
7 స్థాప్యాభ్యర్చ్యయథావిధి

కస్తూర్యగురుధూపైశ్చ ధూపితేషు మనోహరే. 38
శయ్యాసనోపకరణై స్సర్వైర్వస్తుభి రన్వితే
పుష్పశయ్యాసమాయుక్తే సువితానేషు తోరణే. 39
సంస్థాప్యాభ్యర్చ్య యత్నేన దేవం యానేన దేశికః
సప్తప్రదక్షిణాని దేవాగారం పరిక్రమ్య సప్తధా త్వరితేన చ. 40

♦ ♦ ♦

యానాద్దేవం మండపస్య మధ్యభాగే మనోహరే
లక్ష్మీసంవాదోత్సవః భద్రపీఠే ప్రవేశ్యాథ దేవ్యోరభిముఖం యథా. 41
లక్ష్మీసంవాదనామాన ముత్సవం 1 పరికల్పయేత్
కవాటబంధనసహిత ముత్సవం నటనం చరేత్. 42
లక్ష్మీకటాక్షైరత్యంత మనుగృహ్ణాంత మచ్యుతమ్
తతః ప్రవేశయేద్దేవం దేవ్యోర్మధ్యే జగత్ప్రభుమ్. 43
దర్పణదర్శనం సంస్థాప్య దర్పణేచైక కాలే దేవం రమాసఖమ్
దేవీభ్యాం సహ పశ్యంతి జనాస్త్వత్యంత హర్షితాః 44
తేషాం పాపాని నశ్యంతి సిద్ధ్యంతే సర్వసంపదః
పాయసాన్నం నివేద్యాథ క్షీరం శర్కరయాయుతమ్.
కర్పూరేణ లవంగేన యుక్తం తాంబూల ముత్తమమ్
నీరాజనం సమర్ప్యాథ పుష్పాంజలి సమర్పణమ్. 46
ప్రణమ్య దండవద్భూమౌ భక్తియుక్తేన చేతసా
శయ్యోపచారవిహితా నుపచారాన్ సమాచరేత్.

అధికపాఠాణి.

♦ ♦ ♦

యద్వా ద్వాదశవారం వా నీత్వా ధామదక్షిణం
యేకైకవాద్యఘోషేణ ప్రతివారం ప్రదక్షిణైః

పాఠాంతరాణి.

1. సమ్యగాచరేత్.

సర్వదుఃఖవినిర్ముక్తాభవంతి సుఖినోనరాః

♦ ♦ ♦

ఇత్యేవం పుష్పయాగాఖ్య ముత్సవం కమలాసన. 66

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
పుష్పయాగవిధిర్నామ పంచవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన మాలేః కల్యాణమధ్యతః
సకృదాపి చ కర్తవ్య మన్యమాత్సవ మాదరాత్

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

షడ్వింశోऽధ్యాయః

పవిత్రోత్సవవిధిః

పవిత్రోత్సవవిధాన బ్రహ్మా —

విషయే బ్రహ్మప్రశ్నః భగవన్పుండరీకాక్ష పవిత్రారోపణోత్సవమ్
కదా కార్యం పవిత్రాణాం లక్షణం వద మేऽనఘ. 1

• • •

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్ —

పవిత్రోత్సవకాల నిర్ణయః శృణుష్వ పరమం గుహ్యం పవిత్రారోపణోత్సవమ్
శ్రావణే వాథ కార్తిక్యాం మాసే చాశ్వయుజే తథా. 2
మాసి భాద్రపదే వాపి పవిత్రారోపణం స్మృతం
ద్వాదశ్యాం వా దశమ్యాం వా పౌర్ణమాస్యాం యథావిధిః.
ద్వితీయాయాం త్రయోదశ్యాం పంచమ్యాం వా శుభే తిథౌ
శుక్లపక్షే శుభే లగ్నే సునక్షత్రే సుశోభనే.
పవిత్రారోపణం కార్యం మంగళాంకుర పూర్వకమ్
పవిత్రోత్సవక్రమః పాలికా ఘటికాశ్చైవ శరావం తు త్రిభేదతః. 5
ప్రత్యేకం ద్వాదశం గ్రాహ్యం మంగళాంకురకర్మణి

అధికపాఠాని.

• • • కిమర్థముత్సవం ప్రోక్తం విధానం కిం జగద్విభో
తత్సర్వం విస్తరేణైవ బ్రూహి మే పురుషర్షభ

అంకురారోపణం కృత్వా యథావిధి తతఃపరమ్. 6

పవిత్రమంటప లక్షణం

మంటపం కారయేత్పూర్వం ప్రాసాదస్యాగ్రతశ్శుభం
త్రయోదశకరం సమ్యక్ నవహస్తాచ వేదికా. 7
ఏకహస్తోచ్ఛ్రయం మధ్యే కృత్వాలంకారభూషితం
ద్వారతోరణసంయుక్తం పతాకధ్వజశోభితం. 8
వితానాదిభిరాకర్ణం దర్పణాదిభిరన్వితం
ఆర్ద్రశాఖాసమాయుక్తం ఫలగుచ్ఛైస్సమన్వితం. 9
క్రముకాదిఫలైశ్చైవ నారికేళఫలైస్సహ
నారంగలికుచైశ్చైవ శోభయేన్మంటపం తతః. 10
నవమ్యామేవ సంగృహ్య యాగద్రవ్యాణి 1 సర్వశః

పవిత్రనిర్మాణవిధిః సూత్రభేదాని

ప్రథమం గర్భసూత్రం తు పట్టసూత్రమతఃపరం. 11
క్షౌమసూత్రం తృతీయం తు పద్మసూత్రం చతుర్థకం
కార్పాసం సూత్రమథవా కన్యాభిః కృతసూత్రకం. 12
మలినం నీలసూత్రం చ ప్రయత్నేన విసర్జయేత్
బ్రాహ్మణీభిః కృతం సూత్రం త్రిగుణీకృత్య తంతుభిః.
2 పవిత్రం తేన కుర్వీత కనిష్ఠోత్తమమధ్యమం

పవిత్రభేదః

వనమాలాపవిత్రం తు పవిత్రం చాధివాసకం. 14
పరివారపవిత్రాణి పవిత్రం దీక్షితస్యతు

♦♦♦

ఉత్తమాదిభేదాని

మూర్ధాదినాభిపర్యంతం పవిత్రం తు కనిష్ఠకం. 15

పాఠాంతరాణీ—

1. దేశకః

2. పవిత్రాణి ప్రకుర్వీత.

అధికపాఠాని.

ఏవమాది విభేదైస్తు పవిత్రాణి చ కారయేత్.

ఊరుమాత్రం తదారభ్య పవిత్రం మధ్యమం స్మృతం
ఉత్తమంజానుమాత్రంతు పవిత్రాణాం ప్రమాణకం.
వనమాలాదిపవిత్ర వనమాలాం పవిత్రంతు ప్రతిమాయామ సంమితం
ప్రమాణాని కనిష్ఠికపవిత్రం తు పవిత్రమధివాసకం. 17
పవిత్రం దీక్షితస్యైవ నాభిమాత్రం ప్రచక్షతే
ఉపలిప్తేతు చాదేశే దర్భానాస్తీర్య భూతలే. 18
ఆసనే ప్రాఙ్ముఖో విద్వాన్ శిష్యై స్సర్వైస్సహాత్మవాన్
గాయత్రీం చ జపేదాదౌ సూత్రశం కూన్ పరీక్షయేత్
దేవానురూపకం కుర్యాత్ పవిత్రం తు ప్రమాణతః
సూత్రసంఖ్యానిర్ణ కనిష్ఠంతం తు విజ్ఞేయ మష్టావింశతి తంతుభిః 20
యవిధిః చతుష్పచాశతుజ్ఞేయం తంతూనాం మధ్యమం పరం
ఉత్తమం చైవ తంతూనాం అష్టోత్తరశతం భవేత్. 21
అష్టోత్తరసహస్రంతు తంతూనాం పరిసంఖ్యయా
వనమాలాఖ్యయా జ్ఞేయ త్సా ముక్తిదాయినీ. 22
సప్తవింశతికం జ్ఞేయం తంతూనా మధివాసకే
వనమాలా విశేషేణ చోత్తమాధమ మధ్యమం. 23
తదర్థం సార్థమేవంచ తంతూనాం పరిసంఖ్యయా
తంతూనాం ద్వాదశం జ్ఞేయం పరివారపవిత్రకం. 25
సప్తవింశతి తంతూనా మాచారస్య పవిత్రకం
పంచవింశతి తంతూనాం ఘంటాయా శ్చ పవిత్రకం.
అష్టావింశతి తంతూనాం కుండస్య చపవిత్రకం
చతుశ్శతంతు తంతూనాం ప్రాసాదస్య పవిత్రకమ్. 26
చతుర్వింశతి తంతూనాం ధూపదండపవిత్రకం
పంచత్రింశతి తంతూనాం దీపదండ పవిత్రకం. 27
అష్టావింశతి తంతూనాం ఆలయస్య పవిత్రకం

ఏకోనవింశ త్తంతూనాం గోపురస్య పవిత్రకం. 28
నవత్రింశ చ్చ తంతూనాం బలపీఠపవిత్రకం
ఉపపీఠపవిత్రం తు పంచవింశతి తంతుభిః. 29
సూత్రంతు త్రిగుణం కృత్వా ప్రాకారస్య పవిత్రకం
పవిత్రగ్రంథిసంఖ్యా ఏవం కృత్వా పవిత్రాణి । పునర్గ్రంథీంశ్చ బంధయేత్
అంగుష్ఠ మాత్రమానంతు గ్రంథితానాం యథాతథం
కనిష్ఠాంగుళిమానం వా మధ్యమాంగుళి మానతః, 31
వనమాలా పవిత్రేతు శతమష్టోత్తరం శుభం
అధివాస పవిత్రేషు గ్రంథయో ద్వాదశస్మృతాః. 32
గ్రంథయశ్చాష్ట విజ్ఞేయా పరివార పవిత్రకే
గ్రంథయో ద్వాదశప్రోక్తాం క్షేమాయుశ్చవి వర్ధనం.
అన్యేషు చ పవిత్రేషు యథాసంభవ మాచరేత్
కుంకుమోశీరకర్పూర చందనాది విలేపయేత్. 34
ప్రథమేహని రాత్రౌ పవిత్రాణి వినిర్మాయ శాస్త్రోక్త విధినా తతః
సాయంకాలేతు సంప్రాప్తే ఋత్విగ్భిస్సహ దేశికః. 35
యజమానేన సహితో[1] సంవిశే ద్భగవద్గృహం
భగవత్ప్రార్థనా తత్రదేవం సమభ్యర్చ్య దండవత్ప్రణమేచ్చవై. 36
ఉత్థాయ ప్రాంజలిర్భూత్వా గాథామేనా ముదీరయేత్
సంవత్సరోపచారేషు యత్కించిల్లోపసంభవే. 37
తద్దోషశమనార్థాయ భవత్ప్రీత్యై కరోమ్యహం
పవిత్రారోపణం దేవ తస్మాదనుగృహాణమాం. 38

పాఠాంతరాణి—

1. తతో గ్రంథీంశ్చ.

పవిత్రాధివాసః ఇతి విజ్ఞాప్య దేవేశం విష్వక్సేనం తు పూజయేత్
పుణ్యాహవాచనం కృత్వా పవిత్రాణి చ ప్రోక్షయేత్
రాత్రౌ ప్రతిసరం బధ్వా దర్భాణాం సంస్తరేస్వపేత్
ద్వితీయదివసే ప్రాతరుత్థాయ నియతో దంతధావనపూర్వకం. 40
స్నానం సంధ్యాదికం కృత్వా జప్త్వా మంత్రం యథావిధి
భగవంతం సమభ్యర్చ్య కలశైస్స్నపనం చరేత్. 41
మహాహవిర్నివేద్యాథ వైష్ణవాన్ భోజయేత్తతః
రాత్రౌ తు నిత్యపూజాంతే చక్రాబ్జం వర్తయేద్గురుః. 42
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ మండలే దేవతా యజేత్
ఉపోష్య దేశికేంద్రస్తు తూర్యఘోషే ప్రవర్తితే. 43
పాత్రస్థాని పవిత్రాణి [1] ధాన్యరాశ్యాం వినిక్షిపేత్
గంధాదిభిస్సమభ్యర్చ్య పుష్పాణి వికిరేత్తతః. 44
వస్త్రేణాచ్ఛాద్య పాత్రాణి మంత్రేణాస్త్రేణ పూజయేత్
◆ ◆ ◆

శాలాయాశ్చ చతుర్దిక్షు [2] బలిమన్నేన కారయేత్. 45
పవిత్రాధివాస చతుస్థానార్చనం కృత్వా హోమం కుర్యాద్యథావిధి

పాఠాంతరాణి.

1. ధాన్యరాశిషు విన్యసేత్.
2. బలిందత్వా యథాక్రమం.

అధికపాఠాని.

◆ ◆ ◆

అధివాసపవిత్రేషు దేవం నారాయణం యజేత్
గాయత్ర్యా విష్ణుమంత్రైశ్చ చాభిమంత్ర్య తతః పరం.
దీక్షితానాం పవిత్రేషు హేతిరాజం ప్రపూజయేత్
చక్రరాజస్య గాయత్ర్యా చాభిమంత్రణమాచరన్
పరివారపవిత్రేషు సమావాహ్యాఖగేశ్వరం
తన్మంత్రేణ చ గాయత్ర్యా దేశికేంద్రోఽభిమంత్రయేత్

హోమః — అధివాసపవిత్రాణి గృహీత్వా దేశికస్స్వయం. 46
కుంభే చ కరకే కుండే మండలే చ యథాక్రమం
తద్విష్ణోరితి మంత్రేణ న్యసనీయాని పద్మజ. 47

తృతీయదివసే పవిత్రారోపణం — తతః ప్రభాతే దేవేశం చక్రాబ్జే స్థాప్య పూజయేత్
అర్ఘ్యాది ధూపదీపాంతం నైవేద్యం తు చతుర్విధం. 48
హోమం తు పూర్వవత్కృత్వా హోమశేషం సమాపయేత్
తతో ధ్రువాది బింబానాం కర్మార్చానాం యథాక్రమం
విష్వక్సేనాది భక్తానాం చండాదీనాం తథైవ చ
దుర్గారుద్రేంద్ర దేవానాం [1] గరుడస్య చ భక్తితః. 50
ఘటార్ఘ్యస్రుక్స్రువాదీనాం పాత్రాణాం ధూపదీపయోః
కుంభానాం తోరణానాం చ బలిపీఠాంతమేవ హి. 51
ఏవం పవిత్రాణ్యారోప్య తూర్యఘోషే ప్రవర్తితే. 52
భక్తానాం ధారణార్థాయ కల్పితాని యథాతథం
పవిత్రారోపణం కార్యం విమానగోపురేషు చ
పవిత్రాణి సమాదాయ న్యస్య దేవస్య పాదయోః 53
యజమానాయ దాతవ్యం ధారయేద్దేశికః పురా
ఋత్విజాం బ్రాహ్మణాదీనాం భక్తానాం చైవ దాపయేత్.

పవిత్రధారణభేదః — బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాశ్చైవ ధారయేయుశ్చ హారవత్
యజ్ఞోపవీతవద్ధార్యం వైశ్యైర్వైష్ణవలక్షణైః 55
♦ ♦ ♦
తతో దేవస్య పార్శ్వే తు స్థిత్వేదం ప్రార్థయేద్గురుః

పాఠాంతరాణి.

1. ఖగేశస్య తథైవ చ.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ యో భక్త్యా ధరతే చేదం పవిత్రం శ్రద్ధయాన్వితః
తస్య తత్సంవత్సరకృతకర్మలోపో వినశ్యతి.
దదంతి సర్వకర్మాణి తస్య పూర్ణం మహాఫలం.

భగవత్ప్రార్థనా భగవన్ పుండరీకాక్ష భక్తాభీష్టప్రదాయక
సంవత్సరస్య మధ్యేతు జ్ఞానతో జ్ఞానతో పివా
మయాచ మదనుజ్ఞాతైః స్వభాన్యైః పరిచారకైః. 57
పూజాలోపాదికం యచ్చకృతం తద్దోషశాంతయే
కర్మసంపూరణార్థాయ పవిత్రారోపణం మయా. 58
కృతంతదనుగృహ్ణీష్వ 1 మదనుగ్రహ కామ్యయా
అస్వతంత్రశ్చ కించిజ్ఞః కించిత్కర్తు మశక్తవాన్. 59
తస్మాత్త్వత్పాదయోర్న్యస్త భారోహం ప్రేరితస్త్వయా
సర్వం కరోమి దేవేశ రక్షమాం శరణాగతం. 60
ఇతి సంప్రార్థ్య దేవేశం యానమారోప్య దేశికః
పవిత్రధారకైర్భక్తై ర్విశేషోత్సవ మాచరేత్. 61
ఉత్సవాంతే చక్రస్నానం మందిరే కారయేత్తతః
♦ ♦ ♦
ఆచార్యో దేవమభ్యర్చ్య ప్రవిశేద్యాగమంటపం. 62
తత్రమండపమధ్యస్థం కుండస్థం కుంభగంతథా

పాఠాంతరాణి.

1. భక్తానుగ్రహ కామ్యయా.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ (పవిత్రధారణోత్సవః)

నైవేద్యాంతం సమభ్యర్చ్య దేవాగారే నివేశయేత్
నవాహం సప్తపంచాహం త్ర్యహమేకాహమేవవా.
యామం వాప్యర్థయామం వా ముహూర్తమథవా గురుః
దేవదేవం సమభ్యర్చ్య సవిశేషం యథాతథా.
ఉత్సవాంతేతు దివసే సాయంకాలేతు దేశికః
యానమారోప్య దేవేశం గ్రామం నీత్వా ప్రదక్షిణం.
నృత్తవాదిత్ర నిర్ఘోషై రాలయాంతు సమావిశేత్.
బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వాతు యథావిభవవిస్తరం

పవిత్రావరోహణం దేవస్యాద్యాస్య విధివన్నిత్య పూజాం సమాచరేత్. 63

ఏకవింశద్దినేవాపి చతుర్దశ దినేపి వా

సప్తమే దివసేనాపి త్రిరాత్రే వావరోహణం. 64

పవిత్రాణి సర్వా తత్స్వనితాని[1] సంధాయ నాచార్యాయ ప్రదాపయేత్

ణ్యపి ఆచార్యా క్షేత్రస్థానం హరేః ప్రీత్యై భవిష్యతి న సంశయః. 65

యైవదద్యాత్ అన్యథా వినియుక్తేచ్ఛేత్ గ్రామరాష్ట్రం వినశ్యతి

ఆచార్యదక్షిణాది తత్కాలే యజమానస్తు ఆచార్యం తోషయేద్ధనైః.

ఇతి సమ్యక్సమాఖ్యాతం పవిత్రారోపణం । పరం.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
పవిత్రారోపణవిధిర్నామ షడ్వింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. క్రమం.

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

సప్తవింశోఽధ్యాయః

సంవత్సరోత్సవవిధిః

వసంతోత్సవః

శ్రీభగవాన్

• • •

వసంతదేవ తృప్త్యర్థం వర్షాదౌ పూజయేద్ధరిం
విధివత్స్నపనం కృత్వా । నవాభరణ వస్త్రకైః 1
వసంతఋతు సంప్రాప్తైః పుష్పమాల్యై ర్మనోహరైః
అలంకృత్య తతో దేవం దక్షిణాముఖ మర్చయేత్. 2
మందిరేవాపి చోద్యానే నదీతీరే యథారుచి
దేవమభ్యర్చ్య గంధాద్యైః ఫలాదీని నివేదయేత్ 3

శ్రీరామనవమ్యుత్సవః

చైత్రేమాసి సితేపక్షే నవమ్యాం చ పునర్వసౌ
శ్రీరామజన్మదివసే దేవదేవం జగత్పతిమ్. 4
నవభిః కలశైస్స్నాప్య హవిరంతం సమర్చయేత్
సీతాలక్ష్మణసంయుక్తం హనుమత్సహితం విభుమ్. 5

పాఠాంతరాణి.

1. నూతనాంబరభూషణైః

అధికపాఠాని.

• • •

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి సంవత్సరవ్రతక్రమం.

శ్రీరామం డోలికాదౌతు విన్యస్యోత్సవ మాచరేత్
దమనోత్సవః చైత్రమాసేతు పౌర్ణమ్యాం కుర్యాద్దమనికోత్సవమ్. 6
పుష్పైస్తు మంటపం కృత్వా దమనీదళసంయుతైః
అలంకుర్యాత్తతో దేవం పుష్పైర్దమనికాదళైః 7
సంపూజ్య విధినాకుర్యా ద్ధోమంద మనికాదళైః
నృసింహజయంతీ చైత్రే శ్రవణనక్షత్రే సాయంకాలే నృకేసరీ. 8
ఘూపూవావిరభూత్తస్మాద్దేవం తస్మిన్ విశేషతః
అర్చయిత్వా విశేషేణ శీతలాదీన్ని వేదయేత్. 9
నీరాజనం తతోదత్వా స్తోత్రైస్సంతోషయే ద్ధరిమ్
కల్హారోత్సవః కల్హారకుసుమై రేవ దేవస్యోత్సవ మాచరేత్. 10
వైశాఖే శుక్లపక్షేతు పౌర్ణమాస్యాం యథావిధి
చతుఃస్థానచనసం కృత్వా గ్రామోత్సవ మథాచరేత్.
దివసే పూర్వభాగే మధ్యేహ్న్యస్సచోపం హితత్
వామనజయంతీ నక్షత్రే శ్రవణేచైవ పూర్వాహ్నేతు త్రివిక్రమః 12
ప్రాదురాసీత్తదాతస్య చోత్సవం కారయే ద్ద్విజః
హనుమజ్జయంతీ హనుమజ్జన్మనక్షత్రే సీతారాఘవసంయుతమ్. 1
మారుతిం విధివత్పూజ్య విశేషోత్సవ మాచరేత్
స్వాపోత్సవః ఆషాఢేతు సితేపక్షే ద్వాదశ్యాం దేవమర్చయేత్. 14
శయనార్థం తు దేవస్య మాసేషు చ చత్వర్వపి
విచిత్రైర్భిమతే దేశే పర్యంకం[1] తత్రకారయేత్. 15
దేవీభ్యాం సహ దేవేశం శాయయిత్వార్చయేత్తతః
♦ ♦ ♦
బోధనైకాదసీయావత్తావత్కాలం పరిపూజనం. 16

పాఠాంతరాణి— అధికపాఠాణి.

1. పర్యంకంకారయేద్గురుః

♦ ♦ ♦ శయ్యాంజేరేతు కుర్వీతస్వాపం దేశికసత్తమ

శ్రీకృష్ణజన్మోత్సవః శ్రావణే కృష్ణపక్షేతు రోహిణ్యాష్టమీతిథౌ
శ్రీకృష్ణభగవజ్జన్మ 1 దినే శౌరిం సమర్చయేత్. 17
స్నపనం తు యథాశక్తి, గ్రామే కుర్యాన్మహోత్సవమ్
యోత్రద్విః సమారభ్యమాసం పక్షం సప్తాహకం. 18
సప్తాహం వాథపంచాహం త్ర్యహమేకాహమేవవా
శ్రీకృష్ణలీలానటకైః గ్రామోత్సవమథాచరేత్. 19
ప్రతినిత్యం విశేషార్చా మాచరేత్తు యథావసు
వరాహజయంతీ మాసే భాద్రపదేచైవ శ్రవణర్క్షం గతేశశిః 20
ఆవిరాసీద్భువరాహో విశేషేణార్చయేచ్చ్యుతం
స్నపనం చోత్సవం చైవ పూర్వోక్తేన విధానతః 21
వీరలక్ష్మ్యుత్సవవిధి. అథచాశ్వయుజేమాసి వీరలక్ష్మ్యుత్సవం చరేత్
ప్రతిపద్దినమారభ్య నవాహమోత్సవ మాచరేత్. 22
సంస్నాప్య కలశైర్నిత్య మలంకృత్యతు దేశికః
చతుస్థానార్చనం కృత్వా హవిరంతం ప్రపూజ్యచ. 23
యానే దేవీం సమారోప్య దేవం గ్రామప్రదక్షిణం
ఏవం ప్రతిదినంకృత్వా నవమ్యాం కుంభతోయతః. 24
ప్రోక్షయే న్నిత్యపూజాంతే దేవీం దేవేనపూజయేత్
విజయదశమీ దశమ్యా మశ్వమారోప్య దేవం గ్రామప్రదక్షిణం.
నీత్వాశమీం సమాసాద్య తన్మూలేస్థాప్యయానకం
విష్వక్సేనం తు సంప్రూజ్య పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
ప్రోక్ష్యపుణ్యాహతోయేన ధనుర్బాణౌ ప్రపూజయేత్

పాఠాంతరాణి.

1. తస్మిన్.

పూర్వవద్బ్రాహ్మమోక్షంతు కృత్వా దేవం చపూజయేత్
శమీపత్రధారణ శమీపత్రాణి సంగృహ్య పూజయే ద్దేవపాదయోః
ఫలం. దేవస్య పదనిర్వ్యస్త శమీపత్రాణి యేనరాః. 28
శిరసాధారయిష్యంతి తే ధృవం ముక్తకిల్బిషాః
వైభవేనతతో దేవం నయే ద్దేవాలయం ప్రతి. 29
ఆస్థానమంటపేభ్యర్చ్య స్నపనం కారయే త్తతః
మందిరే సంప్రవిశ్యైవ నిత్యోత్సవ మథాచరేత్. 30
దీపావళ్యుత్సవః మాసిచాశ్వయుజే కృష్ణే చతుర్దస్యాం హరిఃపురా
నరకచతుర్దశీ నరకం సంహరత్తస్మా త్తన్నామ్నైత చ్చతుర్దశీ. 31
ఏతస్యాం 1 దేవదేవంతు సత్రైలాభ్యంజనేనతు
సంస్నాప్య నూతనైర్వస్త్రై రలంకృత్య విభూషణైః. 32
చతుర్విధాని చాన్నాని పానీయాని సమర్పయేత్
దీపావళీ అమావాస్యాంతు సాయాహ్నే నిత్యపూజాంవిధాయచ.
దేవాలయేషు స్తంభేషు ప్రాకారే గోపురేషుచ
దీపానాం పంక్తయస్థాప్యా నానాకారైః పృథక్పృథక్.
తతో దేవం తు దేవీభ్యా మారోప్యగజవాహనే
ఛత్రచామరం వాద్యైశ్చ భటసంఘైశ్చ సాయుధైః.
ప్రాకారేవాపి గ్రామేవా కారయె దుత్సవం తతః
దేవం ప్రవేశయేద్ధామ్ని మహతావిభవేనతు. 36
బోధనోత్సవః కార్తికే శుక్లపక్షేతు ద్వాదస్యాం బోదయేద్దరిం.
ఉత్తిష్ఠయితిమంత్రేణ వాద్యఘోషాపురస్సరం. 37
తతో దేవం తు సంస్నాప్య పంచవింశతిభిర్ఘటైః
హోమంతు విధినాకృత్వా చాభ్యర్చ్యవిధిచోదితం.
ఉత్సవం తుప్ర కుర్వీత యథావిభవవిస్తరైః
కృత్తికాదీపోత్సవః కార్తిక్యాం వహ్నినక్షత్రే రోహిణ్యాం వాపరేహని.

పౌర్ణమాస్యాం వృషే లగ్నే దీపారోపణ మాచరేత్
తదర్థం కౌతుకం బద్ధ్వా ధాన్యరాశౌ యథావిధి. 40
దేవస్య తు పురోభాగే దీపపాత్రంతు విన్యసేత్
లోహజంమృణ్మయం వాథతత్రాగ్రే గోఘృతం క్షిపేత్.
అభావే తిలతైలం వా చాన్యధాదోప మాపూర్యయాత్
ఋజువర్తింతతోన్యస్య జ్వాలయేద్ధోమవహ్నినా. 42
అగ్నిమంత్రం తతోజప్త్వా దీపమభ్యర్చ్య భక్తితః
తద్దీపేనైవ సర్వాంశ్చ దీపానారోపయేద్ద్విజైః. 43
పరిచారైశ్చ భక్తైశ్చ నానావాద్య పురస్సరమ్
దేవంయానే సమారోప్య దర్శయేద్దీపమాలికాః 44
మహాహవిర్నివేద్యాథ చాపూపాన్ పృథుకానపి
నివేద్య గమయేద్దేవం మందిరాభ్యంతరం తతః. 45

ధనుర్మాసోత్సవః ధనుర్మాసేతు సంప్రాప్తే దేవదేవం ప్రపూజయేత్
అరుణోదయవేళాయాం ముద్గాన్నాదీన్ని వేదయేత్
మాసాంతమేవం కృత్వాతు తస్మిన్వింశద్దినేషు చ
మంటపే దేవమాస్థాప్య కుర్యాదధ్యయనోత్సవమ్. 47
ఋగ్వేదం పూర్వదిగ్భాగే యజుర్వేదంతు దక్షిణే
పశ్చిమే సామవేదంతు అథర్వం చోత్తరే తథా. 48
ఇతిహాసం చాగ్నిదేశే నైఋత్యాం స్తోత్రముచ్యతే
ధర్మశాస్త్రంతు వాయవ్యే చైశాన్యాం మంత్రపాఠకం
భక్తైర్విరచితైస్తోత్రైర్దేశభాషానుసారిభిః
ఏవమాదిభిరన్యైశ్చ కారయేదుత్సవం మహత్. 50

తిలపద్మోత్సవః మాఘశుక్లేతు పంచమ్యాం తిలపద్మోత్సవం భవేత్
దేవస్య పురతోభాగే గోమయాలిప్తభూతలే. 51

రంగవల్ల్యాదికం కృత్వా 1 వస్త్రేణాచ్ఛాదయేత్తతః
కృష్ణాజినం తతో న్యస్య విష్ణుసూక్తం జపన్గురుః. 52
ప్రాగగ్రాన్ సమాస్తీర్య తిలాన్ తస్యోపరిన్యసేత్
ద్వ్యాభారం చైక భారం వా సమాస్తీర్య తిలోపరి. 53
ధాన్యపూర్ణాని పాత్రాణి ద్వే ద్వే ప్రతిదిశం న్యసేత్
తైలఘృతదధ్యాదిసం దక్షిణే ప్రస్థతైలేన పూరితం కుంభముత్తరే. 54
ధాన్యస్థాపనం తత్ప్రమాణాజ్య సహితం కుంభమన్యం నివేశయేత్
దధ్నాప్రస్థచతుష్కేన పూరితం కలశం న్యసేత్. 55
పురోభాగే తతో గంధ పుష్పాద్యైః పూజయేత్తతః
పద్మకుడ్యే శ్రియోపేతం గరుడాదిసమన్వితమ్. 56

♦ ♦ ♦

తిలైస్సహస్రం జుహుయాదాచార్యోమూలవిద్యయా
తత్సర్వం భక్తితో దద్యాద్దేవాగ్రే వారిపూర్వకమ్.
ప్రీయతాం భగవాన్ విష్ణురితిమంత్రం సముచ్చరన్
ఏవంయుక్త ప్రకారేణ తిలపద్మం దదాతియః. 58
ఆత్మానం చ పితౄన్సర్వాన్ పునాతి చ పరావరాన్
శ్రీమహాలక్ష్మ్యుత్సవఫాల్గునే శుక్లఫల్గున్యాం మహాలక్ష్మ్యుత్సవం 2 హితమ్.
తదర్థమంటపం కుర్యాచ్చతుర్ద్వార సమన్వితమ్
తత్రసింహాసనే స్థాప్య పద్మేష్టదళసంయుతే. 60
నీలమేఘనిభం విష్ణుం సుఖాసీనం శ్రియాసహ
వాసుదేవాదికాన్ దిక్షు పూజయే 3 త్కమలాసన. 61

పాఠాంతరాణి—

1 వస్త్రేణాచ్ఛాద్యదేశికః. 2. చరేత్.
3. త్క్రమయోగతః.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ జీవం సంపూజ్యవిధివద్దేశికో శ్రద్ధయాన్వితః

విడత్సుహస్తిన శ్చైవ స్వర్ణపీఠస్య పార్శ్వయోః
పూజనీయాన్నిధీంతత్ర ఇంద్రాదీన్దిక్పతీన్ యజేత్. 64
ద్వారతోరణకుంభాదీనభ్యర్చ్య విధిపూర్వకమ్
తతో గురుర్మహాలక్ష్మీం పూజయేద్విష్ణునాసహ
పద్మబిల్వదళాద్యైశ్చ చరుణాపాయసేనచ
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ శ్రీదేవ్యాహోమమాచరేత్.
జపేయుః ఋత్విజోదిక్షు శ్రీసూక్తాని తథా శ్రియమ్
లక్ష్మీస్తోత్రాన్ పఠేత్తత్ర భక్తియుక్తేన చేతసా. 65
ఇత్యేవం పూజయేద్దేవం వత్సరాంతే యథావిధి
రాజా రాష్ట్రాభివృద్ధిస్స్యాద్దుర్భిక్షం హరతేధ్రువమ్. 66

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
సంవత్సరోత్సవవిధిర్నామ సప్తవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

అష్టవింశోఽధ్యాయః

సాలగ్రామ లక్షణమ్.

(సాలగ్రామలక్షణ శ్రవణే బ్రహ్మ ప్రశ్నః) బ్రహ్మా—
భగవన్దేవ దేవేశ సర్వసంపత్కరప్రభో
సాలగ్రామాదిమూర్తీనాం లక్షణం వక్తుమర్హసి. 1

(భగవత్ప్రతివచనం) శ్రీభగవానువాచ—

(సాలగ్రామలక్షణం) శృణు బ్రహ్మన్ ప్రవక్ష్యామి సాలగ్రామస్యలక్షణమ్
యస్స్వార్చనం సదానౄణాం సర్వపాపక్షయం। శుభమ్.

(సాలగ్రామస్య ప్రతిష్ఠావర్ణనం) సాలగ్రామే సదా శౌరి స్తిష్ఠత్యేవ నసంశయః
ప్రతిష్ఠాస్య సమాచీనం సదాపూజ్యో ముముక్షుభిః. 3
తేషాం తు లక్షణం 2 వత్ససమాసాచ్ఛృణు సాంప్రతమ్

(కూర్మమూర్తిలక్షణం) కూర్మస్యాదున్నతః పృష్ఠే శ్వేతభాగో ఖురాంచితః. 4
ద్విచక్రో భూధరాఖ్యోఽయం మనోరథఫలప్రదః

(మంధరధరకూర్మలక్షణం) బిందుద్వయాన్వితో చక్రశంఖద్వయముతోఽపి చ. 5
దీర్ఘదక్షినా నామాస్యః భూగేవలయపంచకః
సామందరధరః కూర్మమూర్తిస్స్యాత్సర్వకామదః

పాఠాంతరాణి.

1. భవేత్ స్మృతం
2. వక్ష్యే

ఆదికూర్మలక్షణం వృత్తాయతాకూర్మమూర్తిః కనకచ్ఛవి సంయుతః
స్నిగ్ధపుష్పాకృతిర్వాపి చక్రస్యోభయపార్శ్వతః. 7
ఆదికూర్మ ఇతి ఖ్యాతస్సర్వకామఫలప్రదః
కూర్మలక్షణం వస్తులావ కగాకారా దీర్ఘద్వారా తు వై ద్విజ. 8
నాభిచక్రయుతా సమ్యక్కూర్మాకారా తు పార్శ్వతః
స్థితాసనా చ తత్పృష్ఠే ఉన్నతా నీలలోహితా. 9
కూర్మమూర్తి రితి ఖ్యాతా పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిదా
క్షత్రియాణాం 1 చ హి తథా సర్వశత్రువినాశినీ. 10
లక్ష్మీవరాహలక్షణం ఇంద్రనీలనిభస్థూల శ్రీరేఖాలాంఛితశ్శుభః
దక్షిణేతు స్థితే చక్రే సమలగ్నే ప్రదేశతః 11
వనమాలాయుతో లక్ష్మీవారాహశ్శుభదస్స్మృతః
అతసీకుసుమప్రఖ్యో నీలోత్పల నిభస్తథా. 12
భూవరాహలక్షణం దీర్ఘద్వారయుతో దీర్ఘద్వారయుక్తస్సగంహ్వరః
పృష్ఠోన్నతస్తు దీర్ఘాస్యో వామతశ్చక్రమున్నతః. 13
పృష్ఠరేఖా సమాయుక్తో వరాహాకృతిరేవ చ
ఆస్యమాత్రం తు వా బ్రహ్మన్ పాదలాంగూలకం తథా
దృశ్యతే కౌస్తుభాకార రేఖా పృష్ఠే చ పార్శ్వకే
భూవరాహ ఇతి ప్రోక్తో రాజ్యలక్ష్మీప్రదో నృణామ్.
వరాహమూర్తి త్రివిధః నానారత్నయుతశ్చాపి కాలవర్ణయుతోఽపి చ
దీర్ఘద్వారయుతస్స్నిగ్ధో ద్వారమధ్యే ద్విచక్రయుక్
వనమాలాయుతశ్చాపి వరాహః పరికీర్తితః
పుత్రపౌత్రధనైశ్వర్య 2 భూప్రభుజ్ఞాన వర్ధనః. 17

పాఠాంతరాని
1. తదా రాజ్ఞాం. 2. గోభూధాన్య వివర్ధనః

అధికపాఠాని.

••• ఏకాదశ్యాం విశేషేణ పూజనం మోక్షసిద్ధిదం.

లక్ష్మీనరసింహః — వామభాగే స్థితే చక్రే కృష్ణవర్ణ స్సబిందుకః
లక్ష్మీనృసింహవిఖ్యాతో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః
వీరలక్ష్మీనృసింహః — ద్విచక్రస్తు బృహద్వక్త్రః కపిలః కనకప్రభః
వీరలక్ష్మీనృసింహాఖ్యో బ్రహ్మచారిభిరర్చితః. 19
విదారణనృసింహ లక్షణం — కపిలో గ్రంథిమూలాఢ్యో శక్తిబిందు ఖురాకృతిః
కరాళవదనో దేవః పృథుచక్ర స్సుదంష్ట్రికః
విదారణాభిధాన శ్చ నృసింహోదీర్ఘకేసరః
బ్రహ్మచర్యేణ పూజ్యశ్చ నాన్యథాపూజితో భవేత్.
జ్వాలావిదారణ నారసింహః — అంతశ్చక్రో బృహద్వీర్యః దీక్షిణోన్నత మస్తకః
జ్వాలావిదారణో నారసింహో దంష్ట్రప్రశోభితః. 22
బ్రహ్మచర్య విహీనేన 1 పూజితో నష్టదాయకః
నృసింహలక్షణం — నారసింహస్త్రిబిందుశ్చ కపిలాభో బృహద్బలః. 23
దంష్ట్రాకరాళవదనో బృహదాస్యోతి రూక్షకః
అథవానారసింహశ్చ ఉపరేవా చతుర్ముఖః 24
ఝుషాకృతిర్వా చక్రస్య పార్శ్వయోః ప్రాకృతిస్తథా
నారసింహ ఇతిఖ్యాతో యతిభిః పూజ్య ఉచ్యతే. 25
కపిలనారసింహ లక్షణం — స్థూలచక్రద్వయం మధ్యే గుంజాలాత్మక్తకర్తృకః
స్ఫుటితే విషమే చక్రే నారసింహస్తు కాపిలః
సంపూజ్య ముక్తిమాప్నోతి సంగ్రామే విజయీభవేత్
సర్వతోముఖనారసింహః — సప్తచక్రో బహుముఖః సమంతాత్స్వర్ణభూషితః. 27
బహువర్ణం షోడశోస్యా న్నృసింహో సర్వతోముఖః
విలిక్తాస్యో వామచక్రో వర్తులః కపిలప్రభః. 28

పాఠాంతరాణి—

1. పూజితే.

భీతాఖ్యనృసింహః నారసింహో గృహస్థానాం భీతిదో భీతినామకః

పాతాళనృసింహ లక్షణం త్ర్యాదిత్రయోదశాంతైస్తు చక్రైర్యుక్తం బహూదరం.
బహువర్ణయుతం వాపి బహుద్వారసమన్వితమ్
పాతాళనరసింహాఖ్యం 1 భిక్షూణామమృతప్రదమ్. 30
తత్తన్మూర్త్యుక్తచిహ్నైస్తు రహితశ్చేద్విశేషతః
పాతాళనరసింహో వా బహురూపోథవా భవేత్. 31

కుక్షినారసింహ లక్షణం అల్పాస్య మల్పచక్రాఢ్య మల్పభారం మహోదరమ్
తత్కుక్షినారసింహాఖ్యం వనవాసిభిరర్చితమ్. 32

రాక్షసనృసింహః బహుచ్ఛిద్రం భిన్నవక్త్రం సువర్ణఘనకాంతిమత్
ద్విచక్రం రాక్షసంజ్ఞేయం నృసింహం గృహదాహకమ్.

విద్యుజ్జిహ్వనృసింహః దూర్వాభోన్నతశీర్షం చ విద్యుజ్జిహ్వనృసింహకః
ద్విచక్రతశ్శోభయుతో ముఖే దారిద్ర్యదోర్చితః. 34

అధోముఖనృసింహః ముఖే పార్శ్వే చ పృష్ఠే చ త్రిచక్రైరుపశోభితః
అధోముఖనృసింహాఖ్య మర్చకానాం విముక్తిదం. 35

బాలనృసింహః సూక్ష్మరంధ్రం ద్విచక్రాఢ్యం వనమాలావిభూషితమ్
తద్బాలనరసింహాఖ్యం నృణాం సంసారమోచకమ్.

విభీషణనృసింహః దీర్ఘాకారో దీర్ఘచక్రో బృహదాస్యో బృహత్తరః
విభీషణనృసింహాఖ్యో నృణాం దుఃఖప్రదస్సదా. 37

దధివామనలక్షణం అతిహ్రస్వో వర్తులాస్యో వామనః పరికీర్తితః
అతసీ కుసుమప్రఖ్యో బిందవః పరిశోభితః. 38
చక్రద్వయసమాయుక్తశ్శ్వేతబిందుయుతే ముఖే
దధివామనసంజ్ఞస్స్యాద్గోభూధాన్యధనప్రదః. 39

అభీష్టవామనలక్షణం వర్తులం స్నిగ్ధమత్యంతం స్పష్టచక్రసమన్వితమ్

పాఠాంతరాణి.

1. యతీనాం మోక్షసిద్ధిదం.

హ్రస్వమున్నతమశ్చైవ దీర్ఘాస్య మతి గంహ్వరే. 40
స్ఫగ్రేఖామలయుతం నాభిస్తన్యోన్నతా భవేత్
కేసరాంభంచవై బ్రహ్మా దృశ్యతే చక్రపార్శ్వతః.
అభీష్టవామనం జ్ఞేయం సుఖసౌభాగ్యదాయకమ్
అన్నవృద్ధిం ప్రజావృద్ధిం భూలాభం దిశతిభృశమ్. 42

వామనలక్షణం మధ్యచక్రమతిహ్రస్వ మతిస్నిగ్ధంతు కాంస్యవత్
స్పష్టచక్రింవామనం స్యాత్ సృణామీప్సితకామదమ్. 43

బాలవామనలక్షణం అతసీ కుసుమప్రఖ్యం కించిదున్నతమస్తకమ్
కించిద స్పష్టచక్రం చ కామదం బాలవామనమ్. 44

బృహత్కుక్షివామనః వర్తులం నీలమేఖాభం వనమాల విభూషితమ్
సూక్ష్మరంధ్రిం బృహత్కుక్షింవామనంచక్రయుక్శుభం

పరశురామలక్షణం పీతకృష్ణారుణోపేతో దీర్ఘాకారో బృహద్భుజః
భిత్తిభాగగతం చక్రం వామేవా దక్షిణేపివా 46
చక్రభాగే భవేద్బిందు పరశ్వాకృతి రేవవా
పృష్ఠేవా పార్శ్వతోవాపి రేఖాదంష్ట్రాకృతిర్భవేత్. 47
[1] జామదగ్నిస్తు తన్మూర్తిః । పూజ్యస్స్యాద్భూభృతామపి

శాంతపరశురామః కేవలం లాంఛితం పృష్ఠే పరశ్వాకృతి రేఖయా. 48
సచక్రో జామదగ్నిస్తు శాంతాఖ్యో శాంతిదోర్చితే

వీరరామః బాణతూణీర చాపాద్యైః కుండలస్రక్స్రువాన్వితః. 49
సూక్ష్మకేసర చక్రాఢ్యో వీరరామ శ్శ్రీయాసహ

సీతారామః వదనే ప్యేకవదన శ్చ తు శ్చక్రాం బరః ప్రభుః. 50
చాపబాణాం కుశచ్ఛత్ర ధ్వజచామర సంయుతః
వనమాలా ధరోదేవ స్సీతారామః ప్రకీర్తితః. 51

పాఠాంతరాణి,
1. జామదగ్ని షవిక్షేయా.

షట్చక్రసీతారామః అస్త్రస్తు తేన ధనుషానూపురేణ చనాంఛితః
బిలత్రయ సమాయుక్త ష్షట్సుదర్శన సంయుతః 52
శ్యామలోన్నతపృష్ఠ శ్చ స్థూలజంబూఫలం యథా
సీతాబిలసమాయుక్తో దీర్ఘజంబూశిలోపమః. 53
సీతారామస్సవిజ్ఞేయ స్తారకబ్రహ్మ సంజ్ఞకః
స ఏవమష్టచక్రస్తు త్రిలోకేషు చ దుర్లభః. 54
దశకంఠకులాంతక రామః సచక్రః కుక్కుటాకార శ్శ్యామలః పృష్ఠమున్నతః
రేఖాద్వయ సమాయుక్తో ద్వారపార్శ్వేతు పద్మజ 55
ధనురాకృతి రేఖాచదృశ్యతే పార్శ్వతోథవా
పృష్ఠతో వాథ వేదాద్రిమో దశకంఠాంతకశ్శుభః 56
బాలరామః పృష్ఠభాగే పంచరేఖాః చాపబాణౌచ పార్శ్వయోః
బాలరామోద్వి చక్రాఢ్యః పుత్రదాయీ న సంశయః.
విజయరామః దివ్యబాణేన సంయుక్తో చాపతూణీర సంయుతః
కరాళదనో రక్త బిందుయుక్చక్ర శోభితః. 58
శ్రీదోవిజయరామాఖ్యో కేశలీకృత చక్రిణః
హృష్టరామః మూర్ధ్ని మాలాధనుర్బాణః పార్శ్వేఖురయుతస్తథా. 59
హృష్టరామోద్వి చక్రాఢ్యో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః
కోదండరామః బాణతూణీర చాపాఢ్యో వర్తులః కించిదాయతః 60
కోదండరామ శ్చక్రాఢ్యో నీలాంబుదనిభ శ్శుభః
కవిత్వరామ ఏకచక్రం తు వదనే శ్యామవర్ణ స్సుశోభనః 61
సా రామమూర్తి విజ్ఞేయః పూజకస్య కవిత్వదా
యదువీరకృష్ణ కృష్ణోతికృష్ణో స్థూలః చక్రశ్చాతీవ శోభనః. 62
యదువీర ఇతిఖ్యాత శ్శ్రియాశః పుష్టిదో నృణామ్
శ్రీకృష్ణః కృష్ణః పీతః కృశతనుః ఛిత్తి పార్శ్వేతు చక్రయుత్ 63
ద్వారతుల్యో భవేన్నాభిః కూర్మాకారస్తు పృష్ఠతః

పార్శ్వ 1 చక్రద్వ్య కృష్ణోఽయం ధర్మదః పాపశనః
గోపాకృష్ణలక్షణం 2 వనమాలాయుతశ్చక్ర యుక్తశ్శ్రీవత్సలాంఛనః
గలపద్మాగయుతః పార్శ్వే వేణునాంశోభితే ముఖే. 65
గోపాలకృష్ణమూర్తిస్స్యాత్ గోభూధాన్యధనప్రదః
మదనగోపాల లక్షణం శిరశ్చక్రద్వయో వేణుదండ శ్రీవత్సలాంఛనః
పాదయుగలాధస్తు ర్యధోభాగే తదుయుగ్మశ్చక్రల్పకమ్
సస్యాన్మదనగోపాల కృష్ణః కుండలశోభితః. 67
పుత్రపౌత్రధనైశ్వర్య సర్వలోకైకవశ్యదః
సంతానగోపాల మూర్తిలక్షణం దీర్ఘాకారః కృష్ణవర్ణో పూర్ణచంద్రాస్యచక్రయుత్. 68
కృష్ణస్సంతానగోపాలః పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిదః
బాలకృష్ణః ఉన్నతో మూర్ధ్ని కృష్ణాభో నిమ్నాధస్త్రిబిందుకః
స బాలకృష్ణో జ్ఞేయ చ శ్రీదీర్ఘాస్యో పుత్రభాగ్యదః
శ్రీకృష్ణః సమచక్రం ద్వారదేశే కృష్ణవర్ణస్సుశోభనః. 70
సాకృష్ణమూర్తిర్విజ్ఞేయా పూజితా సౌఖ్యదాయినీ
బుద్ధమూర్తిలక్షణం అంతర్గంద్వారసంయుక్తా చక్రహీనా యదా భవేత్. 71
బుద్ధమూర్తిరితిఖ్యాతా దదాతిపరమం పదమ్
కల్కిమూర్తిలక్షణం అతిరక్తా సూక్ష్మబిందుస్స్వల్పచక్రస్థిరాసనః
కృపాణాకృతిరేఖాచ ద్వారస్యోపరిసంకకే
మ్లేచ్ఛాశోభవేత్కల్కిస్సర్వకిల్బిషనాశనీ. 73
♦మత్స్యమూర్తిః దీర్ఘాకారో శ్యామవర్ణః వనమాలావిభూషితః
అర్చనే సర్వసంసిద్ధిః పుత్రపౌత్రప్రవర్ధనమ్
శేషమూర్తిలక్షణం రేఖాత్రయం ద్వారదేశే పృష్ఠేపద్మస్యలాంఛనం. 75

పాఠాంతరాణి

1 పార్శ్వచక్రయుతో కృష్ణః ధర్మదః పాపనాశకృత్.

2. వనమాలికాచక్రయుతః శ్రీవత్సేన చ లాంఛితః

♦ ♦ అధికపాఠాణి

సౌభాగ్యః కేశవోదద్యా చ్చ తుష్కోణాద్విచక్రియుత్

శ్యామనారాయణ లక్షణం
శ్యామవర్ణయుతో వక్త్రేనాభిచక్రస్తథోన్నతః. 76
దీర్ఘరేఖాత్రయోపేతో దక్షిణే సుషిరం పృథక్
శ్యామనారాయణః ప్రోక్తో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః 77

లక్ష్మీనారాయణః
ఏకవక్త్రశ్చ తు శ్చక్రో వర్తులశ్యామవర్ణకః
ధ్వజవజ్రాంకుశోపేతో మాలాయుక్త స్సబిందుకః 78
నాతిహ్రస్వోనాతి దీర్ఘః లక్ష్మీనారాయణస్మృతః
తస్యదర్శన మాత్రేణ చాభీష్ట ఫలమాప్నుయాత్. 79

మాధవమూర్తి లక్షణం
మధువర్ణో మధ్యచక్రస్నిగ్ధశ్చక్ర ధరస్తథా
మాధవస్సతు విజ్ఞేయో యతీనాం మోక్షదాయకః 80

గోవిందమూర్తిః
నాతిస్థూలః పంచవక్త్రో గోవిందోదశచక్రకః
కృష్ణవర్ణసమాయుక్తో సర్వకామఫలప్రదః 81

విష్ణుమూర్తి లక్షణం
వామచక్రో బృహద్ద్వార మున్నతోమధ్య నిమ్నః
సకాపిలస్నిగ్ధవర్ణోవిష్ణుస్సర్వఫలప్రదః. 82

మధుసూదనలక్షణం
మధుసూదననామాస్యా చేకచక్రో మహాద్యుతిః
సర్వావర్ణసమాయుక్తో మహాతేజప్రదశ్శుభః 83

త్రివిక్రమః
చక్రద్వయయుతో వక్త్రే ఏకచక్రంతు పార్శ్వతః
త్రివిక్రమస్త్రికోణాఢ్యో వ్రైః ఘాజ్యస్తునేతరైః

శ్రీధరః
మాలావత్పృధరో దేవః చిహ్నితో వనమాలాయా
కదంబకుసుమాకారో రేఖాపంచకసంయుతః 85
చక్రద్వయశ్చ వదనే సర్వకామఫలప్రదః

హృషీకేశః
అర్థచంద్రాకృతిర్దేహో హృషీకేశ ఉదాహృతః 86
బిలేచక్రియుతోదేవ స్సన్నాభీష్టప్రదాయకః

పద్మనాభః
నిమ్నోన్నతరం తూర్ధ్వచక్రే మధ్యచక్రం న కేసరమ్. 87
పద్మనాభస్సవిజ్ఞేయ స్సర్వకామఫలప్రదః

దామోదరః దామోదరస్తథాస్థూలో మధ్యచక్రః ప్రకీర్తితః. 88
దూరస్వభోద్వార సంకీర్ణం పీతరేఖాయుతశ్శుభః
సంకర్షణమూర్తి ద్విచక్ర ఏకసంలగ్న ఏకభాగశ్చ పుష్కరః 89
లక్షణం సంకర్షణస్సవిజ్ఞేయో రక్తాభశ్శోభనప్రదః
వాసుదేవమూర్తిః 1 ద్వారదేశే సమేచక్రే దృశ్యతే చాతిశోభనే. 90
వాసుదేవస్సవిజ్ఞేయో శుక్లాభశ్చ శుభప్రదః
ప్రద్యుమ్నః మకరాభముఖే రేఖా పార్శ్వతః స్వస్తతోపివా. 91
సప్రద్యుమ్న స్సూక్ష్మచక్రః పీనవర్ణశ్శుభప్రదః
అనిరుద్ధ కృష్ణవర్ణస్సుద్వారే చక్రభిత్తిసమీపగమ్. 92
అల్పచక్రం భవేదూర్ధ్వం పార్శ్వేచణక పుష్పవత్
అనిరుద్ధ ఇతిఖ్యాత స్సర్వలోకసుఖావహః. 93
పురుషోత్తమమూర్తి మధ్యచక్రశ్శ్యామవర్ణో మస్తకేపృథుచక్రకః
లక్షణం పురుషోత్తమనామాసౌ పూజకస్య సుశోభనః 94
అధోక్షజః అధోక్షజోరక్తరేఖా వృత్తదేహస్తుచక్రవాన్
కించిత్కపిలసంయుక్తో సూక్ష్మశ్చాస్థూలఏవవా. 95
అధోక్షజోబిలయుతః పూజకస్య శుభప్రదః
అచ్యుతమూర్తిః చతుర్భుజోచాష్టచక్రైర్వామ దక్షిణ 2 పార్శ్వకైః. 96
అధస్త్రికోణముఖేప్యేక చక్రః కుంచితశోభితః
శంఖనందకపద్మాదిశార్ఙకౌమోదకీ ధరః. 97
ముసల ధ్వజ ధృక్ఛ్వేత చ్ఛత్రముభ్రాంకుశైర్వృతః
సోచ్యుతః కథితో నామ్నా దుర్లభస్తస్యదర్శనమ్. 98

పాఠాంతరాణి

1 సమచక్రోద్వార దేశే

2 పార్శ్వతః

జనార్దనః పూర్వభాగైకవదనః పశ్చాద్రేఖా 2 స్వసంయుతా
జనార్దనశ్చ శ్రీధరః శ్రీప్రదో అరినాశనః. 99
ఉపేంద్రః ఉపేంద్రో మణివర్ణాభో హ్రిస్వ చక్రాతికోమలః
మాయాయుతస్సూక్ష్మబిలస్సర్వ సౌఖ్యప్రదాయకః 100
హరిః శ్యామలాకోమలభస్తు నచపార్శ్వేతు చక్రియుత్
అల్పద్వారసమాయుక్తః హరిరిష్టప్రదాయకః. 101
హయగ్రీవ హయగ్రీవోపి భగవాన్ రక్తపీతవిమిశ్రితః
అంకుశాకృతి గోవక్త్రే చక్రద్వయ సమన్వితః. 102
పద్మాకృతిస్తథా పార్శ్వే కుండలాకృతి రేవవా
జ్ఞానదో మోక్షదో లోకే భోగదో వాపి పద్మజ. 103
అష్టభుజనృసింహః చతుశ్చక్రోష్ట చక్రశ్చ దీర్ఘాస్యోచోన్నతాకృతిః
సోష్టబాహుర్నృసింహాస్య ద్యుతిభిః పూజనీయకః. 104
దివ్యవాసుదేవ షడ్బలోద్వాదశశ్చక్రః వనమాలావిభూషితః
మూర్తి వాసుదేవోతి దివ్యోయ మితిశాస్త్రేషు నిశ్చితః. 105
సుదర్శననారసింహః అష్టవక్త్రోన్నత వపుః వివృతాస్యో భయప్రదః
షోడశైశ్చక్రరాజాభిస్సంయుతో శత్రుమారకః. 106
సుదర్శననృసింహోయం గృహార్చాయాం విసర్జయేత్
సాలగ్రామ ఇత్యేవం లక్షణాన్సర్వాన్ పరీక్ష్యార్చనమాచరేత్.
పూజావిధిః సాలగ్రామశిలానాం తు భక్తి యుక్తేన చేతసా
దేవాలయేషు సర్వేషు తత్తన్మూర్త్యనుకూలినమ్. 108
సాలగ్రామశిలాం తీర్థబేరార్థం పరికల్పయేత్
సాలగ్రామాభిషేకంనకదాపిహితం రాత్రౌ సాలగ్రామాభిషేచనమ్. 109
రాత్రినిషిద్ధః శంఖేవిన్యస్య యోభక్త్యా పూజతే తులసీదళైః

పాఠాంతరాణి

2. సమన్వితతా

♦ ఏతదారభ్య అధ్యాయాంతపర్యంత పాఠాభావః

సాలగ్రామపూజావిధి సాలగ్రామంతు సన్సర్వ కామానాప్నోతి నిశ్చయః.

తీర్థఫలవిశేషః సాలగ్రామాభిషిక్తం యత్తోయం పిబతిమానవః

తస్య సర్వాణి పాపాని నశ్యంత్యేవ నసంశయః. 111

ఇతిసంక్షేపతః ప్రోక్తా సాలగ్రామస్యలక్షణమ్

యస్యశ్రవణమాత్రేణ ధూతపాపోనరోభవేత్. 112

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

సాలగ్రామలక్షణం నామ అష్టవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

ఏకోనత్రింశోధ్యాయః

స్నపనవిధిః

శ్రీభగవాన్ —

స్నపనకాలనిర్ణయః స్నపనానాం విధింవక్ష్యే శృణుష్వ కమలాసన
విషువే చాయనే చైవ గ్రహణే చంద్రసూర్యయోః 2
రాజ్ఞశ్చ జన్మనక్షత్రే ఫల్గుణ్యాం శ్రవణేపి చ
ఉత్సవానాం సమారంభే చాంతే చైవ విశేషతః
దేశక్షోభేచ చోత్పాతే నిత్యపూజావిలోపనే
ఛండాలద్యైశ్చ సంస్పృష్టే దేవబింబాదికే తథా. 3
ఉత్పాతాదిషు 1 సంప్రాప్తే బింబసంచలనాదిషు
ఇత్యాదిషు నిమిత్తేషు స్నపనం కారయేద్గురుః. 4
స్నపనమంటప కల్పయేత్స్నపనార్థంతు మంటపం లక్షణాన్వితమ్
నిర్మాణవిధిః షోడశస్తంభసంయుక్తం ద్వాదశాష్టచతుస్తథా. 5
స్తంభైర్యుతం యథాశక్తి రలంకారై రలంకృతమ్
మంటపం కల్పయిత్వా దాతస్య చోత్తరపార్శ్వతః. 6
కుండనిర్మాణం, జలహోమార్థం కారయేత్కుండ మీశాన్యాం జలభాజనం

పాఠాంతరాణి.

1 పర్వేషు.

భానజనస్థాపనాది కలశాన్లోహజాన్వాపి మృణ్మయాన్వా యథావసు. 7

కలశావాహనవిధిః సంగృహ్యక్షాళయేత్తోయైర్న్యసేత్తాంశ్చ సంస్తరే
అధోముఖాన్ తదూర్ధ్వేతు పునర్దర్భాన్ పరిస్తరేత్. 8
సంప్రోక్ష్యబార్ఘ్యతోయేన కిరేత్తేషు చాక్షతాన్
ఉత్తానానితతః కృత్వాతోయైరాపూరయేత్తతః. 9
కలశానుగుణేనైవ సూత్రేణావ్యాప్య దేశికః
కోష్ఠానివిభజేత్తేషు పీఠాని పరికల్పయేత్. 10
శాలితండులపీఠోర్ధ్వం తిలైః పీఠం ప్రకల్పయేత్
తదర్ధార్ధప్రమాణేన తత్రైకకలశాన్న్యసేత్. 11
ఏకాశీతిస్త్రైకోన పంచాశదశ సప్తచ
జఘన్యస్నపనే చోక్త ముత్తమాదివిభేదతః. 12
శతద్వయ సమాయుక్త స్సప్తతిసప్త రేవచ
పంచాశీతితథాచైక వింశతిర్మధ్యమే త్రిధా. 13
త్రిసప్తత్యుత్తరేయుక్త చ్చతుశ్శతమతః పరమ్
ఏకాశీత్యుత్తరేయుక్త ద్విశతం పంచవింశతిః 14
ఉత్తమస్నపనే చోక్త ముత్తమాదివిభేదతః
1 ఏవం విజ్ఞాయ తద్భేదాన్ యత్కర్మణి యదుచ్యతే
తదేవస్నపనం కార్యం జఘన్యేతు కనిష్ఠికమ్

కలశేషుద్రవ్యనిర్ణయః ఉచ్యతే స్నపనం బ్రహ్మన్ మధ్యమే కలశే ఘృతమ్
ఉష్ణోదకం తు పూర్వస్యాం ఆగ్నేయే రత్నముచ్యతే
ఫలం యామ్యే చ నైరుత్యాం లోహం భద్రించవారుణే

పాఠాంతరాణి,

1 ఏవం జ్ఞాత్వాతుభేదాని

కృష్ణాగరుం చ వాయవ్యే చోత్తరే తండులం న్యసేత్
ధాన్యమీశాన కుంభే చ బహిః ప్రాచీనకుంభకే. 18
తులసీం చ వినిక్షిప్య చాగ్నేయే దధివిన్యసేత్
యామ్యే సిద్ధార్థకం చైవ నైరృత్యాం క్షీరముచ్యతే.19
పశ్చిమే ఘనసారం చ వాయవ్యే మధునిక్షిపేత్
ఉత్తరే పంచగవ్యం స్యాదీశాన్యే ఖాది రత్వచమ్. 20
ఏవం నిక్షిప్య కుంభేషు కూర్చానపి వినిక్షిపేత్
♦ ♦

1 నవేనవాససాచ్ఛాద్య తతో హోమం సమారభేత్.
కలశావాహనహోమః అష్టాక్షరేణ మంత్రేణ సమిధాజ్య చరూన్ హునేత్
అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తు వా. 22
తతః పూర్ణాహుతిం హుత్వా సంపాతాజ్యేన సేచయేత్
కలశాధిదేవతావాహనవిధిః కలశేషు యజేద్దేవాన్ వాసుదేవం ఘృతేతథా 23
ప్రాచ్యాదిషు క్రమేణైవ పురుషం సత్యమచ్యుతమ్
అనంతం చ విదిక్ష్వేషు కేశవాదీన్ యజేత్తతః 24
బాహ్యేంద్రాదిచతుర్దిక్షు విష్ణ్వాదీన్పూజయేత్క్రమాత్
విదిక్ష్వేషుచ కుంభేషు శ్రీధరాదీన్ప్రపూజయేత్. 25
స్నపనవిధిః దేవమభ్యర్చ్య మూర్ధ్నిస్మ రక్షాసూత్రం తు బంధయేత్
దంతకాష్ఠం సుగంధం చ తైలమామలకం తతః

పాఠాంతరాణి,

1. ఏవం జ్ఞాత్వాతు భేదాని
2. అగ్నిప్రతిష్ఠాంకృత్వాథ

♦ ♦ అధికపాఠాని

చూతపల్లవరత్నాది ధాతుబీజాన్యధాక్రమమ్
ఫలాని (పటిమాన్యస్య నవవస్త్రైశ్చ వేష్టయేత్ ।

పుష్పం ధూపం తథాదీపం సమర్ప్యకలశైః పృథక్
దేవస్య స్నపనం కుర్యాత్ప్రతిష్ఠాయాం యథోదితమ్.
హరిద్రాచూర్ణపూర్ణం తు కుంభమాదాయ దేశికః
శ్రీసూక్తేనైవ దేవంతు స్నాపయిత్వా 1 తతఃపరమ్.
సహస్రధారాస్నపనం నృసూక్తేన తు కారయేత్
భగవదారాధనం ప్లోతశాట్యా తు సంమృజ్య వస్త్రైరాభరణై 2 స్తథా.
గంధమాల్యై రలంకృత్య పాయసాదీన్ని వేదయేత్
తాంబూలం చ తతో దత్వా దండవత్ప్రణమేత్సుధీః. 30
భగవత్ప్రార్థనం యత్ఫలం సమనుద్దిశ్య స్నపనం తు కృతం మయా
తత్ఫలం సంప్రయచ్ఛ స్వ నారాయణ నమోస్తుతే 31
ఇతి సంప్రార్థ్య దేవేశం యథాపూర్వం నివేశ్యచ
ఆరాధనాదికం సర్వం యథావిధి సమాచరేత్. 32

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
స్నపనవిధానం నామ ఏకోనత్రింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. యథావిధి.
2. శ్శుభం

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రే దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమ సంహితాయాం.

త్రింశోఽధ్యాయః

ప్రాయశ్చిత్తవిధిః

ప్రాయశ్చిత్తవిధి బృహస్పతిరువాచ—

శ్రవణార్థం బ్రహ్మ శ్రోతుమిచ్ఛామి భగవన్ ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషతః

ప్రశ్నః తత్సర్వం విస్తరేణైవ బ్రూహి దేవదయానిధే. 1

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవానువాచ—

ప్రాయశ్చిత్తావసర ప్రాయశ్చిత్తవిధిం వక్ష్యే శృణుష్వ కమలాసన

నిరూపణం దేవయక్షమునీంద్రాద్యైర్మనుష్యైః పౌరాణికైస్తథా. 2

దేవమనుష్యప్రతిష్ఠితేషు బింబేషు యదంగం భంగమేష్యతి

తద్బింబేషు అంగభం తదంగం సంధయేద్యత్నాత్ సువర్ణేనైవ నాన్యథా. 3

గతజీర్ణే భగ్నే శిలామయే బింబే దేవమనుష్యాది కల్పితే

తదంగం రుక్మజం కృత్వా తత్సంధేయం యథాపురమ్.

దేవాదిస్థాపితే బింబే హీనాంగే మృణ్మయే సతి.

నకదాచిత్పరిత్యాజ్యం తత్సంధేయం యథావిధి. 5

ఏవం భంగేచ జీర్ణేచ అంగం సంధేయ మాదరాత్

మహాంగాదిభంగే మహాంగోపాంగప్రత్యంగ భంగశ్చేద్దైవ ప్రమాదతః

బింబాంగ జీర్ణేచ తత్తద్ద్రవ్యానుసారేణ సంధేయం పూర్వవద్బుధః

ఉత్తమాంగ విహీనేతు తద్బింబం పరివర్జయేత్. 7

◆◆◆

హీనాంగాని తు బింబాని తాని హిత్వా పునస్సృజేత్
అంగమాత్రే సమాధానే స్పృష్టో సర్వాత్మనాపి చ. 8

కుంభావాహనవిధిః సౌవర్ణం రాజతం తామ్రం పంచలోహమయం తు వా
తత్తద్రూపానుసారేణ సూత్రాణి చ కారయేత్. 9
క్షాళయేచ్ఛుద్ధతోయేన ధూపయేద్గంధచూర్ణకైః
సంప్రోక్ష్య పుణ్యతోయేన పంచగవ్యేన సేచయేత్. 10
ధాన్యాదిత్రితయేనైవ పీఠం కుర్యాత్తదగ్రతః
తన్మధ్యే విలిఖేత్పద్మమష్టపత్రం సకర్ణికమ్. 11
ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ ప్రోక్షయేన్మూలవిద్యయా
గంధపుష్పాక్షతకుశైః పల్లవైః పూరయేత్క్రమాత్
తత్తద్బింబసమీపే తు స్థాపయేత్కుంభముత్తమమ్
తతశ్శక్తిస్సమాకృష్య స్వస్వమంత్రైస్తు దేశికః. 13
దేవం సంపూజ్య విధివత్కాలం విజ్ఞాపయేత్సుధీః
దర్శయిత్వా మహాముద్రాం చక్రముద్రాం ప్రదర్శ్య చ.
స్థానే వివిక్తేభిమతే స్థాపయేత్కుంభముత్తమమ్
మూలబేరే తు సంప్రాప్తే స్థాపయేత్పూర్వవత్క్రమాత్.
అన్యథా కౌతుకే వాపి విద్యమానే క్వచిద్భవేత్
పూజాలోపేన కర్తవ్యః కదాచిచ్చ న సంశయః. 16
గోవాలరజ్జుభిర్బద్ధ్వా జీర్ణబింబం సముద్ధరేత్
వ్యాహృత్యావాధసలిలే నిక్షిపేద్దేశికోత్తమః 17
దూర్వాభిర్మధుయుక్తాభిస్స్వస్వమంత్రేణ హోమయేత్

అధికపాఠాని

◆◆ యః పూజయతి తద్బింబం లోభమోహాది హేతుభిః
తద్గ్రామనాశనం సిద్ధం రాజారాష్ట్రం చ నశ్యతి.

నిర్మాయపూర్వవద్బింబం ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి. 18
కుంభమధ్యగతాంశక్తిం బ్రహ్మరంధ్రేణమార్గతః
యథోక్తవిధినాచైవ బింబస్యాం తః ప్రవేశయేత్. 19
ప్రణవేన బ్రహ్మరంధ్రం పిధాయ పరమేష్ఠినా
తత్స్థానేషు సంస్థాప్య పూజాం కుర్యా 1 ద్గరీయసీమ్

అంగజీర్ణేతుకర్తవ్య బ్రహ్మా—

విధాబ్రహ్మప్రశ్నః నమస్తే దేవదేవేశ సర్వభూతాంతరాత్మనే.
జీర్ణబింబస్య చోద్ధారం శ్రుతం పూర్వం మయానఘ
అంగమాత్రంతు జీర్ణేతు విధానం కిం ప్రచక్ష్యతే. 22

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్—

అంగజీర్ణకర్తవ్యవిధిః శృణువత్సప్రవక్ష్యామి గుహ్యాద్గుహ్యతరంపురా
దేవాదిస్థాపితే బింబే జీర్ణాంగే సముపస్థితే. 23
తత్తద్బింబగతాశక్తి గ్రహణంతు సమాచరేత్
లోహజే మృణ్మయేవాపి కలశేష్వస్త్రసంయుతే. 24
రత్నపల్లవ కూర్చైశ్చ ద్రోణగంధాంబుపూరితే
జీర్ణాంగ బింబాత్తచ్ఛక్తిం సమాకృష్య నివేశయేత్.
జీర్ణాంగం తీక్ష్ణశస్త్రేణ ఛేదయిత్వాతు శిల్పినా
లోహం చేద్ద్రావయిత్వాతు శైలం చేదప్సు నిక్షిపేత్.
పునస్సంధానితే బింబే ప్రోక్షయేద్గంధవారిణా
పురాయద్వత్ప్రతిష్ఠాయాం 1 కర్మసర్వం సమాచరేత్.
జలాధివాసరహితం నేత్రోన్మీలనవర్జితమ్
తత్వసంహారన్యాసాదీన్ హిత్వా సర్వం సమాచరేత్
కుంభమధ్యగతాం శక్తిం ప్రతిమాయాం చపూర్వవత్

పాఠాంతరాణి

1. విశేషతః

నివేశ్య దేవదేవేశం పూర్వవత్పూజయేద్గురుః. 29

అంగభేదనిరూపణం అంగం చతుర్విధం జ్ఞేయం మహాంగాదివిభేదతః

మహాంగాని శిరః కంఠమురః కుక్షిర్లలాటం బాహుకూర్పరమ్. 30

కటీచోరూజానుపాదౌ మహాంగాని ప్రకీర్తితాః

అంగాని చక్షుశ్చనాశికా కర్ణౌ ఓష్ఠాంగులయస్తథా. 31

ఇమాన్యంగాని ప్రోక్తాని సర్వశాస్త్రేషు నిశ్చితాః

ఉపాంగాని దంతాశ్చ నఖరోమాణి కేశహారాదికం చ యత్. 32

ఉపాంగానీతి దేవస్య ప్రోక్తం తంత్రేషు నిశ్చితమ్

ప్రత్యంగాని శిరశ్చక్రం శంఖచక్రాద్యాయుధానిచ భూషణాః. 33

ఛత్రచామరపీఠాని పాదపీఠం ప్రభాతథా

ఏతే ప్రత్యంగ సంజ్ఞాస్యుర్దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః. 34

♦ ♦ ♦

సంప్రోక్షణవిధాన బ్రహ్మా —

శ్రీవణేబ్రహ్మప్రశ్న సంప్రోక్షణవిధానం తు కథ్యతాం భగవన్మమ

కేషు కార్యేషు తత్కార్యాద్విధిస్తస్య తు కీదృశః 35

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్ —

సంప్రోక్షణావసర శృణుబ్రహ్మన్ ప్రవక్ష్యామి ప్రాసాదే చాంగభంగకే

సమయనిరూపణం ధ్వజేప్రభాయాం పీఠేచ గోపురే చాయుధేపిచ. 36

బింబేచైవాంగ భంగాది సంధానేతు సవీక్షితే

నిత్యపూజా విహీనేచ నిత్యదీపాది నాశనే. 37

పాఠాంతరాణి

1. సర్వకర్మసమాచరేత్

ఆధికపాఠాని

ఏతాన్యంగానివిజ్ఞాయ పూర్వోక్తేనైవ వర్త్మనా

మార్జాలమూషికాగారి మరణే మందిరాంగణే
చండాల శాబరాద్యైశ్చ స్పృష్టే బింబే తథైవచ. 38
శ్వానకుక్కుటకాకాది జననే మరణేపిచ
మందిరే మలమూత్రాది స్పర్శాదోషస్తుసంభవే.
క్రిమికీటాది దష్టస్య హావిషోఖిని వేదనే
దేవస్య హాసనేచైవ చలనే రోదనే తథా. 40
వల్మీకాది సముత్పన్నే మందిరేమంటపే పివా
అజ్ఞాతచోర సంస్పృష్టే ఖద్యోతస్పర్శనే తథా. 41
ఛత్రచామరవస్త్రాణాం దహనే జ్వలితాగ్నినా
దేవస్య చాన్య దేవస్య అన్యోన్యాభిముఖేపివా. 42
ఘర్మోదకైస్తు సంస్పృష్టే బింబే పాదుకయోస్తథా
ఆలయే మధుసంప్రాప్తే వజ్రపాతేపి వా గురుః 43
బింబస్య చలనేచైవ పతనే దహనే పిచ.
ఏవమాదినిమిత్తేషు సంప్రోక్షణమథాచరేత్. 44
సంప్రోక్షణమకృ — సంప్రోక్షణమకృత్వాతు అర్చనం కురుతే యది
తేప్రత్యవాయః — కర్తాచ మందిరం గ్రామం రాజా రాష్ట్రం చనశ్యతి
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన సంప్రోక్షణ మథాచరేత్
సంప్రోక్షణవిధిః — విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాదౌ పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
• • •
దేవస్య తు పురోభాగే ధాన్యపీఠం ప్రకల్ప్యచ
మహాకుంభంతు సంస్థాప్య సర్వలక్షణసంయుతమ్. 47

అధికపాఠాని.

• • • అంకురార్పణయుక్త్వాతు యథాశాస్త్రవిధానతః

కుంభార్చనం ప్రకుర్వీత హోమాంతం చ యథావిధి
మూలమంత్రేణ జుహుయాచ్ఛాంతిహోమపురస్సరమ్,
ఉత్తమత్రితయేనాపి మధ్యమత్రితయేన వా
తతో దేవస్య హస్తేతు కంకణం బంధయే ద్ద్విజః
దోషప్రాబల్యకం దృష్ట్వా స్నపనం కారయేద్గురుః.
మహాకుంభం సమాదాయ "వేదవాదిత్ర నిస్స్వనైః 50
మందిరం త్రిః పరిక్రమ్య దేవస్య పురతో భువి.
ధాన్యపీఠేతు సంస్థాప్య విష్ణుసూక్తైశ్చ వారుణైః
అఘమర్షణసూక్తేన శాంతిసూక్తైశ్చ ప్రోక్షయేత్
భోజయే ద్బ్రాహ్మణాం చాపి దక్షిణాం చ యథావసు.
ఆచార్య దక్షిణా దేయా యథావిభవ విస్తరమ్
యఃకరోతి విధానోయం సోశ్వమేధఫలం వ్రజేత్.

శాంతిహోమ విధానశ్రవణార్థం బ్రహ్మప్రశ్నః

బ్రహ్మా—
భగవన్ దేవదేవేశ శంఖచక్రగదాధరః
శాంతిహోమవిధానం చ బ్రూహి మే పురుషోత్తమ. 53
కిమర్థం విహితం శాంతి స్తత్సర్వం వదవిస్తరాత్

భగవత్ప్రతివచనమ్

శ్రీభగవాన్—
ప్రతిష్ఠాచోత్సవేచైవ మహోత్సవవిధానకే. 54
సంవత్సరోత్సవేచాపి నిత్యోత్సవవిధౌ చ వా
దుస్స్వప్నసంభవేచైవ అభావే శకునస్య చ. 55
మంత్రలోపే క్రియాలోపే ద్రవ్యలోపే తు సంభవే
కాలాతీతే భక్తిలోపే శ్రద్ధాలోపేతు శీఘ్రతః. 56

అహోన్యస్య ద్రవ్యసంస్పర్శే కుర్యాచ్ఛాంతిం విధానతః
శాంతిహోమవిధిః కుండే వా స్థండిలేవాపి అగ్నిమాసాద్య దేశికః. 58
మూర్తిమంత్రేణ దేవస్య మూలమంత్రేణ తత్పునః
శాంతిమంత్రైశ్చ సూక్తైశ్చ అష్టోత్తరసహస్రకమ్. 59
అష్టోత్తరశతం వాపి సమిధాజ్య చరూన్ క్రమాత్
జుహుయాచ్ఛాంతి సిద్ధ్యర్థం ప్రత్యేకం చ పృథక్పృథక్
తిలైశ్చ సర్షపైశ్చైవ శమీపత్రైశ్చ హోమయేత్
పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా దేవం విజ్ఞాపయేదిదమ్
అనేన విధినావిప్రా శాంతిం యః కురుతే సదా
కర్మపూర్తిర్భవేత్యేవ ఫలసిద్ధిర్భవిష్యతి

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రాయశ్చిత్త సంప్రోక్షణ శాంతిహోమ విధిర్నామ త్రింశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

అధికపాఠాని

* * * ఏతారభ్య

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ఓం

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

అగ్నికార్యవిధిః

శ్రీభగవాన్

అగ్నికార్యావసర కాలనిరూపణం

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి వహ్నికార్యమనుత్తమమ్
ప్రాయశ్చిత్తేషు సర్వేషు దీక్షాయాం ప్రోక్షణేఽపి చ. 1
ఉత్సవేషు ప్రతిష్ఠాయాం యథాతదవధారయ

అగ్నికార్యక్రమః

వచనాలయమాసాద్య ద్వారస్థానర్చయేత్ క్రమాత్.
కుండస్య పశ్చిమేభాగే ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః
కూర్మాసనేచోపవిశ్య ప్రాణాయామత్రయం చరేత్
ఆత్మనో దక్షిణే పార్శ్వే క్షిపేత్పుష్పాక్షతాదికమ్
వామేతు హోమద్రవ్యాణి నిక్షిప్య న్యాసమాచరేత్.

కుండసంస్కారాది

ఋచాపహి దేవేతి సాక్షతోదకపాణినా
ఆగ్నేః పురస్తాన్నిక్షిప్య చాత్మనోభిముఖం స్మరేత్
సుముఖః సుప్రసన్నశ్చ వరదో భవసర్వదా
ఇతి సంప్రార్థ్యమతిమాన్ అగ్నికుండం చ ప్రోక్షయేత్
♦ ♦ ♦
అక్షతై రర్చయే ద్దిక్షు విదిక్షు చ యథాక్రమమ్

అధికపాఠాని.

♦ ♦ కుండమధ్యే శ్రియం ధ్యాత్వా ఋతుస్నాతాం విధానతః
అగ్నిమధ్యే మహావిష్ణుం ధ్యాయేద్దేశికసత్తమః

1 ఆహవనీయేత్యతి పదం గార్హపత్యమనంతరమ్.
దక్షిణాగ్నిం చ సభ్యం చ ఆవసథ్యాగ్నిమేవ చ
రత్నాగ్నిం చైవ దావాగ్నిం ద్వాశీర్షకమితి బ్రువన్.
ప్రణవాదినమోం తైశ్చ పరిషేచనమాచరేత్
దర్భైరగ్నిం పరిస్తీర్య అగ్నేరుత్తరపార్శ్వతః
ద్విధా దర్భాన్ సమాస్తీర్య 2 పాత్రాసాదనమాచరేత్
పాత్రాసాదనం ద్వాదశం వాష్టపాత్రం వా షట్ పాత్రం వా చతుష్టయం
ఏతేష్వేకం ప్రకుర్వీత యథాకర్మానుసారతః
పాత్రసంస్కారః కృత్వా పవిత్రం దర్భాభ్యాం ప్రోక్షణ్యాం జలమావపేత్
త్రిరుత్పూర్య పవిత్రేణ పాత్రాణాం ప్రోక్షణం చరేత్
ప్రణీతాసంస్కారః ఉత్తానాని తతః కృత్వా ప్రణీతాయాం జలం క్షిపేత్.
ఉత్పూర్య పూర్వవన్నీరం ఉద్ధరేన్ముఖసమ్మితమ్
ఆగ్నేరుత్తరదర్భేషు ప్రణీతాం విన్యసేత్తతః. 13
దర్భైః ప్రచ్ఛాద్య తత్పాత్రం బ్రహ్మాణం దక్షిణేఽర్చయేత్
ఆజ్యసంస్కారః ఆజ్యపాత్రం విలాప్యాగ్నౌ స్థాల్యామాజ్యం నిరూప్య చ
అంగారానుత్తరస్థాన్వై నిరూహ్య పరివిన్యసేత్
ఆజ్యస్థాలీం తతోత్పూర్య పవిత్రేణ యథావిధి 15
అంగుష్ఠోపకనిష్ఠాభ్యాం గ్రంథిం విస్రస్య క్షాళయేత్
స్రుక్స్రువసంస్కారః ప్రాగగ్రమగ్నౌ ప్రహరేత్ స్రుక్స్రువౌ క్షాళయేత్తతః
1 స్రుక్స్రువౌ మార్జయే దర్భైః చతుర్భిర్గర్భసంజ్ఞితైః
క్షాళయిత్వా తతో దర్భానగ్నౌ విన్యస్య దేశికః. 17

పాఠాంతరాణి

ద్వాదశం దేవయాగేషు సర్వదా కారయేద్బుధః
1 అదౌ చాహవనీయం చ
2. పాత్రాణ్యాసాదయేత్క్రమాత్
1: ఉష్ణోదకేన తదను మార్జయేత్పంచభిః కుశైః

అంగుష్ఠాగ్రసమస్థౌల్యం ప్రాదేశత్రయసమ్మితమ్
పరిధయః పరిధిం ప్రక్షిపేత్పశ్చాదుదగగ్రం యథాభవేత్. 18
తర్జన్యగ్రసమస్థౌల్యం న్యూనప్రాదేశదీర్ఘకమ్
పరిధిం విన్యసేద్యామ్యే ప్రాగగ్రం తు యథాభవేత్. 19
మధ్యాంగులి సమస్థౌల్యం న్యూనప్రాదేశకత్రయమ్
పరిధిం విన్యసేత్సౌమ్యే చాగ్రం పూర్వవదిష్యతే. 20
కనిష్ఠాగ్రసమస్థౌల్యౌ ద్వాదశాంగుళ సమ్మితౌ
ఆఘారౌ నిక్షిపేదూర్ధ్వ ముఖావగ్నే శకోణయోః. 21
ఇధ్మహోమం ఇధ్మప్రక్షేపణం చాగ్నౌ కృత్వా తూర్యపురస్సరం
స్రువేణాజ్యం సమాదాయ స్రుచం సంపూర్య దేశికః. 22
ఆఘారహోమః వాయువ్య కోణమారభ్య వైశ్వానరదిగంతకమ్
హునేత్ప్రజాపతిం ధ్యాయన్ ప్రథమాఘారహోమకే.
నైరుతేర్దిశమారభ్య రౌద్రికోణాంతమేవహి
ఇంద్రం ధ్యాయన్ తతః పశ్చాత్ ద్వితీయాఘారహోమకే.
చతుర్హోమః చతుర్గృహీతం కృత్వాజ్యం చతుర్హోమం సమాచరేత్
మధ్యే వ్యాహృతిభిః హుత్వా ధ్యాయేదగ్ని మనుత్తమం.
సప్తజిహ్వాహోమః మధ్యమే విశ్వరూపాచ కాళీతత్పూర్వతో హునేత్
కరాళీయామ్యతశ్చైవ పశ్చిమేతు మనోజవా. 26
సులోహితా చోత్తరేతు ధూమ్రా తూచాగ్నికోణకే
నైరుత్యాం విస్ఫులింగా చ జిహ్వాస్స్వేతా సుహోమయేత్.
♦ ♦ ♦

గాయత్ర్యా ప్రథమం హుత్వా ద్వితీయం విష్ణుమంత్రకం

అధికపాఠాని

♦ ♦ ♦ వైష్ణవాగ్నిం ప్రకర్తవ్యం సంస్కారై శ్క్రతుషోడశైః
తద్ధోమం చ ప్రకుర్వీత సమిధాజ్యచరుక్రమాత్.

తృతీయం మూలమంత్రేణ సమిధాజ్యచరూన్ హునేత్.
తతోన పాయినా స్తుత్వా హుత్వా భాగవతాన్ ప్రతి
దిగీశాన్ప్రక్రమం ప్రోక్తం నిత్యహోమే విధీయతే. 29

పరివారాది దేవతా హోమః
ఉత్సవే పరివారాంశ్చ సప్తావరణ దేవతాః
తీర్థ్యాది ఋషి దేవాంశ్చ తథా వైష్ణవపార్షదాః 30
చతుర్వింశతి మూర్తీశ్చ మండలస్థాన్యథాపిని
ఉద్దిశ్య తత్తద్దేవాంశ్చ సమిధాజ్య చరూన్ హునేత్
చరుం పురుషసూక్తేన షోడశాహుతిభిర్హునేత్

ప్రాయశ్చిత్త హోమః పూర్ణాహుతిః
ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్హుత్వా పూర్ణాహుతి మథాచరేత్
ప్రణీతిమార్జనం కృత్వా స్రుచం సంపూర్య వారిణా

ప్రణీతిమార్జనం
ఈశానకోణ మారభ్య బహిః కుండాత్ప్రదక్షిణమ్. 33

అగ్నిప్రదక్షిణాం
ధారాభిస్సేచయిత్వాతు స్వశిరః ప్రోక్షయేద్ద్విజః

ధారాహుతిః
ఫలం సమర్ప్య దేవాయ ప్రార్థయేద్భక్తి సంయుతః.

భగవత్సమర్పణం
ఇతిసంక్షేపతః ప్రోక్తో అగ్నికార్యవిధిః పరః

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
అగ్నికార్యవిధిర్నామ ఏకత్రింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

నిత్యోత్సవవిధిః

నిత్యోత్సవవిధాన బ్రహ్మా—

విషయే బ్రహ్మప్రశ్నః భగవన్ దేవదేవేశ సర్వేశ్వర జగన్మయ

నిత్యోత్సవవిధిః కీదృక్కదా కార్యం హి కిం ఫలం

తత్సర్వం విస్తరేణైవ సంప్రకాశయ మే ప్రభో

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్—

ఉత్సవశబ్దనిర్వచనం ఉదుత్కృష్టవచనం సవో యజ్ఞమితిస్మృతమ్. 2

ఉత్కృష్టస్సవో యస్మాదుత్సవః పరిచక్ష్యతే

నిత్యం తత్క్రియమాణత్వాన్నిత్యోత్సవమితీర్యతే

నిత్యోత్సవమహిమా పావనం సర్వభూతానాం తోషణం శాంతికారణమ్

నిత్యోత్సవభేదాః నిత్యోత్సవం తు త్రివిధముత్తమాది విభేదతః. 4

ఉత్తమం త్రిసంధ్యాసుకృతం యత్తదుత్తమం సముదాహృతమ్

మధ్యమం ద్వికాలానుష్ఠితం యత్తన్మధ్యమం పరికీర్తితం

అధమం ఏకకాలేతు మధ్యాహ్నే కృతం తదధమం భవేత్

బలిప్రదానావసరః బలిదాన విహీనేన నోత్సవోఽభ్యుదయావహః. 6

1 తస్మాద్బలి ప్రదానేన కారయేదుత్సవం పరమ్

బలిద్రవ్యభేదః ప్రాతస్తు తండులైరేవ బలిం దద్యాద్యథాక్రమమ్. 7

అన్నైరేవతు మధ్యాహ్నే సాయాహ్నే కుసుమైశ్శుభైః

బలిప్రదానవిధిః తదర్థం బలిపాత్రంతు స్వర్ణాదిద్రవ్య నిర్మితమ్. 8

పాఠాంతరాణి.

1. తస్మాద్బలిప్రదానం తు ప్రత్యహం కారయేద్ద్విజ

సమాదాయ బలిద్రవ్యైః పూరయేద్దేశికోత్తమః
దేవస్యాగ్రేతు తత్పాత్రం 2 విన్యస్యావాహయేచ్ఛుచిః
పాత్రస్థం దేవమర్ఘ్యాద్యైః పూజయిత్వా యథోదితైః
పాత్రస్థ దళమధ్యేషు విష్ణ్వాదీనర్చయేత్క్రమాత్. 10
పరిచారకస్య శిరసి తత్పాత్రం న్యస్యమంగళైః
భద్రం కర్ణేతి మంత్రేణ బలిబేరం గురుస్స్వయమ్. 11
శిబికాయాం సమారోప్య వేద ఘోషపురస్సరమ్
ఛత్రచామరభేర్యాది నృత్తవాదిత్రనిస్వనైః 12
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ ఆలయం తు పరిభ్రమేత్
బలిం దత్వాతోయపూర్వం తోయోత్తరమపిక్రమాత్
తత్పీఠం తు పరిక్రమ్య వర్ధయేద్దక్షిణం గళాత్. 14
ఏవముక్తప్రకారేణ సర్వేష్వావరణేష్వపి
యథాక్రమం బలిం దత్వా ప్రవిశేద్గర్భమందిరమ్.
మూలమంత్రేణ దత్వార్ఘ్యం మూలబేరేణి యోజయేత్
విన్యస్యేత్తస్య శిరసి బలిశేషం క్షిపేత్తతః 16

బలిప్రదానకాలే నృత్తగీతాదిభేదాః

నృత్తం తు బహుధా జ్ఞేయం పరివారాదితోషణమ్
గీతం మధ్యమసంయుక్తం గరుడస్య తు శస్యతే. 17
గౌడరాగం తథానృత్తం విష్ణుకాంతమితి స్మృతమ్
నృత్తమబ్జభవస్యాపి స్వస్తికాఖ్యాయముచ్యతే. 18
స్వరం గాంధారమిత్యుక్తం ముఖారీరాగమేవచ

పాఠాంతరాణి

1. విన్యస్యావాహయేద్ధరిం
2. చాలయం సంప్రవేశయేత్.
3. బలిపీఠోపరిగుడ వృలిశేషం సమాక్షయేత్
4. గౌళీరాగం

ఇంద్రస్య సర్వతోభద్రం ఆగ్నేః ఖేటకముచ్యతే: 19
కుట్టిమం వరుణస్యాపి వాయోశ్చ పృష్ఠ కుట్టిమమ్.
యమస్య చక్రనృత్తస్స్యాత్ కాంతారం నైరుతేస్తథా
వామాజానుః కుబేరస్య ఈశానస్యోర్ధ్వనృత్తకమ్

స్వరభేదః
షడ్జమస్వర మింద్రస్య ఆగ్నే ఋషభమిష్యతే. 21
గాంధారం యమదేస్య నైరుతేర్మధ్యమస్మృతః
పంచమం వరుణస్యాపి మారుతస్య తు దైవతః. 22
కుబేరస్య నిషాదస్స్యా దీశానస్య త దేవతు

తాళభేదః
ఇంద్రస్య సమతాళంస్యాత్ వహ్నేర్బ్రా. ధ్రువతాళకం
యమస్య భృంగిణీ తాళం నైరుతేర్మల్లతాళకమ్
మంగళం వరుణస్యాపి వాయోశ్చ జయతాళకమ్. 24
భద్రతాళం కుబేరస్య 1 ఢక్కరీ శూలినో భవేత్

రాగభేదః
ఇంద్రస్య నాదనామంతు వహ్నేస్తు లలితంభవేత్. 25
యమస్య మలయం రాగం నైరుతేర్భైరవీస్మృతా
మేఘరంజీ చ వారుణ్యాం వాయోశ్చైవ వసంతకమ్
కుబేరస్య తు శ్రీ రాగం శంకరస్య తు శాంకరమ్
ఏవమ్మార్గ ప్రకారేణ నృత్తగీతాదికం చరేత్. 27
♦ ♦ ♦

బలిప్రదానఫలం
ఏవం బలిప్రదానం తు కారయే ద్దేశికోత్తమః

పాఠాంతరాణి.

4. ద్రవిక్రమమగ్నయే
1. శార్ద్రేస్యాన్నంది తాళకం

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ అన్యేషాం దేవతానాం తు భద్రతాళం ప్రశస్యతే
గాంధార రాగమితి చ విష్ణుక్రాంతం చ నృత్తకం
మధ్యమం స్వరమిత్యాహు రితిశాస్త్రవిశ్వదాః

రక్షణార్థాయ గ్రామస్య దేవానాం తోషణాయచ.
రాక్షసానాం వినాశాయ శత్రూణాం హననాయచ
సర్వసంపత్సమృద్ధ్యర్థం బలిదానం సమాచరేత్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
నిత్యోత్సవ విధిర్నామ ద్వాత్రింశోధ్యాయః

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రాంతర్గత శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

త్రయత్రింశోఽధ్యాయః

ముద్రాలక్షణం.

ముద్రాలక్షణశ్రవణే బ్రహ్మా—

బ్రహ్మప్రశ్నః   ముద్రాణాం లక్షణం బ్రూహి దేవదేవ దయానిధే
ముద్రాకదా ప్రకర్తవ్యా తస్యాః కిం తు ప్రయోజనమ్.

భగవత్ప్రతివచనం   శ్రీభగవాన్—

ముద్రాశబ్దార్థ   ముదం సమస్తతత్త్వానాం తత్క్షణాద్ద్రావయిష్యతి
నిర్వచనం   తస్మాదన్వర్థనామా భూదేషా గోప్యా చతుర్ముఖ. 2
న బహిర్దర్శయేన్ముద్రాం క్షిప్రం దేవప్రసాదినీమ్
గంధలిప్తౌ కరౌ కృత్వా ముద్రాబంధనమాచరేత్. 3

శంఖముద్రా   ముష్టిం వామహస్తస్య సవ్యాం గుష్ఠం నిబధ్య చ
అంగుష్ఠతర్జనీ యోగశ్శంఖముద్రేతి కీర్తితా. 4

చక్రముద్రా   అధోముఖం కరం కృత్వా దక్షిణం వామహస్తకే
ఉత్తానే మణిబంధే తు మణిబంధం తు యోజయేత్. 5
చక్రవద్భ్రమణాదేవం చక్రముద్రేతి కీర్తితా

గదాముద్రా   ముష్టిం బధ్వా తు హస్తాభ్యాం సంశ్లిష్టౌ మధ్యమాంగులీః
కూర్పరౌ తు సమౌ కృత్వా గదాముద్రేయమీరితా

శార్ఙ్గముద్రా అగ్రేణ మధ్యమాంగుళ్యా స్తర్జన్యగ్రం స్పృశేద్యది. 7
శార్ఙ్గముద్రేతి కథితా సర్వదుష్టభయంకరి
ముసలముద్రా స్వోర్ధ్వాంగుష్ఠం వామముష్టిం దక్షిణేనతు ముష్టినా. 8
ఆబధ్యాంగుష్ఠ మూర్ధ్వంతు న్యస్యాచేన్ముసలం భవేత్
ఖడ్గముద్రా తర్జనీమధ్యమాహీనా ముష్టిః ఖడ్గేతికీర్తితా.
పద్మముద్రా అంగుళీవిరళాః కృత్వా కరయోరుభయోరపి
సంశ్లిష్టకూర్పరాయత్ర త్పద్మముద్రాప్రగద్యతే. 10
వనమాలాముద్రా సంశ్లిష్టాంగుళీః కృత్వా కరయోరుభయోరపి
లంబయే ద్వనమాలాస్యా త్కథ్యతేనంతముద్రికా. 11
అనంతముద్రా సర్వాంగుళీభిరాకుంచ్య ఫణాత్రికయుతే యది
గరుడముద్రా హస్తరుభయో స్స్పృష్టా సంశ్లిష్టా చ కనిష్ఠికా. 12
తథా చ తర్జనీయుగ్మం బధ్వాంగుష్ఠౌ సమౌ కృతౌ
పక్షవచ్చలనం కుర్యా దితరాంగుళిభిస్తథా. 13
విష్వక్సేనముద్రా విముక్తతర్జనీ ముష్టిర్విష్వక్సేనస్య ప్రీతిదా.
బ్రహ్మముద్రా సర్వాంగుళీనాం సంస్పృష్టి రుభయోః కరయోరపి
బ్రహ్మముద్రేతి కథితా శిష్టమ్నాదాని గద్యతే. 15
విష్ణుముద్రా అనామికామధ్యమాభ్యాం విముక్తా సైవ పద్మజ
రుద్రముద్రా అంగుష్ఠస్యాను సంసృష్టిః రుద్రముద్రా ప్రకీర్తితా. 16
ముష్టిముద్రేతి ముష్టిముద్రేతి కథితా ముష్టిం బధ్వా బలి క్షిపేత్
గంధముద్రా కనిష్ఠానామికాముక్తా ముష్టిస్స్యాద్గంధముద్రికా.
పుష్పముద్రా సర్వాంగుళీనాం సంకోచః విముక్తామధ్యమా చ సా
పుష్పముద్రేతి కథితా పుష్పాణాం చ సమర్పణే. 18
యజ్ఞోపవీతముద్రా అంగుష్ఠస్యాగ్ర పర్వంతు మధ్యమాంగుళినా స్పృశేత్

యజ్ఞోపవీతముద్రాస్యా ద్దేవదేవస్య ప్రీతిదా. 19
ఆభరణముద్రా కనిష్ఠికాగ్రపర్యంతు స్పృశేదం గుష్ఠకేనతు
ముద్రాచాభరణం జ్ఞేయం అలంకారాసనేమతమ్. 20
ధూపముద్రా సచ్ఛిద్రమంగుళీనాం తు సమాశ్లిష్టాగ్రబంధనమ్
ఊర్ధ్వాంగుష్ఠౌ తథాకృత్వా ధూపముద్రా[1] ప్రకీర్తితా.
దీపముద్రా సర్వాంగుళీశ్చ సంహృత్య మధ్యమే ద్వే ప్రదర్శయేత్
హస్తయో రుభయో శ్చాపి దీపముద్రా ప్రకీర్తితా.
గ్రాసముద్రా అంగుళీనాం తు పంచానాం అగ్రం సంయోజ్య యత్నతః
దక్షిణేన కరేణైవ ముద్రాగ్రాససంజికా. 23
ప్రతిమాముద్రా సోర్ధ్వాంగుష్ఠేతు యాముష్టి ముద్రాసాప్రతిమాస్మృతా
స్వాగతముద్రా ఉత్తానాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం కించిదాకుంచ చాంగుళీః
పృథక్కృత్వాతథాంగుష్ఠౌ జ్ఞేయాస్వాగతముద్రికా
దహనముద్రా వామహస్తే త్రికోణాగ్నిం ధ్యాత్వాద్రవ్యోపరిన్యసేత్
ఏషాదహనముద్రాస్యా త్సర్వద్రవ్య విశోధినీ
ఆప్యాయనముద్రా సవ్యహస్తే తథా పద్మం షోడశచ్ఛద సంయుతమ్. 27
అమృతముద్రా తస్మిన్ చంద్రం స్థితం ధ్యాత్వా పీయూషస్రావినంతథా
అవాఙ్ముఖేన హస్తేన ద్రవ్యాణాము పరిన్యసేత్.
ఆప్యాయనస్య ముద్రైషా ద్రవ్యపావన కారిణీ
సురభిముద్రా అనామికా మధ్యమయోః కనిష్ఠాతర్జనీః క్రమాత్. 28
సంస్పృష్టిశ్చేత్తథాన్యోన్యస్య కరయోరుభయోరపి
ముద్రైషాసురభి ర్జ్ఞేయా సర్వకామార్థ సిద్ధిదా. 89
ఆవాహనముద్రా విరళాంజలి బంధస్తు ముద్రాచావాహనాఖ్యకా
కిరీటముద్రా అంగుష్ఠాభ్యాం చకరయో స్సంపుటీకృత్య దేశికః

పాఠాంతరాణి

1 తు సాధయేత్

అనామికేచ తర్జన్యౌ సంకోచ్యశిరసిన్యసేత్. 31

శ్రీవత్సముద్రా — కిరీటేకథితాముద్రా శ్రీవత్సం కథ్యతే ధునా
ఉత్తానం వామహస్తం చ కృత్వాంగుష్ఠేన సంస్పృశేత్

కౌస్తుభముద్రా — దక్షిణస్య చ హస్తస్య తర్జన్యాతు కనిష్ఠికం
సవ్యహస్త కనిష్ఠేన బధ్వా తత్రతర్జనీం నయేత్. 34
పూర్వాంగుళిత్రయం దేశం కౌస్తుభం పరికీర్తితం

జ్ఞానముద్రా — తర్జన్యంగుష్ఠయోరేవ సంయోగో జ్ఞానముద్రికా, 35

తత్త్వముద్రా — సైవశ్రీవత్సముద్రాస్యాత్ తత్త్వముద్రా ప్రకీర్తితా

అగ్నిప్రాకారముద్రా — అంగుష్ఠాగ్రేణ సంస్పృశ్య తర్జనీ మధ్యపర్వకం.

సంహారముద్రా — మధ్యమామూర్ధ్వతఃకృత్వాతర్జన్యౌవేష్టయేత్క్రమాత్
అనామికాంకనిష్ఠాం చ తథాంగుష్ఠేన దేశికః
సంహారముద్రాభిహితా తత్వసంహారణేమతా. 38

సృష్టిముద్రా — తర్జనీమూర్ధ్వతః కృత్వా అంగుళీనాం చ సంగతిః
సృష్టిముద్రేతి కథితా తత్వన్యాసాదికేమతా.

శిఖాముద్రా — అంగుష్ఠం మధ్యతః కృత్వాముష్టింబధ్వాప్రదిన్యసేత్
తర్జన్యంగుష్ఠయోగేన శిరసిన్యసనం భవేత్. 40
పశ్చాచ్ఛిఖాయాం సంస్పృశ్యేదూర్ధ్వాంగుష్ఠేనముష్టినా

కవచముద్రా — కరయోరుభయోరంగుష్ఠా సంకుచ్యాంగుళిభిస్తథా
భుజప్రభృతిపాదాంతం న్యసేత్కవచముద్రికా

నేత్రముద్రా — శిఖాముద్రా మధః కృతా భ్రువోర్మధ్యే నివేశయేత్
నేత్రముద్రేతి కథితా తర్జన్యంగుష్ఠయోస్తథా

అస్త్రముద్రా — స్ఫోటనం చైవసర్వత్ర అస్త్రముద్రేతి కీర్తితా. 43

షడంగన్యాసముద్రాణాం వినియోగః ప్రదర్శితః

♦ ♦ ♦

ఇతిసంక్షేపతః ప్రోక్తం ముద్రాణాం లక్షణంపరం

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ముద్రాలక్షణంనామ త్రయస్త్రింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

సంపూర్ణం

♦ ♦ ♦

అధిక పాఠాని.

వసిష్ఠః—

ఇత్యేవం హారిణాశ్రుత్వా పురాకమలసంభవః
హృష్టచేతో జగన్నాథం ప్రణిపత్యమహాత్మహః
జగత్సృష్టిం సమారేభే చాజ్ఞయాతు జగత్పతేః
మయాశ్రుతం యథాపూర్వం మత్పుత్రా బ్రహ్మణాద్విజాః
తత్సర్వం సంగ్రహేణైవ యుష్మభ్యమద్య సుబోధితం
లోకానుగ్రహకామేన నిగూఢం భగవత్ప్రియం
మహాశాస్త్రం పాంచరాత్ర నామకం పరమోత్తమం.
నాశిష్యాయన భక్తాయన వైష్ణవ బుధాయచ
నకదాపి ప్రవక్తవ్యం గోప్యం గోప్యం మనీషిభిః
యస్యశ్రవణమాత్రేణ అఘనాశో భవేద్ధ్రువం.
పఠనం మననంచైవ జన్మరాహిత్యహేతుకం
దుర్లభం సర్వలోకానాం దేవానాంచ సదాప్రియం॥
ఋషయః మహచ్ఛాస్త్రమిదంశ్రుత్వా వశిష్ఠేనమహాత్మనా
ఋషయోహృష్టమనసా స్తుస్తువంతాఃభూపుః